

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

GÜNÜMÜZ TÜRKİYE’SİNDE “EV HANIMLARI” VE SORUNLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sümeyye DEMİRCİOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı : Sosyoloji

Tez Danışmanı: Prof. Dr. M. Tayfun AMMAN

MAYIS – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

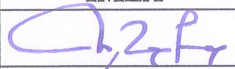
GÜNÜMÜZ TÜRKİYE’SİNDE “EV HANIMLARI” VE SORUNLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sümeyye DEMİRCİOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı : Sosyoloji

“Bu tez 21/05/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Prof. Dr. M. Tayfun AMMAN	BASARILI	
Doç. Dr. Sevim ATİLA DEMİR	Basarılı	
Dr. Öğr. Üyesi Aydın AKTAY	BASARILI	

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Sümeyye DEMİRCİOĞLU
Öğrenci Numarası	:	1660Y13007
Enstitü Anabilim Dalı	:	Sosyoloji
Enstitü Bilim Dalı	:	
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	GÜNÜMÜZ TÜRKİYE'SİNDE "EV HANIMLARI" VE SORUNLARI
Benzerlik Oranı	:	%8

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

21/05/2019
Öğrenci İmza

☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

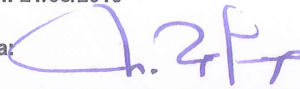
21/05/2019
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman Prof. Dr. M. Tayfun AMMAN
Unvanı / Adı-Soyadı:

Tarih: 21/05/2019

İmza:

☐ KABUL EDİLMİŞTİR

☐ REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Bu çalışmada günümüz Türkiye’inde “ev hanımlarının” sorunlarının neler olduğu araştırılmıştır. Ülkemizde kadınları anlamak son derece önem arz etmektedir. Çalışmada gözüme çarpan en önemli detay kadınların anlaşılma ve da ziyade dinlenilmek istemeleriydi. Bu anlamda yapmış olduğum çalışmadan son derece keyif aldığımı belirterek;

Bu çalışmanın oluşturulmasında; fikir aşamasından, sonuç aşamasına değin benden desteğini esirgemeyen, inancımı diri tutmam noktasında motive edici tavırlarıyla, eksiklerim olduğunda anlayışlı tavırlarıyla bana yol gösteren, bu ilim yolculuğunda desteğini her daim yanımda hissettiğim kıymetli hocam Prof. Dr. M. Tayfun Amman’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışma esnasında fikir alışverişinde bulunduğum değerli arkadaşlarıma, bu çalışmanın ortaya çıkmasına katkı sağlayan, benimle görüşme yapmayı kabul eden hanımefendilere teşekkür ediyorum.

Tez savunma jürimde bulunup değerli görüşlerini benimle paylaşan saygıdeğer hocalarım Doç. Dr. Sevim Atila Demir’e ve Dr. Öğr. Üyesi Aydın Aktay’a teşekkür ediyorum.

Son olarak eğitim hayatım boyunca bana inanan, güvenen, desteklerini esirgemeyen, bu araştırmada bana sonsuz katkıları olan annem özelinde tüm aileme teşekkür ediyorum.

Sümeyye Demircioğlu

21.05.2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
GİRİŞ	1

BÖLÜM 1: ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ....7

1.1. Ev Hanımlığı	7
1.1.1. Ev Hanımı Kavramı ve İlgili Kavramlar	8
1.1.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Bağlamında Ev Hanımı	13
1.1.3. Kadının Konumuna Dair Feminist Yaklaşımlar	20
1.2. Aileye Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar	24
1.2.1. Yapısal- İşlevselci Yaklaşım	25
1.2.2. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım.....	26
1.2.3. Çatışmacı Yaklaşım	28
1.3. Tarihsel Süreçte Kadının Konumu.....	29
1.3.1. Endüstri Devriminden Önceki Dönemde Kadın	29
1.3.2. Endüstri Devrimi ve Sonrasında Ev Hanımı.....	32
1.3.3. Türk Toplumunda Ev Hanımlığı.....	37
1.3.3.1. Osmanlı Döneminde Ev Hanımı	37
1.3.3.2. Cumhuriyet Döneminde Ev Hanımı	40
1.3.3.3. 1950- 1980 Döneminde Ev Hanımı	42
1.3.3.4. 1980’den Günümüze Ev Hanımı.....	44
1.4. Günümüz Türkiye’inde Medya Ve Kadın	45
1.5. Ev Hanımlarına Yönelik Toplumsal Çalışmalar	49
1.6. Türkiye’de Kadınlara Yönelik Sosyal Politikalar	52

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....57

2.1. Araştırmanın Örneklemi.....	57
2.2. Araştırmada Uygulanan Görüşme Formu	58
2.3. Araştırmanın Görüşme Süreci.....	59
2.4. Araştırma Sürecinde Yaşanan Zorluklar	60

2.5. Araştırmanın Verilerinin Analizi	60
2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	61
2.7. Araştırmanın Problemleri.....	62

BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI 64

3.1. Ev Hanımlarının Ev Hanımlığına Yönelik Görüşleri ve Yaşadıkları Sorunlar.....	64
3.1.1. Ev Hanımlarına Bakış	64
3.1.2. Ev Hanımı Olmayı Tercih Etme Durumları	67
3.1.3. Ev Hanımı Olmaktan Kaynaklanan Sorunlar	69
3.1.4. Bir İşte Çalışmıyor Olmaktan Kaynaklanan Sorunlar	72
3.1.5. Toplumun Ev Hanımlarına ve Çalışan Kadınlara Bakışı.....	75
3.1.6. Çevrelerindeki Ev Hanımlarının Sorunları	81
3.1.7. Aile İçi İş Bölümü Yaklaşımları	86
3.1.8. Medyanın Ev Hanımlarına Bakışı ve Etkilenmeler	93
3.2. Ev Hanımlarının Sosyal Sorunları	98
3.2.1. Günlük Hayatlarında Yaşananlar	98
3.2.2. Serbest Zaman Etkinlikleri	100
3.2.3. Komşu ve Arkadaşlarıyla İlişkileri	109
3.3. Ev Hanımlarının Ailevi Sorunları	115
3.3.1. Eşleri ile Yaşadıkları Sorunlar	115
3.3.2. Çocukları ile Yaşadıkları Sorunlar	127
3.3.3. Eşlerinin Aileleriyle Yaşadıkları Sorunlar.....	136
3.4. Ev Hanımlarının Ekonomik Sorunları	148
3.5. Ev Hanımlarının Psikolojik Sorunları.....	160

DEĞERLENDİRME SONUÇ VE ÖNERİLER..... 171

KAYNAKÇA 184

EKLER..... 195

ÖZGEÇMİŞ..... 203

KISALTMALAR

AKP	: Adalet ve Kalkınma Partisi
C.	: Cilt
Çev	: Çeviren
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
İSMEK	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı.
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TL	: Türk Lirası
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜZDER	: Tüm Üstün Zekâlılar Derneği
Vb.	: Ve benzeri
Vs.	: Vesaire
Yy.	: Yüzyıl

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Günümüz Türkiye’inde “Ev Hanımları” ve Sorunları			
Tezin Yazarı: Sümeyye Demircioğlu Danışman: Prof. Dr. M. Tayfun Amman			
Kabul Tarihi: 21.05.2019 (ek)		Sayfa Sayısı: v (önkısım) + 194 (tez) + 9	
Anabilim Dalı: Sosyoloji			
Sanayi Devrimi ile meydana gelmiş olan kapitalist üretim tarzı, özel alan ve kamusal alan ayrımını da beraberinde getirmiştir. Erkek kamusal alanda çalışırken, kadın özel alan olarak tabir edilen evde, ev işlerinin sorumluluğunu ve çocukların bakımını üstlenmektedir. Toplum, kültür ve değerleri ekseninde erkek ve kadına çeşitli roller atfedebilmektedir. Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümünün oluşması ile birlikte de “ev kadını/ev hanımı” kavramı ortaya çıkmıştır. Ev hanımlığı bazı dönemlerde arzu edilirken, bazı dönemlerde değerinin çalışan kadına göre belirlendiği bir konum olmuştur. Ev hanımları zamanının çoğunu ev içerisinde geçirmektedir. Mesai saatleri, tatilleri yoktur. Tüm bu olumsuzluklar kadının emeğini görünmez hale getirmektedir. Bu noktada ev hanımlarına olan bakış açısı, kadınların kendilerini algılama biçimleri ve yaşadıkları sorunları tespit etmek önem arz etmektedir. Bu çalışma günümüz Türkiye’inde ev hanımlarının sorunlarının uygulamalı olarak araştırılmasıyla oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında veriler; literatür taraması, gözlem ve görüşme formu yolu ile elde edilmiştir. Nitel veri analizi yöntemi esas alınarak yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile İstanbul ili içerisinde yaşayan 16 ev hanımıyla (hali hazırda gelir getiren bir işte çalışmayan) 11.02.2019-04.03.2019 tarihleri arasında, sorunlarına yönelik derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada ev hanımlarının sorunları bütüncül açıdan incelenmiştir. Çalışma sonucunda ev hanımlarının çeşitli sorunlarının olduğu, bu sorunların daha önce bir işte çalışıp çalışmamaya, ekonomik duruma, aile ilişkilerine bağlı olarak değişiklik gösterdiği görülmüştür. Ev hanımlarının ev hanımlığına dair görüşleri, aynı zamanda ailevi, sosyal, ekonomik, psikolojik sorunlarına ait sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda ev hanımı tipolojileri oluşturulmuştur.			
Anahtar Kelimeler: Ev Hanımı, Aile, Sosyal, Ekonomi, Psikoloji, Sorun			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: "Housewives" and Their Problems in Today's Turkey			
Author of Thesis: Sümeyye Demircioğlu Supervisor: Professor M.Tayfun Amman			
Accepted Date: 21.05.2019		Number of Pages: v (pre tex)+194 (main body)+ 9(app.)	
Department: Sociology			
The capitalist mode of production that emerged by the Industrial Revolution brought about the distinction between private space and public space. While the male works in the public sphere, the female takes responsibility for housework and the care of children in the location referred to as a private field, in the house. The society, in terms of culture and values, may assign various roles to men and women. With the formation of a gender-based division of labor, the concept of “housewife” has emerged. While housewifery has been desirable in some periods, it has been a position that its value is determined according to the working woman in the other periods. Housewives spend most of their time in the house. They do not have working hours and holidays. All these negativities make woman's effort invisible. At this point, it is important to determine the point of view of housewives, the ways they perceive themselves and their problems. This study has been established by practically investigating the problems of housewives in today's Turkey. Within the study the data have been obtained through literature review, observation and interview form. Based on the qualitative data analysis method, in-depth interviews have been conducted, on the basis of semi-structured interview technique, with 16 housewives (who do not currently work in an income-generating job) living in the city of Istanbul between the dates of 11.02.2019 and 04.03.2019. In this study, the problems of housewives have been examined from a holistic perspective. As a result of the study, it has been seen that housewives have various problems and these problems have changed depending on whether they worked in a job before, the economic situation and family relations. The opinions of housewives about housewifery, also their family, social, economic and psychological problems have been reached. As a result of the research, the typologies of housewife were established.			
Keywords: Housewife, Family, Social, Economy, Psychology, Problem			

GİRİŞ

Kadının konumu, geçmişten günümüze çeşitli değişiklikler yaşamıştır. Bunun önemli sebeplerinden biri, toplumda her kültürün kendi normlarına uygun olan veyahut uygun olmayan değerler üzerinden cinsiyet rolleri belirlemeleridir. Kadının tarihi insanlığın ilk zamanlarına kadar dayandırılabilir. Bu anlamda avcı toplayıcı toplulukların var olduğu dönemlerde kadın toprakla ilgilenen, değerli bir konumdayken; mülkiyet ve iş bölümünün oluşması, geleneksel düzenin dağılıp, kentleşmenin ortaya çıkması ve teknoloji ile ilgili gelişmeler toplumsal yapıda ve kadının konumunda önemli değişikliklere yol açmıştır. Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan sorunlardan biri cinsiyet rollerinin oluşturulması sürecinde kadın sorunudur. Bu dönemde iş bölümü ile birlikte kadın erkek arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri daha belirgin ve kadın aleyhine görünmez hale gelmiştir. Kadınlara ve erkeklere toplumsal rol bağlamında meslekler ve görevler yüklenmiştir. “Ev kadını” kavramı da endüstrileşme ile birlikte ortaya çıkmıştır. Ev hanımlığı bu anlamda herhangi bir işte çalışmayan ve evinin işleriyle uğraşan kadın olarak tanımlanmaktadır. Kadının ev içinde faaliyetlerde bulunacak olması, kapitalist ve ataeril düzenin ev içi teknolojileri üretmelerine sebep olmuştur. Bu sayede kadınların ev işleri bir yandan hafifletilmeye çalışırken diğer yandan toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri yeniden üretilmektedir. Bu bağlamda kadın erkek eşitsizliğini ortadan kaldırmak amacıyla çeşitli feminist yaklaşımlar oluşturulmuştur.

Ülkemizde kadının konumuna ve geçmişten günümüze kadar ki sürecine baktığımızda, Osmanlı toplumunda kadının değeri çocuk sayısı, anneliği ve aile içi konumu ile değerlendirilmekteydi. Cumhuriyet döneminde kadının iş yaşamına katılımının desteklenmesiyle kadınlar çalışan ve çalışmayan olarak ikiye ayrılmış, çalışmayan kadınlar ev hanımı olmaya teşvik edilmiştir. 1950’li yıllarda kentleşme ve eğitim faktörlerinin öncülüğünde kadının olmak istediği konum ev hanımlığıydı. 1980’li yıllarda ise bu durum yerini kamusal alanda çalışmaya bırakmıştır. 1990’lı yıllarda feminizmin gelişmesi, kadın haklarının görünür hale gelmeye başlaması ile kadının aktif olarak iş hayatına katılması ile birlikte ev hanımının geçmişe nazaran avantajlı konumu değer kaybetmeye başlamıştır. Bu anlamda kamusal alanda çalışmayan kadının özel alan olarak tabir edilen evlerde bulunması çeşitli sorunları da beraberinde getirmiştir. Ataeril düzenin hâkim olması, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, emeğin görünmez

olması gibi sebeplerle birlikte kadın ev içinde, aile ile iletişimlerinde, toplumsal alanda, ekonomik faaliyetlerinde sorunlar yaşayabilmektedir. Tüm bu sorunlar ev hanımlarının psikolojik durumlarını da etkilemektedir. Bazı kadınlar bu sorunlarla baş etme stratejileri geliştirebilirken, bazı kadınlar alışkanlıklarıyla hayatlarını devam ettirebilmektedir. Kadınların sorunlarına çözüm üretebilmek adına ülkemizde ev hanımlarına yönelik çeşitli sivil toplum kuruluşları ve dernekler faaliyetlerde bulunmaktadır. Aynı zamanda sosyal politikalar ile birlikte gelir sahibi olmayan ev hanımlarına yönelik sigorta, girişimcilik teşvikleri gibi destekler de sağlanmaktadır. Ev hanımlarının etkileşimde oldukları alanlardan biri de medyadır. Medya; kadını, kadın ise medyayı etkileyebilmektedir. Bu anlamda araştırmamız kapsamında bahsedilen tüm bu hususlar detaylıca irdelenmiş, hazırlanan mülakat formu aracılığıyla ev hanımlarının sorunlarına yönelik derinlemesine bir araştırma gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın öznesini oluşturan kadınlar üzerinde çalışırken önemli bir kavramsal karışıklıkla karşılaştık. Bizim araştırmamızın konusunu oluşturan kadınlar İngilizce’de “Housewives” sözcüğüyle ifade edilen kategoridir. “Housewife” İngilizce sözlüklerde, *“kocas ya da partneri iş için dışarı gittiğinde yemek, temizlik, çocukların bakımı vb. işler için evde duran kadın.”* olarak tanımlanmaktadır (Oxford Advanced Learner's Dictionary, 2000). Benzer bir tanım da şu şekildedir: *“Asıl mesleği ailesini önemseyen, ev işlerini idare eden ve ev işleri yapan evli bir kadın.”* (Google Traduction, 2019). Bu terimin tam Türkçe karşılığı “ev hanımı”dır. Fakat Türkçe literatüre girdiğimiz zaman “ev hanımı” kavramıyla yapılmış araştırmalar olduğu gibi daha fazla olmak üzere “ev kadını” ifadesini tercih eden araştırmalar da mevcuttur. Bununla birlikte kimi araştırmacılar “ev kadını” kavramını bile kabul etmemekte “çalışmayan kadınlar” vb. ifadeleri tercih etmektedirler. Ancak bizim üzerinde çalıştığımız grup, yukarıda verdiğimiz tanımlara tam olarak uyan, yani eşi iş için dışarı gittiğinde yemek temizlik çocukların bakımı vb. işleri üstlenmiş olan evli kadınlardır. İngilizce’de bu kadınlar “housewife” (= ev hanımı) olarak ifade edilmektedir. “House woman” olsaydı bu terimi “ev kadını” olarak Türkçeleştirmemiz uygun olacaktı. Dolayısıyla biz İngilizce literatürdeki “ev hanımı” terimini esas olarak araştırma grubumuzu çalışmamızda bu şekilde isimlendirdik. Ancak bu kavramı tercih etmemizin asıl nedeni araştırma grubunu oluşturan kadınların kendilerine sorduğumuzda çoğunluğu itibarıyla kendilerini “ev hanımı” ifadesi ile tanımlamalarıdır. Biz de etik olarak bir grup ya da toplumsal kategori kendisini nasıl isimlendiriyorsa, onlar hakkında çalışırken aynı isimlendirmenin esas

alınması gerektiğini düşünüyoruz. Nitekim kendileri hakkında “ev hanımıym” ifadesini kullanan kadınlar temizlik vb. işler için ücretli olarak evlerine davet ettikleri kişiler için ‘hanım’ değil ‘kadın’ kelimesini kullanmaktadırlar. Birbirleriyle konuşurlarken “temizlik için eve kadın çağırdım” gibi ifadelerle konuşmaktadırlar.

Bununla birlikte “ev hanımı” ya da “ev kadını” ifadelerini kullanma noktasında itirazı ya da tereddüdü olanlar, bu terimleri statü düşürücü çağrışımları olduğu düşüncesiyle veya başka nedenlerle kullanmayı tercih etmemektedirler. Ancak “ev hanımı” ifadesi kimileri için özenilen, kimileri için eksiklik kabul edilen bir statüdür. Fiziksel ve zihinsel anlamda olumsuz koşullarda çalışan milyonlarca kadın için imrenilen bir statüye karşılık gelirken, toplum tarafından yüksek statüye sahip işlerde ve koşullarda çalışan kadınlar söz konusu olduğunda daha düşük bir statüye işaret etmektedir. Yani kişiden kişiye göre değişen bir durum söz konusudur. Bütün bunları göz önünde bulundurarak ve araştırma grubumuzu oluşturan kadınların kendilerini ifade etmek için “ev hanımı” kavramını tercih etmelerini esas alarak biz araştırmamızda “ev hanımı” ifadesini kullandık.

Çalışma sembolik etkileşimci yaklaşım ile incelenmiştir. Mikro sosyoloji kuramları arasında yer alan sembolik etkileşimcilik küçük gruplar üzerinde yapılan ve nitel araştırmalarla incelenen konular için uygun bir yaklaşımdır.

Araştırmanın Konusu

İstanbul ili içerisindeki “ev hanımlarının” sorunlarının neler olduğu, bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Araştırmanın özellikle odaklandığı nokta, günümüzde ev hanımlarının; ev hanımlığı ile ilgili sorun ve görüşlerinin, aynı zamanda ailevi (eş, çocuk, eşin ailesi), sosyal (serbest zaman faaliyetleri, komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri) ekonomik ve psikolojik sorunlarının neler olduğudur. Çalışma giriş ve sonuç dışında üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırma hakkında genel bilgiler verildikten sonra araştırmanın amacı, önemi, yöntem ve teknikleri kısaca açıklanmıştır.

Birinci bölüm, “Günümüz Türkiye’inde “Ev Hanımları” ve Sorunları” konulu tezimizin kavramsal ve kuramsal çerçevesinin literatür taraması yoluyla irdelendiği bölümdür. İlk olarak ev hanımlığının genel bir çerçevesini çizmek amacıyla ev hanımı tanımı ve ilgili kavramlar, toplumsal cinsiyet bağlamında ev hanımı ve kadının konumuna dair feminist yaklaşımlar ele alınmıştır. İkinci olarak, tarihsel süreçte kadının

konumu teorik açıdan önem arz ettiğinden, kadının geleneksel toplumlardan günümüze kadarki tarihi süreci ele alınmıştır. Çalışmanın birinci bölümünün devamında ev hanımlarının medya ile olan etkileşimlerinin neler olduğunu anlamak ve bu ilişkileri tespit etmek amacıyla günümüz Türkiye’inde medya ve kadın başlığı ele alınmıştır. Daha sonra ev hanımlarına yönelik toplumsal çalışmalar ve Türkiye’de kadınlara yönelik sosyal politikalar ele alınarak çalışmanın birinci bölümü sonlandırılmıştır.

İkinci bölüm, araştırmanın yöntemi ve uygulanmasını içermektedir. Bu bölümde, araştırmanın yöntem ve teknikleri, araştırmanın örnekleme, görüşme formu, görüşme süreci, araştırmada yaşanan güçlükler, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın problemleri gibi hususlar irdelenmiştir. Bu çalışmada İstanbul ili içerisinde yaşayan, hali hazırda herhangi bir işte çalışmayan 16 ev hanımına sorunlarını tespit etmek amacıyla derinlemesine mülakat tekniği uygulanmıştır. Sorular 9 kategoride hazırlanmış ve ev hanımlarına yöneltilmiştir.

Üçüncü bölüm, araştırmanın bulgularının ele alındığı bölümdür. Bu bölümde ev hanımlarının, ev hanımlığına yönelik görüş ve sorunları başlığı altında; ev hanımlarının ev hanımlığına bakışı, ev hanımı olmayı tercih etme durumları ve ev hanımı olmaktan kaynaklı yaşadıkları sorunlar ele alınmıştır. Devamında kendi gözlemleri dâhilinde çevrelerindeki ev hanımlarının sorunları ve ev hanımı olmaktan duydukları memnuniyet, ev hanımlarının aile içi iş bölümü yaklaşımları, medya ile ilişkileri ve medyadan etkilenme durumları bulgular dâhilinde analiz edilmiştir. Ev hanımlarının ailevi problemleri başlığı altında, eşleri, çocukları ve eşlerinin aileleri ile yaşadıkları sorunlara dair bulgulara yer verilmiştir. Sosyal sorunlarına yönelik; gündelik hayatlarında neler yaşandığı, serbest zaman faaliyetlerinin neler olduğu, komşuları ve arkadaşlarıyla ilişkileri ve yaşadıkları sorunların neler olduğu irdelenmiştir. Çalışmanın devamında ekonomik ve psikolojik sorunlarının bulguları ele alınarak “araştırmanın bulguları” bölümü sonlandırılmıştır.

Sonuç bölümünü teşkil eden son bölümde ise çalışma sonucunda elde edilen bulgular detaylı bir şekilde irdelenmiş, elde edilen sonuçlar başlıklar halinde ele alınmış, önerilerde bulunulmuş, görüşülen kadınlardan edinilen gözlemler ve bilgiler dâhilinde ev hanımı tipolojileri oluşturulmuş ve çalışma sonlandırılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Ev hanımlığı ve ev hanımlarının sorunları disiplinler arası incelenmesi gereken bir konudur. Bu sebeple kadınların sorunlarının birbirini tamamlayıcı nitelikte olduğu görülmüş ve kadınların yalnızca bir alandaki sorunlarından ziyade ev içerisinde, aile hayatlarında, sosyal hayatlarında, ekonomide, psikolojide, medyada yaşadığı zorlukların neler olduğunu tespit etmek amaçlanmıştır. Bu çalışma, gelir getiren herhangi bir işte çalışmayan kadınların ev içindeki yaşam deneyimlerini, kendilerini algılama biçimlerini, yaşadıkları sorunları keşfetmeyi ve anlamayı kendisine amaç edinmiştir. Bu bağlamda kadının bakış açısını sürece katmak önem kazanmaktadır.

Bu çalışma nitel araştırma yöntemi, mülakat tekniği ile günümüz Türkiye’indeki ev hanımlarının çeşitli sorunlarının araştırılmasını amaçlamaktadır. Çalışmamızda ilk olarak literatür taraması sonucu elde edilen bilgilerden yola çıkarak ev hanımlığının kavramsal ve kuramsal çerçevesi çizilmeye çalışılacak, daha sonra İstanbul ili içerisinde 16 ev kadınına mülakat uygulanacaktır. Mülakatlar sonucu elde edilen veriler ışığında ev hanımlarının sorunlarının bütüncül (ev hanımlığı, ailevi, ekonomik, sosyal ve psikolojik) açıdan tespit edilmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Ev hanımları, her ne kadar batı toplumlarında küçük bir toplumsal kategori olsalar da Türkiye’nin kendine özgü tarihsel, kültürel ve ekonomik koşulları nedeniyle yetişkin kadınlar arasında %65 gibi bir oranla çoğunluğu oluşturmaktadırlar. Kadınlarla ilgili araştırmalarda 1.bölümde yeri geldikçe belirttiğimiz üzere, araştırmaların daha çok çalışan kadınlar, ev hizmetlerinde çalışan kadınlar üzerinde yapıldığı görülmektedir. Türkiye özelinde “sessiz çoğunluk” diyebileceğimiz ev hanımları daha az çalışılan bir kategori olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda ev hanımlarının sorunlarına yönelik bütüncül açıdan ele alınmış bir çalışmanın olmaması bizi bu çalışmayı yapmaya yöneltmiştir. Ataerkil yapının ev hanımı üzerindeki hâkimiyetini, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini, ev hanımlarının kendilerini algılama biçimlerini, görünmeyen emeklerini, bakış açısını sürece katmak ve sorunlarını gün yüzüne çıkaracak olmamız araştırmanın önemini ortaya koymaktadır.

Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Bu araştırma nitel araştırma yöntemi esas alınarak hazırlanmıştır. Araştırmanın teorik verilerini elde edilebilmek amacıyla literatür taraması yapılmış, kütüphanelerdeki ve internet üzerindeki ilgili kaynaklardan yararlanılmıştır. Kadınların sorunlarına ait bulguları elde etmek amacıyla nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu noktada araştırmanın yöntemlerinden biri de katılımlı gözlemdir. Görüşme yapılacak kişiler kartopu örneklem yoluyla tespit edilmiştir.

Bu çalışmada 16 hanımının sorunlarını tespit etmek amacıyla 9 kategoriden oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Hazırlanan görüşme formundaki sorular 11.02.2019-04.03.2019 tarihleri arasında görüşülen kadınlara yöneltilmiş, veriler ses kayıt cihazına kaydedilmiş, daha sonra elde edilen veriler içerik kaybı olmaksızın deşifre edilmiştir. Her bir görüşme 1 saat 15 dakika ile 2 saat arasında değişiklik göstermiştir. Soruların her biri kadınların verdikleri cevaplar neticesinde kategorize edilmiş ve elde edilen veriler “betimsel analiz ve yorumlama” tekniğiyle analiz edilmiştir. Yönteme dair detaylı bilgi, araştırmanın ikinci bölümü olan “araştırmanın metodolojisi” bölümünde verilmiştir.

BÖLÜM 1: ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

Bu bölüm, beş alt bölümden meydana gelmektedir. Ev hanımlığı ve ilgili başlıkların ele alındığı bu bölümde araştırmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır. Araştırma, ev hanımlarının sorunlarına kendi bakış açılarıyla ulaştığından bu çalışmada simgesel etkileşimci yaklaşım esas alınmıştır.

1.1. Ev Hanımlığı

Türkiye’de kadınlar üzerine yapılan çalışmalar, soyut bir kadın kavramı üzerinden ele alınmaktadır. Daha çok kadının yasal durumu, siyasi hakları, kadının çalışma durumu, psikolojisi ve İslami eleştiriler üzerinden araştırmalar yapılmış ve bu araştırmalar kuramsal olmaktan öteye gidememiştir. Bu bakımdan araştırmalar incelendiğinde tek tip bir kadın tasavvurundan söz edilmesi mümkün değildir. Kadınlar birçok sıfatla birlikte anılmaktadır. Bunlardan sadece bir kaçı zengin-fakir, şehirli- köylü, cahil- okumuş, çalışan- çalışmayan kadın sıfatlandırmalarıdır. Böyle bir karşılaştırma sayesinde, hangi kadının söz konusu edildiği daha belirgin hale gelecektir. Bu sayede, kadın erkek eşitliğinden ve erkeklere karşı kadın haklarından önce, kadınlar arası eşitlik, bazı kadınların hakları ön plana çıkmakta ve önem kazanmaktadır (Kodaman, 1990, s. 137).

Türkiye’de ev hanımı istatistiklerine bakıldığında; kentlerde yetişkin her 100 kadından sadece 20’si işgücüne katılmakta, işgücünün dışında kalan kadınların yüzde 62’si bunun nedeni olarak tam zamanlı ev kadını olmalarını göstermektedir (Bora, 2011, s. 8). Cumhuriyet’in kurulduğu 1920’li yıllarda kadınların istihdam oranları %81,5 iken, günümüz Türkiye’sinde bu oran %34,7’e kadar inmiştir (TÜİK, 2018). Türkiye’de günümüzde toplam yaklaşık 11,5 milyon ev kadını mevcuttur. Bu, 15 yaş üstü bütün kadınların yaklaşık %41’ine denk gelen önemli bir rakamdır (TÜİK, 2013). Bu veriler için Türkiye’de ücretli bir işte çalışmayan kadınların, yani ev hanımların oranının yükseldiğinin göstergesidir diyebiliriz.

Günümüz, bu konuda uzlaşa sağlansın veya sağlanmasın çalışma, üretme, faal olma ve aynı zamanda tüketim dönemidir. Bugünkü dünyada yaşam ev içerisinde değil, ev dışı mekân olan, bürolarda, fabrikalarda, eğitim binalarında, hizmet birimlerinde, teknoloji, iletişim ve kültür merkezlerindedir. Bunun yanında değeri paranın belirlediği çağdaş toplumlarda ev kadınları para ekonomisinin dışında çalışan bir gruptur. Ev kadınlarının

yaptıkları iş ücret karşılığı değildir, bu sebepten değersizdir ve gerçek bile değildir (Saim, 2004, s. 215). Dışarıda çalışan bir işçi ile karşılaştırıldığında, ev kadınının ev kadınlığı hiç bitmez. Saat 6 olduğunda bulunduğu iş ortamını terk edemez, iş günü hiçbir zaman bitmez. Ev kadınının hiçbir zaman iş yaşamı ve özel hayatı ayrı değildir, çünkü iş yaşamı aynı zamanda özel yaşamıdır. Ev kadınının iş ve boş zaman ayrımı da yoktur (Comer, 1996, s. 114-115). Suzanne Gail'in (1968) ev kadını olma üzerine yazdığı makalesinde bu konuya dair şöyle demektedir. “...ev işi günün sıkıntı verecek kadar uzun bir bölümünü alır ve beni, gerçekten yoğunlaşma şansını bulduğumda, çoğu kez hiçbir şey yapamayacak kadar bomboş bırakır.” (Gail, 1968; akt. Comer, 1996, s. 118).

Bazı ev kadınlarının kayıt dışı ekonomiye (ücretli ev içi işler) dayalı işlerde çalışmalarından dolayı işgücü istatistiklerinde ev kadını olarak tanımlanan kadınlar hakkındaki bilgi kısıtlı olmaktadır. Bu alanlarda karşımıza çıkan işler “kadın işi” diye nitelendirilen işler olarak değerlendirilmektedir. Türk konfeksiyonun getirilerinden biri olan evlere parça başına işlerle hedeflenen, çok düşük ücretler verilerek üretim masrafları en aza indirmektir. Ancak bu işler son derece enformel bir ilişki ağı çerçevesinde gerçekleştiğinden dolayı çalışan ev kadınları açısından sürekliliği ve sigortası olmayan işler olarak değerlendirilmektedir. Yine aynı şekilde evde el işleri yapıp satan kadınlara yönelik yapılan bir araştırmada, boş zamanlarını değerlendirdiklerini belirttikleri ve evde yaptıkları işleri iş olarak değerlendirmedikleri tespit edilmiştir. Evlere “gündelikçi” olarak giden kadınlar da yaptıkları işleri az gördükleri için kendilerini “ev kadını” olarak tanıtmayı tercih etmektedirler (Özbay, 1993, s. 135).

Ev hanımları üzerine yaptığımız araştırmalar genel olarak kadın temelli araştırmalardır. Bu noktada çalışmanın devamında; ev hanımlarının özellikle kadın odaklı tanımı, ev hanımları ile ilgili temel kavramlar, toplumsal cinsiyet bağlamında ev hanımlığı ve kadına yönelik feminist yaklaşımlar ele alınacaktır.

1.1.1. Ev Hanımı Kavramı ve İlgili Kavramlar

Ev kadını, en temel anlamda “dışarıda herhangi bir işte çalışmayan, kendi ev işlerini gören kadın, ev hanımı” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). Günümüzde ev kadını, evin dışında herhangi bir işte çalışmayan mesleği olmayan kadın anlamına gelmektedir. Bu kavram kadınların ev dışındaki diğer işlerde de aktif olarak görev almasından sonra

ortaya çıkmıştır. Sanayi devriminden sonra kadınların erkeklerle birlikte iş gücüne katılması, Birinci ve İkinci Dünya savaşlarına katılan erkeklerin yerini kadınların alması sebebiyle, kadınlar meslek sahibi olup düzenli olarak gelir elde etmeye başlamıştır. Bu bağlamda kadınların çalışıp meslek sahibi olması ve bazı kadınların ise meslek edinmeyip ev işlerini uğraşı haline getirmeleri nedeniyle “*ev kadını/hanımı*” kavramı ortaya çıkmıştır (Harlak, 1996, s. 112).

Veronika Bennholdt- Thomsen bu süreci proleterleşme sürecine benzer bir süreç olarak tanımlayarak, ev kadınlığının ortaya çıkma sürecine “*evcilleştirme*” ya da “*ev kadınlaştırma*” adını vermektedir. Ona göre, kadınların dünya çapında yaptığı işleri “*kadınların ev işi*” ne dönüşümünü sağlayan yapısal ilke, erkekleri ücretli işlere; kadınları ise ücretsiz işlere yönelten cinsiyete dayalı işbölümüdür. Ev kadını onun tabiriyle; kapitalizmde kadın işgücü olmanın yanında paranın önemine karşılık, az ücretle çalışabilen, yaptığı işlerin çoğunun ücretini dahi alamayan kadındır. Ev kadını aynı zamanda bütün kurumların üzerine inşa edildiği, oluşumunda akla gelemeyecek kadar şiddet kullanılan suni bir ürün olarak karşımıza çıkmaktadır (Mies, Bennholdt-Thomsen, & Von Werlhof, 2008, s. 242-272).

Toplumun birçok alanında ikincil bir konumda bulunan kadın; ezilen, üstü açık veya kapalı bir şekilde baskı altında tutulan, bir aile düzeni içinde çalışıyor da olsa evine geldiğinde ev işlerini yapmak zorunda olan ve bu gibi yaptırımlar sebebiyle erkeklerle ve ataerkil toplumla devamlı mücadele eden kişidir. Mağduriyet durumu üzerinden tabir edilen bu tarz bir kadın modeli varken; modern kadın-geleneksel kadın; batıdaki kadın-doğudaki kadın; çalışan kadın-çalışmayan kadın; eğitilmiş kadın-eğitimsiz kadın gibi ayrımlarla da kadınlar sınıflandırılabilir (Elçi, 2011, s. 3). Uluslararası işgücü istatistiklerindeki tanımıyla ev kadını; piyasa ekonomisine dâhil olmayan, aktif bir işte çalışmayan kadındır. Bu konuyu araştıranlar ise ev kadınlığının istatistiksel bir kategori olmaktan ziyade bütün kadınların oynaması gereken bir toplumsal rol olduğunu savunmaktadırlar. Piyasa ekonomisi içerisinde olan kadınlar ise çalışan kadın olmaktan ziyade piyasa ekonomisine katılan ev kadınlarıdır (Özbay, 1982, s. 209). Kurtkan (1998) ev kadınının çalışan kadın kategorisinin dışında tutulmaması gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Hala medeniyet seviyesinin geri olduğu yerlerde, ev kadınlığı önemli bir ekonomik faaliyettir. İş bölümünün çok ilkel bir seviye gösterdiği kırsal alanlarda ailenin birçok ihtiyaçları ev kadınının faaliyetleri ile giderildiği için ev kadınının “çalışan kadın” kategorisinin dışında kabul etmeye imkân yoktur” (s.44-45).

Cantek (2001) de benzer bir görüşle ev kadını kavramının, işsizliği içeren bir tabir olmadığını ifade etmektedir. Ona göre, resmi belgelerde mesleğe yönelik ev kadını yazılabilmesi ve bu durumun kabul görmesi, ev kadınlığının bir meslek olarak görüldüğünü ifade etmeye yetmediği gibi, bir meslek olmadığını da açıklamaya yetmemektedir. Dolayısıyla ev kadınlığı; annelik gibi kutsal görevlerle bütünleştirilmiş bir uğraşı olarak değerlendirilmiştir (s.103).

Arat (1980); ev kadınının mekân odaklı ele almış, kentlerde yaşayan kadınların çoğunluğunun (%46,3) ev kadını olduklarını, kalabalık apartmanlarda yaşayıp, çocuklarıyla ve eviyle meşgul olduklarını belirtmiştir. Köknel ise ev kadınlarını büyük kaloriferli dairelerde, bahçeli evlerde oturan, zamanını verimli kullanamayan, eşlerinin gelirlerini harcama yolları arayan, çay sohbetleri ve dedikodu ile günlerini geçiren kişiler olarak tanımlamaktadır (s.178).

Bir diğer tanıma göre ev kadını, dünyanın gerçekliğinden uzak her gün aynı işlerle meşgul olan eve hapsedilmiş kadındır. Ev kadınının dışarıda bırakıldığı dünya, kararların alındığı, erkeklerin hâkimiyetinde bulunan alandır. Bu kararların alındığı hâkim dünyada kadın dünyasının işlerinin üretken olmadığına karar verilmiştir. Tüm bunların dışında evlere hapsedilmiş kadınların ev içerisinde bin bir zorlukla yaptıkları işler Gayrı Safi Milli Hâsıla'ya dâhil edilmemektedir (Halimi, 1990, s. 13).

Bugünün koşullarında ev hanımlarının önemli bir kısmı dünyanın gerçekliğinden uzak değil, tam tersine dünyada olup biten her şeyden haberdardırlar. “Hapsedilmiş” de değillerdir. Hatta özgürlük alanları pek çok sektörde çalışan kadından daha fazladır. Ayrıca “her gün aynı işlerle meşgul olma” noktasından bakıldığında, örneğin fabrikalarda günde 8 saat düğme diken, ilik açan, vida monte eden ve emekli olana kadar yıllarca robotvari bu işleri yapmak zorunda kalan milyonlarca çalışan kadından da daha olumlu koşullar içindedirler.

Ann Oakley (1987) modern sanayi toplumlarında ev kadını; bir kişi, bir kadın, aynı zamanda hizmetçi ve ev işlerinin çoğundan sorumlu olan kişi olarak tanımlamış, ev kadınlığının özelliklerini şu şekilde açıklamıştır:

“1) Bu rol tamamen kadınlara verilmiştir. 2) Ekonomik olarak erkeklere bağımlıdır. 3) Ekonomik olarak üretici işle kıyaslandığında “iş” kapsamına girmez. 4) Ev işi karşılığı para olarak ödenmeyen özel alanda yapılan, yani özelleştirilmiş ve yalıtılmış bir iştir. 5) Ev kadınları, haftada ortalama 70 saat iş yaparlar, ancak bu işler çok az prestij sağlar. 6) Ev kadınları ücretli işçilerle kıyaslandığında, çok az pazarlık gücüne sahiptirler, örneğin sendikaları yoktur. Aynı zamanda ücretli işçilerin yararlandıkları sağlık sigortası, emeklilik ve ücretli dinlenme tatili gibi avantajlardan yararlanamazlar. 7) Ev işi renksiz, sıkıcı, yeknesak ve tatmin sağlamayan bir iş türüdür.” (s.1).

Oakley’e göre “Ev kadınları monotonluktan, sosyal yalıtılmışlıktan ve zaman baskısından sıkıntı çekerler. Ev kadınlığı rolü, sonu olmayan, hiç bitmeyen, kişisel gelişmeye fırsat vermeyen bir iştir” (Oakley, 1975; akt. Kabaklı, 2008, s. 25).

Tüm bu ev hanımı tanımlarından sonra, ev hanımlığı ile ilgili kavramları ele alacak olursak;

Aile: “Aile; kan, cinsel ilişki ya da yasal bağlarla birbirine bağlı olan insanlardan oluşmuş, mahrem ilişkilerle örülü bir gruptur. Aile, zaman içinde ayakta kalmayı ve değişikliklere uyum göstermeyi başarmış, çok esnek bir toplumsal birimdir” (Marshall, 2005, s. 7). Bir diğer tanıma göre; aynı kandan gelenlerin meydana getirdiği toplum içindeki en küçük birliktir. Halk ağzında; eş, karı anlamlarına gelmektedir. Halk ağzındaki anlamından da anlaşılacağı üzere kadın, ev ve aile ile özdeşleştirilmektedir (Canatan & Yıldırım, 2011, s. 54).

Evlilik: Geleneksel anlamda evlilik, yetişkin bir erkek ile yetişkin bir kadın arasında hukuki geçerliliği olan, belli başlı hak ve yükümlülükleri beraberinde getiren bir ilişki olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında çağdaş toplumlarda evlilik, bazen daha özgür bir biçimde yorumlanabilmekte ve "evli gibi yaşamak" ifadesi, evliliğin birlikte oturmak dışında hiçbir anlam ifade etmediğini gösterebilmektedir (Marshall, 2005, s. 223).

Ev: Ev; ailenin ikamet ettiği mekân, yaşam alanıdır. Eve; konut, hane, barınakta denilmektedir (Canatan & Yıldırım, 2011, s. 56). Ev kadınının zamanının çoğunu geçirdiği mekân olan ev, tarihsel anlamda çeşitli değişimlere maruz kalmıştır. Feminist

tanımlara göre ev, kadın ve erkek arasındaki farkın olduğu yerdir (Bora, 2018, s. 62). Beauvoir, kadınların ev odaklı yaşamlarından kaynaklı ikinci cins haline geldiklerini ifade etmektedir. Bu yaklaşıma göre ev, kadınlar ile erkekler arasındaki eşitsizliklerin olduğu yer olarak tanımlanmaktadır (Beauvoir, 2010, s. 25).

Ev içi emek/ Ev işi: Feminist kuramın kadınların ev içerisinde yaptıkları ücretsiz işlerin ağırlığını analiz etmek için geliştirdiği bir kavramdır. Marksist feministler, ev içi emeğin kadını bir toplumsal sınıf haline getirdiğinden bahsetmektedirler. Ev içi emek ev işi ile birlikte anılmaktadır. Bu konunun erkeklerin kadınları sömürmesine yol açtığı, ekonomiye görünür olmasa da ciddi bir katkı sağladığı ve cinsler arasındaki eşitsizliğe önemli bir temel sağladığı görüşü yaygındır (Marshall, 2005, s. 220; Bora, 2018, s. 51). Ev işi bir tanıma göre; faaliyetlerden, insan ve malzemelerden manalı örüntüler oluşturarak aile içerisinde düzen sağlayıp, bu düzeni sürdürmekle ilişkilidir. Örneğin yemek pişirilmesi, çığ malzemelerin bir araya getirilmesidir (Davidoff, 2002, s. 147).

Ev kadınının ev içerisinde sarf ettiği “görünmeyen ev içi emeği”, ekonomi dışı bir konu olarak kabul edilmekte ve kapitalist ekonominin işleyişi açısından önemli bir işlev üstlenmektedir. Ev kadını olarak sınıflandırılıp ekonomi dışı bir alana atılan kadınların ev içerisinde yapmış olduğu işler, milli gelir hesaplamalarında hesaba katılmamaktadır (Tekeli, 1995, s. 32).

Ev içi iş bölümü: Ev içerisindeki işbölümü; hane içindeki roller, işler ve sorumlulukların paylaşılmasını ifade etmek için kullanılan bir terimdir (Marshall, 2005, s. 220). Ev içi iş bölümü, “Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ev hanımlığı” bölümünde detaylı olarak ele alınacaktır.

Ataerkillik: Ataerkillik, tam ifadeyle babanın hâkimiyeti anlamına gelmektedir. Ataerkillik terimi, geleneksel dönemlerde erkek aile bireylerinin hâkimiyeti üzerine kurulu toplumsal sistemleri tanımlamak için kullanılmıştır. Günümüzde ise, çoğunlukla erkeğin otoritesini ve tahakkümünü içeren daha genel bir anlamla yüklenmiştir (Marshall, 2005, s. 47). Radikal feministlere göre ataerki; siyasi, ekonomik ve kültürel açıdan erkekler tarafından kadınlara uygulanan baskı ve şiddetin bulunduğu bir toplumsal yapıdır (Güneş, 2017, s. 247).

Annelik: Sosyoloji sözlüğünde annelik, “*Anne olmanın pratik gerçekliklerini ve toplumsal önemini kapsayan bir terim.*” olarak tanımlanmaktadır. Annelik ve anne

olmaya dair görüşler zaman içinde değişiklikler göstermiştir. 1970'lerden önceki dönemlerde anneliğe yönelik odak noktası çocuk yapmak ve çocuk yetiştirmek üzerine kuruluydu. Parsons'un ki gibi büyük kuramsal analizler, sanayi toplumlarında kadınların çocuk bakımı konusundaki ev içerisindeki rolünün, işlevsel bir gereklilik olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bazı feminist kuramcılar ise kadınlara yönelik baskının temel kaynağının biyolojik çocuk bakımı olgusu olduğunu ileri sürmektedirler (Marshall, 2005, s. 31-32). Toplumumuzda yaygın tutum, anne olmayan kadınlara karşı eleştirel bir yaklaşımın olmasıdır. Anne olmayan kadınların; çocukların ruh halinden, ihtiyaçlarından anlamadıkları ve onlarla yeterli şekilde ilgilenemeyecekleri görüşü hâkimdir. Aynı zamanda ideal annelik; orta sınıf kadınların deneyimleriyle kavramsallaştırılmaktadır. Bu sebepten kırsal alanda yaşayan ve çalışan kadınlar bu modele uymamaktadırlar (Suğur, 2009, s. 141).

1.1.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerinde Ev Hanımı

Günümüz Türkiye'sinde ev hanımlarının sorunlarının incelendiği bu çalışmada kadınların davranışlarının, tutumlarının toplum tarafından ne şekilde belirlendiği ve toplumun kadına yüklediği rollerin neler olduğu önem arz etmektedir. Bu başlık altında toplumsal cinsiyet rolünün ne olduğu, toplum tarafından kadına ve erkeğe yüklenen rollerin neler olduğu, ev hanımının ev hanımı olmasındaki en önemli sebep olan toplumun, kadına ve dolayısıyla ev hanımlığına bakış açısının neler olduğu ele alınacaktır.

Sosyal bilim alanında "cinsiyet" kavramı, insana yönelik biyolojik/doğal bir durumu ifade ederken, "toplumsal cinsiyet" ise bu biyolojik durum üzerinde inşa edilen cinsiyetle ilgili toplumsal kazanımları ifade etmek için kullanılmaktadır (Amman, 2012, s. 16). Biyolojik boyut ile biyolojik yapıda temellenen toplumsal boyut birbirlerinden farklı iki boyuttur. Biyolojik anlamda her birey er ya da dişi olarak doğmakta ve bu verili özelliği yaşamı boyunca sürdürmektedir. Toplumsal cinsiyet boyutunda ise toplumun bireylere vermiş olduğu gündelik davranış kalıplarından bahsedilmektedir. Birey doğum anından itibaren toplumun rol inşasının bir nesnesi haline gelmektedir. Doğumla başlayan sosyalleşme sürecinde çocuğun cinsiyet kimliğinin gelişmesinde özellikle aile yapısı ve aile içindeki ilişkiler ağı belirleyici öneme sahiptir (Amman, 2012, s. 28). Örneğin, doğacak çocukları için giysi ve eşya hazırlayan aile üyeleri, eşyanın rengi ve biçimi konusunda seçenekleri değerlendirirken, çocukta hayatı

boyunca mensubu olması istenecek davranışlar, tutumlar, roller örgüsünü inşa etmenin ilk adımını atmaktadırlar. Esas olarak davranış, tutum ve rollerle ilişkili olan kadınlık ve erkeklik, dişil veya eril olma temelinde meydana getirilen iki farklı boyutu ifade etmektedir. Alanları net bir şekilde ayrılmış olan bu iki boyut toplumlar için son derece önem arz etmektedir. Buna göre birey ya dişidir ya da erdir; dolayısıyla ya kadındır ya da erkektir. Toplum, bireyden, değişmez bir ölçüt kabul ettiği biyolojik cinsiyetine göre davranışlar göstermesini istemekte, oluşturmuş olduğu davranışlar örgüsünü kabullenmesini ve uygulamasını beklemektedir (Vatandaş, 2007, s. 30). Geleneksel ailelerde kız çocuklarının ergenlik sonrası dönemlerinde, kendilerinden küçük erkek kardeşleri varsa ev işlerinde daha katılımcı oldukları görülmektedir. Geleneksel ebeveynli erkek çocuklar ise araba yıkama, musluk tamiri gibi toplum tarafından erkeğin yapacağı düşünülen ev işlerine daha çok ilgi göstermektedirler (Amman, 2012,32).

Simone de Beauvoir, “*kadın doğulmaz, kadın olunur*” sözleriyle cinsiyete ilişkin tartışma yolunu açmıştır. Kadın olmak ne demektir? Sorusundan hareketle kadınların karar almadaki güçlerinin ne olduğu, aynı zamanda insanın bedeni ile toplumsal yazısının iki farklı şey olarak algılanması fikri de beraberinde getirilmiştir. Ona göre iki farklı cinsiyet varsa, iki farklı toplumsal cinsiyet vardır (Young, 1995; akt. Bora, 2018, s. 38).

Bu noktadan hareketle denilebilir ki; günümüzde kadınların karşı çıktıkları ve mücadele etmek durumunda kaldıkları birçok sorunun toplumsal cinsiyetle ilişkili olduğu yönünde yaygın bir kanaat olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet; biyolojik cinsiyetten farklı olarak, toplum ve kültür tarafından belirlenen ve dolayısıyla içerdiği toplumdan topluma olduğu kadar, tarihsel olarak da değişiklik gösterebilen “cinsiyet konumu” ya da “cins kimliği” olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda toplumsal cinsiyet, yalnızca cinsiyet farklılığını belirlemekle kalmamakta, aynı zamanda kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini de belirtmektedir (Berktaş, 2000, s. 16). Toplumsal cinsiyet rolü aynı zamanda toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilgili bir grup beklentidir. Başka bir deyişle cinsiyet rolü, aynı cinsiyetten insanların nasıl davranmaları gerektiğini tanımlayan birtakım kurallar veya kültürel olarak belirlenmiş beklentilerdir (Hyde 1994; akt. Sarıbay, 2001).

Cinsiyet rolleri çerçevesinde yapılan tartışmalar öğrenmeye ve bilişsel mekanizmalara vurguda bulunmuşlardır. Genel rol teorisi görüşünü savunanlar, cinsiyet rollerinin öğrenilmesi, toplumsallaşma veya kabul etme vasıtası ile gerçekleştiği görüşündedirler. Öğrenmeyi temel alan bu yaklaşıma göre, cinsiyet rolleri başka bir şey nasıl öğreniliyorsa o şekilde öğrenilmektedir. İlk olarak, çocuklar cinslerine uygun davranışları açısından anne babaları ve toplumdaki diğer kişiler tarafından pekiştirilip takdir edilirken, cinsiyetlerine uygun olmayan davranışları için ise cezalandırılmaktadır. Toplumsal öğrenme kuramına göre ise çocuklar kendisiyle aynı cinsten anne babayı daha uygun model olarak görmektedirler. Bir diğer yaklaşımı temsil eden bilişsel kurama göre, cinsiyet rollerinin gelişimi, çocukların belli bir bilişsel gelişim düzeyine ulaştıklarında mümkün olan bir tür anlayış ve değerlendirme ile gerçekleşmektedir. Çocuklar ilk olarak kendi cinsel kimliklerini daha sonra diğerlerini öğrenmektedir. Devamında ise tutum ve davranışlarla öğrenmeyi pekiştirmektedirler. Bilişsel kurama göre, birey bu süreçler sonrasında cinsiyet damgalı davranışlarda bulunabilmektedir. Cinsiyet rollerinin tarihine bakıldığında pek çok sosyal bilimci, kadın erkek ayrımının temelini işbölümü sürecinin başlamasında bulmuşlardır. İş bölümü süreci ile birlikte erkekler, sürülere, silahlara, tutsaklara ve ürünlere sahip olmakta; kadınlar ise doğum, çocuk bakımı vb. sebeplerle eve, ev içi işlere kapanmaktadır (Vatandaş, 2007, s. 34-35).

Kadınlık ve erkeklik biyolojik olarak kolay bir şekilde belirlenebiliyorken; toplumsal cinsiyet tamamen toplumun bir üretimi olarak karşımıza çıkmakta ve bireyler toplumsal cinsiyet rollerini toplumsallaşma süreçlerinde kazanmaktadırlar. Zaman içerisinde cinsiyet kavramı yerini statü belirleyici bir rol oynayan toplumsal cinsiyet kavramına bırakmaktadır. Toplumsal cinsiyetin kültürel temelli olması ve toplum tarafından yaratılmış olması erkek ve kadının sorumluluğunda olan rollerin toplumsal gruplar itibarıyla farklılık göstermesine neden olmuştur (Aldemir, 2016, s. 12). Bu çerçevede toplumsal davranışların önemli bir belirleyicisi olan cinsiyetle alakalı roller ve değerler de zaman içerisinde çeşitli faktörlerin etkisiyle değişebilmektedir. Bunların başında, toplumsal ve kültürel yapıları değişmeye sevk eden, modernleşme ve küreselleşme dinamikleri gelmektedir (Ersoy, 2009, s. 217).

Toplum; tarihsel süreç boyunca kadını ve erkeği bazı alanlara ait kılmakta, yaşanan toplumsal yapı ve dönem, erkek ve kadının toplumsal rollerini belirlemektedir. Kadının ve erkeğin görünürlüğü ve değeri de aynı şekilde kültür tarafından belirlenmektedir (Demez, 2005, s. 29). Bir başka deyişle denilebilir ki; bütün toplumlarda kadını ve

erkeği birbirinden ayıran, toplumsal rollerini oluşturan bir dizi sosyo-kültürel değerler dizisi bulunmakta ve bireyleri şekillendiren, denetim altında tutan, yönlendiren bir özellik taşımaktadır. Tam da bu noktada karşımıza çıkan toplumsal cinsiyet rolleri kavramı, bireylerin yalnızca kadın ya da erkek olmaları nedeniyle nasıl davranmaları gerektiğini ve onlardan gerçekleştirmeleri beklenen sorumlulukların farklılığını ortaya koymaktadır. Geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri doğrultusunda kadınlardan beklenen roller özel alan olarak tabir edilen evlerde kalıp, ev-içi üretim faaliyetlerini özellikle de annelik rollerini en iyi şekilde gerçekleştirmeleri; erkeklerden beklenen roller ise kamusal alanda başarı elde etmeleri ve ailenin geçimini sağlamalarıdır (Zeybekoğlu, 2012, s. 124-125).

Bu rol beklentilerinden en bilineni, kadın ve erkek cinsiyetlerinin birbirlerinden net bir sınırla ayrıştırıldığı, ataerkil kültür çevresinde inşa edilmiş olan rollerdir. Ataerkil kültüre göre erkek; üretici, aktif, karar alma noktasında yetkili, siyaset yapan, kamusal alanda bulunan ve kadın üzerinde söz hakkına sahip olan bir konuma sahip iken; kadın, erkeğin bakımına muhtaç, pasif, söz sahibi olmayan ve inisiyatifi her ne olursa olsun erkeğe bırakmak zorunda olan bireydir (Temel, 2004, s. 61). Erkek modeli için; güçlü, kuvvetli, aile içinde karar mekanizması olan, aileyi geçindiren, çevresini etkileyip denetleyen bir beklenti oluşmuşsa, o toplumda her erkeğin bu beklentilere uygun davranması gerekmektedir. Aynı şekilde kadınlık modeli için, ev yaşamını çekip çevirme, sabırlı olma, insan ilişkilerinde düzenleyici bir yapıya sahip olma gibi davranışlar kadının cinsiyetine ilişkin rollerdir. Toplumun kadından beklentisi de bu rolleri yerine getirmesidir (İmamoğlu, 1991, s. 832). Bu anlayışın yüzyıllar boyu bu şekilde süregelen olması, günümüz ev hanımının konumunu ve toplumdaki yerini bize açıklamaktadır.

Modern toplumlara bakıldığında, kadınların istihdama katılımlarının artması ile kamusal alandaki rollerinin değişime uğraması daha hızlı gerçekleşmiş ancak aynı hız özel alandaki geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinde görülmemiştir. Özel alandaki toplumsal cinsiyet rollerinin devamı sonucunda, hane içindeki ücretlendirilmemiş aile içi iş sorumlulukları kadınlar üzerinde kalmaya devam etmiş ve kadınlar ev işleri ve evdeki bakım faaliyetlerinde erkeklerden çok daha fazla sorumluluğa sahip olmuşlardır (Başak, Kınır, & Yaşar, 2013, s. 13). Tüm bu sorumluluklar sonucunda kadın hiçbir ücret almamaktadır. Bu noktada örnek vermek gerekirse, bir kadının kendi evinin temizliğini yapması “Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla” hesaplamasına dâhil edilmez. Oysa aynı

kadın başka bir evin işlerini ücreti karşılığında yaptığında, onun üretmiş olduğu değer bu hesaplamaya dâhil edilmektedir (Çaha, Çaha, & Aydın, 2014, s. 25).

Yaşadığımız kültürde kadınlara yüklenen bu roller; çoğunlukla yaş, eğitim, sınıf gibi değişkenlerden bağımsız olarak, esasen “ev” üzerinden tanımlanmakta ve yeniden üretilmektedir. Bu sebeptendir ki; ev ve özel olarak ev işleri, kadının öznelliğinin kurulmasını anlamak adına önemli alanlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ev ve ev işleriyle kurulmuş olan bağ, her kadın için merkezi önem taşısa da, kadının ait olduğu sınıfa, konuma, kuşağa ve eğitim düzeyine göre farklılık gösterebilmektedir (Bora, 2018, s. 21). Dolayısıyla, kadınlık tanımının oluşturulduğu mekân olan ev içi alan, cinsiyet eşitsizliğinin de üretildiği mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kadının ilk iletişim kurduğu ve sosyalleştiği mekân olan aile “kadın”ın kimlik tanımlamasında önemli rol oynamakta, bir anlamda ev ve ev işleri, kadınların ortak deneyimlerinin odak noktasında durmakta ve kadınlık kimliğinin temelini ev içine bağlamaktadır. Bu sayede erkeğin ev işlerinden muaf olmasına mazeret getirilmekte; ev işi kadının sorumluluğu ve evlilikte aile vazifesi olarak tanımlanmaya devam etmektedir (Aktaş, 2013, s. 55).

19.yüzyılda ev kadınının zamanını geçirdiği en önemli mekân olan hane, kamusal kaygılardan uzaklaşmış ve ev hayatı özenle düzenlenmiştir. Ev, dünyanın kötülüklerinden uzak, masum ve temiz bir alan olarak inşa edilmiş; erkek, dış dünyanın önemli figürlerinden biri olurken, kadın ise ev ve çocuklarla ilgilenmekte ve temiz ve masum olarak inşa edilmiş yer olan evde bırakılmıştır. Günümüz Türk toplumunun cinsiyet rolleri de temelde bu çizgide belirlenmiştir. Evin kutsal olarak kabul edilmesi de aynı zamanda ev içerisinde yaşananların görünmez kılınmasına hizmet etmektedir. Aile içindeki sorunlar bu sebeple görmezden gelinirken, evdeki baskı ve güç ilişkilerinin dış dünyadakiler tarafından görünürlüğünün üzeri kapatılmaktadır. 19.yy kadınların namusuna yüksek oranda önem verildiği ve ahlaki olaylarda çifte standardın yaşandığı bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gelişmeler daha çok orta sınıfta yaşanmakta ve ahlaki değerlerin korunması da bu orta sınıf kadınlara düşmektedir. Bu anlamda erkeklerden daha ahlaklı, daha temiz görülmeye başlayan kadınların, özel yuvalarında ayrı tutulmaları gerekmekteydi (Davidoff, 2002, s. 145). Toplumumuzda ideal olan ev kadını; temizliğini, yemeğini, evi silip süpürmesini belli bir düzen içerisinde yapan, ayrıca bu faaliyetlerini geciktirmeyendir. İyi bir ev kadınının

misafirleri olsa dahi ev içi işlerini yerine getirmesi, bu işler duruyorsa sohbet ile vakit kaybetmemesi beklenmektedir (Ayata, 1985, s. 10).

Günümüzde de bu durumun değişmediği söylemek yanlış olmaz. Geleneksel aile düzeninde kadın ve erkek rolleri bu şekilde ayrılmış, ekonomik güç temsilcisi erkeğe aktif ve belirleyen rol, kadına ise erkeğe bağımlı ve düzenleyici bir rol yüklenmiştir. Kız çocuklarının daha müdahale edilerek yetiştirilmesi, onların bağımlı kodlarla yetişmesine sebebiyet vermektedir. Bu bağımlılık kodları toplum tarafından beklenti haline gelmekte ve cinsiyete ilişkin toplumsal kalıp yargılar oluşmaktadır (İmamoğlu, 1991, s. 832).

Modern dönem; kadınlığın bir tipi olan “ev kadını”nın da doğduğu ve kadınlık kanunu haline bir dönemde olmuştur. Ev kadınının kadınlık normu haline gelmesi, her sınıftan kadın için önemli bir etki yapmıştır. Toplumun kadına olan bakışı bu dönemde ev kadınlığının doğru kadın, dışarıda çalışan kadının ise bir aksilik olduğu inancına dayanıyordu. Kocasına işe yaramaz birisi olabilir ve yahut kadın hiçbir erkek tarafından seçilmemiş bir kadın olabilmekteydi. 1960’larda sosyal bilimler literatüründe çok önemli olan ‘rol çatışması’ çalışmalarının temelindeki fikir de budur: Çalışan bir kadın olma rolü ile anne, ev kadını olma rolü ‘doğal olarak’ çatışan rollerdir (Bora, 2011, s. 5).

Cinsiyete dayalı iş bölümünde daha öncede bahsedildiği üzere kadınlara yuvanın bekçiliği düşerken, erkekler de evin geçimini sağlamaktan sorumlu tutulmuşlardır. Bu sayede ekmek kazanan erkek tipi, ev kadını tipinin yanında yerini almış ve roller belirginleşmiştir. Cinsiyete dayalı iş bölümü, kolayca dağılımı sağlanan bir iş bölümü olmadığı gibi, cinsiyetler arası hayat sorumluluğunun eşit şekilde paylaşımı anlamını da taşımamaktadır. Aksine, kadın ve erkek rollerinin bu şekilde sınıflandırılmış olması, kadınların aleyhine bir eşitsizlikle ve ciddi ayrımcılıklarla sonuçlanmaktadır. Bu sebepten, kadınların evle sınırlandırılmaları ve meslek sahibi olsalar dahi asıl faaliyet alanlarının ev işleri olarak kabul edilmesi, onların çalışma hayatlarını kısıtlamaktadır (Bora, 2011, s. 6). İş yaşamına katılımın sınırlandırılmasının temelinde ise Türk toplumunda ailelerin kız çocuklarını yetiştirme tarzları yatmaktadır. Kız çocukları genellikle ev kadınlığı ve annelik rolünü başrol olarak içselleştirmektedirler. İş hayatlarında bir başarı elde etmiş olsalar dahi aile hayatlarında başarısız olarak nitelendirilen kadın, tümüyle başarısız kabul edilmektedir. İdeal kadın tanımlaması, hem işini hem de evi ile birlikte

ilgilenebilen kadındır. Kadınların giderek daha az zaman alacak işleri tercih etmesinin, bu kültürel değerle yakından bağlantısının olduğu söylenebilir (Çaha, Çaha, & Aydın, 2014, s. 32).

Çelebi (1990), ev işlerinin kadınlar tarafından sahiplenilmesi ve içselleştirilmesiyle ilgili şu ifadelerde bulunmuştur:

“Kadınların ev merkezli işleri sahiplenmeleri ve bunları erkeklerle paylaşmaya yanaşmamalarının nedeni, kadınların kendilerine aktarılan geleneksel kadınlık ideolojisinin içselleştirmeleriyle açıklanabileceği gibi; daha da önemlisi, kadının objektif ölçüler içinde davrandığını ve ev içindeki ev işi yapma bilgi, tecrübe ve becerisine dayanan görece yüksek statüsü yerini, bir anlamda ev içindeki egemenlik alanını, eşiyle paylaşmaya karşı direnmesi olarak da açıklanabilir.” (Çelebi, 1990, s. 52).

Connell cinsiyetle ilgili sorunları iktidar (otorite), emek (iş bölümü) ve “kateksis” adını verdiği (cinsel ve duygusal ilişkiler) alanlar olmak üzere üç başlık altında toplamıştır. Buna göre, iş dünyasında hiyerarşiler, kurumsal ve kişilerarası şiddet, cinsel düzenleme ve gözetme, ev içi iktidar alanına; ev işleri ve çocuk bakımının örgütlenmesi, ücretsiz ve ücretli iş arasındaki ayrım ve erkek ve kadınlara ait işlerin ayrılması, eğitim ve yükselmede ayrım, ücrette eşitsiz paylaşım "emek" alanına tekabül etmektedir. Arzu duyma ve duyulma, cinsiyete yönelik nefret, evlilik ve diğer kişisel ilişkilerde güven, kıskançlık, uzlaşma ve çocuk yetiştirmeyle ilgili konular "kateksis" alanına giren durumlar olarak tanımlanmaktadır (Connell, 2017, s. 154-156). Amman (2012), bu görüşlere yönelik *“Bugün sorun teşkil eden hususların, şikâyet ve taleplerin tamamı böyle bir tasnifte kendisine uygun yer bulabilir.”* ifadelerini kullanmıştır (s. 41).

Sonuç olarak; günümüzde toplumsal olarak üretilen cinsiyet rolleri nedeniyle kadınlar, anne olma, eş olma ve ev kadını olmanın yanı sıra evin gelirini sağlama ya da katkıda bulunma gibi yükümlülöklere de sahiptir. Aile içerisinde kadının, dolayısıyla da ailenin yaşam kalitesi açısından kadına yüklenmiş olan bu rol ve sorumlulukların azaltılmasında toplumsal cinsiyet bakış açısının ortadan kaldırılması ve eşitlikçi bir yaklaşımın sağlanması gerekmektedir. Kadınlar, ataerkil değerleri içselleştirerek kimliklerinin parçası haline getirmekte, kişisel ve sosyal kimliklerini bu doğrultuda şekillendirmekte ve ataerkil değerlerin etkilerinden kolayca kurtulamamaktadır. Bu amaçla kadın erkek rollerine ilişkin eşitlikçi yaklaşım, çocukluktan itibaren her yaştaki

bireye eğitim yoluyla aşılarmaya çalışılmalıdır (Aydiner Boylu, Ayan, & Bilgin, 2016, s. 962).

1.1.3. Kadının Konumuna Dair Feminist Yaklaşımlar

Feminizm; erkeklere tanınan toplumsal, ekonomik ve siyasal hakların tümünün kadınlara da verilmesini savunan, bu hakların korunması amacıyla eşitsizliklerin ortadan kaldırılmasını ve kadının toplum içindeki rolünü genişletmeyi amaçlayan bir doktrindir (Michel, 1984, s. 17). Cevizci (1999) feminizmi kadınlar için erkeklerle eşit, sosyal ve politik haklar talep eden, hareket ve öğreti olarak tanımlamaktadır (s.340). Bir diğer tanıma göre feminizm; *“erkeklerin sahip oldukları hakların kadınlara da verilmesini ve kadınların hukuki, siyasi, sosyal ve iktisadi haklara sahip olmasını savunan, onların bu sahalardaki eşitsizliklerinden hedef alan hareket”* olarak tanımlanmaktadır (Bolay, 2009, s. 193). Feminizm, yirminci yüzyılda cinsiyet eşitliği teorisi olarak benimsenmiş ve 1890’lı yıllarda ‘kadıncılık’ teriminin yerini almıştır (Slattery, 2015, s. 137).

Feminizmin temel tartışma konuları; kadının toplumdaki konumu, kadınların ev içi ve ev dışındaki rolleri, kadının ezilmesi ve sömürüsü, cinsiyet farklılıkları, ataerkil toplum yapısı ve erkek hâkimiyetine dayalı iktidar yaklaşımları ve baskılarıdır. Bahse konu konuların geçmişte olduğu gibi günümüzde de tartışılıyor olması, ilgili sorunların devam ediyor olmasından kaynaklandığını söylemek mümkündür (Ecevit, 2012, s. 164). Ele alınan tartışma konuları, temelde kadın ile erkek arasındaki toplum tarafından oluşturulan farklılık ve bu farklılığın anlamı, nedeni ve sonuçlarıdır. Bu oluşturulan toplumsal farklılık yukarıda da bahsettiğimiz üzere geleneksel siyasal ideolojiler, ataerkil tutumlar tarafından yaratılmakta ve üretilmektedir (Arat, 2010, s. 32). Ataerkil öğretilerin en yoğun yaşandığı yer olan aile, her kuşakta yönetenin erkek, yönetilenin kadın olduğu bir kurum olmuştur. Ev ve aile içine kapatılmaya çalışılan ve kurum içerisinde birçok sorumluluk yüklenen kadın, verilen sorumlulukları benimsemesi ölçüsünde evcilleşmektedir. Ancak bu evcilleşme sürecinde kadın; çeşitli baskılar altında ezilerek, sınırlar içinde yaşamayı öğrenmektedir (Doltaş, 1995, s. 53-54). Toplumdaki çoğu kurumun, kadını egemen kültür altına alması ve ötekileştirmesi sonucu ikinci plana itmesi feminist düşünceye göre kadınları harekete geçirmelidir. Feminist teori, kadınların kendi kimliklerini yeniden inşa edebilmeleri için hem kültürel yapıyı hem de kültürel yapının meydana getirdiği kurumları değişim ve dönüşüme zorlayarak, yeniden kurgulamaları gerektiğini öne sürmektedir (Bilican Gökkaya, 2015,

s. 346). Bu açıdan baktığımızda, feminizmin temel konusu olan kadınlara ilişkin var olan tartışmalar sonucunda feminizm kendi içinde yeni söylemlerin, eylemlerin, algıların ve kuramsal yaklaşımların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Taş, 2016, s. 164).

Feminizmin temel destekleyicilerinden biri bizimde asıl ele alacağımız husus olan, kadının en öncelikli görevinin erkeklere hizmet etmek olduğunu öğreten toplumsallaşma sürecidir. Bu nedenle feminizme göre, kadının yükselişe geçmesi için temelde toplumsal seviyede yeniliklerin meydana gelmesi gerekmektedir. Çünkü kadınların içinde sosyalleştiği toplumun örüntüleri, kadınlar için hakların sağlanmasında sınırlayıcı bir etkiye sahiptir. Bu nedenle feministler yalnızca yasal hakların elde edilmesi mücadelesi içinde değil, aynı zamanda toplumsal düzeyde köklü değişim ve dönüşümler gerçekleştirme amacıyla da olmuşlardır. Feminist yaklaşıma göre kadın için gerçekleştirilecek söz konusu köklü dönüşüm için, aile alanından yani ev içinden başlamak gerekmektedir. Özgürlüklerin kazanılması, hakların elde edilmesi ve demokratikleşme için özel alandan hareket edilmeli ancak kamusal alanda önemli bir boyut oluşturmalıdır (Altuntaş & Çakmak Karaçay, 2009, s. 35). Buradan hareketle denilebilir ki; kadına ilişkin kültürel tanımlamaların aile ve toplum tarafından şekillendirildiği ve kadını toplumsal yaşamdan soyutlayan geleneksel eğilimin kadının yaşam alanlarını da sınırladığı bir gerçektir. Bu sayede erkek egemen anlayışı üzerine inşa edilmiş geleneksel yapı; kadını baskı altına alıp, annelik ve ev kadınlığı rolüyle sınırlarken, kadının yaşamına yönelik fırsatları da dar sınırlar içerisine hapsetmektedir (Aktaş, 2013, s. 57).

Yukarıda bahsettiğimiz üzere feminizm, kendi içerisinde kuramsal yaklaşımlara sahiptir. Bu açıdan kadınların konumuna yönelik yaklaşımlardan bizim ele alacağımız feminizm türleri, Liberal Feminizm, Marksist feminizm, Kültürel Feminizm ve Sosyalist Feminizmdir. İlk dalga feministler, kadınların siyasi mücadeleleri ile dikkat çekerlerken, ikinci dalga feministler kadınların ikincilleştirilmesinin asıl nedenini aile olarak görüp öncelikli olarak özel alandaki ayrımcılığın kalkması gerektiğini savunmuşlardır. Bu sebepten feministler ailenin toplumsal konumundan ziyade ailenin içerisinde olan bitenlerle ilgilenmişlerdir (Arat, 1980, s. 42; Bora, 2018, s. 40).

- **Liberal Feministler**

Liberal feministler; toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin açıklanmasını, toplumsal ve kültürel tutumlarda aramaktadır (Giddens, 2013, s. 517). Kişilerin kendi yeteneklerini geliştirme ve faydalarını sağlama konusunda özgür olması gerektiğini kabul eden düşünceden temellenmektedir. 20.yüzyılın ortalarına kadar devam eden “medeni haklar” mücadelesini başlatmışlar ve bu doğrultuda medeni yasanın değişmesini dünyanın birçok ülkesinde sağlamışlardır (Altuntaş, 2012, s. 250). Liberal bakış açısına sahip feministler, kadın sorununun nedenini erkek egemen düzen olarak açıklamakta, kadının yaşadığı her türlü sorunun kaynağının baskıcı erkek egemen düzenden kaynaklandığı ve kadının birey olarak özgürleşmesi gerekliliğini öne sürmektedirler.

Liberal feministlere göre kamusal alana çıkmak kadın özgürlüğünün teminatını oluşturmaktadır. Bu teminat ise ekonomik özgürlükten geçmektedir. Bu sayede kadın erkek egemen baskıdan kurtularak kendi ayakları üzerinde durabilecektir. Kadınları ikincil konumda olmalarını onların evlerinde oturarak, evlerinin köleleri olmalarına bağlamaktadırlar (Demir Z. , 1997, s. 50-51). Onlara göre, kadınlar özel alana hapsolmemalı, kamusal alanda büyük girişim dünyasının içine girmelidirler (Donovan, 2014, s. 38). Örneğin; Betty Friedan (1983) Kadınlığın Gizemi eserinde, ev kadınlarının kurtuluşlarının ancak ev dışında çalışmalarıyla mümkün olacağını, iyi bir eğitim almadıkça ve ev dışında çalışmadıkça kadınların iptilalara yakalanmaktan kurtulmayacaklarından bahsetmektedir. Kendi tabiriyle evi bir kafese benzetmekte, hatta kadınların tüm vakitlerini evde geçirmelerinin eş ve çocuklarını olumsuz etkilediği görüşünü savunmaktadır.

- **Marksist Feministler**

Liberal feministlerin, kadınlara fırsat eşitliğinin uygulanıp uygulanamayacağı tartışması Marksist feminizmin temellerinin atılmasına neden olmuştur. Marksist feministlere göre eşitsizlik liberal feministlerde olduğu gibi cinsiyet eşitsizliğinden değil sınıfsal eşitsizliklerden kaynaklanmaktadır. Çünkü sınıflı toplumda gerçek manada bir fırsat eşitliğinden söz edilemez. Kadının baskı altında oluşlarını kapitalizme bağlı olarak görmektedirler. Ev işlerini ücretlendirilmesi gereken bir iş gibi gören kadınların bilincini Marksist feministler işçi sınıfı bilincine benzetmektedirler ve dikkat çektikleri en önemli nokta kadınların üretim sürecine katılmaları gerektiğidir (Demir, 1997, s. 53-56; Bora, 2018, s. 51). Onlar kadınları ev içi alana kendilerini hapsetmekle suçlayarak

kadınların üretim sürecine aktif olarak katılmaları ve tüketici kimliğinden vazgeçmemeleri görüşünü savunmaktadırlar. Üretici gücü elinde bulunduran erkekler güçlerini bu yolla meşrulaştırırlar. Kadınlar kendilerini ev içi alana hapsederek emeklerine yabancılaşmaktadırlar. Bu yüzden kadınların bilinçlilik durumları geliştirilmelidir olgusu üzerine durmaktadırlar (Ecevit, 2011, s. 16).

Marksist feministlerin kapitalist ekonomik düzende kadın ezilmişliğine dair önemli gördüğü konulardan biri yabancılaşma olgusudur. Marksist feminist teorisyenlere göre “kişinin hayatı anlamsız bulması ve yaptığı işleri bir bütünlük içerisinde kavrayamamaktan dolayı hissettiği bölünmüşlük duygusu” olarak tanımlanan yabancılaşma olgusunu kapitalist sistemde en yoğun olarak yaşayan sosyal sınıf, çoğunlukla ev işleri ile ilgilenen ve emekleri değersizleştirilen kadınlardır (Demir, 1996, 44). Kadınların ev işleri, çocuk bakımı gibi görevleri çerçevesinde ev içine hapsolmaları ve kamusal alan içindeki sosyal ilişkilerden uzak kalmaları kadınların sorunlarını dile getirme, yaptıkları işle takdir görme gibi imkânlardan yoksun bırakarak yabancılaşma duygusunu erkeklere nazaran çok daha yoğun bir şekilde yaşamalarına neden olmaktadır. Bu nedenledir ki Marksist feminist teori, kadınlar üzerine kurulmuş baskıları ortadan kaldırmanın tek yolunun kadınların özel alanı terk ederek kamusal alan içerisinde üretim sürecine katılması olduğunu savunmaktadır (Oruç, 2012; Tong, 2009; Üzel, 2006; Demir, 1996).

Marksist feministler temelde ev işlerinin tamamen toplumsallaştırılması ve ücretlendirilmesini savunmakta, bu ücretlendirmenin de devlet eliyle uygulanacak makro düzenlemeler ile sağlanacağını savunmaktadırlar. Devletin kadınlara ev işleri için ücret ödemediği zamanlarda, kadınlara grev yapma hakkı tanınmalı, baskı altında olmadan kadınlara yönelik yasal düzenlemeler yapılmalıdır (Demir Z. , 1997, s. 60-61).

• Kültürel Feministler

Kültürel feministler; Erkek ve kadının biyolojik farklılıklarını olduğu gibi kabul ederek bunlardan doğan ayrılıkların olumlu biçimlerde değerlendirilmesi gerektiğini savunurlar. Kültürel feministlere göre batı toplumunun bağımsızlık, rekabet ve hiyerarşi kavramlarının bütünü erkek egemenliği üzerinden tanımlanmıştır. Kültürel feministler, bunların alternatifi olarak kolektiflik, işbirliği, güven ve paylaşım gibi kavramları önerirler. 19. Yüzyılda, birinci feminist dalga içinde yer alan kültürel feministler erkek ve kadınların farklılıklarının değişmez olduğunu savunmaktadırlar. Çağdaş kültürel

feministler ise kadınların doğayla, erkeklerin kültürle ilişkilendirilmesinden vazgeçmemekle birlikte strateji tayininde onlarla birlikte olunabileceği düşüncesindedirler (Ecevit, 2010, s. 21). Kültürel feminizmi savunanlar kadın erkek eşitliğinden ziyade kadının övülmesi ve ön plana çıkarılması gereken özellikleri üzerinde durmakta ve temel varsayımları anaerkil bakış açısına göre kurmuşlardır.

- **Sosyalist Feministler**

Sosyalist feministler, “özel alan politiktir” söylemine özel bir anlam yükleyerek, aile içindeki kişiliklerin, sırların, mahrem konuların hepsinin politik boyutlara sahip olduğunu savunmaktadırlar. Özel alan kadının ezilme ve ikincil konuma düşürülme mekânıdır. Özel alana içerisinde aile kadını bu ezilmişliğe ikna ederek gözünde meşrulaştırmaktadır (Tekeli, 1985, s. 43–44). Sosyalist feministlere göre aile içindeki cinsiyet temeline dayalı işbölümünün, cinselliğin, erkek şiddetinin, annelik ve ev kadınlığının ancak siyasal hale gelmesi ile bunların kamusal alana taşınmasıyla, kamuoyu tartışmasına sunulmasıyla ve ifşa edilmesiyle kadının erkeğin baskısından kurtulması mümkün olabilecektir (Koçali, 1987, s. 29).

Sosyalist feministlere göre aile, kadına temelde üç rol yüklemek suretiyle onun erkek tarafından ezilmesine zemin hazırlamakta; ev kadınlığı, kadınlık ve annelik. Aile, kadının bu rollerine bir takım kutsallıklar biçerek efsaneleşiyorlar. Oysaki ev kadınlığını sadece kadınların yapması gerektiğini söylemek için zorunlu bir neden yoktur; erkek de aynı şeyi pek tabi yapabilir. Bu nedenle sosyalist feministler kadının kurtuluşunu ailenin parçalanmasının kadına yönelik olumlu bir şekilde gerçekleşecek sonuçlarını şu şekilde dile getiriyor:

“Feministler için ailenin parçalanması demek, kadınların kimliklerine sahip olmaları, yeni kimliklerinin çeşitli yönlerinin (emeklerinin, bedenlerinin, cinselliklerinin, doğurganlıklarının) tek bir erkeğin denetiminden çıkıp kendi denetimlerine bırakılması demektir.” (Acar Savran, 1989, s. 59)

1.2. Aileye Yönelik Kuramsal Yaklaşımlar

Bu başlık altında aileye yönelik kuramsal yaklaşımlardan; yapısal işlevselci yaklaşım, sembolik etkileşimci yaklaşım, çatışmacı yaklaşım tartışmalarına yer verilecektir.

1.2.1.Yapısal- İşlevselci Yaklaşım

Sosyolojide en yaygın olarak kullanılan makro yaklaşımlardan biri olmakla birlikte, toplumu birbirine bağlantılı parçaların görev yaptığı bir sistem olarak görmektedir (Kasapoğlu, 2011, s. 9). Parsons, R. K. Merton, W. Ogburn, W. Buckley ve E. Tiryakian gibi isimlerin temsilciliğini yaptığı yapısal işlevselci kuram, toplumu ve onu oluşturan kurumları, toplum içerisinde yerine getirdikleri işlevlere göre inceleyen bir yapıya sahiptir (Bilican Gökkaya, 2015, s. 340). Temel kavramları; düzen, kural, denge, ortak fikirdir ve toplumsal yapı içerisinde kadını da bu kavramlar çerçevesinde değerlendirmektedir (Kasapoğlu, 2011, s. 9-10).

Toplumsal yapı içerisindeki denge ve bütünlüğü ön plana çıkaran bu kuram, kadına, toplumsal yapıdaki bütünleşmeyi sürdürmek için toplumun geleneksel normlarını sosyalleşme sürecinde aktarmaya çalışmaktadır. Erkek hiyerarşik düzen sağlayıcı iken, kadın ev işleri ve ev bakımına yöneltilmektedir (Bilican Gökkaya, 2015, s. 341). Aile kurumunun ve onun işlevinin, toplumsal yapının sürekliliği için vazgeçilmez olduğu üzerinde duran teori, kadına bu süreçte üreme ve çocuk yetiştirme sorumluluğunu yüklemektedir. Toplum tarafından belirlenmiş olan bu sosyalleşme sürecinde kadınlık-erkeklik rolleri, yerine getirilmesi gereken önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir. Çünkü “birey, rolleri aracılığıyla performansını sergiler, toplumdaki düzene rolleri aracılığıyla katılır. Roller, kurumsal düzenin esas birimi haline gelir” (Poloma, 2012). İşlevselcilere göre toplumda kadın itaatkâr, edilgen, hareketliliği düşük ve yaşam alanı sınırlı bir nesne olarak görülmektedir (Bora, 2018, s. 103). Aynı zamanda “kadınlar, kendi düşünce, duygu ve düşüncelerini kamuoyunda açıklamaktan korkmakta; başkaları, çoğunlukla da erkekler tarafından geliştirilen düşünceleri benimsemeye zorlanmaktadır” (Demir Z. , 1997, s. 79-80). Böylece kadın kendisini bu duruma alıştıran erkeğe bağımlı, değersiz bir varlık olarak kabul etmekte ve ev içine kapatılmaktadır (Beauvoir, 2010, s. 8). Dolayısıyla yapısal işlevselci teori kadını, toplumsal yapının işleyiş kuralları çerçevesinde ev içi rollere, erkeği ise ev dışındaki rollere uyum sağlamaya çalışmıştır (Bilican Gökkaya, 2015, s. 341).

Yapısal-işlevselci görüşe göre aile kurumu, toplumsal düzenin temel güvencesi ve toplumsal uyumun temel unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu amaçla yapısal-işlevselciler, düzenin sürekliliğinde cinsiyet rolü farklılaşmasının gerekli olduğunu ileri sürmektedirler (Erdoğan, 2008, s. 127). Parsons, bu düzenin sağlanmasının gerekli ön

koşulu olarak, ailede eşlerin birbirini tamamlayan ve uzmanlaşmış rollerine değinerek doğrudan, erkeğin araçsal rolü, kadının da dışavurumsal rolü üstlenmesi gerektiği üzerinde durmuş ve cinsiyet hiyerarşisinin varlığını gündeme getirmiştir (Parsons, 1972, s. 140; akt. Günay & Bener, 2011, s.158).

Son dönemlerde işlevselci yaklaşım gözden düşmüştür. İstikrar ve düzen noktasında odaklanılmış olması, toplumdaki bölünme ve eşitsizliklerin, en aza indirilmesi anlamına gelmektedir. İşlevselciler toplumlara sahip olmadıkları nitelikler yüklemekle eleştirilmişlerdir. Bir diğer eleştiri erkeklerle kadınlar arasındaki ev içi iş bölümünü olması gereken ve sorunsuz olarak göstermeleridir (Giddens, 2013, s. 56).

1.2.2. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım

G.H. Mead, H. Blumer ve E. Goffman'ın temsilciliğini yapmış olduğu bu teori, bireylerin, benlik oluşumuna dikkat çekmektedir. Savunuculara göre bireyin benliği, toplumsal etkileşim sayesinde oluşmaktadır. Bu yaklaşım fonksiyonalist teoriye eleştirel bir tepki ile meydana gelmiştir (Conein, 2011, s. 657). Bu teori tümdengelimci bir şekilde ilerleme kaydeden, yasa koyucu önermeler ortaya çıkarmayı iddia eden herhangi bir kuramın, insanın değişken yapısından dolayı başarı sağlayamayacağı görüşünü savunmaktadır (Coser, 2008, s. 494). Simgesel etkileşim yaklaşımında rol temsili ve rol karşısındaki beklentilerle algılanma biçimleri ilişkileri belirlemektedir. Sembolik etkileşimci teori, toplumsal yapı içerisinde kadın ve erkek arasındaki farklılıkların, toplumsal yapıdan kaynaklandığını belirterek, biyolojik cinsiyetin, dünyaya gelme ile elde edildiğini, toplumsal cinsiyetin ise toplumsallaşma süreciyle kazanıldığını savunmaktadırlar. Bu toplumsallaşma sürecinde, bireylere toplum tarafından benimsenmiş olan rol ve statüler yüklenmekte, kadınlar daha pasif, bağımlı vb. olmaya şartlandırılırken erkekler ise daha girişken ve bağımsız olmaya yönlendirilmektedir. Bu ayrım kadın ve erkeği toplum içerisinde eşitsiz bir hale getirmekte, onlardan toplumun beklentileri doğrultusunda davranışlarda bulunulması beklenmektedir. Bu davranışlar dışında hareket eden bireylerin toplum tarafından dışlanacağı görüşü kabul görmektedir (Bilican Gökkaya, 2015, s. 342). Cinsiyet ayrımcılığının nedenlerini ortaya koyan etkileşimciler, sorunun çözümüne yönelik, kadın ve erkek arasında yaşanan eşitsiz durumların, toplumsallaşma sürecinin değişmesi/değiştirilmesi ya da yeniden yapılandırılmasıyla giderileceğini savunmaktadırlar.

Herbert Mead'in izleyicisi olarak Blumer'in temel iddiası, insanların ilk olarak karşılarındaki kişilerin davranışını yorumladıkları ve daha sonra eyleme karar verdikleridir. Ona göre insanlar araya yorum süreci girmeden doğrudan harekete geçmemekte ve bu yorumlama ve anlamlandırma sürecinde kuşkusuz semboller ve işaretler önem kazanmaktadır. Bu sebeple bu yaklaşıma "Sembolik Etkileşimcilik" adı verilmiştir (Kasapoğlu, 2011, s. 8).

Sembolik etkileşimci yaklaşımın aile konusundaki görüşlerine örnek vermek gerekirse, Henslin (2001) erkeğin ev işleri yapmasını incelemiştir. Ona göre, eğer kadın ve erkeğin gelirleri birbirine yakınsa ev işlerinde de daha eşitlikçi bir paylaşım beklenmektedir. Ancak, diğer erkeklere göre daha fazla ev işi yapmış olsalar da adaletli bir paylaşım gösterdikleri söylenememektedir. Bu bulgu şaşırtıcı bir durumdur. Hatta işten çıkarılan kocaların çoğunun ev işi yapmayı azalttıkları gözlenmiştir. Öte yandan karısından daha az kazancı olanların en az ev işi yaptıkları belirlenmiştir. Aslında işten çıkarılan veya karısından daha az kazanan erkeklerin evde oturmak yerine dışarıda daha fazla zaman geçirerek durumlarını dengelemeye çalıştıkları düşünülebilir (s.450). Hochschild (1989)'e göre, sosyolojik açıdan bu durumun daha iyi anlaşılmasında kullanılacak anahtar kavram toplumsal cinsiyet rolleridir. Çünkü kadının ekonomik olarak gelirinin erkekten fazla olmasını, erkek geleneksel erkeklik rolüne bir tehdit olarak algılayacak ve ev işi yapmayacaktır. Ev işi yapmak erkeğin nazarında kadının yapması gereken bir iş olarak görülmektedir. Ev işi yapmaktan çekinerek, kaybettiğini sandığı erkek egemen düzeni yeniden oluşturacağını düşünmektedir. Sembolik Etkileşim ve aileye yönelik diğer bir örnek ise "bir evde iki ayrı evlilik"tir. Burada kadın ve erkeğin evliliklerini nasıl algıladıkları anlatılmaktadır. Örneğin, eşlerden her ikisi de ne kadar ev işi yaptıkları sorusu kendilerine yöneltildiğinde gerçekte olduğundan son derece farklı yanıtlar vermektedirler. Hatta ev işi yapma konusunda anlaşıp anlaşmadıklarına dair görüşleri de farklı olmaktadır. Başka bir çalışmaya göre de evlilikte önemli bir konu olan cinsel yaşam hakkında neden eşler farklı yanıtlar vermektedir sorusunun yanıtı, onların aşk yapma konusunda sahip oldukları farklı beklentilerde gizlidir. Kadın daha fazla duygusal ilgi ve katılım beklerken, erkek daha fazla biyolojik tatmin aramaktadır (Komter, 1989). Ayrıca talebi karşılanmayan erkek konuyu önemsemez görünürken, ilişkiye isteksiz olan kadın konuyu daha fazla önemser görünebilmektedir. Sembolik Etkileşimcilere göre evlilikte farklı köşelere konumlanan eşler evliliklerini de farklı olarak algılayabilmektedirler. Bu durumda eşlerin evliliklerinde yaşadıkları deneyimler

tamamen birbirinden farklı olduğundan, aynı çatı altında iki farklı evlilik sürdürüldüğünü söylemek mümkün görünmektedir. Tüm bu sözü edilen yaklaşımların ortak özelliği daha makro yaklaşımlarından ziyade, mikro -birey- odaklı olması ve olgular yerine “süreçlere” odaklanmalarıdır (Kasapoğlu, 2011, s. 8-9). Bu sebeple bu çalışma, süreci ve kadınların “ev hanımı/ev kadını” hakkındaki görüşlerini temele aldığından sembolik etkileşimci yaklaşımla ele alınmıştır.

1.2.3. Çatışmacı Yaklaşım

Toplumsal yapının bütünlüğü ve sürekliliği için çatışmanın önemine vurgulayan çatışma kuramının önemli temsilcileri K. Marx, G. Simmel, L. Gumplowicz, R. Dahrendorf, L. A. Coser ve W. Mills'tir (Bilican Gökkaya, 2015, s. 341). Bu yaklaşım aileyi toplumsal eşitsizliğin meydana getirmiş olduğu problemleri deneyimleyen bir grup olarak tarif etmektedirler. Çatışma yaklaşımı ve savunucularına göre aile, toplumdaki güç sahibi gruplar tarafından kontrol edilen ve yönetilen kıt kaynaklar için yarışmak zorunda olan topluluklardır. Aile içerisinde güçlü olanlar, güçsüz olanlar karşısında çoğu zaman avantajlı konuma sahip olmaktadır. Bu yaklaşımda önemli olan kavramlar eşitsiz güç ilişkileri ve kaynak paylaşımıdır (Canatan & Yıldırım, 2011, s. 40).

Toplumdaki bireylerin, maddi kaynaklara sahip olup olmamasına göre bir çatışma içinde olduklarını varsayan bu kuram, çatışmanın toplumdaki dengeyi sağladığı görüşünü savunmaktadırlar. Teori, “çatışmanın toplum açısından olduğu kadar aile açısından da kaçınılmaz olduğunu, çatışmanın ortadan kaldırılmasının değil, düzenlenmesinin söz konusu olduğunu vurgulamaktadır” (Güçlü, 2012, s. 80). Çatışmacı kuram, kapitalizmin, kadını sömürdüğünü, cinsiyet ayrımcılığı yaparak, erkek egemen ideolojiyi devam ettirdiğini ve bu ekseninde kadınların toplumsal yaşam alanlarında ezilmesine neden olduğunu savunmaktadır (Bilican Gökkaya, 2015, s. 342).

Çatışmacı yaklaşım, yapısal işlevselcilik gibi modern ve makro bir yaklaşım olarak benzer özelliklere sahiptir. Örneğin, aile konusunda önemli çalışmalar yapan D. Abbott (2010) 'a göre, Marksizm de çekirdek ailenin, kapitalist iş yerindeki gerilimi düşürmede modern toplum için daha uygun bir form olduğunu kabul etmektedir. Ancak Marksist toplum hakkındaki görüşleri işlevselcilerden son derece farklıdır. Onlara göre modern toplumu karakterize eden özellik sadece sanayileşme değil, kapitalizmdir. Buradan hareketle de modern toplumda var olan eşitsizlikler yüzünden çekirdek ailenin sosyal ve coğrafi olarak hareket kabiliyetine sahip olduğunu iddia etmenin anlamsız olduğunu

savunmaktadırlar. İşlevselciler toplumun ihtiyaçlarının aileyi belirlediğini savunurken, çatışmacılar kapitalizmin aileyi belirlediğini iddia ederek genelleme yapmış olmaktadır. Çağdaş kapitalist toplumlar içinde bile farklılıklar olduğu göz ardı edilmemelidir (Kasapoğlu, 2011, s. 15).

Sonuç olarak çatışmacı yaklaşım makro düzeyde ve çoğu zaman tarihsel karşılaştırmalar yaparak aile konusunda incelemeler yapmaktadır. Problem edindikleri konuların başında sınıf mücadelesi ve güçlü sınıfların işsizliğe ve evsizliğe nasıl bakıldığı gelmektedir. Bu yaklaşımda diğer yaklaşımlar gibi eleştirilere maruz kalmıştır. Çatışmayı odak noktası seçmesi nedeniyle aile ve toplumdaki sosyal düzeni, süreklilik ve istikrarı açıklayamamaktadır. İkinci eleştiri sosyal olguların temelindeki sebep sonuç ilişkisini tek bir sebebe dayandırarak hareket etmesidir. Sosyal olgular tek bir sebeple değil birden çok sebeple açıklanabilir. Üçüncü eleştiri tarihsel süreci öngörü ve kaçınılmaz bir durum olarak açıklamalarıdır. Oysaki sosyal bilimsel araştırmaların temel amacı tasvir etmek ve ele alınan durumları açıklamaktır (Canatan & Yıldırım, 2011, s. 41).

1.3. Tarihsel Süreçte Kadının Konumu

Araştırmamız günümüz Türkiye'sinde ev hanımlarını kapsadığından geçmişe gitmek çok da anlamlı değildir; ancak tarihte kadının geçmişten günümüze durumu, ev hanımlığının hangi sosyal şartlar altında ortaya çıktığı da bir o kadar önem arz etmektedir. Buradan hareketle araştırmamızın bundan sonraki aşamasında ev hanımlığının ortaya çıktığı Sanayi Devriminden önce kadının toplumsal ve aile içi konumundan kısaca bahsedilecektir. Daha sonra Sanayi Devrimi ve sonrasındaki dönemde ev hanımlığı, devamında ise Türk toplumunda Osmanlıdan günümüze ev hanımının tarihi süreci ele alınacaktır.

1.3.1. Endüstri Devriminden Önceki Dönemde Kadın

Kadının tarihi süreci Hz. Âdem ve Hz. Havva'ya kadar dayandırılabilir. Avcı toplayıcı topluluklarda kadının konumu erkekten üstündür. Bunun sebebi kadının toplayıcılıkla, erkeğin avcılık ile ilgili işlerde iş bölümüne sahip olması ve bitkilerin beslenme ihtiyacının %80'ini karşılıyor olmasından dolayıdır. Avcı toplayıcı topluluklarda kadının en önemli rolü, çocuk doğurarak yaşamın yeniden üretilmesine katkı sağlamaktır. Bu topluluklarda kadın ve toprak verimliliklerinden ötürü kutsanmaktadır.

Kadına duyulan bu saygı sayesinde kadının egemen olduğu ana soyunun egemen olduğu bir aile düzenini oluşturmuştur (Demiray, Kadın ve Kadının Statüsü, 2009, s. 28). Bazı tartışmalarda anaerkil düzenin var olmadığı anaerkil düzen olsa dahi erkek egemenliğinin izlerini taşıdığından bahsedilmektedir (Silier, 2010, s. 137). Daha sonraları madenlerin bulunmasıyla birlikte işbölümü anlamını değiştirmiştir. Üretim araçlarının gelişmesi karşısında üretimden ilk ayrılması gereken kadın ve çocuklar olmuş, bu uzaklaşmadan ötürü de toplumdaki saygınlık ve hâkimiyetini yavaş yavaş yitirmeye başlamıştır. Kadın git gide ev işleri, çocuk bakımı, el işleriyle uğraşmaya ve bu alanlarda uzmanlaşmaya başlamıştır (Michel, 1984, s. 15).

Üretim ilişkilerindeki değişimler yalnızca işbölümünde değil aynı zamanda kentlerin ortaya çıkmasıyla birlikte mülkiyette de görülmektedir. Erkek servet artışı ile birlikte erkeğin kadına oranla aile içerisinde gücü daha da artmaktayken, aynı zamanda aletlerin de hâkimiyetinde olan taraftır. Erkeklerin tekelci egemenliğinin kurulmasından sonra, bu durum ilk etkisini, ataerkil ailenin aracı biçimi içinde göstermiştir. Erkek tarafında hesaplanan soy zinciri ve babalık miras hukuku getirilmesinden ötürü aile de anaerkilliğin yerini ataerkil düzen almaya başlamıştır. Bu düzen; işbölümü ve mülkiyet düzeni üzerinden kendini şekillendirmiştir (Demiray, Kadın ve Kadının Statüsü, 2009, s. 28). Bu dönemde mülkiyet, erkeği aile içerisinde kadından daha önemli bir konuma getirirken, aynı zamanda geleneksel miras düzenini çocuklar yararına değiştirmek için kullanma eğilimini de ortaya çıkarmıştır (Engels, 1990, s. 61-62).

Dünya genelinde; kadının konumu, kadına bakış açısı birbirine benzer özellikler göstermekle birlikte, değişik toplumların yapısal farklılıklarına dayanan ayrışmalar da söz konusudur. Türk toplumunda ise kadının tarihsel süreç içindeki konumu, Türk toplumunun geçirdiği önemli evrelerden kaçınılmaz olarak etkilenmiştir. Bu bağlamda kadının Türk toplumundaki yeri sorgulanırken, özellikle süreç içerisinde istikrarlı bir seyir göstermediğine dikkat edilmelidir. Kadın, Türk Devletinin ilk zamanlarında erkek ile eşit haklara hatta daha fazla haklara sahipken, daha sonraki süreçte zaman zaman bazı haklardan mahrum bırakılmış ve ezilmiştir. Bu durumu tarihi süreci ele alarak açıklayacak olursak; eski kavimlerde özellikle Hint, Çin ve Arap toplumlarında babanın hâkimiyetine dayalı aile sistemi ve poligami hâkimdi. Ailede miras babadan oğla geçmekte, kadın ve kız çocuklarına söz hakkı tanınmazdı. Kadın evlilik birliği kurulurken eğer zengin ve saygın bir aileden gelmiyorsa, ona karşı saygı duyulmaz, bir meta gibi değerlendirildi. Eski Roma, Sparta ve Yunan gibi topluluklar da baba

hâkimiyetine dayalı aile düzeni vardı. Ancak çok evlilik yasaktı ve kadın ticareti söz konusuydu (Kurnaz, 1997, s. 9).

Kadının bu durumuna karşılık Türklerde kadın anlayışı daha kıymetli ve ileri seviyedeydi. Oğuz Kaan destanı ve Orhun hitabelerinde kadın kurtuluşun temsili olarak görülmüş, kadının sosyal hayat içerisindeki konumu Hakan ile eşit olduğu görülmektedir. Bu kitabelerde “*Devleti idare eden Han, Devleti bilen Hatun*” sözleri yazılıdır. Ailede kadın ile erkek eşit sorumluluk paylaşımına sahiptirler. Evli kadın kutsal sayılmakta, eşinden ayrılmış kadın ise evinin tek idarecisi kabul edilmektedir. Bu dönemde kadının asli özellikleri “*analık ve kahramanlık*” olarak görülmekteydi (Göksel, 1993, s. 106).

Dini açıdan kadının durumuna baktığımızda, Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam dininin de ortak kadın yaklaşımı, erkek üstünlüğüne dayanmaktadır. İslam, Arapların Cahiliye dönemine göre kadını İslam hukukuna karşı korumasına rağmen erkeğe bağımlı hale getirmiştir. Annelik, İslamiyet’te kutsal sayılmaktadır. Geleneksel toplumun ataerkil niteliği, kapitalizmin endüstrileşme öncesi erken dönemlerinde de büyük oranda devam etmiştir. 14.yüzyılın başında kadınların fiili olarak hiçbir hakkı yoktu. Babalarının ve eşlerini malı olarak kabul edilmekteydiler. Evlilikte alınıp satılmakta, aynı zamanda oy hakkına da sahip değillerdi (Türcke, 1997, s. 255-256). Kadınlar evlendiklerinde herhangi bir mala, mülke sahip olamazlardı. Kendi bedeni ve çocukları üzerinde herhangi bir hak ve denetim hakkına sahip değillerdi. Eşleri hiçbir hukuki engel olmaksızın onlara şiddet uygulayabilirdi. Eve kapatılmadıkları zamanlarda, gelişen sanayileşme tarafından işçi ordusunun en aşağı kesimlerine katılmak zorunda bırakılmaktaydılar (Amman, 2012, s. 45).

15. ve 16. yüzyıllarda Rönesans döneminde kadının konumunda büyük bir değişim görülmemiştir. Kadın sınırlı olan haklarını evlendikleri erkeğe devretmek durumunda kalmış, ikinci sınıf vatandaş olmaktan daha ileriye gidememiştir. Bu dönemde çok az da olsa kabuklarından sıyrılıp erkeklerden aşağı seviyede olmadıklarını kanıtlayan kadınlar da olmuştur. Rönesans dönemi; özgürlüklerin, bireyci yaklaşımların hâkim olduğu bir dönem olmuş, aynı zamanda kadın hakları ve hareketleri gündeme gelmiştir. Kadının değer kaybetmesine en net tepki ise dönemin kraliçelerinden gelmiş, krallar kadar başarılı olduklarını kanıtlamışlardır. Bu dönemde Erasmus ve Luther gibi reformcular kadının aile, evlilik sorunlarında durumlarını iyileştirici çalışmalar yapan

isimlerden sadece bir kaçı olmuştur (Demiray, Kadın ve Kadının Statüsü, 2009, s. 30-31). Rönesans'ın aydınlığına geçiş sürecinde burjuvazi kadınları bu aydınlığın dışarısında tutmuş, kadınları aile içine hapsedmiş, kocalarının rahatını sağlamaya çalışan nesnelere dönüştürmeye çalışmıştır. Burjuvazi bu dönemde ev hanımlığını yüceltme eğilimindeydi.

1.3.2. Endüstri Devrimi ve Sonrasında Ev Hanımı

Ev kadınlığı, kadınların doğal eğilimleri olarak algılansa dahi tarihsel bir konum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kapitalist üretim biçiminin gelişme göstermesi ve yaygın hale gelmesiyle birlikte ev ile işyerinin birbirinden ayrılması, evin ekonomi dışı bir konum haline gelmesi, ekonomi ile bağlantı kurulması halinde de tüketim ilişkileriyle tanımlanması son 200 yıllık tarihin bir görüngüsüdür. Bu tarihlerden önce ev işleri ve çocuk bakımı gibi işler kadınlar tarafından yürütülüyor olmasına rağmen, ev ve işyeri arasında bir ayrım olmadığından kaynaklı “ev kadınlığı” kavramı henüz gelişmemiştir (Bora, 2018, s. 59). Sanayi devrimi sürecinde ortaya çıkan iş bölümü, kadın erkek eşitsizliklerinin doğal sebebi olarak sunulmaktadır. Bu sayede cinsiyetler arası eşitsizlik ve adaletsizlik görünmez kılınmaktadır (Silier, 2010, s. 136).

Endüstri devriminin meydana gelmesiyle birlikte toplumsal değişme zorunlu bir hale gelmiş, bu durum aileyi özellikle kadını temelden etkileyen gelişmelere neden olmuştur. Bu süreç içindeki en önemli değişmelerden biri ailenin üretim fonksiyonlarının elinden alınmasıdır diyebiliriz. Bir başka açıdan kadının hem aile içindeki rol ve statülerinden değişimler yaşanmış hem de ailenin mahiyet ve işlevselliği değişim yaşamıştır (Abadan Unat, 1982, s. 28-29).

Kapitalizmin gelişmesi ile birlikte yaşanan bu değişim, sermayenin emekten, mal üretiminin hane içi emeğinden aynı zamanda işyerinin evden ayrılmasını gerektirmiş ve ailenin üretimdeki merkezi yerini kaybetmesine sebep olmuştur (Hall, 1980, s. 53; akt. Özbay, 1982). İşçi ailelerinin ekonomik durumu git gide zayıflarken, kadınlar da çalışma yaşamının dışında bırakılmışlardır. Kapitalizmin ihtiyacı olan işgücünün yeniden oluşturulması ev işi ve herhangi bir ücret karşılığı olmadan kadınlar tarafından gerçekleştirilmekteydi. Bu durum da kadınlara ev kadınlığının dayatılmasına neden olmaktaydı (Temizarabacı Yıldırım, 2015, s. 84).

Endüstri devrimine kadar iş ve aile yaşamı birbirinden ayrı değildi. Aile hem üretimin hem de tüketimin ortak birimiydi. Aile üyeleri tüketmek için üretmekteydi. Endüstri devrimi sonrasında artık aile üyeleri tüketmek için değil, pazar piyasası için üretim yapmakta iş yerleri evlerin dışarısında konumlanmaktadır (Adak, 2007, s. 139). Ailenin kendisi için üretim merkezi konumundan çıkması ise en çok alt düzeylerde olan kadınları etkilemiştir. İngiltere’de fakir kadınlar evde ürettikleri malları kapı kapı dolaşarak satmaya başlamış, ancak dükkân sahipleri tarafından yasadışı kabul edilerek bu faaliyetleri engellenmiştir (Hall, 1980, s. 59; akt. Özbay, 1982, s. 210).

18. yüzyıl endüstri devrimi sürecinde Avrupa’da burjuvazinin ev kadınına yücelten yaklaşımı kadını git gide ev dışı yaşamdan uzaklaştırmıştır. 18.yüzyılda evde oturan burjuva kadınları kendilerini geliştirmeye çalışmış ve bu amaçla üst sınıf kadınları gibi toplantılar düzenlemişlerdir. Bu sayede salonlar üst sınıf ve saray hanımlarının tekeliinden az da olsa çıkmış olmaktadır. Bu şekilde bir iletişim sayesinde farklı açılardan kadınlar arasında bir sınıf bilinci oluşmuş denilebilir. Burjuva kadınlar, işçi kadınlarla aralarındaki ekonomik gelir seviyesi farklılıklarının yanında aynı zamanda sosyal, kültürel bir yaşam pratiğini de oluşturmuş olmaktadır. Burjuva ve üst tabakadan kadınlar çeşitli etkinlikler yoluyla kendilerini geliştirme olanağına sahipken, alt tabakadan işçi kadınlar geçim sıkıntısı ve çalışma alanlarının olumsuzlukları içinde yaşam mücadelesi ile karşı karşıya kalmaktaydılar (Karakaya, 2015, s. 143-144).

Yine bu dönemde ücretli bir işte çalışmayan bir ev kadını, kendini değersiz hissetmekteydi. Alışverişe çıktığında her şeyin para karşılığı olması ve kendisinin para kazanmıyor olması ona kendini değersiz hissettirmekteydi. Bu duruma karşılık 19.yüzyılın burjuva toplumunda kadın, asilce yaşamak, hiçbir şey yapmadan yaşamaktır” sloganıyla hareket etmekteydi. Erkek çalışır, kadın çalışmazdı. Burjuva yaşamı denilen yaşam tam olarak buydu. Bununla birlikte kadının iyi bir ev kadını olması, hizmetçilerini idare etmesi, çocuklar ile ilgilenmesi, davetler düzenlemesi gerekmektedir. Küçük şirketlerde kadınlar şirketin evrakları ve hesaplamalarıyla ilgilenmekteydi ve bu durum kadının eğitim düzeyiyle ilgiliydi. İşlerin büyümesiyle birlikte fabrika işlerini sadece erkek üstlenmiştir. Kadına ise ev ve aile ile ilgili işlerle meşgul olmak düşmüştür (Heritier, Perrot, Agacinski, & Bacharan, 2014, s. 150).

18. yüzyılın aristokrat ailelerinde ev kadını rolüne özenen orta sınıf kadınları çocuklarını ve ev işlerini hizmetçilerine bırakmaktaydı. Ancak ücretli bir işte de

çalıştıkları için ev kadını olduklarını söyleyemeyiz. Aristokrat erkeğin statü sembolü, bahsettiğimiz üzere karısını ve çocuklarını çalıştırmadan refah içinde bir yaşam sürmelerini sağlamasıdır. 20.yüzyılın başlarında bu yaklaşım işçi sınıfına kadar yayılmış, çoğu erkek karısının çalışması halinde çok daha iyi imkânlarla sahip olabileceği halde, karılarının çalışmamasını tercih etmektedirler (Silier, 2010, s. 147). Toprak sahibi çiftçiler de ise durum kapitalist anlamda işlemektedir. Aile içinde kadın ev işleriyle uğraşmakta ve yardımcı tutma imkanlarına sahipti. Ev işleriyle meşgul olmak kadınlar için bir statü işareti olmanın yanında, aynı zamanda ağır kırsal işlerden kurtulma anlamını da taşımaktaydı (Kandiyoti, 2013, s. 64).

19.yüzyıl kapitalizmin en vahşi dönemi olarak kabul edilmektedir. Rekabet halinde ki kapitalizmin yaşam bulmasındaki tek yol “temel birikimi sürekli kılmaktır” yani üretimden elde ettiği karları, meta dışı beslenen bir üretiminin varlığının zorunluluğudur. Ailenin emeğinin piyasada satılabilmesinin şartı ev içi üretimin sağlanmasıdır (Michel, 1984, s. 52). Wallerstein’e göre tarihsel kapitalist dönemde bir ücret karşılığı çalışan erkekler ekmek kazanan, evli kadın ise ev işlerinden mesul tutulduğu için ev kadını olarak sınıflandırılmışlardır. Ekmek kazanan olarak kategorize edilen erkekler ekonomik anlamda aktif işgücünün bir üyesi olmuşlar, ev kadınları ise bu iş gücünün dışarısında bırakılmışlardır. Bu sınıflandırma sonucunda cinsiyet kurumsallaşmıştır (Wallerstein, 2006, s. 22). İkili ayrımların en belirginini ortaya çıkan özel ve kamusal alan ayrımı modernitenin kadının cinsiyetini toplumsal anlamda değerlendirmesinde önemli bir rol oynamıştır. Modernite, bu sayede kadının asli rollerini annelik, eşlik ve ev kadınlığı olarak belirleyerek kadını özel olan olarak nitelendirilen evlere hapsetti. Bu sayede kadın erkeğin işlerini kolaylaştıracak sisteme ancak tamamlayıcı roller ile katılabilecekti. Bu doğrultuda cinsiyetçi rol beklentileri, kapitalist sistem için önemli ölçüde işlevsel olmaktaydı (Donovan, 2014, s. 161). Burjuvazi ve orta sınıfın sosyal koşulları içinde köklenmiş olmasına rağmen, 19. yüzyıl ideolojisi ev kadını ve anneyi kadınlığın evrensel modelleri olarak kurmuştur (Davis, 1994, s. 213).

Ann Oakley’in ev kadınlığının tarihini araştırdığı eserinde Sanayi Devrimi öncesi ve sonrası İngiltere’de kadının değişen ve dönüşen rollerini incelemiştir. Sanayi devrimi öncesinde kadın emeği baskın olmakla birlikte, o dönemde kadın erkeğe bağımlı değildi ve ekonomi ortak tasarruf edilmekteydi. 18. yüzyıla kadar ev içerisinde mutfak yatak odası bulunmazdı. Tek bir oda birçok iş için kullanılmaktaydı. Oakley, kadının ev

kadınına dönüşümünü 3 dönemde incelemiştir. 1750-1840 yıllarında ev içi üretimden fabrika üretimine geçildiği tarihlerde kadınların %46'sı fabrikalarda çalışmaktadır. Tüm aile fabrikada birlikte çalışmakta bu sayede çocukların sorumlulukları aksatılmamış olmaktadır. İkinci aşamada 1840-1914 yılları arasında kadının yerinin evi olduğu görüşünü takiben kadın çalışanların oranı azalmıştır. 1842-1850 yıllarında çıkarılan kanunlarla kadın ve çocuklar korunması gereken kişiler olarak ilan edilmişlerdir. Çalışma saatleri azaltılarak kadının ev kadını olma rolünün zeminleri hazırlanmış olmaktadır. 1914-1950 yılları arasında erkeklerin askere gitmesiyle birlikte kadınlar erkek işlerini yapmaya başlamış, kadının asli görevinin ev kadınlığı olduğu fikri de yaygınlaşmıştır. Bu sayede kadın bir ücretli, bir ücretsiz işi aynı anda yapmaya başlamıştır (Oakley, 1976, s. 33-45; akt. Silier, 2010, s. 147). Evli çift aynı zamanda 19.yüzyılda Batı toplumunun merkezi sorunlarından biri, toplumun tüm sınıflarını etkileyen ve özel yaşamın sınırlarını aşan bir sorun haline gelmiştir (Knibiehler, 2005, s. 344).

Modern ailenin oluşmasıyla birlikte, açık veya örtük bir şekilde, kadının ev içindeki köleliğinin temelleri atılmıştır. Modern toplum da yalnızca karı kocanın birleşimiyle beraber ortaya çıkan ailelerden meydana gelmektedir. Erkek; çoğu zamanlarda ailenin dayanağı olmak ve onun ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür. Bu durum erkeğe herhangi bir hukuki ayrıcalıkla desteklenmeyi gereksinmeyen, hâkim bir otorite kazandırmaktadır. Aile içerisinde; erkek, burjuva; kadın ise proletarya rolünü oynamaktadır (Engels, 1990, s. 79).

Bütün bu tarihi süreçler sonucunda “*ev kadını ideolojisi*” ortaya çıkmıştır. Temelde ataerkil düzenin kendisine çıkar sağlaması, eşlerin, işverenlerin, mülk sahiplerinin yararına bir ideoloji olarak ortaya çıkmıştır diyebiliriz. Tüm bu durumların dışında hanımları zamanının çoğunu evde geçirmektedir. Buna yönelik getirilen Sanayi Devriminin yeniliklerden biri de endüstriyel tasarımlar, sanayi ürünleri olmuştur. Daha öncede bahsettiğimiz üzere ev ile kamusal alanın birbirinden ayrılmasından ötürü, kadın evin temsilcisi konumuna gelmiştir. Evin kadına endekslenmiş olması da ev işleri üzerine yenilikler yapılmasını sağlamış, ev içi teknolojiler geliştirilmiştir.

Erkek egemen, kapitalist toplum yapısı tarafından belirlenen ev içi teknolojiler, kadınların ev içinde kullandıkları teknolojiyi üretiyor olmaları ataerkil ve kapitalist ağı somutlaştırmış, kadınların ev içerisinde erkeğe bağımlı hale gelmesini, erkeğin kadın

üzerindeki iktidarını pekiştirmesini sağlamıştır (Kocabıçak, 2004, s. 100). Nitekim Endüstri Devrimi sonrası süreçte, teknolojinin eve girmesi ev içerisinde ekonomik rollerin dağılımını önemli ölçüde etkilemiş, kadınların iktisadi faaliyetlerinin ev içi ile sınırlı kalmasına sebep olmuştur (Cowan, 1993; Habib & Cornford, 2001; akt. Aydınar Boylu, Ayan, & Bilgin, 2016, s. 961).

Ev içi üretim sürecinin emekçisi olarak görülen kadınlar, ev teknolojilerini kullanan en büyük grubu oluşturmaktadırlar. Ev işi, çocuk bakımı, temizlik, alışveriş, yemek pişirme, çocuk eğitimi sağlık hizmetlerinden, psikolojik hizmetlere kadar geniş bir alan içerisinde gösterilen faaliyetleri kapsamaktadır. Teknolojinin ev içine girmesi ile birlikte özellikle kadınlar ve evde olup bitenler bu durumdan oldukça etkilenmiştir. Bazı araştırmacılar sanayi devriminin ev içerisinde de gerçekleştiğini, çamaşır leğeninden, çamaşır makinesine geçişin, elle dokuma tezgâhının elektrikli dokuma tezgâhına geçmekten daha az önemli olmadığına altını çizmektedirler. Parsons'a göre teknolojik değişim ile birlikte kadınların geçmişte yaptığı tüm ev içi işler ortadan kalkmış ya da kolay bir hal almış, bu sayede kadınların işgücüne katılımı konusunda serbest bırakıldığı kabul edilmektedir. Kısaca geleneksel yaklaşımda teknolojik yeniliklerinin hayatımıza girmesiyle üretimden tüketime geçiş modeli meydana gelmiş, bu sayede ev işinin tarihi aslında ev işinin ortadan kalkmasının tarihi olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Ancak Cowan, Strasser ve Wajcman gibi feminist kuramcılar için durum hiçte böyle değildir. Aksine kadının ev içi emeğinin azalmasından ziyade kadının ev içerisinde emeğinin verimliliği artırılmaktadır (Kocabıçak, 2004, s. 99-106).

Ev içi teknolojinin günümüze kadar olan gelişme gösterdiği dönemlerde, ev kadınlarına yardımcı olan aile üyeleri ya da ücretli olarak tutulan yardımcılardı. Kapitalizmle birlikte, çocukların okula gitmesi, komşuların evlerine çekilmesi, hizmetçilerin fabrikada çalışmaları sonucu evli orta sınıf ev kadınları bütün ev içi işlerini kendileri tek başlarına yapmak suretiyle yalnız bırakılmışlardır. Bu dönemde ev kadınlarının ev işi ile ilgili toplumsal cinsiyet rolleri daha da belirgin hale gelmiştir (Kocabıçak, 2004, s. 99-100).

Ev teknolojileri ile ilgili olarak Cockburn (1997, 1998) ve Wajcman (1991a, 1991b) tarafından çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalarda ev teknolojilerinin eşler arasındaki geleneksel cinsiyete dayalı işbölümünü desteklediği ve kadınları geleneksel rolleri içerisine daha da hapsettiği görüşü noktasında toplanmaktadır. Genel olarak erkeklerin

yapmayı kabul ettikleri ev işleri, rutin olmayan, aralıklı, sürekli yapılmayı gerektirmeyen ve genelde ev dışında yapılan işler olmaktadır. Bu tür ev işleri, temel özelliği asla bitmemek olan kadınların yaptığı ev işleriyle zıt karakterler içermektedir. Erkekler genellikle temizlik, çamaşır, bulaşık yıkama, yemek pişirme vs. işlerden ve teknolojilerden çoğunlukla uzak durmaktadırlar. Ev işlerinin bir kısmına yardımcı olmak istemeleri halinde ise tamir işleri, markete gitme, alışveriş gibi işleri yapmaktadırlar. Erkek; ev teknolojileriyle arasındaki bağı, karısına yardımcı olmak olarak ifade etmektedir. Ev içi teknolojilerin bu durumdan ötürü çoğu zaman kadınlar tarafından kullandığı söylenebilir (Aydiner Boylu, Ayan, & Bilgin, 2016, s. 961).

Teknolojik yeniliklerle birlikte, kadının ev içindeki faaliyetleri rasyonel bir hal almış ve esneklik kazanmıştır. Alışveriş kolaylıkları, Fast-Food yiyecekler, kuru temizleme ve çamaşır yıkama servisleri, çocuk bakım evleri gibi ev kadınının işlerini kolaylaştıran uygulamalar ev içi faaliyetlerinin yerini büyük ölçüde almıştır. Ancak çift taraflı olayı incelediğimizde bir taraftan kadının özgürleştiği iddia edilirken diğer taraftan kadının ev içi konumu ise değersizleşmektedir. Bu sebeple kadın kendi değerini mekânlara bağlı görmekte, ev içinde kendisini değersiz görmekte ve kendini ispat etmek için yollar aramaktadır (Gülmez, 2007).

1.3.3. Türk Toplumunda Ev Hanımlığı

Endüstri devrimi önceki dönemde kadın bölümünde, geleneksel Türk toplumlarında kadından kısaca bahsedilmiştir. Bu bölümde kadının Osmanlı döneminden günümüze konumu ve durumuna dair bilgilere yer verilecektir.

1.3.3.1. Osmanlı Döneminde Ev Hanımı

Osmanlı toplumunda kadın değerli bir yere sahip olmasına rağmen toplum içerisindeki bu statüsü üretim fonksiyonlarında kendini göstermemektedir. Kadının aile içerisindeki statüsü de doğurduğu çocuk, özellikle erkek çocuk sayısına bağlı olarak artmıştır. Yaşı ne kadar büyükse o kadar saygı görmüş belli mevkilere gelme hakkı kazanmış ve kadın bu durumu bir gurur sebebi olarak görmüştür (Ortaylı, 2017, s. 105).

Kadının çocuk doğurması, onun toplumdaki ikincil konumunu yok etmemiştir. Kadın ataerkil iktidarın baskısı altında kalmış, bu durum aile kontrolünden çıkarak mahalleye de yansımıştır. Osmanlıda devletin kadına yönelik kanunlarında sokağa çıkması ile ilgili yasaklar koymuştur. 3. Osman kadınların haftada dört gün sokağa çıkmalarını emretmiş,

4. Mustafa kadınların sokağa çıkmamasını daha doğru bulmuştur. Kadınların erkeklerle toplum içerisinde dolaşmaları, yemek yemeleri uygun görülmemiştir (Abadan-Unat, 1985, s. 8).

Osmanlı toplumunda cinsiyet odaklı mekânsal organizasyon ve sosyallikler, aile ve ev yaşamında önemli ölçüde etkili olmuştur. İslam dininin uygulamaları ile desteklenen kültürel eylemler, kadınlar ile erkekler arasında sosyal yaşam alanlarını birbirinden ayırmıştır. Dini ve toplumsal normlar tarafından belirlenen bu yapılanmada, kadın ve erkeğin rolleri net bir şekilde birbirinden ayrılmış; dış dünyaya ait roller erkeğe bırakılmış, eve ait roller de kadına kalmıştır. Özel olarak maddi durumu iyi olan ailelerin evlerinde haremlik, selamlık adıyla ayrılan evin bölümleri, aynı zamanda evin özel ve kamusal alanının işlevlerini gerçekleştirici mekânlar olarak kabul edilmekteydi. Erkeğin dünyası kamusal alan, kadının ki ise özel, mahrem alandır (Akyol, 2012, s. 96).

18. yüzyılda az sayıda gezgin; harem, yalnızca cinsi zevk alanı olmadığını aksine kadınlardaki erdemli özelliklerin istenildiği bir ev düzeni olduğuna dikkat çekmişlerdir. Türk kadınının ev kadını olarak görülmesi sayesinde, kadın algısında da değişiklik meydana gelmiş, kadın cinsel üreme işlevini yerine getiren biri olmaktan çıkıp, erkeğin eşi durumuna gelmiştir (Özkaya, 2008, s. 185). Harem, aynı zamanda üst düzeyde kişilere has olmakla birlikte halk arasında yayılmamıştır (Hoş, 2001, s. 38).

Kent yaşamında kadın ev içerisinde zamanını geçirdiği için çalışma durumuna gelememiş, yalnızca annelik görevini yerine getirerek ailesiyle ilgilenmiştir. Kadının aile, devlet ve toplum tarafından ataerkil baskıya maruz bırakılması sebebiyle o dönemde kadının ekonomiye katkısından söz etmek pek de mümkün olmamaktadır. Özellikle şehirli kadınlar evlere mahkûm edilmiş, adeta evcil köle durumuna kadar getirilmişlerdir. Köy kadını için bu söylemde bulunmak doğru değildir. Köy yaşamında kadın hem evinde hem de tarlada çalışarak ailesine yönetici konumda katkı sağlamaktadır (Tekeli, 1982, s. 194-195).

Tanzimat dönemine gelindiğinde, yeni modern aile biçimine doğru bir evrim söz konusu olmaktadır. O dönemde bu yeni aile modeli, devletin alt orta sınıf bürokratlarının orta sınıflaşması anlamına gelmekteydi. Yeni devletin kurucuları modern eğitim ve modern aile kurulması vasıtasıyla, kentleşmeyi ve bu sayede orta sınıflaşmayı hayal etmekteydiler (Sancar, 2017, s. 216-217).

Modernleşmenin mimarı olarak da devlet, kadınlar ile ilişki kurma yolu olarak önemli adım ve değişimleri eğitim politikaları ve kadının kamusal alana çıkıp çıkamayacağı tartışmaları üzerinden gerçekleşmiştir. Kadının kamusal alan olarak bahsedilen ev dışına çıkması ile beraber geleneksel aile modelinde kabul edilen mahremiyet hususu üzerinde sınırlar yıkılmıştır. Kadın konusu özellikle bu noktada dönüştürücü bir işleve sahip olmuştur (Kahraman, 2014, s. 84).

Modernleşmenin kadının modernleşmesinden geçtiği düşüncesi, hedefin kadınlar olarak belirlenmesindeki temel nedenlerden biridir. Ev işlerinin ne şekilde gerçekleştirileceği, yemek yapmak, çamaşır yıkamak, çocukların bakımı, ütü yapmak, ev ekonomisinin tanzimi, nakış, dikiş, örgü gibi alanlardaki bilgilerin kadınlara bilimsel yöntemlerle öğretilmesi hedeflenmiştir. Geleneksel Osmanlı ailesinde bu tarz bilgiler genç kızlara anneleri tarafından zaten öğretilmekteyken, Tanzimat ile beraber, bu bilgilerin öğretilmesine farklı anlamlar yüklenmiş, toplumun değişim ve dönüşümüne yönelik katkılar sağlanması amaçlanmıştır. Bu amaçlar için ise öncelikli olarak evini dönemin gereklerine göre idare edecek kadınların yetiştirilmesi gerekmekteydi. II. Meşrutiyet sonrasında “ideal kadın ve ideal aile”ler oluşturularak toplumsal kalkınma sağlanmak istenmiş, bu durumun sonucunda ev odaklı bir değişme söz konusu olmuştur. 1912 yılından itibaren ev idaresi eğitimleri, kadınların kendilerini geliştirmelerinin yanında devletin kadın politikalarını belirlemede de bir araç olarak kullanılmıştır. Bu sayede, aile ve evinin düzenini en üst düzeyde sağlayan anne ve ev kadınları yetiştirilerek, yeni neslin, yeni bir toplumun oluşturulması ve hedeflenen modernliğe ulaşılması amaçlanmıştır (Demir M. , 2017, s. 111).

Osmanlı’dan Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarına kadar kadının eğitimi ve konumu hususunda yaşanan değişim süreci, kadının temel görevinin ev kadınlığı olduğuna yönelik görüşü değiştirmemiş, hatta daha da pekiştirmiştir. Osmanlıda rüştiyeler ev kadını yetiştirme odaklıydı. Kız okullarının açılmasıyla kadınların eğitime teşvik edilmeleri, meslek sahibi kadınlar yetiştirmenin dışında modernleşmeye ayak uydurabilen “ideal eş ve ideal anne” olabilmeleri üzerine kuruluydu. Bu sayede aileler ve aileler aracılığı ile de toplum modernleşecekti. Kadının modernleşmesi, evinin sorumluluğunu istekli bir şekilde kabullenmesiyle özdeşleştirilmiştir. İdare-i beytiye eğitimine önem verilmesi modernleşme amaçlarına hizmet eden yollardan biri olmuştur. Ev kadınlığının belirlenmiş kurallar çerçevesinde öğretilmesiyle kadınlığın sınırları belirlenmiş, bu sayede toplumun sınırları da belirlenmiştir (Sancar, 2017, s. 219).

1.3.3.2. Cumhuriyet Döneminde Ev Hanımı

Cumhuriyetin ilk yıllarında kadına yaklaşımın, daha önceki dönemlerdeki yaklaşımlardan farkı, *“ilk kez açıkça kadının (kamusal) toplumsal görevleri ev içi geleneksel rollerinden daha üstün olarak değerlendirilmesi ve meslek sahibi, eğitilmiş kadının, geleneksel ev kadınına göre üstün, saygın bir statüyle ödüllendirilmesidir”* (Durakbaşı, 1998, s. 167-171). Bu sayede kadının toplum içerisindeki etkinliği arttıkça, kadınla ilgili toplumsal rollerin önemi de artmıştır.

Kent hayatında erkek emeğinin eksik olması, kentlerde de kadın emeğinden faydalanmayı gerektirmiştir. Kemalist düşünce bu dönemde kadınların da erkekler gibi eğitim alması ve tarım dışı üretime katılımını teşvik etmiştir. Aynı zamanda Cumhuriyet ideolojisine bağlı yeni kentsoylu elit sınıfın gelişmesi desteklenmektedir. Öğretmen ya da devlet memuru olan kadınların bu çalışmalarından ötürü toplumsal statüleri de derece kazanmaktadır. Toplum, üretime beyaz yakalı olarak dâhil olan bu kadınları "kadın" olarak değerlendirmemektedir. Çalışan kadınların oranı kentlerde Osmanlı dönemine oranla artmış olmakla beraber kentte yaşayanlar toplam nüfusun çok küçük bir kısmını oluşturduğu için kadınların çalışmaları tartışılırken, ağırlık köylü kadınlara verilmiştir. Ancak bu dönemlerde de kadınlar arasında kentli-köylü, eğitilmiş-eğitilmemiş olarak çok açık bir statü farklılaşması olduğu görülmektedir (Özbay, 1993, s. 142).

Bu yıllarda kadınların topluma katılmaları konusunda iki farklı yol izlenmiştir. Yönetici elit tabaka, kadınların meslek sahibi olarak kamusal hayata dâhil olmasını savunurken; iş hayatı dışında kalan kadınlar ise aileyi düzenli ve disiplinli hale getiren batı tarzı ev kadınları olarak modernleşme sürecine katkıda bulunmaya yönlendirilmişlerdir. Her iki kadından toplumun beklentisi ise batı medeniyeti ve milli kimliği bir araya getirerek geleneksel kadın davranışlarının ön plana çıkarılmasıdır (Demir M. , 2017, s. 111).

Bu dönemde orta sınıf ailelerin ev içi yaşamına bakıldığında, evlerde oturma odası ve misafir odası gibi alanların cinsiyetçi ayrımı, Osmanlı toplumunda olduğu kadar keskin olmamaktadır. Örneğin misafir odası, kadınların misafirlerine kabul ettikleri yer olarak kullanılabildiği gibi, akşamları eşler arasında sosyalleştirici mekânlar da olabilmektedir. Dönemin aile ve kadın dergilerinde; ev içi teknolojide modernleşme, sağlık ve ev ekonomisi, annelik ve ev kadınlığı ile ilgili dersler, reklamlar vs. ev kadınlığının modernleşmesine yönelik içerikleri içermektedir (Sancar, 2017, s. 150). Dergi ve gazetelerde yayımlanan yazılar sayesinde toplum daha özgürlükçü bir hale getirilmiştir.

Kadınlar da bu dönem çıkan dergilerde yazılar yazarak sorumluluk üstlenmişlerdir (Aydın, 2015, s. 87). Aynı zamanda aile kararnamesiyle kadınlara önemli haklar verilmeye başlanmıştır. Nişanlanmaya yeni bir hukuki bakış açısı getirilmiş, evlilik yaş sınırı değiştirilmiştir. Evliliğe yaş sınırı getirilerek kadınlarda 17, erkeklerde 18 yaş evlilik için sınır kabul edilmiştir (Aydın, 2015, s. 88).

Bahsedildiği üzere modernleşme projelerinin öncelikli hedefleri kadınlardır. Ancak bu dönemde tüm kadınlara ulaşmak da mümkün olmamaktadır. Modern kadın imgesi köylü kadınlar için uzak ve belli belirsiz bir imge olarak düşünülürken, modern kentlerde kadınlar küçük bir azınlığın dışında, yeniden tanımlanmış geleneksel rollerini gerçekleştirmeye teşvik edilmekteydiler. Devlet, elit tabakadan kadınları kamusal yaşama dâhil etmeye çalışırken, öteki kadınları ise eğitilmiş birer ev kadını olmalarının özendirilmektedir. Bu durumun önemli örneklerinden biri ise Maarif Vekâleti'nin yönetimi altında 1928'de kurulan Kız Enstitüleri ve ileriki dönemlerde oluşturulan Akşam Kız Sanat Okullarıdır (Arat, Feminizmin ABC'si, 2010, s. 102). Bu okulların müfredatları incelendiğinde, kadınlara iyi ev kadını olmanın teknik ve pratik eğitimi verildiği görülmektedir. Önceki bölümlerde bahsettiğimiz gibi, Osmanlı döneminde de ilk kız okullarının açılışı 1858'li dönemlerde verildiği, nakış, ev idaresi, ahlak, sağlığı koruma derslerinin daha erken dönemlerde verildiği görülmektedir (Çakır, 2013, s. 298). Bu sayede eğitilmiş, elit, kentli kadın ile kırsalda yaşayan ve eğitimsiz kadın arasında oluşturulan keskin ayrım, Türk toplumunun yapısal özelliği olarak kurumsallaşma yoluna girmektedir (Durakbaşı, 2002, 93).

Modern ev kadınları, muhafazakârların gözündeki her an 'kötü yola düşme' riski olduğu için toplumu ahlaksızlaştıracak bir 'sorun' kaynağı olmaları kaçınılmazdı. Kadınlar ya kapatılıp denetim altında tutulacak ya da eğitilip ev kadını yapılarak modernliğin içine çekilecektir. Bütün bu dönem ideolojilere genel olarak bakıldığında, erkeklere hitap ettiği ve kadınları hiç de mutlu etmediği görülmektedir (Sancar, 2017, s. 148).

1945-1965 yılları Türkiye'de cinsiyet rejimi dikkate alınarak incelendiğinde kadın haklarının önceliğini kaybettiği, modern kadının ev kadınlığına dönüştürüldüğü bir dönem olmuştur. Bu dönem için kadın haklarının susturulduğu, kadının aile sorumlulukları ile özdeşleştirildiği bir dönemdir diyebiliriz. 1965'li yıllara gelindiğinde kadın, ailenin karşılıksız duygusal emek vereni olarak kamusal alandan özel alana transfer edilmiştir (Sancar, 2017, s. 233).

Yine bu dönemlerde, tarımda kapitalistleşme sürecinin başlamasıyla birlikte kırdan kente göçler hız kazanmıştır. Nüfusun kırdan kente doğru kayması ise kırsal alanda tarım işiyle uğraşanların oranını giderek azaltmıştır. Kent yaşamında herhangi bir iş sahibi olamayan kadınlar ise ev kadını olmaktadır ve bu sayede kadın, toplumsal dönüşümünün ilk aşamalarında ekonomik ve sosyal anlamda marjinalleşmektedir (Gündüz Hoşgör, 2011, s. 223). Köyden kente göç eden kadınların “evinin kadını olma rüyası” ve kentlerde bir burjuva sınıfının oluşmaya başlamasıyla birlikte ev kadınlığının sosyal bir statü göstergesi haline gelmesi sonucu, kadınların tamamen ev işlerine yoğunlaştığı görülmektedir (Memiş & Özay, 2011, s. 252).

1.3.3.3. 1950- 1980 Döneminde Ev Hanımı

Türkiye’de 1950’li yıllardan itibaren çalışan kadınlara yönelik değerlendirmelerde savunulan görüş, kadınların ev dışında çalışmasının birincil amaçtan ziyade geçici bir uğraş olarak görülmesidir. Asıl olmak istedikleri alan ev, yapmak istedikleri etkinlikler ise ev kadınlığı ve anneliktir. Kadınların kentsel ekonomik etkinliklere neden az katıldıkları genellikle, onların aile içindeki rol ve bu role bağlı olarak tercihleriyle ve aile içindeki ataerkil ilişkilerle açıklanmıştır. Ekonomi, araştırmaların çözümlemelerinde neredeyse hiç yer almamıştır (Ecevit, 1993, s. 119).

1950’den sonra genellikle sosyal hareketliliği sağlayan başlıca iki faktör göze çarpmaktadır: eğitim ve göç. İlkokul programlarında okutulan ‘Yurttaşlık Bilgisi’ ders kitabında kadınlık ile ilgili ifadeler bakıldığında, annelik ile kadın-yurttaş arasındaki ilişki de ciddi bir kopuş yaşandığı görülmektedir. Bu dönemde anne, meslek sahibi olmayan bir ev kadınıdır ve bu durumdan ötürü kadın memnuniyet duymaktadır. Modern Türk ailesinin modern Türk toplumunu kurma işlevi bitmiş görünmektedir. Kadınlar evlere, aile bakımına ve ev işlerine mecbur bırakılmışlardır. Modernleşme muhafazakârlaşmış, “kadın devrimi” evlere kilitlenmiştir (Sancar, 2017, s. 229). Özbay, 1950-1980 Türkiye’si için şu gözlemi yapar: *“Kentli ev kadını” olmak köydeki bütün genç kızların rüyasıdır. Bu rüya kırsal kesimdeki ağır iş yükünden kurtulma rüyasıdır; aile içindeki yaşlı kadının otoritesinden kurtulma ve 'kendi evinin kadını' olma rüyasıdır.*” (Özbay, 1993, s. 146).

Bu dönemde yapılan araştırmalar; eğitim almış kadınların, eğitim almamış kadınlara, kentte yaşayanların, köyde yaşayanlara oranla daha iyi şartlarda yaşadıklarını göstermektedir (Özbay, 1979). Bununla beraber eğitim görmüş kadın nüfusu erkeklere

oranla daha azdır ve aynı eğitim seviyesine sahip olanlar arasında da cinsiyetçi ayrım belirgin halde görülmektedir (DPT, 1988). Bu dönemde kadın köyden kente göç ederek kendisine iyi bir statü sağlamaktadır. Bu durum ise kadınların üretime katılma gibi bir mecburiyetinin olmaması fikrinin toplumda hâkim olmasıyla gerçekleşmiştir. Kadınların üretime katılma mecburiyetinin ortadan kalmasının başlıca nedeni olarak da erkek emeğinin oranının artması ve tarım dışı iş fırsatlarının kadınlara yönelik kısıtlılık arz etmesinden kaynaklıdır. Bu dönemde, kentlerde gerçek anlamda bir burjuva sınıfı oluşmaya başlamış ve buna paralel olarak aydınların konumu görece azalma yoluna girmiştir (Öncü, 1992; akt. Özbay, 1993, s. 145).

Dolayısıyla, kadınlar arasında üretim sürecine dâhil olmamak bir çeşit statü göstergesi haline gelmiştir diyebiliriz. Köyde yaşayan genç kızların hayali bu durumdan ötürü kentli ev kadını olmaktır. Bu hayal aynı zamanda köydeki iş yükünden kurtulmak anlamına gelmekte, bir başka deyişle aile içerisindeki aile büyüklerinin baskısından, otoritesinden kurtulma, kendi evinin kadını olma hayalidir. Ev kadını olmak yalnızca köydeki genç kızların değil, aynı zamanda kentte çalışan kadınlar içinde tercih edilen bir konum olmaktadır (Özbay, 1993, s. 146). Kadınların kent yaşamında ekonomik faaliyetlere az oranda katılmaları ise kadınların aile içindeki rollere olan bağlılıkları ve ataerkil ilişkilerden kaynaklanmaktadır (Ecevit, 1993, s. 119).

1975’de yapılan Kırsal Türkiye Araştırmasında anneler erkek çocuklarından çok kızlarının kentte yaşamalarını istediklerini söylemişlerdir. Annelerin bu yaklaşımlarına karşın köyde halen daha kızlar düzenli olarak ilkokula gönderilmemektedir. Evdeki işlerin yoğunluğundan dolayı ilkokula devam etmeleri aksatılmaktadır. Okulun yanında ev işleri ve çocuk bakımına da yardım etmeleri beklenmektedir (Özbay & Balamir, 1978). İlkokuldan sonra kız çocukların eğitimi ile ilgili sorunlar daha da büyümektedir. Evlilik kız çocuğunun gelecek hayatındaki konumu açısından, eğitimden daha önemli görülmektedir. Bunun yanında eğitim seviyelerinin yüksek olmasının kızların uygun bir eş bulma olasılıklarını azaltacağı düşüncesi hâkimdir. Bundan dolayıdır ki; kızların "evde kalma" durumlarını arttırmamak amacıyla eğitimlerinin sürekli olarak olası eş adaylarının eğitim seviyesinden biraz daha aşağı olmasına dikkat etmektedirler. İlkokul eğitimi kız çocuklara kentte bir koca bulmalarını, dolayısıyla göç etmelerini sağlamaya başladığında değerlendirilmiştir.

Kısaca anlatılacak olursa, bu dönemde köylü kadınlar için sosyal hareketlilik çoğunlukla evlilik yolu ile gerçekleşmektedir. Daha önceki döneme kıyasla evliliğin anlamı zenginleşmiştir. Evlilik yoluyla kadın, aile içerisindeki diğer kadınlar arasında daha güçlü bir statüye geldiği gibi, sınıflar arası güç ilişkilerinde de daha iyi bir konum sağlamaya başlamıştır. Bu sayede ataerkil düzenle kapitalizm eklemlenme sürecine girmeye başlamaktadır (Özbay, 1993, s. 147). Aynı zamanda toplumsal hareketliliğin arttığı bu dönemde, kadınların birincil ilişkilerini sürdürmeleri de zor hale gelmiştir. Özellikle ev kadınlarının bazıları eşlerinin iş çevrelerine ve içerisinde yaşadıkları toplumdaki dernek ve toplantılar gibi ikincil örgütlenmelere eğilim göstermeye başlamışlardır. Toplumdan uzaklaşmak ev kadınları için büyük bir tehlike haline gelebilmekte ve bu sebepten ötürü kadınlarının sorunları artabilmektedir (Kandiyoti, 2013, s. 86).

Kentlerde sanayi işleri prestij olarak hizmet işlerinden sonra gelen ve çok zorda kalınmadıkça kadınlar tarafından tercih edilmeyen işlerdir. Hizmet sektörü bu dönemde hızlı bir şekilde gelişmekte ve erkekler kadar olmasa da kadınlar için de iş olanakları oluşmaktadır. Bundan dolayı kadınların erkeklere nazaran iş hayatına az katılmalarında, ataerkil ideolojinin olumsuz etkisi, ekonomik yapıdan daha kuvvetli olmaktadır. Ancak, 1970'lerin ortalarında itibaren kentsel yaşamın olumsuz koşullarına, işsizlik oranlarına ve kent kültürünün etkisine bağlı olarak, kentlerde çalışmak isteyen kadınların sayıları eskisi oranla artmış ve bu durum sonucunda iş olanakları için kadınlarda yarışmaya başlamışlardır. Buna karşılık paradoksal olarak, 1980'den sonra sanayi faaliyetlerinin, kadınların artan çalışma talebine karşılık verme ve iş olanakları oluşturma potansiyeli azalmıştır (Ecevit, 1993, s. 120).

1.3.3.4. 1980'den Günümüze Ev Hanımı

1980 sonrası Türkiye'sinde daha önceki döneme nazaran ev kadınlığının yüceltilmesi azalmıştır. Üretime katılarak aileye gelir getirmek, çifte iş yüküne maruz kalmak çoğu kadın için zorunlu hale gelmiştir. Türkiye'de kadınlar kendileri için toplumda bir statü istemeye özendirilmemektedirler. Kadınların statü kazanımları, aile üyelerinin toplumsal statüsünün artması ile olası kabul edildiği için kadınlar uğraşlarını ailenin diğer üyelerinin statü kazanması ya da kaybetmemesi üzerine odaklamak zorunda kalmaktadırlar. Bunun dışında, özellikle 1980'den sonra yaygınlaşan para kazanma telaşı erkeklerin aile sorumluluklarının çoğundan uzaklaşmasını ve kadınların bu

alanlarda daha çok sorumluluk almasına neden olmuştur. 1980 sonrasında kadınların uğraşlarının arttığı bir diğer alan da çocuklarının eğitim sorunları olmuştur. Orta sınıf kadınların çocuklarını sınava hazırlamaları ve okullarla ilişki kurmaları adına uğraşları bütün işlerinden daha öncelikli olabilmektedir. Daha öncede bahsettiğimiz gibi ev kolaylıklarının artması ve ev eşyaları ile ilgili teknolojinin gelişmesi evde kadınlar arası işbölümünü de etkilemiştir. Örneğin, eski zamanlarda çeşmede, akarsu kenarlarında yıkanan çamaşırlar, evlere suyun gelmesi ve deterjan kullanımı ve makinelerle birlikte yıkama kolaylaşmıştır (Özbay, 1993, s. 149-151).

Kadınlara bu dönemde bu işler dışında birçok iş yüklenmiştir. Bunlardan biri de akrabalarla ilişkilerin düzenlenmesidir. Kadınlar hem aileye destek sağladıkları için hem de kendileri ev kadınlığı rolleri ile ilgili olarak zor durumda kaldıklarında, akraba kadınlardan yardım isteyebilmek adına bu ilişkilere önem vermektedirler. Buna karşılık, ev kadını olup işini daha rahat yapabilmeye özenen az oranda kadın, erkeklerin kendilerine bakmalarını değil, ev içine katkıda bulunmalarını istemektedirler. Artık ev kadınlığı ideali eski dönemlere nazaran güçlü değildir. Özbay (1989) çalışmasında bu duruma dikkati çekmektedir (s. 240).

Ev hanımlarının tüm bu süreçleri dışında 90'lı yıllarda feminizmin gelişmesi ile birlikte kadınların konumu ve hakları açısından önemli kazanımlar olmaktadır. 1980 öncesi dönemde kadınların eğitime yönelik yenilikler kadınların eskiye nazaran daha iyi eğitim görmesini ve meslek sahibi olmasını sağlamıştır. Kadınların iş yaşamına katılımıyla birlikte de kadının ev ve iş sorumlulukları ikiye katlanmıştır. Hiçbir işte çalışmayan ev hanımının geçmişe oranla prestiji değer kaybetmeye başlamıştır. Bu durumdan ötürü günümüzde ev hanımlığı, çalışan kadına nazaran daha önemsiz görülmektedir. Toplumda çalışmayan evhanımı, kendini tanıtırken genellikle eşi veya çocuklarının statüsü üzerinden tanımlamakta ve yahut eğitim düzeyini ev hanımlığının önünde görmekte ve kendini bu şekilde sunmaktadır.

1.4. Günümüz Türkiye'sinde Medya Ve Kadın

Medya, bir başka ifadeyle kitle iletişim araçları, yazılı, görsel ve sesli eserlerin dağıtımını, yayımını ve iletimini sağlayan her türlü teknik veya her türlü mesajın az veya çok geniş ya da ayrışık bir topluluk içinde yayılmasına yardımcı olan yöntemlerin tümüdür. Bilgilendirme, eğlendirme, kültürel şekillenme, siyasileşme ve

toplumsallaşma rollerini içinde barındıran medya, kültür üretiminin dağıtımının belirleyicisi olarak ortaya çıkmış ve kitleleri etkisi altına almıştır (Fidan, 2000, s. 123).

Dünyada ve ülkemizde medyada kadın temsili sık rastlanan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Türk toplumundaki ataerkil sistem içerisinde kadınlarla ilgili değerler medya aracılığıyla yeniden üretilmektedir (Büyükbaykal, 2007, s. 20). Günümüzde hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olan, toplumun çoğunluğunu etkisi altına alan kitle iletişim araçları toplumsal cinsiyete ilişkin kalıpların ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesine ve insanları bu yönde etkilemek konusunda önemli bir işleve sahiptir. Kitle iletişim araçları aynı zamanda ataerkil ideolojinin kabul ettiği doğrultuda bireylere nasıl birer kadın ve erkek olmaları gerektiğine yönelik rol modeller sunarak, bu rol modellerin içselleştirilme ve yeniden üretilmesi sürecinde önemli oranda etkili olmaktadır (Zeybekoğlu, 2012, s. 125). Evlilik, yemek, yarışma programları ve özellikle diziler ile filmler kadın ve erkeğe nasıl davranması gerektiğini öğretmekte, toplumsal gerçekliğin dışına çıkanlar toplum tarafından küçümsenmektedir. Bu konuda diyebiliriz ki; hayatın tamamı kadınlık ve erkekliğe dair kodlarla donatılmıştır ve bu kodların hayatın her alanında var olması meşrulaştırmayı da bir nevi kolaylaştırmaktadır (Metin, 2011, s. 89).

Medya, sosyo-kültürel değişme ve gelişmede gerek yazılı, gerek görsel medya araçları başroller üstlenmekte, özellikle talep edilen bilginin yaygınlaşmasında oldukça başarılı olmaktadır. Bu etkin rol, toplum içerisinde kadınların konumu ve rollerinde de belirleyici olmakta; bir yandan kadını araç olarak kullanırken, diğer yandan da toplumda kadının rolünün oluşmasına ve değişimine yönelik etkide bulunmaktadır (Fidan, 2000, s. 117). Kitle iletişim araçlarının kadını bir yandan tüketici olarak diğer yandan da, malzeme olarak kullanıp bir anda milyonlarca kişinin kullanımına sunarak kendisinin de tükettiği görülmektedir (Asker, 2004, s. 80; akt. Zeybekoğlu, 2012, s. 127).

Daha öncede bahsettiğimiz üzere kadın ve erkeğin rolüne ve kimliğine ilişkin yayınlar, toplumsal cinsiyetin oluşmasında önemli etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların toplumsal, kültürel ve siyasal olarak televizyonda konumlandırılmış biçimi çeşitli televizyon programlarına, haber ve tartışma programlarına, reklamlara, dizilere, filmlere yansımaktadır (Büyükbaykal, 2007, s. 23). Kitle iletişim araçlarında erkekler ve kadınlar farklı rollerde yansıtılmaktadır. Erkekler genellikle bekâr, güçlü, bağımsız, kadınlar ise evli, güçsüz ve bağımsız olarak gösterilmektedir. Yapılan araştırmalar

sonucunda da televizyon filmlerinde erkeklerin güce sahip, yüksek mevkilerde iş adamı, kadınların ise ev işleriyle uğraşan, çocuklarına bakan birer ev kadını ya da iş yaşamında düşük rütbeye sahip bireyler olarak yansıtıldıkları, kadınların genelde erkeklerle olan ilişkileri, erkeklerin ise kişisel başarıları ile tanımlandığı görülmüştür (Lauzen & Dozier, 2005; akt. Aydın Boylu, Ayan, & Bilgin, 2016, s. 959).

Ülkemizde de durumun farklı olmadığını söyleyebiliriz. Kadın, genellikle annelik ve ev kadınlığı konumu ile ön plana çıkmayı başaramamış ve bu durumdan dolayı kadının kişiliğini kazanma süreci bir hayli zor olmuştur. Özellikle de üretim sürecinin dışında bırakılan ve çoğunlukla eğitimsiz olan kadın (günümüzde ev kadınları) popüler kültür tarafından şekillendirilmekte ve kadın cinsellik, aşk, aldatılma, kıskançlık, namus vb. kavramlar ile kodlanmaktadır. Bahsettiğimiz üzere medyada kadın genellikle toplumsal cinsiyet rolleri içerisinde sunulmaktadır. Ataerkil sisteme uygun davranış kalıplarını yerine getirmekle yükümlü olan kadın için, ev ve çocuk bakımı ile birlikte “ideal bir eş” olmak toplumsal yapı içindeki gündelik yaşam pratikleri arasında yerini almaktadır (İnceoğlu, 2004, s. 11). Bu roller birçok kitle iletişim aracında çocukları ile ilgilenen anne, çocuklarına yemek hazırlayan ev kadını, evini temizleyen ve eşini mutlu edebilmek için ona güzel yemekler pişiren, eşinin kıyafetlerini yıkayan, ütüleyen eş olarak görülmektedir. Toplumda ifade edilen kadınsılık, kadının yerini ev olarak tanımlamaktadır. Bu görüşe göre; kadının ana görevi, evin ve ailenin düzenini ve huzurunu sağlamak, çocukları yetiştirmektir. Ev düzeni ve çocuk yetiştirme olarak tabir edilen işler; temizlik yapmak, yemek yapmak, bulaşık yıkamak ve ütü yapmak gibi çeşitli ev işlerini kapsamaktadır (Çatalcalı, 2015, s. 37).

Kadınlar medyada kendilerini seyrederek, bir yandan da onlardan talep edilen “ideal” kadının ne olduğu gösterilmekte ve onlara “kendini benim seni sevdiğim gibi sev, benim istediğim gibi ol” denilmektedir. Türkiye’de radyo ve televizyonun kadınlara yönelik olarak hazırladığı programlar genellikle kadınlara “nazik hanımlar”, “kutsal anneler” muamelesi yapılan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında çalışan kadınlar mükemmel bir ev kadını oldukları sürece “başarılı” kabul edilen iş kadınları olarak kabul edilmektedir. Aksi halde kadının ev kadını olmadıkça çalışmasının da başarı ile ilgili bir anlamı yoktur. Kadında başarı her daim ev içi rolleriyle tanımlanmaktadır. Çalışsın veya çalışmasın onaylanan ve ideal olarak kabul edilen kadın, toplum tarafından belirlenmiş kadınlık rollerinden uzaklaşmamış, şefkatli, yumuşak, anlayışlı, iyi eş, fedakâr anne olandır (Erzene Bürgin, 2015, s. 109).

Reklamlarda ev kadınları ile ilgili dikkat çeken noktalara bakıldığında, ürün hakkındaki bilginin erkek tarafından verilmesi, kadının ise uygulayıcı olarak görülmesidir. Reklamlar içerisinde kadın, ev kadını, sadakatli eş, zeki olmayan temizlikçi veya ev kadını, yüksek düzeyde kabiliyet gerektirmeyen alt seviyede çalışanlar olarak yer bulmakta ve ev içinde genellikle kadınların kullanacağı ürünleri kadınlara sunmakla görevlendirilmektedirler (Barokas, 1994, s. 127). Kadınların temsil edilme biçimleri, medyanın kadınları nasıl gördüğünü göstermemekte; aynı zamanda toplumun onları algılamasında da biçimlendirme görevi görmektedir (Uğur Tanrıöver, 2007, s. 154). Medyada kadınların temsil ediliş biçimini, kullanılan dil büyük ölçüde etkilemektedir. Çok masum gibi görünen ifadeler, cinsiyete dayalı ayrımcılığı yeniden üretebilmektedir (Çınar, 2015, s. 154).

Günümüz medyasında ev kadınlarına yönelik dikkat çeken yayınlara baktığımızda, diziler, sabah kuşağı programları, yemek programları, evlilik programları, sağlık programlarını görmekteyiz. Bu programların temelde hizmet ettiği ve talepkarları büyük oranda evhanımlarıdır. Ev hanımları daha öncede bahsedildiği üzere, medyanın yayınlarından etkilenecek toplumsal rollerini şekillendirmektedirler. Gelinim Mutfakta, Gelin Evi, Anneler ve Gelinler, Özlem Denizmen’le Kadınca, Zuhal Topal’la Sofrada, Umutsuz Ev Kadınları, Yemekteyiz, Sosyetik Ev Kadınları vb. yayınlar ev hanımlarına yönelik yayınlardan sadece birkaçıdır. Günümüzde bu tür programlar ve yayınlar dışında ev hanımlarını ilgilendiren ve zamanlarını geçirdikleri bir diğer alan ise sosyal medya uygulamaları olmuştur. Ev hanımları kendilerini görünür kılmak, boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla Instagram, Facebook, Twitter gibi sosyal medya mecralarında bulunmaktadır.

Sonuç olarak, kadın kategorileri içerisinde ev kadınları, kapitalizmin üretimi olan medyanın en önemli müşterisi ve bunun sonucunda medyaya en çok hizmet eden kesimi olduğunu söyleyebiliriz. Zamanının büyük çoğunluğunu evde geçiren evkadınları, televizyon radyo, internet, gazete vb. kitle iletişim araçlarından beslenmekte ve rollerinin önemli bir bölümünü bu sayede kazanmaktadırlar. Kitle iletişim araçlarının son derece güçlü bir toplumsallaşma aracı olduğu; sadece erkeklerin ve çocukların kadınlara yönelik bakış açılarını ve davranışlarını biçimlendirmekle kalmadığı aynı zamanda kadınların da kendilerine yönelik algılarını etkilediği ve pekiştirdiği görülmektedir. Bu durum kadınların var olan toplumsal cinsiyet rollerini ve kalıplarını kabullenmelerini ve ataerkil sistemin sürekliliğine katkıda bulunmalarını sağlamaktadır.

Bu sayede kitle iletişim araçlarının, toplumsal cinsiyete dayalı rollerin ve kalıpların devam ettirilmesindeki etkisi önemli bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Topluma, kültürel yapıya ve içinde bulunulan zamana göre farklılıklar içerse dahi genel örüntü tamamıyla değişmemekte; kadınların geleneksel roller doğrultusunda temsil ediliş biçimleri ve ikincil konumları pekiştirilmeye devam etmektedir. Bütün bunlar, kitle iletişim araçlarında toplumsal cinsiyet rollerinin sunumu konusunda ne kadar duyarlı ve dikkatli olunması gerektiğinin önemli bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Zeybekoğlu, 2012, s. 127).

1.5. Ev Hanımlarına Yönelik Toplumsal Çalışmalar

İnsan toplulukları, doğal ve organik bağlılıklardan ya da benzer, koşulların yarattığı ortak bilinç veya özgür iradelerden kaynaklanan ortak amaç birliklerinin ürünüdür. Bunların tümü değil, ancak hukuksal korunma gerektirenler, hukukun ilgi alanında yer almıştır. Dernekler de hukukun tanıdığı ve düzenlediği bu tür topluluklardandır. Dernekler, hukuksal biçimde, örgütlenmiş kişi topluluklarıdır. Bu örgütlenme, dernek üyelerinin, ortak bir amaç için bilinçli olarak bir araya getirilmiş etkinlikler sistemidir. Bu sayede dernek çatısı altında örgütlenen kişiler, ülküsel sayılabilecek barışçıl bir amaç için gönüllü olarak birleşmişlerdir. Kavram olarak dernek sözcüğü, böyle bir birleşme ilişkisini ve bu hukuksal ilişki sonucunda oluşturulan topluluğu adlandırmaktadır (Saka, 2010, s. 2-3).

STK'lar kar amacı gütmeyen, devlet ile organik bir bağlantısı olmayan, tek bir milletten olma mecburiyeti bulunmayan, şiddeti kabul etmeyen, ekonomik açıdan devlete bağımlı olmayan kuruluşlar olarak tanımlanabilmektedir (Başlar, 2005, s. 24). STK'lar devletin yetersiz kaldığı veyahut devlet eliyle gerçekleştirme imkânı bulunmayan konularda devreye girmekte ve bu konularda roller üstlenmektedirler. STK'ları önemli kılan noktaları ise; devletin faaliyet alanı dışında işlevler içermeleri, gönüllülük esasına dayanması ve düşük ücretlerle sorunlarla başa çıkıyor olmalarıdır (Aall, 1996; akt. Bener, 2009, s. 413).

1980 sonrasında ikinci dalga feminist kadın hareketi, kadınlar için bireysel özgürlük taleplerinde bulunmuşlardır. Bu hareketin yükselişe geçmesi sebebiyle kadın sorunu Türkiye'nin gündemine oturmayı başarmış ve mücadeleler sonucu ülkemizde çok sayıda kadın örgütü kurulmuştur (Demiray, Kadın Hareketi ve Örgütlenme, 2009, s. 194).

Araştırmalarımız sonucu elde ettiğimiz bilgiler dâhilinde kadınlara yönelik birçok sivil toplum kuruluşu vardır diyebiliriz. Bu sivil toplum kuruluşu içerisinde aşağıda ele aldığımız sivil toplum kuruluşlarını seçmemizin nedeni daha çok kadının emeği, ev içi alanları ve ev hanımlığı ile ilgili olmalarından kaynaklıdır. Araştırmamız açısından önemli gördüklerimizi sıralayacak olursak;

- **EVKAD (Ev Kadınları Dayanışma Ve Kalkındırma Derneği)**

Ev kadınları adına hizmet eden örgütlü bir yapının olmamasından hareketle, ev kadınlarının sorunlarını görünür kılmak amacıyla 1994 yılında kurulmuştur. Dernek yöneticileri ev kadınlarını şu şekilde değerlendirmektedir.

“...Ev kadınlarını şöyle değerlendirmek yanlış olmaz: Onlar birer ekonomist, çünkü ev ekonomisini dengeleyeme çalışmaktalar. Nasıl mı? En azından evlerinde dikiş, nakış, örgü yaparak, zaman zaman satarak, satmasalar bile aile fertlerinin ihtiyaçlarını gidermeyi görünmez el emekleri ile gerçekleştirmekteler. Ev kadınları birer sağlıkçı; hasta yakınlarına ve çocuklarına hizmet alımı yapmadan ücretsiz hasta bakımı gerçekleştiriyorlar. Ev kadınları akraba ilişkilerini ve sosyal yaşam ilişkilerini düzenleyerek aile fertlerinin rahat yaşamasını sağlıyorlar. Ev kadınları ailede okuyan çocuklarına her türlü maddi ve manevi desteği vermeye çalışıyorlar.” (KEİG, 2019).

- **EVKAD (Ev Kadınları Kültür Ve Dayanışma Derneği)**

Ev Kadınları Kültür ve Dayanışma Derneği 2006 İstanbul Fatih’te yılında kurulmuştur. Başkanlığını Habibe Keleş yürütmektedir. Kadınlara yönelik eğitim seminerleri ve faaliyetler düzenlemektedirler (EVKAD, 2019).

- **İZKAB (İzmir Kadın Birliği Derneği)**

Üyelerinin çoğunu ev hanımlarının oluşturduğu İZKAB 2012 Yılında İzmir Karabağlarda kurulmuştur. Başkanlığını Aydan Nacar yürütmektedir. Dernek olarak organ bağışı, kadın hakları gibi konularda eğitim ve geziler düzenlediklerini belirtmektedirler (<https://www.mynet.com/ev-kadinlari-dernek-kurdu180100789735>).

- **EVÇAD (Ev Eksenli Çalışan Kadınlar Ve Sosyal Haklar Derneği)**

2011 yılında Diyarbakır’da kurulmuştur. Kadınların sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel açıdan karar alma mekanizmalarına katılımlarını arttırmak, kadın emeğini

görünür kılmak, geleneksel yapı içinde kadın olmanın gereği olarak öğrenilen ev içi hizmetlere harcanan kadın emeğinin ev ekonomisi ve dolayısı ile ülke ekonomisine katkısını görünür kılmayı amaçlamaktadırlar. Ev eksenli çalışan kadınların sosyal güvenlik haklarından faydalanmak üzere mücadele etmeleri için örgütlenme, kapasitelerini güçlendirmek için çalıştıklarını belirtmektedirler (Ev Eksenli Çalışan Kadınlar ve Sosyal Haklar Derneği, 2019).

- **Kadın Haklarını Koruma Derneği**

1962 yılında kurulmuştur. Toplumda kadının çağdaş ve saygın yerini alabilmesi, cinsiyet ayrımının kaldırılması, her alanda eşitliğin sağlanması amacıyla ülkemizde kurulan hemen hemen ilk dernektir. Kadın Sığınma Evlerinin açılması, ev kadınlarına emeklilik hakkının sağlanması, aile planlaması ve cinsel eğitim, kadın polis yetiştirilmesi ve her karakola en az bir kadın polis konma teklifi bu dernek tarafından yapılmış ve halen daha devam etmektedir. Dernek senelerdir okuma-yazma kursları, dikiş kursları, köylerdeki ev kadınlarının ürettikleri el becerilerinin teşviki ve satımının sağlanarak kendilerine gelir getirmesinin sağlanmasını devam ettirmektedir. Derneğin amaçları; ev kadınları, çalışan kadınlar ve kırsal kesim kadınlarının ekonomik ve sosyal problemlerini araştırarak çözüm üretebilecek faaliyetlerde bulunmak, kadınların konumunu kuvvetlendirmesi aynı zamanda bilinçlendirilmeleri için eğitim faaliyetlerinde bulunmaktır (Uzat Elini Yardım Kuruluşları Hakkında Herşey , 2019).

- **KEDV (Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı)**

1986 yılında kurulmuştur. Amacı ekonomik geliri yetersiz olan kadınların emeğini, geleneksel ev işleri dışına çıkartarak, gelir getirici bir iş konumuna getirmek ve bu sayede kadının toplumsal ve iktisadi seviyesini yukarılara taşımaktır. KEDV, İstanbul'da gecekondu bölgelerinde çocuk yuvaları ve kadın merkezleri açmış, bunun yanında kadın emeğini ücretsiz pazarlamak amacıyla projeler geliştirmiştir (Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, 2019).

- **İmece Kadın Dayanışma Derneği**

İmece Derneği 2001 yılında kurulmuştur. Başlangıçta amaçlarının yoksul emekçi kadınlarının örgütünü oluşturmak olduğunu belirtmişlerdir. Amaçlarını temelde şu şekilde açıklamışlardır. “ *Kapitalizmin 1980 sonrası yönelimleri sonucunda göçle kente*

gelen ve kentin kıyısında erkek egemenliğine ve kapitalizmin aç gözlülüğüne karşı yaşam mücadelesi veren; kayıtsız, güvencesiz, esnek çalışan kadınların, ev kadınlarının, genç kadınların gündelik sorunları içine kısa bir sürede karıştırdık. Nasıl iş bulabilirdik? İşe giderken çocukları nereye bırakacağız? Eğitim sorunu, sağlık sorunlarımızı nasıl halledecektik? Meslek edinmek istiyoruz, okumak istiyoruz, haklarımızı öğrenmek istiyoruz. Peki, erkek egemenliği, cinsel şiddet, ayrımcılık? Bütün bunları fark etmek, fark ettirmek ve gündelik mücadeleyle harmanlamak gerekiyordu. Bunu yapmaya çalıştık birlikte.” Kendilerini tabandan örgütlenen, katılımcı ve anti hiyerarşik bir dernek olarak tanımlamaktadırlar (İmece Kadın Dayanışma Derneği , 2019).

- **EKESDER (Ev Kadınlarının El Sanatları Derneği)**

Ekesder, 23 Temmuz 2014’te Tülin Uyarbaba öncülüğünde İzmir’de kurulmuştur. Amaçları; el sanatları alanında çalışmalar yapmak, el sanatlarını tanıtmak, yaşatmak, yaymak ve bu işlerle meşgul olan kadınları aynı çatı altında toplamaktır. Kadınların el işlerinin satılmasına da öncülük eden bir dernektir (EKESDER, 2019).

- **HANEDER (Esenyurt Ev Hanımları ve Engelliler Dayanışma Derneği)**

Haneder, 2012 yılında İstanbul’un Esenyurt ilçesinde Hatice Özcan Uygun tarafından kurulmuştur. Dernek, Esenyurtta yaşayan mağdur, zulüm görmüş, eğitim alamamış, eşî cezaevinde olan, engelli, el emeği ile kendi ve ailesinin geçimini sağlayabileceğini düşünen kadınlara mesleki beceri kazandırma yoluyla sosyal ve maddi destek sağlamayı hedeflemektedir (HANEDER, 2019).

- **Çarşamba Ev Hanımları Derneği**

Dernek 2013 yılında Çarşamba’da bulunun ev hanımlarının sosyal, kültürel, eğitim, sanatsal ve turizm faaliyetleri ile ekonomik güçlerini geliştirmek amacı ile Saniye Şen tarafından kurulmuştur. Türkiye’de şehir ismi almış ilk kadın derneği olma özelliğini taşımaktadır (Çarşambaevhander, 2019).

1.6. Türkiye’de Kadınlara Yönelik Sosyal Politikalar

Sosyal politika, Sanayi Devrimi ile birlikte ortaya çıkan kapitalist düzen içerisinde emek ve sermaye arasındaki mücadeleyi, adaletsizliği uyumcu yollarla sona erdirmek ve

sistemin devamlılığını sağlamaya yönelik politikalar olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde ise toplumsal sınıfların toplumsal yapı içinde uyumlu bir şekilde yer alması amacıyla toplumun bütün kesimlerinin sorunlarının çözümüne yönelik uygulanan politikalar bütünüdür (Serdar Bozkır, 2014, s. 3-5).

Ev kadınının tatil günleri, ev içinde çalışma şartları, dinlenme sürelerinin hiçbiri sözleşme ve kanunlarla düzenlenmemektedir. Ev kadınlarının kendileri arasında söz konusu olan örgütlenme hakları, grev hakları yoktur. Kadınlar tek tek ayrılmış ve yalnızlaştırılmışlardır. Ev içerisinde baskıyı engelleme, insan haklarının güvence altına alınmasını sağlamak amacıyla gözetim altına alınmamaktadırlar. Çünkü ev, mahrem ve özel alan olarak kodlanmış ve can güvenliğini tehdit edecek bir husus olmadığı müddetçe kamusal alan ve yetkilileri ilgilendirmedığı iddia edilmektedir (Mies, Beenholdt-Thomsen, & Von Werlhof, 2008, s. 270).

Ev kadınlarına yönelik sosyal politikaların temelinde kadınların aile içerisinde, ailenin erkek üyelerine adı konulmamış, karşılığı olmayan, görünmeyen bir emek harcamalarından kaynaklı oluşturulduğu görülmektedir. Bu görüş 2011 yılında, Sosyal Sigorta ve Genel Sağlık Yasası tartışmaları esnasında da feministlerin yükselttiği isteklerin temelinde yatmaktaydı. Evin dışında ya da içerisinde ücretli çalışsın, çalışmasın bütün kadınlar, eşleri için ev işleri uğraşmakta, onların giyiminden, beslenmesinden sorumlu oldukları, çocuklarının, yaşlı akrabalarının bakımını üstlendikleri ve bütün bu saydığımız işleri karşılıksız yaptıkları için feministler yasada kadınların bu görünmeyen emeklerinin tazminatını ve bu emek temelinde özel önlemler alınmasını talep etmişlerdir. Bu istekler, ücretli çalışan kadınlar için “kadınlığa dayalı yıpranma payı” ve “erken emeklilik” hakkı iken, herhangi bir işte çalışmayan ev kadınları için eş ve babaya bağımlı olunmadan “ücretsiz sağlık sigortası ve emeklilik” hakkı olmuştur (Acar Savran & Tura Demiryontan, 2016, s. 10).

Ev kadınları günümüzde de çoğunlukla sistem içerisinde aktif sigortalı (eş, baba veya çocuk) ile ilişkilendirilen bağımlı, bakmakla yükümlü olunan kişi ve hak sahipliği statüsünde oldukları görülmektedir. Bu durumun en önemli nedenlerinden birisi de kadınların ev içinde ücretsiz olarak yaptıkları işlerin görünmezliği nedeniyle çalışan olarak sayılmamalarıdır (KEİG, 2015, s. 37).

Kadın konusu ilk olarak Ak Parti’nin 2002 Seçim Beyannamesinde “Sosyal Politikalar” adı altında “Kadın Sorunları” alt başlığı içinde yer almıştır. Partinin kadın sorununa

yönelik vaatleri incelendiğinde “ekonomik sorunlar, sağlık sorunları, eğitimsizlik, gelecek kaygısı, sosyal güvenceden yoksunluk, aile içi şiddet” gibi problemlerin çözümüne yönelik vaatler olduğu görülmektedir. Ak Parti ayrıca ev kadınlarının da sosyal güvenceye sahip olacağı sözünü vermiş, ev içi emeğin yadsınmayacağını da beyannamesine ilave ederek kadınları emek piyasasına yönlendirmeyi kolaylaştıran adımlar atacağını mesajlarını vermiştir. Bunun yanı sıra, fiziksel şiddet ve kadın cinayetlerinin çözümü için istatistiğe bağlı bu tür sorunların çoğunlukta olduğu bölgelerde kadına şiddete karşı bilinçlendirme eğitime yönelik çalışmalar yapılacağını vaat etmiştir. Parti beyannamesinde kadınlara yönelik politikalar konusunda olumlu bir çerçeve çizilmiştir (Ak Parti Seçim Beyannamesi, 2002, 84-89). AKP’nin 2015 yılı “Aile ve Çocuk” adlı broşüründe kadına yönelik vaatlere bakıldığında; bütün annelere “Doğum Hediyesi” programı dâhilinde ilk çocuk için 300 TL, ikinci çocuk için 400 TL, üç ve üzeri çocuk için 600 TL ödeme yapıldığından ve bu uygulamanın devam edeceğinden bahsetmektedir (AK Parti Aile ve Çocukların Yanında, 2015, s. 2). 2018 yılı seçim beyannamesinde kadınlarla ilgili politikaları incelediğimizde, kadınlara yönelik siyasi, hukuki, eğitim, şiddet, korunma ve barınma hakkı sağladıklarını, gelecek yıllarda kadınlara yönelik yapacakları politikalar için ise yaptıkları politikaları en üst seviyelere çıkaracaklarından bahsetmişlerdir. Kadın istihdamı konusunda uygulanan politikalar sonucunda işgücüne katılım oranı, 2002 yılındaki %27,9 seviyesinden, 2017 yılında % 33,6’ya yükseldiğini dile getirmişlerdir (Ak Parti Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Genel Seçimler Seçim Beyannamesi, 2018, s. 93-96). 2002 yılından günümüze değin kadınlara yönelik politikaların geliştirilmeye çalışıldığı ancak halen daha yeterli olmadığını söyleyebiliriz.

5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunları incelendiğinde ev kadınına dair herhangi bir tanımlamanın yapılmadığı görülmektedir. İlk bakışta ev kadını kavramının genel anlayışa göre değerlendirilmesi ve meslek sahibi kadınların bu kavramın dışında bırakılması olarak düşünülmüş olsa da, meslek sahibi olan kadınlar da ev kadını olabilmektedir. Kadın ev dışında da faaliyette bulunuyor ise hem ev kadını hem de çalışan kadındır. Ev dışında çalışması veya ev içerisinde üretim faaliyetlerinde bulunması, kadına sigortalı olma sıfatını kazandırıyororsa sorun büyük ölçüde çözüme kavuşturulmuş, çalışan kadın, bu sıfatla sigorta kapsamına alınmış, sosyal güvenceye kavuşturulmuş olacaktır. Fakat sosyal güvenlik sistemimizde “*ev kadınlığını*” bir meslek olarak kabul eden ve koruyan,

ona destek sağlayan bir sistem henüz oluşturulmamış, geçmişteki uğraşlar da sonuçsuz kalmıştır. Anayasamızın 41. maddesinde “Aile Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır” ifadesi kullanılıyor olsa dahi ev kadınının özel olarak korunması ve sosyal güvenliği için, yeterli bir düzenleme yapılmamıştır (Okur, 2004, s. 365).

Türkiye’de çalışan kadınların bir buçuk katından daha fazla ev kadını bulunmaktadır. Sosyal güvenlik sistemine göre aktif çalışma yaşamında yer almayan bireylerin sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanabilmeleri belirli bir çerçevede ve koşullar altında gerçekleşebilmektedir. Bunun sonucu olarak ülkemizde kendini tam zamanlı ev kadını olarak tanımlayan yaklaşık 15 milyon kadın için sosyal güvence kapsamında olmanın tek alternatifi SGK kapsamında olan eş veya babaları ile bağımlılık ilişkisi üzerinden kısıtlı haklara sahip olabilecekleri bir güvencedir. Ev kadınlarına isteğe bağlı sigortalılık olanağı sağlayan uygulama ise primlerin yüksek olması, prim ödemede eşe bağımlı olma ve konu ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmama gibi nedenlerle sınırlı kalmaktadır (Günay, Aydiner Boylu, & Bener, 2014, s. 41).

Ev hanımlarının sosyal güvenceye sahip olabilmeleri veya sağlık yardımlarından faydalanmasına yönelik destekler, yapılan mevzuat değişiklikleri ve düzenlemeler ile mümkün kılınmıştır. şöyle ki,

- Ev içerisinde el emeği ile üretim sağlayan kadınların sosyal güvenceye sahip olmaları mümkündür.
- SGK’lı olarak bir işte çalışmış olan kadınların doğum borçlanması yolu ile emekli olabilmeleri mümkündür.
- Hiçbir sosyal güvenceye sahip olmayan kadınların sağlık yardımlarından faydalanabilmeleri mümkündür.

Hizmet sözleşmesi ile herhangi bir işverene bağlı olmadan sürekli ve gelir getirici niteliklere sahip evde el sanatları ile uğraşan ev kadınlarının daha az prim ödeyerek isteğe bağlı sigortalı olma yoluyla emeklilik hakkını elde etme ve sağlık yardımlarından yararlanma hakları bulunmaktadır. Bu uygulama, el emeği ile hayatını sürdüren kadınlara sosyal güvence yolunu açmış olmakla birlikte, kadınların kazandığı düşük gelirler dikkate alındığında, uygulama aşamasında işlevsiz olduğu görülmektedir (KEİG, 2015).

Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ilgili maddesi gereğince bu kanunun 4. Maddesi (a), (b) ve (c) bentleri dâhilinde sigortalı kadına doğum yapması sebebiyle çalışmadıkları süreleri sonradan borçlanabilmeleri imkânı tanınmıştır. (Kırkbeşoğlu, Kandemir Hacıbektaşoğlu, Gözü kara, Çelik, & Komisyonu, 2014, s. 56)

Sağlık yönünden hiçbir sosyal güvencesi bulunmayan (eşinden veya çocuklarından dolayı sağlık yardımı almayan) ev kadınları; genel sağlık sigortası kapsamındaki sağlık yardımlarından, gelir durumlarına göre primleri devlet veya kendileri tarafından ödenerek yararlanabilirler. Bu durumda olan ev kadınlarının sağlık yardımlarından yararlanabilmeleri için bulundukları yerdeki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına başvurarak gelir testi yaptırmaları gerekmektedir (Kırkbeşoğlu, Kandemir Hacıbektaşoğlu, Gözü kara, Çelik, & Komisyonu, 2014, s. 54).

Günümüzde bu politikalara ek olarak kadınların geleneksel sorumluluklarının bir ölçüde de olsa azaltılmasına ve işgücü piyasası ile uyumlaştırılmasına yönelik politikalar uygulanmaktadır. Çocuk bakımı konusunda kadın ve erkek rollerini biraz olsun değiştirmeyi hedefleyen bu politikalardan biri de ebeveyn iznidir (Tokol, 2014, s. 177).

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Nitel araştırma yöntemlerinden saha çalışması stratejisinin uygulandığı bu çalışmada literatür taraması, derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmacı, araştırmanın teorik bölümü olan 1.bölüm hakkında bilgi edinebilmek ve literatür taraması yapmak amacıyla; İSAM, Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi, Kadın Eserleri Merkezi ve Bilgi Edinme Vakfı, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Sakarya Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan ilgili kaynaklardan ve internet kaynaklarından yararlanmıştır. Araştırmacı derinlemesine görüşme tekniği ile araştırılan konunun bütün boyutlarını kapsayan, daha çok açık uçlu soruların sorulduğu ve detaylı cevapların alındığı bir sistem uygular. Bu sayede araştırmacı, katılımcı ile yüz yüze, birebir görüşmeler gerçekleştirerek bilgi edinir (Tekin, 2006, s. 101). Bu yöntem ile katılımcı kendisini birinci elden ifade edebilme fırsatı edinirken araştırmacı da görüşme yaptığı kişilerin bakış açılarını, anlam dünyalarını, içinde bulundukları özel durumlara ait duygu, düşünce ve tecrübelerini yine onların ifadeleri aracılığıyla derinlemesine anlama imkânı elde eder (McCracken, 1988, s. 9; akt. Tekin, 2006, s. 102). Bu amaçlarla nitel araştırma ile tasarlanan bu çalışmada, yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılmıştır.

2.1. Araştırmanın Örneklemi

Niteliksel bir araştırmanın genellenebilirlik iddiası bulunmamaktadır. Araştırmamızda örneklem olarak, yargısal (rastlantısal) olmayan örneklemlerden kartopu örnekleme seçilmiştir. Yargısal olmayan örnekleme seçilecek elemanlar tesadüfen değil belli özellikleri dikkate alınarak örneğe alınmaktadır. Araştırmamızın istatistikî bir araştırma olmaktan ziyade nitel bir araştırma olması dolayısıyla bizim araştırmamızın sonuçlarının da evrene genelleme iddiası bulunmamaktadır (Bal, 2014, s. 198). Kartopu örnekleme, görüşmecilerin tanıdıkları kişileri, o kişilerinde tanıdıkları kişileri araştırmacıya yönlendirdiği örneklem türüdür. Ulaşılması zor ve bilinmeyen katılımcılara ulaşmak açısından avantajlı olmakla beraber, bir dereceye kadar yanlı olma ihtimali de bulunmaktadır (Miller, 1996, s. 72). Bu örneklem türünde süreç çok basit bir soruyla başlamaktadır. “Bu konuda en çok bilgi sahibi kimler olabilir? Bu konuyla ilgili olarak kim veya kimlerle görüşmemi önerirsiniz?”. Bu yaklaşım araştırmacının problemine yönelik daha zengin bilgi kaynağı olabilecek kişi ve

durumların tespit edilmesinde oldukça önem taşımaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 122).

Araştırmada benimsenen yöntem ve tekniğe bağlı olarak toplamda 17 hanımı ile görüşülmüştür. Örneklemenin tamamı, İstanbul'da yaşayan ve hali hazırda herhangi bir işte çalışmayan ev hanımlarından oluşmaktadır. Örneklem yaşa, daha önce çalışıp çalışmamaya ve eğitim durumuna göre kategorilere ayrılmıştır. Belirlenen yaş kategorilerinden 20-30 yaş arası (4 kişi), 30-40 yaş arası (4 kişi), 40-50 yaş arası (4 kişi), 50-60 yaş arasında (4 kişi) seçilmiştir. Her kategoriden 4 kadın seçilmiştir. Bu 4 kadının ikisi lise ve üzeri eğitim almış kadınlardan oluşurken, diğer ikisi ise lise altı eğitim alan kadınlardan oluşmaktadır. Aynı zamanda bu kadınlardan lise ve üzeri eğitim alanlardan biri daha önce çalışmış diğeri ise daha önce çalışmamış olarak seçilmiştir. Araştırmacı ve katılımcılar arasındaki uyumun sağlanabilmesi için hem katılımcılardan hem de anahtar kişilerden rızaları alınarak gönüllü olarak çalışmaya katılmaları sağlanmıştır. Saha çalışmalarında araştırmacı sahaya ulaşma aşamasında anahtar kişilerden yararlanabilir. Bu anahtar kişi sayesinde araştırmacı diğer katılımcılar hakkında bilgiler edinebilir (Creswell, 2016, s. 154). Bu noktada araştırmada anahtar kişi olarak bazı durumlarda kadınların çocuklarından, komşularından, arkadaşlarından bilgi edinilmiştir.

Araştırmaya dâhil edilme ölçütleri; İstanbul ilinde ikamet etmek, 20-60 yaş arasında olmak, zihinsel olarak herhangi bir sorunu olmamak, yaşamında en az bir defa evlilik deneyimi yaşamış olmak, hali hazırda herhangi bir işte çalışmıyor olmak, Araştırmaya katılmak için gönüllü olmak olarak belirlenmiştir.

2.2. Araştırmada Uygulanan Görüşme Formu

Görüşmelerde sorulacak soruların hazırlanmasında toplumsal cinsiyet yaklaşımı temel alınmıştır. Kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu 9 kategoriden oluşmaktadır. İlk bölümü, cinsiyet, yaş, evlilik biçimi, kaç yaşında evlendiği, eğitim, daha önce bir işte çalışıp çalışmama durumu, çocuk sayısı, ailenin ekonomik durumu, aile yapısı gibi verilerden oluşmaktadır. Mülakat formunun ikinci bölümünde görüşmenin genel taslağını ve gidişatını belirlemek amacıyla ev hanımlarının ev hanımlığı ile ilgili görüşlerinin neler olduğu, genel anlamda ev hanımı olmaktan kaynaklı yaşadıkları sorunların neler olduğu üzerine sorular hazırlanmıştır. Kadınların açık bir şekilde kendilerini ifade edebilmeleri bazı noktalarda zor olmuştur. Bu sebeple görüşme formunda sorular tekrar edilmiş ve bu noktada araştırmamıza bir avantaj sağlanmıştır.

Formun üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerinde ev hanımlarının ailevi sorunlarını tespit etmek amacıyla eşleri, çocukları ve eşinin ailesiyle yaşadıkları sorunların neler olduğuna dair sorular hazırlanmıştır. Altıncı bölüm kadınların sosyal hayatta en çok etkileşimde oldukları komşuları ve arkadaşları ile sorunlarının neler olduğuna dair sorulardan oluşmaktadır. Yedinci bölüm ev hanımlarının çalışmamalarından ötürü en çok problem yaşadıkları alan olan ekonomik sorunlarının neler olduğuna yönelik sorulardan oluşmaktadır. Mülakat formunun sekizinci bölümü kadınların psikolojik sorunlarını tespit etmek amacıyla sorduğumuz sorulardan oluşmakta son bölüm ise sosyal sorunlarına yönelik sosyal yaşamdaki sorunlarının neler olduğu üzerine çevrelerinde kadınların sorunlarına ait gözlemlerini ve sosyal aktivitelere ait sorunlarına yönelik oluşturmaktadır.

2.3. Araştırmanın Görüşme Süreci

Görüşmeler, 11.02.2019- 04.03.2019 tarihleri arasında görüşme yapılan kadınların evi ve bazı durumlarda ev dışı bir mekânda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş ve görüşmenin sohbet ortamında geçmesine özen gösterilmiştir. Araştırmanın amaçları doğrultusunda yol gösterici cevaplar alabilmek için oluşturulmuş olan sorularda değişiklikler yapılmış ve yeni sorularla açılımlar sağlanmıştır. Görüşmecilerin soruları anlayamadığı durumlarda, sorular kendilerinin anlayacağı biçimde değiştirilmiş ancak anlamın bozulmamasına özen gösterilmiştir. Zaman zaman araştırmacı görüşme esnasında daha önceden sormuş olduğu soruların bazılarını yeniden sorarak almış olduğu cevapların pekiştirilmesi/test edilmesi yoluna da gitmiştir. Görüşmeler esnasında bireylerin sorular karşısında takınmış oldukları tavırlar, davranışlar, seçmiş oldukları kelimeler ve görüşmenin yapıldığı ortam gibi özellikler görüşmeci tarafından gözlem notları haline dönüştürülmüş ve analiz sürecinde bu gözlem notlarından yararlanılmıştır. Nitel görüşme esnasında görüşmelerin güvenilirliğini arttırmak amacıyla görüşülen kişilerin ifadeleri araştırmacı tarafından ses kaydına kaydedilmiş ve görüşmecilerin kurmuş oldukları cümleler aynen aktarılmış ve orijinalliklerine dokunulmadan detaylı şekilde not alınmıştır. Her bir görüşmenin deşifre edilerek metin haline getirilmesi yaklaşık 1 günü alırken, bazı durumlarda ikinci güne sarkan deşifreler de söz konusu olmuştur. Deşifrelerin yapılması kulaklık aracılığıyla gerçekleştirildiğinden ve her bir kelimenin önemli olduğu düşüncesiyle anlaşılamayan yerlerin tekrar dinlenmesi gerektiğinden bu

süreç uzun bir zamanı almıştır. Özel hayatın gizliliği ilkesi ve oluşabilecek her türlü risk nedeniyle görüşme gerçekleştirdiğimiz katılımcıların isimlerine yer verilmemiş yerine takma isimler kullanılmıştır. Her bir katılımcı ile en az 1 saat 15 dakika en fazla 2 saat görüşülmüştür. Bu çalışmada elde edilen veriler araştırmacının kendisi tarafından analiz sürecine tabi tutulmuştur. Doküman haline getirilen görüşmeler tek tek okunup, araştırmacı tarafından önemli kabul edilen ve araştırmanın temel problemleri çerçevesinde yol gösterici olduğu düşünülen cümleler ve kelimeler tespit edilmiş, her bir görüşme bu şekilde incelendikten sonra her bir soru için ortak olan kelimeler ve benzer cümleler belirlenmiş ve kodlama işlemi yapılmıştır. Daha sonra bu kodlar metinlere tekrar dönülerek yeniden gözden geçirilmiş ve anlamlı kodların bir araya getirilmesiyle sorun bazında kategorilere ulaşılmıştır. Elde edilen bu temaların birbiriyle ilişkili olup olmadığının gözlenebilmesi için metinlere yeniden dönülmüş ve bağlantılar tespit edilerek, temalar arasındaki ilişkiler ortaya konmaya çalışılmıştır. Veriler kategorilere ayrılmış ve sorunlar; ev hanımlığı ile ilgili görüşler ayrıca sosyal, ailevi, ekonomik ve psikolojik sorunlar başlıklar altında ele alınmıştır.

2.4. Araştırma Sürecinde Yaşanan Zorluklar

Görüşmelerde yaşanan zorluklar ise görüşme esnasında kadınların eşlerinin veya erkek çocuklarının evde bulunup bazı noktalarda görüşmeye müdahil olmalarıydı. Yine de kadınlara kendilerine rahat ifade edebilecekleri ortam sağlanmış, hikâyeleri derinlemesine dinlenmiştir. Yaşanan zorluklardan biri de ses kayıt cihazında yapılan bir görüşmenin silinmiş olmasıydı. Bu görüşme kişinin tekrar görüşme talebini kabul etmesiyle başka bir günde tekrar edilmiştir. Bir başka zorluk ise yeterli veri sağlanamamasından dolayı görüşülen 17 kişiden 1 kişinin araştırmaya dâhil edilmemesidir. Araştırmanın zorluklarından biri de kadınların duygusal anlar yaşamaları olmuştur. Kadınların çoğu hikâyelerinin farklı noktalarında gözyaşları içerisinde kalmış ve sorulan sorularla birlikte hayatlarında göz ardı ettikleri sorunları ile bir kez daha yüzleşmişlerdir. Bu noktada araştırmanın kadınlar açısından ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır.

2.5. Araştırmanın Verilerinin Analizi

Elde edilen veriler neticesinde her bir soruya verilen 16 cevap bir alanda toplanmış daha sonra ayrı ayrı incelemeye tabi tutulmuştur. Katılımcıların ifadeleri ve hikâyeleri

doğrudan alıntı şeklinde kullanılmıştır. Sınırlı bir örneklem alanı içinde de olsa ev hanımlarının deneyimlerini ve kendilerini algılama biçimlerini ortaya koyması bakımından bu çalışmada kadınların sorunları detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Veri analizi, görüşmelerin yazılarak her görüşmenin ayrıntılı bir analizinin yapılmasını içermektedir. Buna ek olarak, görüşme esnasından gözlemlenen durumlar bulgulara aktarılmıştır. Bulgular, ev kadınlarının ev hanımlığını algılama biçimlerini ve bu süreçteki sorunları başta olmak üzere, ailevi (eş, eşin ailesi, çocuklar), sosyal (faaliyetler, çevre, komşu ve arkadaşlar) ekonomik, psikolojik sorunlarını ve deneyimlerini, emeğin görünmezliği ve kendilerini algılama biçimleri kategoriler aracılığıyla analiz edilmiştir. Diğer taraftan katılımcıların sosyo-demografik özellikleri araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Nitel olan bu araştırmanın verileri ise “betimsel ve sistematik analiz yaklaşımı” ile analiz edilmiştir. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Görüşülen kişilerin görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilmektedir. Bu tür analiz yönteminin amacı, elde edilen verilerin düzenli bir halde okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 239).

2.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Sınırlılık; araştırmanın ideal olarak gördüğü ve normal olarak yapmak istediği ancak çeşitli nedenlerden vazgeçmek zorunda kaldığı şeylerdir.

Araştırmanın sınırlılıkları şu şekilde sıralanabilir;

- Günümüz Türkiye’inde ev hanımlarının sorunlarının incelendiği bu çalışmada, çalışmanın birinci bölümü olan kuramsal ve kavramsal çerçeve ilgili kaynakların tarandığı literatür taramasını içermektedir. Bu bakımdan kuramsal ve kavramsal çerçeveye yönelik elde ettiğimiz veriler ilgili literatür taraması ile sınırlıdır.
- Araştırma bölgesi İstanbul ili ile sınırlı olup; belirlenen örneklem grubu hali hazırda herhangi bir işte çalışmayan evli ev hanımları ile sınırlandırılmıştır.
- Yöntem açısından getirdiğimiz bir diğer sınırlılık ev hanımlarının sorunlarına ağırlık verileceğinden ötürü derinlemesine mülakat yöntemi ile sınırlıdır.
- Derinlemesine mülakat yapacağımız kişi sayısı veri derinliğini artırmak amacıyla 16 kişi ile sınırlandırılmıştır.

- Görüşeceğimiz kişiler yaş değişkenine bağlı olarak 4 grupta ele alınmış, araştırmacılar 20-30, 30-40, 40-50,50-60 yaş arası ile sınırlandırılmıştır.
- Bir diğer sınırlılık, görüşmecilerin eğitimi konusunda getirilmiştir. 8 kişi Lise altı eğitilmiş, 8 kişi ise Lise ve Lise üstü eğitime sahip olarak sınırlandırılmıştır.
- Görüşmecilerden ilkokul ve ortaokul mezunu olarak ele alınan kişilerden bir kişi daha önce hiç çalışmamış, bir kişi ise daha önce bir işte çalışmış, aynı şekilde lise ve üniversite mezunu olarak ele alınan kişilerden bir kişi daha önce hiç çalışmamış, bir kişi ise daha önce bir işte çalışmış olarak sınırlandırılmıştır
- Ev hanımlarının sorunlarının araştırıldığı bu çalışmada, ev hanımlarının sorunları; Ev hanımlığı ile ilgili genel görüşler ve bu süreçteki sorunlar olmak üzere, Sosyal, Ailevi, Ekonomik ve Psikolojik sorunlar olarak sınırlandırılmıştır.

2.7. Araştırmanın Problemleri

Her araştırmanın belirli bir amacı bulunmaktadır. Araştırmanın problemleri ise bu amacı yansıtmaktadır. Araştırma problemi nitel araştırma sürecinin merkezinde yer almaktadır. Dolayısıyla ele alınan bu nitel araştırmanın da problemleri mevcuttur (Yıldırım & Şimşek, 2016, s. 83). Bu araştırmanın ana problemi “Günümüz Türkiye’inde ev hanımlarının sorunları nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın alt problemleri ise şu şekildedir:

- Günümüz Türkiye’inde ev hanımlarının ev hanımlığı üzerine görüşleri nelerdir?
- Günümüz Türkiye’inde ev hanımlarının ev hanımı olmayı tercih etme durumları nelerdir?
- Günümüz Türkiye’inde ev hanımlarının aile içi iş bölümü memnuniyetleri nelerdir?
- Günümüz Türkiye’inde ev hanımlarının ev hanımı olmaktan kaynaklı yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- Günümüz Türkiye’inde ev hanımlarının çevrelerindeki ev hanımlarının ev hanımı olmaktan duydukları memnuniyet durumları ve yaşadıkları sorunlar nelerdir?
- Günümüz Türkiye’inde ev hanımlarına göre toplumun ev hanımlarına ve çalışan kadınlara bakışı nedir?
- Günümüz Türkiye’inde medyanın ev hanımlarına bakışı ve ev hanımlarının medyadan etkilenme durumları nelerdir?
- Günümüz Türkiye’inde ev hanımlarının ailevi sorunları nelerdir?

- Günümüz Türkiye'sinde ev hanımlarının eşleri ile sorunları nelerdir?
- Günümüz Türkiye'sinde ev hanımlarının çocukları ile sorunları nelerdir?
- Günümüz Türkiye'sinde ev hanımlarının eşlerinin aileleri ile sorunları nelerdir?
- Günümüz Türkiye'sinde ev hanımlarının ekonomik sorunları nelerdir?
- Günümüz Türkiye'sinde ev hanımlarının sosyal sorunları nelerdir?
- Günümüz Türkiye'sinde ev hanımlarının bir günü nasıl geçmektedir?
- Günümüz Türkiye'sinde ev hanımlarının serbest zaman faaliyetleri nelerdir?
- Günümüz Türkiye'sinde ev hanımlarının kom larıyla ve arkadaşlarıyla ilişkileri nasıldır? Sorunları nelerdir?
- Günümüz Türkiye'sinde ev hanımlarının psikolojik sorunları nelerdir?

BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde araştırmada uygulanan mülakat formu aracılığı ile elde edilen bulgular ele alınacaktır. Bu bölüm, ev hanımlarının ev hanımlığına yönelik görüşleri ve bu süreçte yaşadıkları sorunları, kendilerini ve çevrelerini algılama biçimlerini, ayrıca ailevi (eş, eşin ailesi, çocuk), sosyal (komşu, arkadaş, serbest zaman faaliyetleri), ekonomik ve psikolojik sorunlarına ait bulguları içermektedir.

3.1. Ev Hanımlarının Ev Hanımlığına Yönelik Görüşleri ve Yaşadıkları Sorunlar

Bu başlık altında kadınların ev hanımlığına bakışı, ev hanımı olmayı tercih etme durumları, ev hanımı olmaktan kaynaklı yaşadıkları genel ve toplumsal sorunlar ele alınmıştır. Ayrıca toplumun ve çevrelerinin ev hanımlarına ve çalışan kadınlara bakış açıları, kadınların çevrelerindeki ev hanımlarının ev hanımı olmaktan memnun olma durumları, aile içi iş bölümü yaklaşımları ve kadınların medyadan etkilenme durumları irdelenmiştir.

3.1.1. Ev Hanımlarına Bakış

Görüşülen ev hanımlarına ev hanımlığını nasıl algıladıklarına yönelik sorular yöneltilmiştir. Bu sorulardan ilki ev hanımlığının görüşülen kadınlar için ne ifade ettiğine yöneliktir. Verilen cevaplar iki ayrı şekilde ele alınmıştır. Ev hanımlığına olumlu bakanlar (6 kişi) ve ev hanımlığına olumsuz bakanlar (10 kişi).

Görüşülen 16 ev hanımının verdikleri cevaplara bakıldığında, ev hanımlığı, görüşülen kadınlardan Derya, Sümeyra, Zeynep, Leyla, Ebru ve Merve için *düzen, evin temeli, evi çekip çevireni* olarak görülmektedir.

“Bir ev var. Kapalı bir alan, dört duvar. Onun içerisini, orda yaşanan hayatı devam ettirmek için, bir düzen kurucu gibi aslında ev hanımı.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“Çocuklarının tertibi, düzeni, perişan olmamaları için evde yemeklerinin olması, ders çalışacak ortamlarının düzgün olması ki; onlarda temiz ortamda yaşasınlar. Düzenli olarak evi kullanmaları eşyalarının ütülü olması benim için bunlar ev hanımlığı.” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

“Ev hanımı demek; anne demek, yani hem eş, hem anne, hem aşçı, hem temizlikçi, hem doktor yani her şey demek. Çünkü her şey sana bakıyor. Belli bir saati yok yani. Hadi vaktin doldu git, yat, dinlen gibi bir lüks olmuyor maalesef.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

“...Eğer hayatta bir düzen varsa, erkekler dışarıda iş götürüyorsa ama evdeki ihtiyaçlarını giderecek bir kişiye de ihtiyacı varsa, o çarkın bir parçası da benim.” (Sümeysra, 32, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlığını, Seda, Zeliha, Hacer, Suzan ve Aynur yapılan işin takdir edilmemesi, , emeğinin karşılığını alamama, emeğinin görünmez olması olarak ifade etmişlerdir. Suzan aynı zamanda ev hanımlığını angarya olarak gördüğünü belirtmiştir.

“Yani emeğinin karşılığını alamadığın için, benim için bir şey ifade etmiyor. Eşin teşekkür etmesi gerektiği yerde bir de laf yiyorsun.” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

“Takdir edilmemek. Yemek sofraya kuruluyor, yemek yeniyor. Nasıl oldu demeden hani kendisinin ellerine sağlık demesini isterim mesela. Takdir edilmemek bana rahatsızlık veriyor. İlla benim o soruyu sormam mı lazım?” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“Çok bunaltan bir şey kadını... Yani takdir görmüyorsun, yaptığın hiçbir şey gözükmüyor. Çalıştığın zamanlarda bir karşılık alıyordun. Hem takdir görüyordun, hem karşılık alıyordun ve bu kadını motive eden bir şey. Ama ev kadını olduğun zaman daha fazla iş yapmana rağmen hiçbir şey belli olmuyor, gözükmüyor. Dışarıda çalışsan daha kolay olurdu her şey. Evde zamanla üstü örtülüyor, içine kapanık ev kadınları çoğalıyor.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Sümeysra, Şengül ve Zeliha ev hanımlığının kişisel gelişimlerini engelleyen, kısıtlayıcı bir durum olduğundan bahsetmişlerdir:

“Ev hanımlığı bana rahatlatıcı gelmiyor, mutlu etmiyor. Kahve içip sigara içip oturmayı sevmiyorum. Birileriyle görüşüp hayatıma bir şeyler katmak istiyorum. Bir şeyler öğrenmek istiyorum. Ev beni bağlıyor. Keşke çalışan bir ortamda olsaydım.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

“Kesinlikle kısıtlanan bir durum... Eşin kısıtlamasa da evlilik sistemi kısıtlıyor. Ben eşime bir yere gidiyorumun haberini vermek zorunda mıyım? Bu bir kısıtlama. Mesela o telefon açıyor. Nerdesin diye soruyor. Bu bir kısıtlama. Özgür değilsin bir kere hiçbir şekilde kendinde değilsin.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“...Evliliğimin ilk yıllarında ev kadınlığı meselesine çok takıldım. Ev kadını olduğumu düşünerek kendimi, eşe, çocuğa, eve verdim. Kendimi ihmal ettiğim için sorunlar yaşadım. Şuan kendim insan olarak ilerlemek, gelişmek, geliştirmek hayata bakış açımı daha da üst seviyeye taşımak için kendim içinde bir şeyler yapma gayretindeyim.” (Sümeysra, 32, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlığı Şengül, Leyla, Zeliha, Yelda ve Hacer için *ev içerisinde işlerle ilgilenen kadın ve bu yapılan işlerin bitmek bilmemesi, amaçsız bir döngü olarak görülmektedir.*

“...Amaçsız bir şey bir döngü var... Sabah kalkıyorsun, ev temizliyorsun, yemek yapıyorsun, kocanı bekliyorsun, kocan geliyor yemek yiyor. Senin yaptığın her şey çöp. Bitti yani. Çünkü yarın tekrar başa saracaksın. Sonra çamaşırını yıkıyorsun, ütünü yapıyorsun ve bunlar hiç bitmiyor. Sürekli devam ede gelen bir kısıtlılık. Hep böyle olacak diye kaygı duyuyorsun.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“...Ne bileyim, benim için sıradan bir şey. Yani her sabah kalkıp, aynı şeyleri yapmak sıradan ama onun dışında aile değerlerine önem verdiğim için güzel bir şey...” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“Ev kadınlığı, eski kültürlerde bizim mesleğimiz olmadığı, para getirmediğimiz için hep kadın evde oturur. Evin güncel işlerini işte, akşam olduğunda eşine rahat edeceği bir ortam hazırlamak, yemeği, temizliği ev kadını böyledir.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Diğer yandan ev hanımlığını sevgi ve mutluluk ile ilişkilendiren ev hanımları da olmuştur (6 kişi). Ev hanımlığından ve evde zaman geçirmekten memnun olan ev hanımları, mecbur olmadıkça çalışmayacaklarını belirtmişlerdir. Ev hanımlığı için, bir kadının olması gereken en güzel şey olduğunu, sevgi, mutluluk, huzuru hissettirdiğini, çocukların ve eşinin istediklerini yapmanın keyif verdiğini belirtmişlerdir. Saliha aynı zamanda ev hanımlığını ailesine ve evine adanmış kadın olarak nitelendirmiştir.

“Ev hanımlığı bence sevgiyi ifade ediyor. Çocuklarına eşine faydalı olabilmek, onların hoşlandığı şeyleri yapabilmek yani ev bana ayrı bir keyif mutluluk veriyor. Kendim için de hoş. Oturup bir kahvemi çayımı kitabımla beraber yudumlamak hoşuma gider yani bir zulüm gibi gelmiyor ev hanımlığı” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

“Valla ben huzur buluyorum. Mutluyum. İş yapmayı çok seviyorum. Evimin işini. Hiçbir şey yapmasam çekyatların altını kaldırırm, onları silerim. Yani evimi çok seviyorum.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

“Ev hanımı benim için, çocuğuna, eşine ve evine adanmış kadındır. Güzel ama çok güzel bir şey... Allah mecbur etmedikçe çalışmayı düşünmüyorum. Eşimle, evimle, çocuklarımla zamanım geçtiğinde daha çok mutlu oluyorum.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen ev hanımlarından Sümeyra, “ev kadını” kavramının kendisini rahatsız ettiğini yerine “evde kalmak” kavramını kullanmak gerektiğini şu ifadelerle dile getirmiştir:

“Ev kadını diye bir tabirin aslında Türkçenin literatüründe kesinlikle olmaması gerektiğini düşünüyorum... Ev kadını nedir yani hani feminist ve eşitlikçi gibi konuşcaz ama. Yani şimdi ev erkeği niye yok. Bu tabir kesinlikle kökten yanlış... Bunun yerine ne söylenebilir. Evde çocuklarına bakan kişiler olabilir. Evdeki sorumlulukları yerine getirenler olarak bu sizin için neyi ifade ediyor olabilir. İş paylaşımıysa eğer hayat müşterektir demeyi çok iyi biliyor herkes ya erkek dışarıdaysa kadın içerdeyse eğer kadının da dışarıda olup erkek içerde olabilir ama tabi olmuyor bizim sosyal statüde... Ben evde kaldığım için eşim dışarıda çalışıyor. Bende evdeki sorumlulukları yerine getirdiğim için ben evde evin annesiyim, eşimin hanımıyım. Evimin kadını çocuklarımın anasıyım diyorlar ya öyle...” (Sümeyra, 32, Daha önce çalışmış)

Görüşülen kadınlardan Neriman’ın Leyla gibi kadınların gün içerisinde yapacağı yemeği düşünmesine yönelik yaklaşımı ise dikkat çekici olmuştur. Derya ve Leyla, bu sorunun kendileri için çok zor olduğunu belirterek duraksayıp ve şu ifadelerde bulunmuşlardır.

“Çok zor geldi bu soru. Hiç düşünmemiştim. Zor yani şu anda mesela söyledin ya bu soru bana çok ağır geldi yani. Ben o olmak istemiyorum. Ben o değilim aslında... Zor oluyor ben onu beceremiyorum sanki. Ben kendimde öyle eksiklik gördüğüm için belki bana o zor geliyordur. Olmamalıyım ya da öyle. Sürekli ben bir düzen düşünmek zorunda olmalı mıyım ya. Sürekli bir yemek ya valla, ne yemek yapacağımı düşünmek zorunda mıyım ben yani. Bunu düşünmek istemiyorum işte ağlıcam. Zor ya çok zor yani benim karşılığım değil yani o. Beceremiyorum yani ya da.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“...Sen kendin diyelim bunu yapamadın. Bu zor onu da sen üretirsin. Kolaydır yaparsın onu da sen üretirsin. Yani bugün acaba ne pişiricem. Onu hiç yaşatmam kendime ben. Eşim bugün ne getirse onu pişiricem. O problemi yaşamıyorum yani.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

3.1.2. Ev Hanımı Olmayı Tercih Etme Durumları

Görüşülen ev hanımlarına “Ev hanımı olmak sizin tercihiniz miydi?” sorusu yöneltilmiştir. Ev kadınlarının 6’sı “Evet benim tercihimdi”, 6’sı “Hayır, benim tercihim değildi”, 3’ü “Şartlardan dolayı öyle gelişti” ve 1’i de “emekliyim” cevabını vermiştir.

Ev hanımı olmayı tercih eden kadınların, ev hanımı olmayı tercih etme nedenleri incelendiğinde, mesleklerinin olmaması (3 kişi), eşinin çalışmasını istememesi (2 kişi), iş ortamının kadınlara uygun olmaması (1 kişi), ailesinin, çocuklarının ve evinin

ihtiyaçlarını aksatmamak (2 kişi), âşık olup evlenmek (1 kişi), çalışmaktan korkmak (1 kişi) cevaplarını vermişlerdir.

“Evlenmeden önce çalışmadığım için açıkçası çalışmak bir kere ürkütüyor beni. Sabah erkek kalkmak o sorumluluğu almak ürkütüyor beni...” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“alışmamı eşimde istemedi, bende istemedim. alışırsam çocuklarıma yuvama karşı eksik olur diye, yeterli gelemeyeceği düşünüyorum. İster istemez dışarı arkadaşlara uyum sağlayacaksın. İstemediğin şeyleri de yapabilirsin. Onun için dışarı çıkıp da yuvama ve çocuklarıma karşı değişmek istemiyorum açıkçası.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

“Mühendislik biraz kadın fitratına uygun bir meslek değil. Orda alışma saatleri olsun, o ortamda erkeklerle beraber çalışmak olsun. Ortam bana uygun değildi. O yüzden ben işten ayrıldım ve evdeki düzeni sağlamaya karar verdim.” (Sümeýra, 32, Daha önce çalışmış)

Ev hanımı olmayı tercih etmeyen kadınlar ise tercih etmemelerini mecburiyet olarak nitelendirmiş (5 kişi), aile baskısı, örf adet (3 kişi), eşinin çalışmasını istememesi (1 kişi), çalıştığı dönemlerde maaşların yetersiz olması (1 kişi) cevaplarını vermişlerdir.

“Annem erkenden verdi beni kocaya. Mecburen ev hanımı olduk.” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

“Evlendiğimde eşin örf adetlerinde çalışmak olmadığı için çalışmamı istemedi. Hem maddi durumu el veriyordu, hem de kadın çalışmaz düşüncesine sahipti. Ama bence her şey maddiyat değil ki. Ev hanımı olmak boş vakit çünkü bir şekilde ev işi bitiyor yani.” (şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

“alıştığım yerde istediğim asgari ücreti vermediler. Vermedikleri için çalışmaya devam edemedim. Yoksa alışacaktım aynı yerde.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

“Bana hiçbir zaman bir tercih sunulmadı. Mesela saç açıp kapatma meselesinde büyüklerimden ne gördüysem onu uyguladım. O zamanın şartlarıyla kız çocuk okumaz gibisinden düşünceler vardı. Beni de okutmadılar. Yani tercih hakkım olmadı, mecburiyet oldu.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

Görüşülen ev hanımlarının az bir kısmı ise (3 kişi) ev hanımı olma durumu için “şartlar öyle gelişti, o zaman o gerekiyordu” cevabını vermiş, Meryem ise kendisinin emekli olduğunu belirtmiştir. Tercih etme durumuna yönelik bir açıklamada bulunmamıştır.

“Şuan evet. Öncesinde öyle değildi. Dışarıdaki şartlardan mecbur kaldım. Yaşadığım semt çok geride bir semt. Burada oturmasaydım, başka yerde otursaydım, daha iyi insanlarla oturacağım için eminim evde durmazdım çalışırdım. Çünkü çalışmak iyi hissettiriyor insana.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Aslında tercih değil. Şartlar böyle gelişti. Evlendikten sonra hamile kalıyorsun. E çocuk doğuyor. Çocuk küçük ona bakmak zorundasın. Hiçbir zaman çocuğumu bakıcıya bırakıp işe gireyim, iş veya para daha öncelikli olsun diye hiçbir zaman düşünmedim... Yokluksa yine evde çekerim. Ama çocuğumu başkasının eline verip büyüttüremedim.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

“Ben tercih etmedim. O zaman o gerekiyordu. Şimdi de çalışmak istemem. Ne yapayım şimdiden sonra çalışmayı.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

3.1.3. Ev Hanımı Olmaktan Kaynaklanan Sorunlar

Kadınlar ev hanımı olmaktan ötürü çeşitli sorunlar yaşamaktadır. Bu noktadan hareketle görüşülen kadınlara ev hanımı olmaktan kaynaklı yaşadığı sorunların ne olduğuna yönelik soru yöneltilmiş, çeşitli cevaplar alınmıştır. Ev hanımlarının az bir kısmı (3 kişi) ev hanımı olmaktan kaynaklı sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Sorun yaşamamalarını ise, maddi olarak sıkıntı yaşamamalarına, sosyal faaliyetlerde bulunabilmelerine, istediklerini istediği zamanda yapabilmelerine bağlamaktadırlar.

“Benim öyle bir problemim yok ki. Aile hayatımda, eşimle geçimimizde sorun yok. Maddi olarak sıkıntım yok. Allaha şükür olan bana yetiyor... İstedğim zaman yürüyüşüme çıkıyorum, sporumu yapıyorum, kendime vakit ayırabiliyorum. Hasta bakmıyorum ya da yaşlı bir insanla evli değilim sıkıntı çekmiyorum.” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

“Hiçbir sıkıntı yaşamıyorum. Ben buraya yıkayacaksam yıkarım. Eşim bana bir şey demez... Ne istersem onu o gün yaparım. O gün olmasa iki gün sonra yaparım. Eşim eyvah bunu niçin yaptın, bunu buraya niçin harcadın demez. Öyle sorunlarım olmaz.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarının ev hanımı olmaktan kaynaklı yaşadığı sorunlardan ilki *ekonomik sorun*’dur (4 kişi). Ekonomik sorunlar, istediğini alamamak (2 kişi), eşten para isteme (1 kişi), eşin para vermemesi (1 kişi), nakit paranın elinde bulunmaması (1 kişi), para olsa dahi harcayamamak (2 kişi) olarak belirtilmiştir. Kadınlar eşlerine ekonomik olarak bağımlı olduklarından ve herhangi bir gelirleri olsa çocukların ve kendi ihtiyaçlarını yeterince yerine getirebileceklerini belirtmişlerdir. Bazı kadınlar için ise eşten maddi bir

beklenti içerisinde girmek, eşlerin bu durumu bir güç göstergesi haline getirmesine de sebebiyet verebilmektedir.

“...Dört duvar arasında bir erkeğin maddi açıdan eline bakıyorsun, evin durumuna göre hareket ediyorsun. Mümkün olduğu kadar evden çıkmıyorsun. Çünkü maddi durum buna el vermiyor.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

“Para konusunda sıkıntı yaşıyorum. Para mara elime geçtiği yok. Kredi kartı sadece. Para varmış kredi kartı 11 bin liralıkmış. Ay sonu geldiğinde de 3 bin. Aaa 3 binmiş. Hem al diyor ondan sonra da yok. Bana kredi kartını veriyor tamam ama bende diyorum elimde 10 lira para olsun. Düşün hastalandım ben bir şey oldu. Neyle gideceğim ben otobüse, minibüse kredi kartını mı basıcam. Eşim ekmeği bile kredi kartıyla al diyor.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“... Kendi maaşım olsa ben çocuğumun ihtiyaçlarını karşılarım. Eşime bile gereksinim duymam. Ev hanımı olmak kocanın iyi bir işe sahip olması ile ilgili.” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

“Eşim kendisinden para istememden hoşlanıyor. Yanlış bir tabir olmasında hani muhtaç olma şeyi erkeklere demek ki mutluluk veriyor. Haz duyuyorlar bundan yani” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarının ev hanımı olmaktan kaynaklı yaşadıkları sorunlardan ikincisi, ev işlerinin sorumluluğunu fazlasıyla yüklenmek, fedakârlıkta bulunmak ve bunun sonucunda yıpranmaktır (4 kişi).

“Ev hanımı olmanın problemi o evin bütün işini sen yapıyorsun. Ev işini yapmak sinir bozucu... Ben tek başıma yaşasam, ev hanımı olmasam, evli olmasam kendime bir ekmek arası yaparım. Ya da ne bileyim o gün temizlik yapmam yatarım. Ama evlisin ev hanımısın bir sorumluluğun var o yemeği, o ütüyi yapmak zorundasın... Atıyorum o gömlek 3 gün ütülenmediyse en sakın erkek 3 gün susar, 4.gün ‘ya benim şu gömleğim niye ütülenmedi’ der. Onla da muhatap olmak istemiyorsun.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Ev hanımlığını çok abartıyorsan onun verdiği zorluk, rahatlığa alıştırıyorsun eşini, çok fedakârlık yapıyorsun... Sağlıklı zamanlarınızda verici oluyorsunuz ama hani bu kadının hastalığı olur, bir şeyi olur görmüyor. Yürürken dün akşam diyor ki. Ya sen baya kötüsün. Neyin var diyor. Ama ben hep söylüyorum. Ama senin bir yerin ağrıyordur bu işi yapamadığını kabul etmiyor. Bilmiyor onu çünkü hiçbir zaman söylememişim. Ağrıyor da olsa onun bütün ihtiyaçlarını önüne getirmişsin.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarının ev hanımı olmaktan kaynaklı yaşadıkları sorunlardan bir diğeri, ev işlerinin bitmek bilmemesidir (3 kişi).

“Farklı hiçbir şey yok. Yemeğin çeşitleri değişiyor belki. Sabah oluyorsa güneş doğuyorsa tamam farklı hiçbir şey çıkmayacaktır orda batana kadar aynı şey. Bir gün öncesi neyse, bir gün sonrası da aynı gerçekten.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“Temizlik yapmak istemiyorum, yapıyorum da istemiyorum. Ne bileyim yaptığım aynı gibi oluyor. Hiç istemiyorum yapmak. Yaptığım temizlik bir günlük görünüyor ertesi gün aynı yani.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarının ev hanımı olmaktan kaynaklı yaşadığı problemlerden diğeri; eşine, eşin ailesine, çevrelerine hizmet etmek zorunda olmaları (5 kişi) ve eşlerinin kendilerinden bir bardak suyu dahi istiyor olmalarıdır (3 kişi).

“...Eşim mesela su istiyor ya. Ben o suyu oradan mesela vermek zorunda değilim. Kalk ordan al suyunu kendin iç demek istiyorum. Yeter be Allah Allah köle miyim ben evin içinde. Ben bir bardak su istesem, kalk kendin al der ama.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“Çalışan kadın olsan kimse senden ilgi beklemez, yemek beklemez. Ev hanımı olduğun zaman en basiti eşin, dostun, akrabaların her geldiklerinde hizmetlerini yapmak zorundasın. Çünkü bir bahanen yok, boşsun yani seni boş olarak görüyorlar.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarının ev hanımı olmaktan kaynaklı yaşadıkları bir diğer sorunları; yaptıkları işlerin değersiz görülmesi (3 kişi) ve eşleri tarafından “siz bu evde ne yapıyorsunuz, biz çalışıyoruz” söylemine maruz kalmalarıdır (4 kişi).

“Ev hanımı olduğumuz için bizim yaptığımız şeyler değersizleşiyor. Eşte yaptığın şeyi değersiz görüyor. Ne yapıyorsun evde yatıyorsun diyor. Evde işlerin yatarak düzenin yatarak sağlandığını, çocukların yatarak büyüdüğünü falan düşünüyorlar ya. Eş tarafından bakış açısı bu şekilde olduğu gibi toplumda hani illaki çalışıyor olmanın karşılığında para getiriyor olmak olduğunu düşünüyor.” (Sümeyra, 32, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlarının kendilerine özel zamanlarının olmamasını, yalnız kalamamalarını Saliha şu ifadelerle belirtmiştir:

“Evine saatini zamanını dakikalarını ayırıyorsun. Sana ait hiçbir şey yok yani. Eşime dedim ki, nolur bebeğe bakın da ben çöpü atayım da geleyim yalnızlığın ne olduğunu hissedeyim dedim. Fırına gittik, nolur dedim eşime siz biraz yürüyün ben fırından bir ekmek almak istiyorum dedim. Neden bizde gelelim dediler, yok dedim ben yalnız gitmek istiyorum. Onu çok

yaşadım... Duş almak bile lüks bana. Duş almak bana çok zor oluyor sürekli ağlıyor bebek. Bir saatte olsun kafan rahat banyo yap. Banyo yapınca çocuk kalktı mı, ağlıyor mu acaba bakabiliyorlar mı diye rahat hareket edemiyorum.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan Suzan, diğer sorunlara ek olarak ev hanımı olmasından kaynaklı yaşadığı sorunun kayınvalidesiyle aynı evde yaşaması olduğunu, kendi evi gibi hissetmediğini, eşinin de destek olmak yerine kendisine daha da fazla müdahale ettiğinden bahsetmiştir. Zeynep, eşinin rahatsızlığından dolayı, Saliha ise bebeğinden dolayı sürekli eve bağlı kalma sorunu yaşadığını, Aynur, ev hanımı olmanın kendisini asosyal yaptığını ve bunaltıcı bir durum olduğunu, Leyla ise zaman zaman farklılık aradığını kendisini kişisel olarak geliştirmek istediğini, dil eğitimi vb. eğitimler almak istediğini ve bu konuda sorunlar yaşadığını belirtmiştir.

3.1.4. Bir İşte Çalışmıyor Olmaktan Kaynaklanan Sorunlar

Ev hanımlarının toplumda çalışmıyor olmalarından kaynaklı yaşadığı sorunların var olup olmadığı, varsa bu sorunların neler olduğu incelenmiştir. Ev hanımlarına, “Toplumda çalışmıyor olmanızdan kaynaklı sorunlar yaşıyor musunuz?” sorusu yöneltilmiş, görüşülen ev hanımlarının yarısı (8 kişi) toplumda çalışmıyor olmalarından kaynaklı sorun yaşadıklarını, diğer yarısı (8 kişi) ise sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Toplumda çalışmıyor olmaktan kaynaklı sorun yaşayan kadınların sorunları incelendiğinde, ev hanımlarının bir kısmı (3 kişi) toplumda “Çalışıyor musunuz?” sorusuna maruz kalmaktan rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir.

“Mesela bir arkadaş ortamı olsun. Hemen sana eğitim durumun soruluyor dimi. Üniversite mezunuyum. Çalışıyorum. Çalışıyorsan para kazanıyorsan daha senin sözün bilgilisin daha ön planda oluyorsun. Üniversite mezunu olup evde oturuyorsan daha farklıdır.” (Sümeyra, 32, Daha önce çalışmış)

“Ben çalışıyorum kendi paramı kazanıyorum, ben çalışmadan yapamam, benim kendi ekonomik özgürlüğüm olacak falan diyen biri karşısında her ne kadar belli etmesen de kendini kötü hissediyorsun. Sözlü olarak takılmasam da içsel olarak hani bunun sıkıntısı oluyor. Soruyorlar, çalışıyor musun? Çalışmıyor musun? Evde neden duruyorsun? Yaşınız genç çalışsanıza ya da ne bileyim ben çalışmıyorum şöyle iyiyim gibi söylemler oluyor. Bu beni tabii ki de rahatsız ediyor.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

Saliha ve Sümeyra, toplumun ev hanımlarını yaftalamalarından ve ev hanımlarının yaptıkları işleri zor görmemelerinden rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Sümeyra, toplumun ev hanımlarını yaftalamasını, manevi değerlerin eksikliğine bağladığını belirtmiştir.

“Kesinlikle insanların böyle bir şeye göre sınıflandırılmaması lazım, en büyük hata... İşte ev kadınısın, çalışıyorsun, eğitim düzeyin şu bu şekilde etiketleniyor. O zaman insanı insan için sevmiyoruz. İnsanı fikirleri, bilgisi donanımı için sevmiyoruz, ahlak değerleri nasılmış ona bakmıyoruz. Bakış açımızı bunlara göre değerlendirecek yere etiketlemişiz, sen şusun sen busun. O kişiyle diyaloga geçerken ondan alacağımız şey değişiyor. Belki eğitim düzeyi daha aşağılarda ama kendini ahlaki olarak çok güzel şahıs olarak çok iyi geliştirmiş yetiştirmiş kişi daha güzel şeyler verecek bana ama ben onu almıyorum, gidiyorum çalışıyor efendim işte toplumda belli bir yerde belli bir yeri var konumu var diye onun sözünü dinliyorum. Hâlbuki o bana yanlış bir öğreti veriyor.” (Sümeyra, 32, Daha önce çalışmış)

“...Biraz daha evine düşkün, oturdukları düşünüyor ev hanımlarının. Ama bence öyle değil en zor olan evinde çocuklarıyla ilgilenmen. Onların düşüncesi de yanlış. Onlar benim hayatımı zor olarak görmüyor ama ben onların hayatını zor olarak görüyorum.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Toplumda çalışmıyor olmaktan kaynaklı sorun yaşayan diğer kadınların sorunları incelendiğinde, Zeliha aynı zaman da sosyal hayattan men olduğunu, çalışırken aktif bir hayatı olduğunu, çalışan kadının daha faydalı ve psikolojik olarak iyi olduğunu, ancak ev hanımı olduğunda psikolojisinin olumsuz etkilendiğinden bahsetmiştir. Seda, eşinin kendisini çalışan arkadaşlarının ortamlarına dâhil etmediğini ve komşuları, arkadaşları tarafından her zaman müsait olarak algılandığını belirtmiştir. Hacer, çevresinden olumsuz tepkiler aldığını ancak bu durumu sorun haline getirmediğini, sorun haline getirse yaşamayacağını, bazı zamanlarda kendisiyle baş başa kaldığında “keşke okusaydım da ev hanımı olmasaydım” dediğini, kendisini geliştirmek adına İsmek kurslarına gideceğini belirtmiştir.

“Eşimin arkadaşı bankacı mıymış neymiş. Beraber fotoğraf paylaşmışlardı tatilde. Biz de gidelim dedim. Sen meslekli misin de gidelim senin neyine dedi. Al sana şiddet. Eziklik hissettim, hakaret yani. Bende meslekli birini alsaydın o zaman dedim.” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

Görüşülen ev hanımlarından Merve, maddi sorunlar yaşadığını ancak toplumda sorun yaşayanın ev hanımlığı ile ilgisi olmadığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Ben bu zamana kadar hiçbir insanla yüksek sesle bile konuşmamışım. Her daim sevilip sayıldım. Kendimce bir hani çevrem, saygınlığım var yani. Bunun ev hanımlığıyla bir alakası yok. Sen kendi saygını kendin oluşturursun. Ayna misali düşün. Sen karşıdakine nasıl bakarsan o da sana o şekil bakar. Ama nedir ki senin fikrin onun fikri ayrı olur ona da saygı göstermek gerekir.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

Toplumda çalışmıyor olmaktan kaynaklı sorun yaşamayan (8 kişi) kadınlardan 4’ü, sorun yaşamama nedenlerini maddiyata ve bir gelirlerinin olmasına bağlamışlardır. Şengül, 50 küsur yaşında olduğunu, çevresine karşı bu sebepten rahat olduğunu ve maddiyatının da çalışmasını gerektirmediğinden bahsetmiştir.

“Hayır yaşamıyorum. Hiç de yaşamadım. Belli bir gelirim var o yüzden heralde. Hiç çalışmamış olsam, emekli olmasam belki daha farklı olabilirdi. Eşin bile farklı bakabilirdi bilemiyorum.” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

“Yooo. Mutluyum. Çok da iyiyim. Hiçbir sorun da yaşamıyorum. Hani yokluk görsem belki yaşarım da. Eşim de hiç yaşatmıyor bana bilmiyorum. Arkadaşlar geldi buraya işte biz sigortalıyız dediler. Kimi emekli oldu, kimi beşinci senesinde olurdun, niçin olmadın dediler... Kiraları alıyorum. Arkadaşlar soruyorlar diyorlar. Eşin sana sormuyor mu nereye harcadığını... Bana eşim hiç bir şey demez ki bu ay nereye harcadın sormaz. Onların eşleri nereye harcadın diye soruyorlar. Sonuçta emekli paraları yok ya onlara bir harçlık veriyorlar. Benim o sorunum yok.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Toplumda çalışmıyor olmaktan kaynaklı sorun yaşamayan kadınlardan Leyla ve Yelda ise çevrelerinde kendilerine saygı duyulduğundan, özenilen bir konumda olduklarından bahsetmişlerdir.

“...Kalabalık bir aileyiz. Daha önce oturduğum yerde kayınvalide, kayınpeder, büyük aileydik, birlikteydik çoğu zaman... İş konularında atıyorum misafirleri gelse ben yardımcı olurdum, hizmetlerini ben yapardım. Çok hareketli dönemlerdi o dönemler. Ben işyerine de yemek yapardım o sıralarda. Hem evde çocuk bakardım. Baya yoğundum. O yüzden bana yan gel yat evdesin diye bakılmadı. Genelde de yorulduğum düşünülür. Anneme gitsem 65 yaşında kadın nerdeyse beni hiç hareket ettirmeyecek, sen çok yoruluyorsun otur diyecek.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“Ben mesela arkadaşlarıma diyorum çalışıyorsunuz, ekonomik özgürlüğünüz var. Onlar da bana diyor ki, saçmalama en güzelini sen yapıyorsun. Evlendin, çoluk çocuğa karıştın bence en güzeli bu, biz seni kışkırtıyoruz diyorlar.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Toplumda çalışmıyor olmaktan kaynaklı sorun yaşamadığını belirten kadınlardan Suzan ve Aynur ise çalışmıyor olmalarının toplumu ilgilendirmediğini belirtmişlerdir. Suzan, çevresiyle samimi olmadığını, komşuluk iletişimlerinin kuvvetli olmadığını, bu sebepten çalışmamasının kimseyi ilgilendirmediğini, Aynur ise, ev içerisinde elbise diktiğini, çevresi tarafından elbise dikmesinin bilinmesinden ötürü kendisine normal bir ev hanımı gibi bakılmadığını belirtmiştir. Toplumda çalışmıyor olmaktan kaynaklı sorunlar yaşamayan diğer ev hanımlarına baktığımızda; Derya, çevresinde çalışan arkadaşlarının çok mütevazı olduklarını, herhangi bir sorun yaşamadığını, Zeynep ise çevresinin hep ev hanımlarından oluştuğunu, çalışan kadınların içinde olmadığı için sorun yaşamadığını belirtmiştir.

3.1.5. Toplumun Ev Hanımlarına ve Çalışan Kadınlara Bakışı

Görüşülen ev hanımlarına, “Çevrenizin ve toplumun ev hanımlarına bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz? Alt soru olarak ise “Peki, çalışan kadınlarda bu durum nasıl? Sorusu yöneltilmiş ve alınan cevaplar incelenmiştir. Ev hanımlarının 10’u toplumun ve çevrenin ev hanımlığına olumsuz baktığını, 5’i olumlu baktıklarını ve kadının olması gereken bir konum olarak görüldüğünü, 1’i ise kendi görüşünü belirtmişlerdir.

Ev hanımlarına göre toplum ve çevrelerinin ev hanımlarına bakışı, aşağılayıcı ve değersiz söylemler (6 kişi) üzerine kurgulanmıştır. Ev hanımlarının, toplumun ev hanımlarına bakışını çalışan kadınlar üzerinden değerlendirmeleri dikkat çekicidir.

“Valla biz ev hanımı olduğumuz için normal geliyor ama çalışan insana normal gelmiyordur tabii ki. Cahil mi görüyorlar bizi öyle görüyorlar heralde. Cahil görmüyor da aslında çalışan kadın kendini biraz yüksek görüyor, ev hanımını kendine göre aşağı görüyordur...” (Derya, 36, Daha önce çalışmamış)

“Çalışanlar ev hanımlarını aşağılıyorlar. Mesela bizim mahallede bir kadın var çalışan. Hakkaten sinir oluyorum. Ayy böyle selam veriyorum yüzü düşük, başkası olsa böyle şeyli yürür. İnsan seçiyorlar. Çalışanlar çalışanlarla birlikte olmak istiyor... Toplumda da böyle ev hanımları yetersiz görülüyor.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“Basit değerlendiriyorlar. En yakınımдан oğlum mesela ev hanımısın diyor mesela. Benim ondan rahatsız olduğumu bildiği için sürekli bana ev hanımısın sen uff tarzı aşağılayıcı söylemlerde bulunuyor.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan Leyla toplumun ev hanımlarını yiyip içip yatan varlıklar olarak gördüklerini, Seda ise toplumun ev hanımlarını pasif ve kafası hiç bir şeye basmayan kadınlar olarak gördüklerini belirtmiş ve bu durumdan rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir.

Ev hanımlarına yönelik bir diğer bakış ise ev hanımlarının maddi yönden kazanç sağlamamaları, erkeğe bağımlı olmaları, boş vakit geçirerek kaynakları tüketmeleri (5 kişi) olarak belirtilmiştir. Yelda, ev hanımlarının eşinin eline baktığını, eşin para verirse harcadığını, vermezse harcamadığını belirtmiştir. Zeynep'te Yelda'nın görüşüne benzer bir görüşle, bir erkeğe maddi olarak bağımlı yaşamak istemediğini, her zaman kendi parasını kendi kazandığını, şuan da eşinin bakım parasını aldığını belirtmiştir.

“Valla toplumdan memnun değilim. Ev hanımının eksik kalan bir yanı varmış gibi düşünüyorlar. Boşa vakit geçiren, kaynakları harcayan biri gibi ama aslında öyle değil. Sanayi toplumunun dayattığı bir şey; kadın çalışmalı, dışarıda olmalı. Ama bence maddiyat varsa en azından çocuklarını büyüteneye kadar bir hanım evde olmalı.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

“Toplum değersiz görüyor. Eve para getirmedikleri için aslında bakarsan ev hanımlarının da katkısı oluyor eve. Temizlikçi mesela karı koca çalıştığını düşün. O ev yine temizlenmeyecek mesela bir temizlikçi çağırılacak. Ütü, yemek en az 3 4 bin lira ben o evden çıkmasını engelliyorum.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

Sümeysra, ev kadınlarına bakışın maddi ölçülerle değerlendirildiğini, ev kadınının katma değer sağlamadığının düşünüldüğünü oysa ev kadınının eve para getirmemesi yanında evden para çıkışını da engellediğini maddi anlamda aslında aileye fayda sağladığını belirtmiştir. Toplumun maddi ölçülere yoğunlaşarak insanları değerlendirmesini de şu sözlerle eleştirmiştir.

“Ev kadınlığı deyince katma değer yok. İşte sürekli gezen, harcayan kadın olarak görülüyor. Ev kadını para getirmiyor ama evden para çıkmasına da engel oluyor. Yani hem bu maddi anlamda bakarsak böyle hem de manevi anlamda aynı şekilde. Çocukların inanç noktasında ahlaki değerler noktasında topluma bilinçli insanlar yetiştirmek noktasında çok fazla artıları olduğu halde toplum öyle bakmıyor. Bir ortamda çalışıyor musun dediklerinde benim sesim daha pasif çıkarken çalışan kadının sesi daha yüksek çıkıyor. Onların neden yüksek çıkıyor çünkü olayın maddeselleşmesi söz konusu.” (Sümeysra, 32, Daha önce çalışmış)

Toplum ve çevrenin ev hanımlığına bir diğer bakışı ise, ev hanımlarını ev işleriyle ilgilenen ve buna mecbur olan kadın (4 kişi) olarak görmeleridir.

“Ben hayatında hiç çalışmamış kadını düşününce üzülüyorum. Dışarıdaki hayattan bir haber, tek hayatı evin içinde ve o sıkıcı stabil işleri görerek böyle bir yaşam insanı körelten bir şey.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

“Ev hanımıysan her şey sana mecburdur. Mecbur yapmak zorundasın. Bir kadının hasta olması bile yeri geliyor kabahat oluyor. Oda insandır, hastadır. Bugün de yumurta kırayım yesinler olayı olmuyor. Çevremde maalesef bu şekilde kodlanmış yani.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

“Valla ben millete kızıyorum. Çünkü neden. Ben canım çıkıyor konserveler yapıcım hani kışa giricez. Bir meşakkat bir şey. Kadınlar koymuş dışarı semaveri, salıncağı orda sallanıyor. Ya diyorum işiniz yok mu gidin ev de iş yapın. Ya Allah’ını seversen bu önümüz kış yap salçanı, domatesini, bir menemenini yap, tarhananı yap. Böyle bir meşakkat yok insanlarda ben halka üzülüyorum, acıyorum.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Yelda’ya göre ev hanımlarının bazıları ev hanımı olmaktan kaynaklı şikâyetçilerdir. Ebru, ev hanımlarının şikâyet etmemeleri gerektiğini, Neriman ise geçmişte yaşadığı zorlukları şu sözlerle dile getirmiştir:

“Kadınlar çalışmak istiyorlar. Ama iş çalışma kısmına geldiği zaman da çalışmıyorlar bilmiyorum. Bakınca herkes diyor ki çalışsam bir yerden para gelirim olsa, bir şeyler kazansam ama kimse uygulamıyor herkes kolay para kazanmanın derdinde.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“Önceki kadını düşünebiliyor musun? Çamaşırını elinde yıkıyor, bulaşığını elinde yıkıyor. Gidiyor tarlada çalışıyor. İneği var ahır var, elinde bir de çorap örüyor, kazak örüyor, kumaş örüyor. Onlar ne yapsınlar. Şimdiki kadının şikâyet etmemesi gerekir.” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

“...Gençliğimde elinde çamaşır yıka, elinde bulaşık yıka. Şuan çok rahatlıklar var. O zaman su yoktu. Şimdi sular akıyor. 35 yıl önce kuyulardan alırdık suyu. Çamaşırları elinde yıkıyordun. Ama şuan çok güzel çamaşır yıkamıyorsun, bulaşık yıkamıyorsun...” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Toplum ve çevreleri tarafından ev hanımlarına olumlu bakıldığını düşünen kadınlardan 2’si çevrelerinin ev hanımının hizmet etmesi gerektiğini düşündüklerinden dolayı ev hanımlarına olumlu baktıklarını belirtmişlerdir:

“Ev hanımlığı misafirlerine çıkarabileceği ikramlarını hazırlamak, evin işlerini görmek yani bunlar sonuçta kadının yaptığı şeyler. Olumlu bakılıyor. Senin evinin temiz olması, ikramının olması öbür türlü insanlar arasında hemen ne yapıyoruz hemen evi silip süpürelim. Neden? Ev hanımlığının gereği bu diye düşünülüyor.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

“Şuan toplum çalışmayan kadına olumlu bakıyor. Çevremizdeki insanlara göre ev hanımı evde durmalı, evine bakmalı, çocuğuna bakmalı, kocasına kadınlık yapmalı, temiz olmalı, kocası ilgi gösterse de göstermese de o güler yüzlü olmalı.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

Görüşülen kadınlardan Saliha’da çevresinin ve toplumun ev hanımlığına olumlu baktığını, ev hanımlarının çalışan kadınlara göre daha rahat olarak görüldüklerini belirtmiştir. Ebru, toplumun ve çevrelerinin ev hanımlarına olumlu bakmasını, Avrupa ülkesinde yaşamadığımıza, ülkemizde çalışan kadın sayısının az olmasına bağlamaktadır.

“Çalışanlar bana siz daha rahatsınız, daha iyi evdesiniz, bütün sorumluluklarınızı halledabiliyorsunuz. Ama biz çalışanlar için çok zor bütün istediklerimizi yapamıyoruz. Siz istediğiniz kadar uyuyabiliyorsunuz diyorlar. Galiba daha şanslı görüyorlar bizi Ama tabi aslında öyle değil.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen ev hanımlarının çoğu (14 kişi) çalışan kadınlara genel olarak olumlu bakıldığını, az bir kısmı (2 kişi) ise olumsuz bakıldığını belirtmişlerdir. Ev hanımlarına göre toplum ve çevrelerinde çalışan kadınlara olumlu bakanlar, çalışan kadınları ekonomik (Sigortalı olma, emekli olabilme, tek maaşla geçinilmemesi ve eve para getirme) (7 kişi) anlamda değerlendirmektedirler.

“İyi bakılıyor yani. Sigortası iyi, eve para getirecek, katkıda bulunuyor. Emekliliği olacak diye bakılıyor. Ev hanımlığında öyle bir şey yok ama eve katkı sağladığın düşünülüyor.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

“Çalışan kadın olmak güzel bir şey topluma göre. Ev hanımlığı için niçin hizmetçi olalım. Hizmetçilik mi daha iyi para getirmek mi? Tabii ki para getirmek daha iyi diye düşünülüyor.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

“Valla ben tutuyorum. Bana göre çalışan kadın isteniyor artık. Çünkü ekonomik şartlar hani tek kişinin çalışıp da bir ailenin geçinmesi zor ve bir yandan da kariyer anlamında da ben bir kadının okuması gerektiğini ve çalışması gerektiğini isteyenlerdenim.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

“Çalışan kadın para kazandığı için iyi bakılıyor. E tabi para insanı değiştirir. Eğer cebinde paran varsa yürüyüşün bile değişir. Para getirdiği için daha saygın davranıyorlar ama eksik kalan yönlerini de patır patır söylüyorlar yüzüne. Toplum biraz ikircikli.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

Çalışan kadınlara eksik kalan yönlerinin toplum tarafından söylendiğini belirten Meryem’in görüşünü, çalışan kadınların çocuklarının eksik kaldığını düşünen Sümeyra’nın görüşleriyle desteklemek yerinde olacaktır:

“Çalışan kadın nasıl oluyor. Bir kere eksik büyüyor. Herkes kabul ediyor bunu yani. Kimse çocuklara annenin verdiği eğitimi veremiyor. Bakıcısı olsun, babaanne, anneanne de büyüyen olsun kimse o çocuğa annenin verdiğini veremiyor. Onun dışında evindeki işleri 4 4’lük olmuyor.” (Sümeyra, 32, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlarına göre toplum ve çevreleri, çalışan kadınlara saygın, takdir edilesi ve kıymetli (3 kişi) bir gözle bakmaktadırlar. Seda, çalışan kadınlara daha gıptayla baktıklarını ve statüleri olduğunu, Meryem, para kazandıkları için saygın olduklarını, Hacer ise sosyal hayatlarında yüksek statü ve saygıya sahip olduklarını, takdir edildiklerini belirtmişlerdir.

Ev hanımlarına göre toplum ve çevreleri, çalışan kadınlara “hem ev içinde, hem ev dışında” çalışmalarından (3 kişi) ötürü de ayrı bir saygı gösterilmektedir.

“Ooo bak hem çalışıyor, hem de evini idare ediyor, hem de işte diye bakılıyor. Çalışan bayanların da haklılık payı olabilir” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“...Kadın hem çalışıyor dışarıda, hem eşi yardım etmiyor. Onlara çok hak veriyorum. Ev hanımının şikâyet etmemesi gerekiyor.” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

Saliha ve Neriman ise çalışan kadının hem ev içindeki işleriyle ilgilenmesini, hem de dışarıda çalışmasını acınası bir hal olarak değerlendirmiş ve şu ifadelerde bulunmuşlardır:

“Ben bakıyorum mesela yazık nasıl yetiştirebilir. Sabah gidip, akşam geliyor. Yemeğini nasıl yapabiliyor, işini nasıl yapabiliyor. Çocuklarını nasıl ayarlayabiliyor. Düşünüyorum şahsen. Dışarıdan bakınca böyle. Bir eksiğini de görsem hor görmem. Çünkü çalışan kadın diyebiliyoruz.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

“Çalışanlara üzgünüm. Tatlım diyorum siz her şeyden mahrumsunuz. Ya el işinden, kurandan, insanlardan mahrum. Komşuluk yok bir şey yok. Çalışan kişinin çocuğuna bakıyorsun. Çocuğu içki içiyor, eroin içiyor o çocuğun hiçbir şeyini bilmiyor sabah gidiyor, akşam geliyor Kızı 24 saat sokaklarda geziyor. Annen nerde kız içeri git diyorum. Annem işe gitti diyor.” (Neriman, 56, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarından bazıları (3 kişi) çalışan kadınlara geçmiş zamanlarda kötü bakılırken, günümüzde iyi bakıldığına dikkat çekmişlerdir. Bu durumu kadınlar; ailenin bakış açısını, örf, adet ve yaşanılan yöreyi baz alarak değerlendirmişlerdir.

“Yaşadığımız yerle alakalı. Büyükşehirlerde daha eski zamanlarda 90’larda kadın çok fazla iş hayatında değildi. Erkekler daha ön plandaydı iş hayatında. Bir ev kadınının çalışması komşularca yadırganabiliyordu ama bu zaman içerisinde aştı insanlar bunu. 2000’li yıllardan sonra çalışan kadın sayısı artmaya başladı. Her şey daha hoşgörülü olmaya başladı çalışan kadınlara yönelik zamanla aşıldı ama kırsal yerlerde köylerde bilemiyorum. Herhalde daha tutucudur bu konuda insanlar diye düşünüyorum.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

“Eskiden kötü bir bakış ama şuanda iyi olduğunu düşünüyorum. Çevremde kadın çalışmasın otursun diyen Mardinliler var. Onlar öyle bakıyorlar. Doğu yöresi genelde kadının çalışmasını istemiyorlar.” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

“Bizim evimizde yıllarca çalışan kadın çok affedersin yolsuzdu. Bizim babamız çalışan kadın patronuna karılık yapar diyen psikolojisi bozuk bir kafayla yaşadık biz. Evlendim. İlk evliliğimde kesinlikle çalışan kadın için adam karısını çalıştırır mı? Evine bakamayan adam karıyı niye alıyor? Bu tarz şeylerle muhatap oldum. Şuan toplumda biraz algı değişti diye düşünüyorum. Eskiden bir kadının çalışması büyük olaydı, şimdi çalışıyor. Annemin zamanıyla şu zamandaki çalışma çok farklı.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

Suzan ve Yelda, kadının çalışıyor olmasının eşinin davranışlarını da etkiyebileceği üzerinde durmuşlardır. Suzan, kadın çalıştığında, eşlerinin fazla müdahalede bulunmadıklarını, gerektiğinde yardım edebildiklerini; kadın çalışmadığı zaman “zaten evdesin işin ne” benzeri söylemlere maruz kaldığını belirtmiştir. Yelda ise eşlerin çalışan kadınlara yaklaşımını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bence eşler evde takıntılı eş görüyorlarsa çıkıp çalışmalarını falan öneriyorlar benim çevremde. Hani çalış en kötü Instagram’dan satış yap diye destek oluyorlar. Çünkü evde duran, gerçekten vaktini güzel değerlendiremeyen, hani kimisi üşengeçliğinden kimisi yokluğundan evde

oturdukça bu sefer eşle uğraşıyorsun. Çünkü düşünecek başka bir şeyin olmuyor normal olarak.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

3.1.6. Çevrelerindeki Ev Hanımlarının Sorunları

Görüşülen ev hanımlarına çevrelerindeki ev hanımlarının sorunlarının neler olduğu ve ev hanımı olmaktan memnun olup olmadıkları sorulmuş çeşitli cevaplar alınmıştır. Görüşülen kadınların yarısından fazlası (9 kişi) çevrelerindeki ev hanımlarından, ev hanımı olmaktan memnun olanların da, memnun olmayanların da olduğunu dile getirmişlerdir. Bu kişilerden 8’inin ise memnun olmayan ev hanımlarının memnun olmama nedenlerini ekonomik özgürlüğünün olmamasına, maddi sorunlar yaşamalarına bağladıkları görülmüştür. Görüşülen kadınlardan 3’ü ise daha önce herhangi bir işte çalışıp çalışmamanın kadının ev hanımı olmaktan duyduğu memnuniyeti etkilediği kanaatine sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Görüşülen kadınların bir kısmı (6 kişi) çevrelerindeki ev hanımlarının, ev hanımı olmaktan memnun olmadıklarını, 1 kadın ise genelinin memnun olduğunu dile getirmiştir. Ev hanımlarına göre çevrelerindeki ev hanımlarının sorunlarına genel olarak bakıldığında, yardımcıları olmamaları, düzen takıntısı olmaları, ekonomik sorunlar (Eşe bağımlı olma, istediğini alamama), eşleri tarafından değer görmemeleri, eşlerin ilgisizliği, bakımlı olmamaktan kaynaklı aldatılmaları, eşinin ailesinin baskı uygulaması, evini veya eşyalarını beğenmeme, kendilerini geliştirmemeleri, zamanlarını boşa harcamalarıdır.

Ev hanımlarının çoğuna (12 kişi) göre ev hanımlarının en önemli sorunlarından biri ekonomik sorunlar (istediğini alamamak, eşe bağımlı olmak vs.) yaşamalarıdır. Bazı kadınlar (3 kişi) ise ekonomik özgürlüğün olmamasının, eş ile ilişkileri de etkileyip sorunlara neden olduğuna değinmişlerdir. Derya ise eşlerinin maddi durumu iyi ev hanımlarının daha rahat olduklarını belirtmiştir.

“...Bazen maddi şeyler oluyor. Eşleri yeteri kadar para vermiyorlar hani öyle şeyler yani. Her eş aynı değil sonuçta kimisi istiyor vermiyor, kimisi istemededen veriyor, kimisi istemeye çekiniyor Erkeklerin bunları biraz görmesi lazım ama görmüyorlar.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“...25 senedir ben bu evdeyim. 100 lirayı eşe sormadan harcayacak güçte değilsek ben mağdurum o zaman. Günlük 50 liraysa 50 lira hesabını bilecek adam. Ne nereye gitti diye sorarlar. Geneli öyle buralarda zaten... Kendi kendine harcayan, kendi kendine yiyen kadın yok buralarda. Ya evdeler, ya

temizliğe giderler. Evde olanlarda böyle mağdur...” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

“Ya işte parasızlık, maddiyat, çocukların tam olarak ihtiyaçlarının giderememeleri bir anneyi çok üzen, çok yıpratın bir şeydir mesela. Eşleriyle sorunlarını da maddiyata bağlıyorum. Çoğu ev hanımları çalışmadığı için eşe tabi olduğu için. Eşte bir yerde yetiremediği için onun agresifliği, onun işte yetememesi büyük bir problem oluyor. Yani kocaman bir dağ yapıyor yani.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

“Maddi gücü olan kadınları görüyorum. Onlar biraz daha eşleriyle sorunları oluyor ama daha boş vermiş görüyorum. Daha kolay size akıl verip, daha kolay yol gösterici olabiliyorlar. Çünkü çok basit bir şekilde maddi güçleri yerinde olduğu için dışarıda hemen stres atabiliyorlar. İstedikleri her şey ellerinde, özgürce para harcıyorlar. Zengin olanlar umursuz ve hayatı daha kolay aşabilen ama maddi durumu düşük olanlar sorunlarını daha zor aşıyorlar. Daha içe kapanık, daha isyankâr. Haklı olarak çünkü hem uyumsuzluk hayata hem sıkıcı bir hayat hem tartışmalı bir hayat ve maddi zorluk. Hepsi bir araya gelince çok daha kaldırılamaz oluyor.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlarına göre (4 kişi), çevrelerindeki ev hanımlarının sorunlarından biri de Aynur’un bahsettiği gibi kadınların sosyal hayatlarında aktif olamamaları ve kendilerini geliştirememeleridir. Görüşülen kadınlardan Yelda, çevresinde ev hanımı olmaktan mutlu olduğunu gözlemlediği ev hanımlarının sıkıntılarını gidermek için kendilerine sosyalleşme alanları oluşturduğu ve bu şekilde sorunlarını çözdüklerini belirtmiştir. Suzan ise özellikle kırsal kesimden gelen kadınların kendilerini geliştirmediklerini akıllarını kullanıp çevreleriyle sosyal iletişim içinde olmadıklarını ve bu durumun ev hanımları için büyük bir eksiklik olduğunu dile getirmişlerdir.

“Onlar bakıyorum da bir girdabın içindeler sanki çıkamıyor gibiler. Televizyon, ellerinde telefon çok fazla vakitlerini alıyor. Boş şeylerle uğraşmak yani. Ev işleri gözlerinde dağ gibi büyüyor. Yani belki çalışan bir erkeğe sorsan dışarıda o kadar farklı şeylerle mücadele ediyor ki, rolleri değiştirmek için can atan bir sürü erkek vardır. Bende evde oturayım bunları yapayım, para bir şekilde gelsin diyen. Yapamıyorsan eğitim kurslarına git. Çocuğuna faydalı olma, çocuğun psikolojisinden anlama yani nesil yetiştiriyorsun bunun farkında olması lazım anne olan ev hanımları için konuşuyorum. İstersen el merakı olarak eğitim yap istersen zihinsel istersen sosyal bir alanda eğitim mutlaka olmalı.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

“...Öğretmen evine gittik mesela bir sürü yaşlı insanlar toplanmışlar orada çay içmeye gelmişler. Ne kadar güzel bir diyalog dedim. Çalışmışlar arkadaşlıkları sürdürülüyor. Biz eğer buluşmuyorsak bence sıkıntı. Ne ararım ben şimdi, annem ne arıyor şimdi 73 yaşında annem arkadaş arıyor. Yaşlanınca hiçbir yere gidemiyorlar ya, komşuluk da hizmet edemedikleri için gidip gelmiyorlar falan filan zor...” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarına göre çevrelerindeki ev hanımlarının yaşadıkları sorunlardan bir diğeri; hak ettikleri değeri görmemeleri, eşlerin ilgisiz olması (8 kişi) ve aldatılmadır (2 kişi). Görüşülen kadınlardan Suzan, hiçbir ev hanımının eşleri tarafından değer görmediğini, aşağılandığını, kadınların ekonomik nedenlerden dolayı katlandığını düşündüğünü belirtmiştir.

“Kocalarının ilgisizliğinden şikâyetçi olanlar var hep, her kadında olduğu gibi yani. Her kadın daha fazlasını ister ki artık erkeklerde de ne bileyim her istediğimiz oluyor diye sanki şey zannediyorlar işte ihtiyacını alıyorsun, iki gezmeye götürüyorsun iş bitti zannediyorlar. Ama kadın öyle bir şey aramıyor ki. Kadın ilgi arıyor, konuşmak sohbet arıyor...” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“Ev hanımlarının ilk problemleri kocaları tarafından eziliyor olmaları olsa gerek. Çevremdeki kadınların kocaları tarafından bir yaptırım uygulanmaya çalışıldığı için ezik bir kadın toplumu aktifte oluşmuş. Bunu kırmaya çalışan kadınlar, yeni bir nesil var. Belki bizim neslimizde de mağdur, ezilen kadınlar muhakkak vardır. Doğuda bu çok vardır mesela. O kültürü bilmediğimden dolayı kendi İstanbul’daki kadınları göz önüne alırsak, Şuan ki nesil eski neslin bıraktığı tabuyu yıkmaya çalışıyor. Ben mesela annem gibi olmamak için elimden geleni yapıyorum keza ablam da öyle...” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan Suzan’ın, ev hanımlarının sorunlarına yönelik yaptığı gözlemler dikkat çekici olmuştur. Suzan, eşlerin ekonomik baskılarına ve değersiz hissettirmelerine maruz kalmanın yanında, bu baskıların kadınları bakımsız hale getirdiğini, kilo aldıklarını, eşlerin onları beğenmediğini ve aldattıklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Çoğu kadında kilo sorunu var. Kendilerine bakmama. Eşlerinin bakımlı kadınlarla ilgilenmeleri... Ama ekonomik bağımsızlıkları olmadıkları için bunu hiçbir şekilde dile getiremiyorlar. Mecbur kalıp susup bekliyorlar. Aldatılmaları, birçok erkek aldatıyor, başka kadınlarla işyerindeki işte güzel bayanlarla. Onlarda aşağılık yaratırlarsa iki tane güzel lafa, iki tane hediye parfüme şuna buna kanıyorlarsa. Adamlarda onlarla geziyor,

tozuyor yani... Eşleri bakımlı olsun diyor ama çıkartıp da işte bakımın için diye 3 kuruş para vermiyor kadına... Güzel insan istiyorsun, şişman olmayan kadın istiyorsun ama getiriyor musun sen. Kadın mecbur makarna yemek zorunda, çocuklarının kalan artıklarını, pilavını yemek zorunda...” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

Zeliha'nın ifadesiyle nesil farkının, sorunları ve sorunlarla baş etme stratejilerini değiştirdiği üzerinde duran kişilerden bazıları da Meryem, Şengül, Yelda ve Leyla olmuştur. Leyla ve Yelda, ev hanımlarına kayınvalide, kayınbabanın genç yaşlarda müdahalelerde bulunabileceğine dikkat çekmişlerdir. Leyla, genç yaşlarda maruz kalınan bu tarz müdahalelerin, yaş ilerledikçe normal ilişkilere dönüştüğünü ve artık alışıp sorun haline getirmemeye başladığını belirtmiştir. Meryem ise yeni nesil genç ev hanımlarını “*android*” olarak tanımlamış ve eğitilmiş genç ev hanımlarının davranışlarını eleştirmiştir.

“Dar çerçevede yaşıyor bakıyorum da ben. Mesela okumuş kız, çalışmasından söz etmiyorum, illa çalışması gerekmez. Fakat evlendiği vakit annesinin, anneannesinin kodlarına bürünüyor sanki. Kendisinin eklediği hiç bir şey yok. Yani onla çekişmece, görünceyle çekişmece kayınvalideyle, eltiyle çekişmece... Bakıyorsun o eğitilmiş kız gitmiş, 100 sene öncenin 150 sene öncenin insanı gibi davranmaya başlıyor. Yani bunları aşmaları lazım... Bakıyorsun geçmişten günümüze aynı sorunlar. Toplum bunca eğitim, bunca yüksek eğitim almış kızlar, erkeklere bakıyorsun onlarda aynı şekilde.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

“Kayınvalideleri yakınında olanlar mesela, aynı binada oturanların sıkıntılarını duyuyorum. İşte hayatlarına müdahale etme, kayınvalidelerin çocukları yetiştirmesi, çocukları şımartıyorlar, her şeylerine karışıyorlar. Yeni bir şey alıyorsun gözlerine batıyor falan. Ya da ne bileyim en basiti eve gelenine gidenine karışıyorlar...” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan Seda ise komşusunun gelinine yaptığı baskıyı ve bu baskıdan kaynaklı kendisinin de psikolojisinin bozulmasını şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Bir komşum var işte durumları iyi, hiçbir sıkıntı olmadığı halde geliniyle birlikte oturuyor, gelinin evi olduğu halde. 500 liralık bir işte gitsin çalışsın istiyor. Bir de kızın 2 bebeği var. Kız nasıl çalışsın, kendi de bakmayacak aldığı parayı da kreşe verecek e ne gerek var o zaman. Çalışmadı diye kızın başının etini yediler. Niye? Alt komşuları öğretmen de sen neden öğretmenlik yapmıyorsun diye. Diğeri çöp dökmeye gidiyor da gelini neden çocukları parka götürürken neden çöp dökmüyormuş diye kavga çıkarıyor. Gelin 2 çocuğunu mu götürsün, 10 kişilik ailenin çöpünü mü götürsün. Tabi

bu kızın durumunda ev hanımlığı zor. Ama çalışsa da zor, her halde dert.”
(Seda, 24, Daha önce çalışmış)

Görüşülen kadınlardan Meryem ve Hacer’e göre ev hanımlarının bir diğer sorunu da birbirini çekememe, kıskançlıktır. Meryem, mutsuz ev hanımlarının başkalarına bakarak kendilerini mutsuzlaştırdıklarını, ellerindekinin kıymetini bilmediklerini, Hacer ise Meryem’in düşüncelerini destekler nitelikte kendisinin de bir zamanlar bu durumu yaşadığını şu ifadelerle belirtmişlerdir:

“...Gezen tozanlara bakarak ben niye bunu yapamıyorum duygusu yaşıyorlar. Sosyal medyadan uzak durmak lazım... Bakıyor oradan aaa bu buraya gitmiş bu buraya gitmiş ben evdeyim. Ev hapishane değil ki. Sanki ben yaşamıyorum. Mecbur muyum bu eve. Kendilerini o evden çıkaracak yolları da tercih etmiyorlar. Bakış açılarıyla kendilerini mahkûm ediyorlar. Belki hayat öyle değil ama bakış açıları hapishanedeymiş gibi. İmkânlarla ulaşamıyorlar ve çok mutsuz evlilikler yaşıyorlar.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

“Bazı kadınlar birbirlerini de çekemiyorlar ki. Yok, onun arabası var. Yok, benim niye yok. Yok, ben gezicem diye kocasını dırdır edenler de var. Bu Instagram ne hayatlar bitiriyor biliyor musun? Vallahi bana son dönemlerde öyle olmuştu. Bakıyorum. Allah Allah bunlar nerelere gitmiş. Allah’ım ben oturayım hafta sonu diyorum. Sanki bana o hafta sonu gezme isteği oradan geldi sanırım, öyle bir şeyim yoktu benim. Ama sonradan dedim ki burada görünen saniyelik bir şey kendilerini egolarını tatmin etmek için yani. Bence öyleler ben öyle düşünüyorum. Sonra kafam öyle dank etti de rahatladım. Ama geçti yani oda.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Aynur, Saliha ve Ebru, ev kadınlarının sorunlarının, kadının daha önce çalışıp çalışmasına göre değişiklik göstereceğini belirtmişlerdir. Saliha, daha önce çalışan kadına ev hayatının zor gelebileceğine, ev hayatına alışmış ev hanımlarına ise dışarıdaki hayatın zor gelebileceğine dikkat çekmiştir.

“...Ev hanımı muamelesi görüyorsun. Ben önceden çalışan bir kadın olduğum için bu benim için incitici. Ama hayatında hiç çalışmamış ev hanımı bundan incinmez gurur bile duyar. O onun sertifikasıdır. O onun rütbesidir. O onun kişiliğidir. Ben ev hanımıyım der. Bundan başka bir şey değilim der. Ama ev hanımlığı da tabi ki onun için önemli bir isimdir rozettir...” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Seda, ev hanımlarının yardımcılarının olmama problemlerinin olduğunu belirtmiş, Derya ise ev hanımlarının sorunlarından birinin takıntı düzeyinde düzenli ve tertipli olmak olduğunu, bu durumun böyle bir ev hanımı için eziyet olduğunu belirtmiş ve şu ifadelerde bulunmuştur:

“Sabah arkadaş 5.30 da kalkıyorum diyor. Niye kalkıyorsun diyorum yani sen kafayı mı yiyorsun. O çamaşırlar katlanmadıysa katlanacakmış 6.00 da çocuklar uyanana kadar hazır olacakmış... Kadın işini halletmeden yatmıyor. Onun için ev hanımlığı heralde eziyettir yani kendimi hizmetçi gibi görüyorum evin içinde diyor mesela... Bir diğer arkadaş var. Oda kadının ruhunda var tamam mı gittik eşler restavuranta yer minderine oturcaz. Ayakkabıları çıkarıp oturuyoruz ya oraya bütün adamların ayakkabılarını düzeltiyor, montunu asıyor. Kızım dedim manyak mısın, senin evine mi geldik kafayı tırlattın heralde...” (Derya, 36, Daha önce çalışmamış)

3.1.7. Aile İçi İş Bölümü Yaklaşımları

Görüşülen ev hanımlarına ev hanımlarının görevlerinin ne olduğu ve bu görevleri yerine getirip getirmediikleri sorulmuştur.

Ev hanımlarının bir kısmı (6 kişi) bu soruyu ailelerinin ve toplumun dayattığı görevler olarak değerlendirmiş ve bu durumdan rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Hacer ve Suzan, gün içinde zamanlarının çoğunu evin içinde geçirdiklerinden dolayı ev süpürme, yemek yapma gibi ev işlerini yapmak zorunda olduğunu, ancak takdir görmediği için bu işleri yapmak istemediklerini belirtmişlerdir. Sümeyra, eşi tarafından bütün işlerin kendisinin yapması gerektiği fikrinin dayatıldığını, her işi kendisinin yapmak istemediğini, ev hanımlığının kendisi için görev paylaşımı olduğunu ancak eşinin bu şekilde bir düşünceye sahip olmadığını dile getirmiştir. Zeynep’te Hacer’in düşüncelerine paralel olarak kadının ev içinde olduğu için görev olarak belirtilen işleri yapmak zorunda olduğunu belirtmiştir.

“Bize dayatılan görevler var. İşte temizlik yapmak, yemek yapmak, çocuk varsa çocuk bakmak, ütü yapmak, kocana kadınlık yapmak bunların hepsi kadının görevi ya. Bana sorarsan kadının görevi sadece bu değil. Benim kendi tercihim olsaydı, o temizliği yapmak benim görevim olmazdı. Bu bana dayatılan, olmaması gereken bir şey bence. Niye kadın temizlik yapmak zorunda mesela, niye o yemeği ben yapmak zorundayım.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmamış)

“Bana göre soruyorsan bile toplumun dayattığı bir anane olacak. Ona göre konuşmuş olacağım. Çünkü ev hanımı deyince kocasını temiz giydiren, yediren, içiren yemeğini yapan ondan sonra çamaşırını, bulaşığını yıkayan, çocuğuna bakan evin her işini gören bir birey yani bence ev hanımı. Bana göre her işi kadın yapmamalı kesinlikle erkekte yardımcı olmalı. Para kazanmaya gelince kadın zaten çok yoğun çalışıyor. Evin içinde vakti olsa emin olun hiçbir ev hanımı evde durmak istemez. Bana göre mükemmel bir şey değil akşama kadar aynı işleri gün aşırı yapmak” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Görüşülen kadınların çoğuna göre (12 kişi) ev hanımlarının görevi çocuklarına annelik yapmak ve bakımlarıyla ilgilenmektir. Meryem ve Leyla, ev hanımlarının görevlerinin çocukları varsa çocuklarıyla ilgilenmek olduğunu; Saliha, çocuklarına sadık olmak olduğunu; Yelda, çocukların eksikleriyle ilgilenerek, onlara vakit ayırmanın ev hanımının görevi olduğunu belirtmiştir. Neriman ve Ebru ise anneliğe yönelik görüşlerini şu ifadelerle açıklamışlardır:

“Yani tabi ki hizmetçilik değil. Ev hanımlığı çok güzel bir şey. Sonuçta bir bireysin evin içinde. Bir annesin. Anne olmakta çok güzel bir şey. Hizmetçilik değil de, annelik. Çoğu kişi hep ben böyle görüyorum. Arkadaşlar şey diyorlar. E sabahtan, akşama kadar dolandım, ben hizmetçi miyim bu evde. Ben hiçbir zaman hizmetçi diye görmedim kendimi bu evde. Çünkü çoluk, çocuğumu çok seviyorum. Ben bir anneyim, hiçbir zaman hizmetçi diye görmedim kendimi bu evin içinde.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

“Çocuklarına güzel bakabilmesi, çocuklarının ruhsal halleriyle de ilgilenebilmesi biraz zor ev hanımlarının da eğitilmesi gerekiyor herhalde. Bence temizliklerini ahlaklarını evde öğreniyor çocuk. Topluma, tabiata karşı, insanlara hayvanlara karşı saygılı olmayı anneden öğrenir bir çocuk. O bence annenin görevi, temiz giydirmek, yedirmek içirmek, çocukların ihtiyacını karşılamak. İkincisi de ahlaken çocuklarını beslemek yani. Çocuklarını yetiştirmek ahlaken, madden, ruhen.” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan Şengül, anneliğin aynı zamanda idare etmek olduğunu, evde huzuru sağlamak adına çocuklarıyla babanın diyalogunu dahi kendisinin sağladığını belirtmiş, bu anlamda ev hanımının idare etme görevine dikkati çekmiştir.

Ev hanımlarına göre, ev hanımlarının bir diğer görevi ev işleriyle (yemek, bulaşık, çamaşır, evi silme, süpürme) ilgilenmek (6 kişi), evin idaresi, ihtiyaçlarını tespit etmek (1 kişi), düzeni sağlamak (1 kişi) her şeyi kontrol altında (1 kişi) tutmaktır. Leyla, ev

hanımının görevinin; evin idaresini sağlamak ve bütün ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini ve bu görevlerin yalnızca ev hanımlarının değil tüm kadınların görevi olduğunu belirtmiştir. Suzan, tamir hariç bütün ev içi işlerin kadına ait olduğunu ancak bu durumun kendisini rahatsız ettiğini, Yelda, tüm ailenin düzenini kurmak, yemek saatlerini, uyku saatlerini düzenlemek, evin ihtiyaçlarını karşılamanın annenin görevi ve sorumluluğu olduğundan bahsetmişlerdir. Merve ise ev hanımlığını göz, kulak gibi düşünmemizi şu sözleriyle ifade etmiştir:

“Ev hanımlığının görevini göz kulak misali düşünün. Her şeyi kontrol altında tutmaktır. Sadece bu eş ve çocuklara dair bir şey değil. Yani hani dış kapıdan bile sorumlusun o şekilde düşünün. Yani örnek veriyorum. Dış kapıya bir darbe, bir zede olduğu vakit direk sizden soruluyor. Evdeydin sen mesela her şeyden sorumlu haberdar olmalısınız.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlarına göre ev hanımlarının görevlerinden bir diğeri eşle ilgilenmek ve ona hizmet etmektir (6 kişi). Seda, eşile ilgilenmenin yanında eşin ailesiyle ilgilenmenin de kadının görevi olduğunu, Ebru, kamusal alanda çalışmadığı için eşine karşı vazifeleri olduğunu, saygıda kusur etmemenin güzel bir durum olduğunu; Meryem, ev hanımının görevinin eşile güzel zaman geçirmek olduğunu; Şengül, ve Saliha ise ev hanımının görevinin akşam eve gelen eşine yemeğini saatinde hazırlamak olduğunu belirtmişlerdir.

“...Eş onlar için hizmet eden, hizmet veren işte eşinin her ihtiyacını gideren. Yani bir bardak su almak, şarj aletini telefonu takmak gibi yani bu kadar basit işleri bile yaptırmaktan çekinmez. Bu durum bende ilk zamanlarda travma oluyordu... Akşam oluyor çok yoruluyorum yatayım dinleneyim yapamıyorsun. Akşamdan sonra da mesain devam ediyor. Yorgunsun kardeşim yani e bir şeyde eksik olsun, bende insanım yani öyle değil mi? Hep yorgunsun zaten diyor e yorgunum adımız çıkmış yorgunsuna.” (Sümeyra, 32, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlarına bu bahsedilen görevleri yerine getirmedikleri sorulmuş, ev hanımlarının büyük bir çoğunluğu (14 kişi) görevleri yerine getirdiklerini, Merve ve Aynur ise bu görevleri tam olarak yerine getirmediklerini, bunun sebebi olarak da işlere yetişemediklerini ve stabil hayattan artık nefret etme durumuna geldiklerinden bahsetmişlerdir. Görevlerini yerine getirdiğini düşünen kadınlardan bazıları (4 kişi) ise aile ve çevrelerinin kendilerini takdir ettiklerini belirtmişlerdir.

“Düşünüyorum. Çünkü bir ben değil herkes söylüyor. Kendimi övmek için söylemiyorum. Çünkü çevremde de bunu fark ediyorum. Hani su istimal edilmeye başladığım için de ne kadar iyi, götürmüşüm diyorum.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen ev hanımlarına “Ev hanımı olarak aile içi iş bölümünüzden memnun musunuz?” Alt soru olarak da “Aile iş bölümlerinin nasıl olmasını isterdiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Ev hanımlarının yarıya yakını (7 kişi) ev içi iş bölümlerinden memnun olduklarını, yarısı (8 kişi) memnun olmadıklarını, 1 kişi ise kısmen memnun olduğunu belirtmiştir.

Aile içi iş bölümünden memnun olan kadınların hepsi (7 kişi) memnun olma sebeplerine yönelik, eşleri ve çocuklarının gerektiğinde kendisine yardımcı olmaları olduğunu belirtmişlerdir. Önceden belirlenmiş bir aile içi iş bölümlerinin olmadığı, ev hanımlarının ailelerinin kadınların işlerini hafifletecek hamlelerde bulunmalarını, kadınların iş bölümü olarak nitelendirdikleri görülmüştür.

“Gene her şeyi ben yapıyorum ama istediği zaman yapmak isteyenler kendi işlerini yapıyorlar. Bundan dolayı problem yaşamıyorum. Marketten geliyoruz, adam aldıklarımızı kendi yerleştirmeyi seviyor, kendi yıkıyor yerleştiriyor. Ondan sonra meyve sebzesini alır, bulaşığını getirir ortalık yerde bırakmaz, makineye koyar. Bazen de misafir geldiğinde sıkıntı oluyor adamın gelip işine karışması. Otur orda ben getireyim sana çayını mayını ortalıkta dolaşmasın çok fazla diyorum.” (Derya, 36, Daha önce çalışmamış)

“Yani eşim hani süpürge alıp süpürmez, bulaşık yıkamaz o tür şeyleri yoktur. Ama örnek veriyorum. Sofra kurmak, sofra toplarken yardımcı olur. Soba işi ondadır genelde. Sağ olsun çöpümü getirir, götürür.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

“İş bölümü nasıldır. Diyelim makine boşalacaksa onu kızım boşaltır. Ev süpürülecekse kızım evdeyse evi süpürür. Oğullarımda gerekirse yaparlar. Gerekmezse yapmazlar. Halılar silinecekse, yıkanacaksa oğlum bana yardımcı olur yani tabii ki.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Aile içi iş bölümünden memnun olmayan Suzan, eşinin ve kayınvalidesinin ev işlerinde kendisine hiçbir konuda yardımcı olmadığını, çocuklarıyla bulaşık makinesi boşaltma konusunda işbölümünde bulunduklarını; Duygu, eşinin yardım etmemesinden dolayı iş bölümünden memnun olmadığını belirtmiştir. Görüşülen ev hanımlarından Ebru ve Meryem ise eşlerini yormak istemediklerini istedikleri takdirde kendilerine yardımcı

olabileceklerini ancak gün içinde çalışıp yoruldukları için ev içi işlerde herhangi bir yardım beklemediklerini belirtmişlerdir.

“Eşim yardımcı olur ama yorulmasın diye yaptırmak istemiyorum. Mesela kayınvalidemle birlikteyken kayınvalidem diyordu ki mesela ben yıkayayım. Eşim diyor ki; anne sen yıkama ben yıkarım. Oda oğluna kıyamıyor ben yıkayayım ben yıkayayım rahmetli. Ben de dedim ne kavga ediyorsunuz bir gün biriniz yıkayın bir gün biriniz yıkayın dedim. Hiç devreye girmiyorum. Memnunum yani.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

Ev içi iş bölümünden memnun olmayan ev hanımlarının (8 kişi) memnun olmama nedenlerine bakıldığında, kadınların 5’i aile içi iş bölümü isteklerine yönelik eşlerinin çocuklarıyla ilgilenmesini istediklerini belirtmişlerdir. Seda, kendisinin ev içinde bir işle meşgulken, eşinin çocuğuyla ilgilenmesinin en büyük iş bölümü olduğunu; Sümeyra, eşinin çocuklarıyla kaliteli vakit geçirmesini, onlarla ilgilenmesini istediğini; Aynur, eşinin çocuğunun dersleriyle daha ilgili ve yardımcı bir eş olmasını istediğini belirtmiştir.

“Eskiden öyle değildi ben yaptım. Kendime kıızıyorum sosyal hayatı yoktu. Facebook falan filan. Adama hadi açalım, hadi açalım dedim. Adama açtım hesabı, gelir gelmez üstünü başını değiştirir, bir telefona bakar. Ben onu istemiyorum. Gelsin çocuklarıyla zaman geçirsin. Bebeğim 11 aylık, 24 saat beni görüyor çocuk. Biraz da onunla 1, 2 saat ilgilensin, çocuklarıyla kitap okusun. O vardı önceden ama biraz Facebook falan filan derken eşim biraz uzaklaştı... 1, 2 gün izin almasını, zaman geçirmemizi, çocuklarıyla zaman geçirmesini beraber gezmeyi isterim yani.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

“Mesela dışarı çıkıcam ya, karınlarını doyurup altlarını değiştirip çıkıyorum mesela. Hani isterim ki sen git ben hallederim desin mesela. Onu yapan bir eşim yok. Bana yardım etmesinden ziyade bana kolaylık sağlamasını isterim yani.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Eşlerinin kendilerine ne olursa olsun bu işleri yapmak zorunda olduğunu söylediklerini belirten (4 kişi) ev hanımları da olmuştur. Saliha “İş bölümü şöyle. Eşim sabah gider akşam gelir. Onun görevi odur. Bütün işler bendedir” sözleriyle iş bölümünden memnun olmadığını dile getirmiştir.

“Hayır değilim. Çünkü ev işinin çoğunluğu kadının sırtında... Hasta da olsam benim bu evde mutlaka yemek pişirmem bekleniyor mesela. Bir gün çok rahatsızdım. Eşıme bugün hazır, dışarıdan bir şeyler getir veya sen lütfen gel bir şeyler yap, ben gerçekten çok hastayım, kalkıp yemek yapacak

durumda değilim demiştim. Buna rağmen bir şey yapabilirdin, kalkabilirdin deyip kendi de bir şey yapmadı. Ben hasta halimle ağlaya ağlaya ve çok sinirli bir şekilde o yemeği yapmışım.”(Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

“Kendine tek bir görev ediniyor adam, ben çalışıyorum bu kadar. Bu evde lamba mı düşmüş, korniş mi inmiş. Ya bir klozet bozulup 1,5 yıl tamir edilmez mi? Adam etmedi. Her tuvalete gittiğinde klozetin fayansını kaldırdığında sifonu çekti. Oraya bir parça takıp düğmesini yapmadı. Bu onun değil de benim görevimmiş gibi sanki o şekilde davranıyor.”(Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Eşim de işte yoruluyorum diyor. Senin vazifen diyor mesela bana yeri geldiği zaman. Benim de kendime göre görevim ayrı, senin de kendine göre ayrı diyor. Ben nasıl yapıyorsam sende yapmak zorundasın yani diyor. Okusaydın o zaman diyor bana geçen. Ulan okuyanlarda ev hanımı değil mi onlarda ev hanımı ev içinde. Öyle söyleyince ara sıra problem yaşıyorum.”(Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Leyla ve Şengül istedikleri iş bölümüne yönelik, erkek işi olarak niteledikleri güç gerektiren işlerin eşleri tarafından yapılmasını ya da kendilerine güç gerektiren işlerde yardım etmelerini istediklerini belirtmişlerdir.

“Yani evde normal aylık, haftalık yardımcı olmuyorsa, bütün işler evdeki kadına kaldıysa, ne yapmak gerekir? Büyük işleri eşle birlikte yapmak gerekir. Camdır, kapıdır, koltuktur. Hani güç isteyen şeyler bunlar, eşle yapılacak şeyler.” (Leyla,41, Daha önce çalışmamış)

“Tabii ki erkeğin yettiği güçlü işler var. Şöminemizin odunu şuraya gelecek mesela. Odun oraya gelmezse ben şömine yakamıyorum. Gücümüze yetmediği yerlerde erkeklere ihtiyacımız var... Bunun dışında bir bardağını dahi kendi götürmez.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarının az bir kısmı eşlerinin kendi ihtiyaçlarını kendilerinin karşılamalarını (2 kişi) ve düzenli olmalarını (2 kişi) istediklerini belirtmişlerdir. Düzenli olma konusunda Yelda, eşinin kendisine yardım etmesinden ziyade kolaylık sağlamasını, evi dağıtıp toplamaktan ziyade, dağıtmamasını istediğini belirtmiştir.

“Hani mesela bu suyunu bile getirmiyor diyen kitle var ya, o kitle benim. Adam gidip suyunu bile almıyor, hangi iş bölümü.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Yapabileceği şeyler mesela evi süpürebilir, Printer’ını kendi alıp getirebilir mesela. Kendi ihtiyaçlarını bana ve çocuklara yaptırmasından rahatsızım...” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

“Eşim çamaşırını ters çevirir bırakır tersine yerde yani. Bunu 30 senedir söylüyorsun. Demek ki yapmak istemiyor yani... Söylemesi ayıp el havlusu yüzünü kuruladığın havluyu askıya asarsın ya. Oraya asması bile yumarak asmak. Söyleyince de ben bu kadar asabiliyorum diyor.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarının eşlerinden beklentileri olduğu gibi, çocuklarından da beklenti içerisinde oldukları görülmüştür. Ev hanımlarının çocuklarından beklentileri, sorumluluk sahibi ve düzenli (3 kişi) olmalarıdır. Ebru bu beklentisine yönelik, oğlunun çok dağınık olduğunu, kendi kıyafetlerini toplamasının kendisine yeteceğini belirtmiştir. Diğer ev hanımlarına baktığımızda;

“Bir de evdekilerin düzenli olması lazım. Bu da kadına kalmış bir şey düzene alışmadılarsa, anne alıştırmamış oluyor. Alıştırmak istediğinde de bir şeyler yaptığında da bu sefer çatışmalar çıkıyor. Neden çocuk yapmak istemiyor, sen onun yapmasını istiyorsun, gösteriyorsun 30 kere şu şekilde katlayıp koyuyorum mesela gösteriyorum. Şöyle katladım koydum diyorum. Sürekli dağınık dolap görmek zor yani sıkıntılı bir şey... Bunları çözmek gerekiyor işte.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“Çocuklarımın biraz daha katılmasını isterdim. Onlar biraz sorumsuz ama bu genelde tüm çocuklarda olan bir şey. Yani biraz daha sorumluluk alsın hayatı öğrensın ama genelde tüm çocuklarda olan anneden babadan bekleme durumunu yaşıyoruz. Onların da zamanla hal diliyle öğreneceklerini düşünüyorum.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmamış)

Bazı ev hanımları (4 kişi) istedikleri ev içi iş bölümüne yönelik, eşlerinin ev işlerine katkıda bulunmalarını istediklerini belirtmişlerdir.

“Mesela ben evde yemek hazırlıyorsam, sofrayı kurabilmesini isterdim. Ya da ben o gün hastaysam sofrayı kaldırmasını isterdim mesela. Bırak yemek yapmayı yemek falan yapmasın en azından ütüsünü yapsın yani kendiyle ilgili kısmı halletsin, olmasını isterdim şahsen o çok iyi olurdu ya. Bunları yapsa ben bunlara tavım.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmamış)

“Benim arkadaşım var karşı komşu halı çırttığını görüyorum eşinin yerlerini sildiğini görüyorum. Eşime diyorum bak diyorum ne kadar güzel yardım ediyor. Küçük bebeği de yok ama yine yardım ediyor. Eşim de onlar yapabilir ama benim de yapıp, yapmayacağım bazı şeyler var diyor hani. Ben onu yapamam. O kadar da değil yani onu da yapamam diyor.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Seda, sabah kahvaltı hazırlarken eşinin bulaşıkları makineye dizmesini istediğini; Derya, eşinin ev işlerine çok dâhil olduğunu, özellikle misafir geldiğinde eli ayağına dolaştığını ve bu durumdan rahatsız olduğunu belirtmiş; Sümeyra ise Derya'nın zıddı bir düşünceye sahip olarak şu ifadelerde bulunmuştur:

“Bir ramazanda 15-20 kişiydi kalabalıktı Bir yandan oraya koşuyorsun onu yapıyorsun bunu yapıyorsun. Tabi bir sürü çeşit yapmak zorundasın mesela yere döküntü dökülmüyor mu? Yemek yaparken kimsenin mi dökülmüyor dökülüyor. Eşim oradan bakıyor diyor ki, ne kadar döküntü var ne kadar dökmüşsün diyor. Seslenmiyorum bir daha diyor. Ya görüyorsun orda parçalıyorum kendimi yani görüyorsun rahatsız oluyorsan sen süpür ya da süpürmek istemiyorsan, sus otur yani onu ben madem yapıyorum. Öyle zamanlarda bir şeyin ucundan tutmasını eşimin isterdim.” (Sümeyra, 32, Daha önce çalışmış)

3.1.8. Medyanın Ev Hanımlarına Bakışı ve Etkilenmeler

Görüşülen kadınlara medyanın ev hanımlarını nasıl yansıttığı ve kendilerinin medyadan etkilenip etkilenmedikleri sorulmuştur. Kadınların bazılarının bu soruyu genel olarak kadın üzerinden değerlendirdiği, bazılarının ise çalışan kadınla kıyaslayarak açıklamalarda bulundukları görülmüştür.

Görüşülen kadınların çoğu (12 kişi) medyanın kadınları ve özelde ev hanımlarını olumsuz bir şekilde yansıttıklarını, bir kısmı ise (4 kişi) olumlu şekilde yansıttıklarını dile getirmişlerdir. Görüşülen ev hanımlarından Zeynep ise televizyonda ev hanımlarıyla ilgili hiçbir şeye rastlamadığından bahsetmiştir.

Medyanın kadını olumsuz yansıttığını düşünen kadınlardan bazıları (7 kişi) medyanın kadını, değer görmeyen, pasif, cahil gibi aşağılayıcı şekilde yansıttıklarını belirtmişlerdir. Merve, dizilerde tesettürlü kadınların aşağılandığını, zengin kadınlara her daim saygı duyulduğunu, herkesin onların emri altında olduğunu gözlemlediğini belirtmiştir.

“Ev hanımı, aşağı, vasıfsız gibi gösteriliyor. Esra Erol, Müge Anlı, konuşma tarzları farklılaşıyor. Okusaydın, altın bileziğin olsaydı mesela böyle. Köyden gelen kadına daha baskıcı mesela, Londra’da yaşayan kadına konuşması ise değişiyor. Bir aile dramı oluyor mesela, bunları yaşamazdın, bu aileyi sen kabul etmezsin, okusaydın sen bu adamla evlenmezdin, bu duruma düşmezdin. Ne alakası var. Aslında eğitimle alakası yok ki onun.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“...Böyle sanki ev hanımları cahilmiş gibi yansıtılıyor yani cahil görüyorlar herhalde, pasif görüyorlar. Çalışmak her şey değil bence ya, eğitim de benim için bir yere kadar. İnsanın kendini geliştirmesi lazım. Çünkü bir sürü okumuş insanlar var. Ama kafaları sığ sonuçta... Sosyal medyada ünlülerden falan görüp rahatsız olduğum şeyler oluyor zaman zaman ti‘ye alıyorlar, beğenmiyorlar...” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Medyanın kadını olumsuz yansıttığını düşünen kadınlardan bir kısmı (3 kişi) ise medyanın kadını bir meta, cinsel obje ve yuva bozucu kadın olarak yansıttığını belirtmişlerdir. Kadınlara göre medyada kadınların bedenleri, kişisel özelliklerinden daha önde yansıtılmakta; yaptığı iş, manevi değerleri göz ardı edilmektedir. Aynı zamanda “yuva yıkan kadın” olarak tabir edilen kadınların daha çok sosyal medya kullanan kadınlar olduklarına değinmişlerdir.

“...Özellikle cazibe noktasında kadının kullanıldığını düşünüyorum. Reklamlarda kadınları görüyoruz. Bir ürünü satmak istiyorlarsa kadını malzeme ediyorlar. Araba satarken kadının orda ne işi var dimi... Kadının da mesela daha çok ne derler, cinselliği ön plana çıkıyor. Dizilere falan baktığınızda aldatan kadın, ihanet eden kadın, ihtirash kadın işte yalan söyleyen kadın bunlar daha çok böyle konu olabiliyor... Tam tersine ahlaklı kadın, edepli kadın doğru sözlü güvenilir kadının ön plana çıkması gerekirken tam tersi veriliyor.” (Sümeysra, 32, Daha önce çalışmamış)

“...Medya da kadın bir meta gibi yansıtılıyor. Anneliği o insanlığı tamamen saf dışı bırakılıyor. Daha çok cinsel obje gibi... Ben televizyonu açtığımda kadın spikerleri utandırıyor orda haber mi sunuyor vücudunu mu sunuyor şaşıyorum yani. Her alanda öyle çok çirkin yansıtılıyor kadın. İşinden önce onun güzelliğine, giyimine bakılıyor hoş değil.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmamış)

“Medyada kadın kadını kötüler öyle düşünüyorum. Aslında kadın kadının düşmanıdır... Evliyken başka bir insanla beraber olmaları, başka bir yuvayı bozmaları, eşinin ona baskı vermeyip de rahat geniş bir hayatı olduğu için dışarıya da öyle bakıyor ve başkasının hayatını engelleyebiliyor, huzurunu bozulabiliyor. Çoğunlukla dışarıda sosyal medyayla ilgilenen kadınları öyle görüyorum.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Medyanın kadını olumlu yansıttığını düşünen kadınların (4 kişi) görüşlerine baktığımızda ise medyanın ev hanımlarını daha çok çalışan, değerli ve el üstünde gösterdiklerini, Seda ve Neriman ise medyanın kadınları çalışmaya teşvik ettiklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Medyada el üstünde tutulan olarak tanımlanıyor. Kadın çiçektir. Kadınlarımız bir tanedir. Elini sıcak sudan soğuk suya sokmayız. Hani genelde konuşulan o ama normal hayatta öyle mi değil heralde.” (Derya, 36, Daha önce çalışmamış)

“...Medyada da ev hanımı değerli görünüyor. Bir kadına el kaldırmayı, kadına bir şiddet göstermeye diğer insanlar tepki çok fazla veriyor. Eskiden kimse kimseye müdahale etmezdi. Evin içinde ne oluyorsa, oluyor denirdi. Ama evin içinde toplum ev hanımlarını değerli gösteriyor.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

“...Genelde televizyonlarda çalış diyorlar. Çalış kendi ayaklarının üstünde dur... Bizde sonuçta ayaklarımızın üstünde duruyoruz yani, niye çalışayım ki yani.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

“Medya ev hanımının çalışan kadından yükünün daha fazla olduğunu gösteriyor. Cem Özer paylaşmış hani kocasının parasıyla yoga yapan, plates yapan, yok kuaförlere. Yok, canım beni nereye götüreceksin hediyeler alacaksın diyenlerin değil de bulaşığını yıkayan, çocuğunu temizleyen kadının günü kutlu olsun demiş medyada.” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

Görüşülen kadınlardan Zeliha ve Suzan ise medyada çalışan ve çalışmayan iki tür kadın olduğunu; Zeliha kendisinin iki kadın tipine de dâhil olmadığını, Suzan ise kadınların sınıflara ayrılmasını adaletsizlik olarak nitelendirdiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Medyada 2 türlü kadın var bence. 1. Çalışan kadını yansıttıkları güçlü kadın profili var. 2. Annelerimizi falan gündüz kuşağında yansıttıkları, işte kadın çeken, eziyet gören, mağdur gibi yansıtılan iki çeşit kadın var. Bana sorarsan ben kendimi her ikisinden de görmüyorum. Mağdur değilim, ama güçlü kadın da değilim. Onun arasında bir şey var oralarda bir yerlerdeyim. Arada kalmış bir kesim var ben onlardan biriyim. Ne ezik, pasif kısımda ne de güçlüyüm.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“İstagram’da karikatür tarzında resimler oluyor... İşte mesela eşler diyor erkekler olarak söylüyorum. Eşler bekledikleri kadın profili, prezantabl giyinmiş bir kadın, makyajlı, güzel, alımlı, zayıf, kendine bakımlı bir kadın, öbür resimde de işte iki tane, üç tane çocuk yerlerde, ondan sonra çamaşır, ütü masası işte paspal bir kadın bu şekilde karikatürler falan oluyor...” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

Zeliha’nın ikinci tip olarak nitelendirdiği mağdur kadın profiline değinen bir kadında Aynur olmuştur. Aynur 3. sayfa haberlerindeki gözlemlerini şu şekilde aktarmıştır:

“...Ya bir cinayet olmuş oluyor, kadın bunun mağduru olmuş oluyor. Eşi tarafından dayak veya bu son dönemlerde gördüğümüz cinsel içerikli haberler tecavüzler. Hep bu tarz haberlere kadınlar maruz kalıyor. Olumsuz

haber kadınların genelinde, işte ev hanımı, okumuş, üniversite mezunu, kültürlü, kültürsüz diye ayırabileceğimiz bir konu değil bence. Medyaya da yansması gerçekliğini yansıtıyor kadınların neler çektiğinin. Normal yaşamın içindeyiz biz ve bütün olumsuzluklar bizim üzerimizde dönüyor diye düşünüyorum.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Kadınların medyadan etkilenme durumları incelediğinde ise kadınların medyadan hem olumlu hem olumsuz anlamda etkilenebildikleri görülmüştür. Seda ve Leyla televizyon programlarının eşleriyle arasındaki aşk beklentilerini artırdıklarını belirtmişlerdir. Leyla, 40’lı yaşların getirisi bir aşk arayışı içerisinde olduğunu, Kara Sevda dizisini izlediğini, Seda ise takip ettiği programların aile ilişkilerini olumsuz etkilediğini belirtmiştir. Görüşülen kadınlardan Sümeysa ise medyayı fazla takip etmediğini bazı ev hanımlarının medyadan etkilenmesini şu sözlerle eleştirmiştir:

“Aile ilişkilerini, karı koca ilişkilerini kötü etkiliyor. Orada daha tutkulu aşk yaşayan var. Ama sen eve bakıyorsun, öyle bir koca yok yani. Hiç işe gitmiyor adamlar, tatile gidiyorlar. Sürpriz yapıyor. Sende öyle sanıp evleniyorsun... Esra Erol’da yok karı kocayı aldatmış. Yok, karı bilmem ona kaçmış.” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

“...Çok fazla okumayan, araştırmayan, sadece evde sosyal bir aktivite olarak televizyonu, medyayı kullanan kadınlar orada gördüklerini olduğu gibi alabiliyorlar. Ordaki kadının eğer yaşam kalitesi yüksekse ordaki kadınlar gibi olmak, ordaki yaşantının aynısını evinde gerçekleştirmek istiyor. Öyle olduğu zaman beklentileri artıyor. İşte onla kıyaslama yaptığı zaman eşler üzerindeki baskı artıyor. Bu noktada beklenti çitası yükseldiği için, o zamanda işte aile hayatında, ev hayatında olumsuzluklar oluyor.” (Sümeysa, 32, Daha önce çalışmış)

Kadınların (6 kişi) medyadan olumsuz etkilenme durumlarına bakıldığında; Müge Anlı, Esra Erol, Yemekteyiz, Yeni Gelin vb. programlardaki negatif atmosferin, çatışmaların kendilerini olumsuz etkilediklerini belirtmişlerdir. Merve ve Yelda, sosyal medyada insanların siyasi ve dini tartışmaların kendilerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Görüşülen kadınlardan Derya, hamile bir kadındır. Kendisi ise Müge Anlı’yı izlerken çocukların anneleriyle kavuşmalarından etkilendiğini belirtmiştir.

“Müge Anlı da kadını bir açıyorsun bön bön bakıyorsun. Birde böyle eksi yönü var, seni eksi etkiliyor. Mesela şuan ki evliliğini düşünüyorsun. Televizyondaki kadının evliliği önünde ya zaten onu görüyorsun. Diyorsun bu evlilik 20 yıl sonra buraya mı gidecek. Bu sefer kaygı başlıyor. Medyadaki kadınları yansıttıkları şekil beni kaygılandırıyor...” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Yemekteyiz programına bazen bakıyorum... Kavga, gürültü, beğenmeme, hoşgörü tamamen saf dışı oluyor. Emeğe saygı yok, nimete saygı yok ve sürekli bir entrika. Ekilen tohumlar güzel değil, üzüntü verici. O negatif elektriği alınca etkileniyorsun sende yani eve yansıtıyorsun. Suyu atılan bir taş gibi yani küçük dalgalar iri iri dalgalara yol açıyor. Hoş değil.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

Kadınlar medyanın psikolojilerini olumsuz etkilediği üzerinde durmuşlardır. Medyanın negatif etkileri kadınların psikolojik durumlarını da etkileyebilmektedir. Bu anlamda kadınlar şu ifadelerde bulunmuşlardır:

“Kızıyorum sadece. Bazen diyorum Esra Erol paraları kazanıyor. Kışın çalışıyor, yazın tatil. Bizde salak gibi bunları izliyoruz. Bize hiçbir şeyi olmuyor diyorum. Biz üzüliyoruz mesela seyrederken. Allah Allah diyorum bunlara bir şey mi içirdiler bakıyorum kadın ağlıyor ediyor, günlük hayatında kadın gayet normal. Ama biz 1, 2 gün onun etkisinden çıkamıyoruz. Buna da kızıyorum...” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“...İşte şu şunun, komşu komşunun oğlu şunu yaptı. Efendim amcası bilmem bişey yaptı. Teyzemin oğlu bilmem bişey yaptı. Hep parasal konularda, çıkar konusunda. İşte babamın parası vardı. Şu kadın geldi, evlendi, babamın parasını yemeye. Artık psikolojim bozuldu, hiç izlemiyorum. Show da Zahide Yetiş’e bakıyorum. O da gidiyor ne kadar çirkin şey varsa her şeyi oraya getiriyor. Müge Anlı derken hep böyle stres stres stres... Ben mutlu olmak zorundayım zaten hasta adamla beraber yaşıyorum. E ben onu da dinleyince tamamen kafayı yerim. Biraz başka şeylerle kendimi mutlu etmem lazım yani ayakta durmak için.” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

Kadınlara göre medyanın olumsuz etkilerinin yanında olumlu etkileri de bulunmaktadır. Seda ve Merve, sosyal medyada çocuklarının gelişimine katkı sağlamak için Hatice Kübra Tongar’ı takip ettiğini, özellikle Merve kendisiyle tanıştığını, kendisini örnek aldığını, hayatına manevi anlamda anlamlı değerler kattığını belirtmiştir. Görüşülen diğer kadınlardan Suzan’da çocuk psikolojisine merakı olduğunu, Tüzder’i takip ettiğini; Zeynep, haberleri takip ettiğini, dünyayla ilgili bütün haberleri takip etmesi gerektiğini; Yelda, Instagram’da yemek sayfalarını takip ettiğini, sosyal medya hesaplarındaki kadınların ev içi uygulamalarını örnek aldığını, onlar gibi yemek yapıp, onlar gibi sofrayı kurduğunu belirtmiştir. Diğer kadınlara baktığımızda; Ebru, Emre Kongar’ı takip ettiğini, siyasi ve köşe yazılarını takip edebildiğini belirtmiştir. Şengül, reklamların ev içi işlerini kolaylaştırdığını; Leyla ise Instagram’da okuduğu bir yazının kendisini çok etkilediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Bir deterjan mesela. İnsanlar nerden memnun kalmış bakıyorsun, kıyafetin leke çıkarıcısını arıyorsun, medyadan faydalaniyorsun. Aaa o muymuş, aaa ne güzelmiş. Limonun işte lekeyi çıkardığını öğreniyorsun bence kadınlara bunlar bir şey kattıordur.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

“Yani bir yazıda okumuştum da orda işte bende günde 8 saat çalışıp, işte eve gelip hazır yemek yemek istiyorum. Yemeğim hazırlanmış, çayım demlenmiş, ayaklarımı uzatıp, televizyonu karşısına geçip oturmuş. Bunu da ev hanımı olan bir bayan söylüyor. İşte banyoya giriyorum, tertemiz banyo. Çıkıyorum işte ütülenmiş kıyafetler. Bende bunu istiyorum. 8 saat çalışıp eve gelip bunları yaşamak istiyorum diye bir şey okumuştum. Çok etkilendim ondan. Gerçekten etkilenmiştim.” (Leyla,41, Daha önce çalışmamış)

3.2. Ev Hanımlarının Sosyal Sorunları

Bu başlık altında ev hanımlarının sosyal sorunları ele alınmıştır. Bu noktadan hareketle ev hanımlarının bir günlerini nasıl geçirdikleri, boş zaman faaliyetleri, toplumsal faaliyetleri ve bu faaliyetlerde bulundukları komşuları ve arkadaşlarıyla ilişkileri ve sorunlarının neler olduğu ele alınmıştır.

3.2.1. Günlük Hayatlarında Yaşananlar

Görüşülen kadınlara bir günlerini nasıl geçirdikleri sorulmuştur. Kadınların hemen hepsi (15 kişi) gün içerisinde zamanının çoğunu ev içerisinde geçirdiklerini belirtmişlerdir.

“Gün içinde vakit çok çabuk geçiyor. Yemek hazırlarım. Çamaşır asarım bir makine, bir makine toplarım. Böyle yani genelde ev işiyle geçer. Pek dışarı falan çıkmam. Çıkarsam da bir tur atarım. Ya da bir markete giderim. Marketten de dönerken, bir komşuyu görürsem otururum ama genelde evde dururum.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Kadınlar sabah kalktıklarını, kahvaltılarını yaptıklarını (16 kişi), çocukları okul çağında olanlar çocuklarını okula hazırladıklarını (9 kişi), bebekleri olanlar bebeklerinin temel ihtiyaçlarıyla ilgilendiklerini (3 kişi), eşlerini işe hazırladıktan sonra ise ev içi işlerle ilgilendiklerinden bahsetmişlerdir. Çocuklarının ve eşinin eve gelmesine kadar geçen sürede kendilerine zaman ayıran kadınlar varken (3 kişi), bazıları ise televizyon ve ev işleriyle zaman geçirmektedirler. Eş ve çocuklar eve geldikten sonra ise çocukların

ödevleriyle ve eşin ihtiyaçlarıyla ilgilendiklerinden, yemek, çay faslı ve muhabbet ile günlerini geçirdiklerini dile getirmişlerdir.

Görüşülen kadınların hepsi gün içerisinde ev işlerine zamanlarını ayırmaktadır. Ev işleri kadınlar için, sabah kalkıp kahvaltı hazırlamak çocuk ve eşi evden gönderdikten sonra ortalığı silip süpürmek, yemek yapmak, bulaşık yıkamak, çamaşır yıkamak, çamaşır asmak, ütü (16 kişi), bahçesi olanlar için tavuklarıyla ilgilenmektir (2 kişi). Merve, evinin sobalı olduğundan ve günlük ev işlerine başlamadan sobasını yaktığından bahsetmiştir.

Zeliha, Hacer ve Suzan, gün içerisinde yapmak istemedikleri ev işlerini ya her zaman yapmadıklarını ya da erteleyerek eşinin işten gelmesine yakın bir zamanda yaptıklarını ifade etmişlerdir:

“Sabah kalktığımızda ev işlerini hallediyoruz. Yani standart işler olduğu için ben onları çoğu zaman yapmıyorum. O psikolojime göre değişiyor...”
(Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“... İşim varsa evin işini yapıyorum. Silme, süpürme. Her gün yapmıyorum tabi bunları. Yemeğimi düşünüyorum en büyük sorunum o. Bir taraftan onu düşünüyorum. Bir taraftan işlerimi yapıyorum.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlarının gün içerisinde ev dışında günlerini nasıl geçirdiklerine baktığımızda;

Seda, gezecekse çarşıya gittiğini; Derya arada sırada arkadaşlarıyla kahve içmeye gittiklerini; Sümeyra, öğleden sonra kendine vakit ayırıp kitap okuduğunu, spora, yüzmeye gittiğini, aynı zamanda Starbucks’tan kendisine kahve ısmarladığını; Zeliha’da Sümeyra gibi spor salonunda günde 1 saat spor yaparak diyet yaptığını, günde 200 sayfa kitap okuduğunu, televizyon izleyerek vaktini geçirmediğini belirtmiştir. Meryem, daha fazla sosyalleşmek ve bir şeyler öğrenmek adına İsmek kurslarına katıldığını, deniz kenarında oturmayı sevdiğini; Suzan, Kuran öğrenmek için haftada iki gün, bunun dışında market alışverişi için evden çıktığından bahsetmiştir. Şengül’de aynı şekilde haftada bir gün dikiş kursuna gittiğini; Saliha, çocuklarının okulundan grup arkadaşları olduğunu ve o kişilerle kahvaltılara ve ev oturmalarına gittiklerini, çoğunlukla zamanını evde geçirdiğinden; Ebru ise hasta ve bebek ziyaretleri yaptıklarından bahsetmiştir.

Yelda, evde vakit geçirmediğini “...evde olduğum çok nadir oluyor, genelde evde olmam” ifadesiyle belirtmiştir. Şengül ise gününü dolu dolu yaşadığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Haftada bir kere dikiş kursuna gidiyorum. Ailem muhabbetlerimiz, arkadaş görüşmelerimiz var. Her günümü doldururum. Bir gün evde oturduğum olmaz. Dün boştum. Ütümü bitirmem lazım çünkü yarın bir arkadaşım gelecek, ya da bir yere gideceğim. Benim hayatım biraz yoğun. Kendim istiyorum aslında bunu bir gün akşama kadar oturmayı yapamıyorum. Bir program hazırlarım. Mutlaka randevuluyumdur aslında kendimi öyle hazırlarım. Annemle haftada bir görüşmeye giderim. Kayınvalidem hafta sonu kalıcı da gelirler. Plansız iş yapmayı sevmiyorum ben.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Yelda ve Şengül, ev hanımlarının sosyal kesimini temsil etmektedir diyebiliriz. Bunun dışında zamanının çoğunu evde geçiren Hacer “...Hep evdeyimdir gün içinde, yani asosyalimdir.” diyerek kendisini asosyal olarak nitelemiştir. Hacer de, ev hanımlarının asosyal kesimini temsil etmektedir diyebiliriz.

Kadınların az bir kısmının (3 kişi) gün içerisinde yaptıkları bir diğer uygulama ise çocuklarının okuldan geldikten sonra ödevlerine yardımcı olmaktır.

“... Evi toparla, yemeği yap ondan sonra çocuklar geliyor doyur onları dersleriyle uğraş, televizyon izlerler 5’e kadar ondan sonra yat aşağı gitsin.” (Derya, 36, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınların genelinden farklı olarak Zeynep, eşinin felçli olduğunu ve gün içerisinde eşinin bakımıyla da ilgilendiğinden bahsetmiştir. Sabah kalktığında ilk işinin eşini yıkayıp, giydirip, oturtmak ve kahvaltısını hazırlamak olduğundan ve bu durumun kendisini eve bağlamasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.

3.2.2. Serbest Zaman Etkinlikleri

Ev hanımlarının bir gününü nasıl geçirdiklerinden daha önce bahsetmiştik. Gün içerisinde kadınların bahsettikleri aktiviteler genellikle boş zamanlarında yaptıkları aktiviteler üzerine alınan cevaplarla benzerlikler göstermiş olsa da kadınlar bahsetmedikleri noktalara da boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri konusunda değinmişlerdir.

Ev hanımlarının boş zamanlarında ne yaptıklarına yönelik sorduğumuz sorunun cevaplarına yönelik, görüşülen kadınlar boş zamanlarında televizyon izlediklerini (7

kişi) belirtmişlerdir. İzlenen programlar ise Seda, *Müge Anlı*, *Gelinim Mutfakta*, *Esra Erol*, *Haberler* ve o gün hangi dizi varsa onu izlediğini; Zeynep, *Arda'nın Mutfığı*, *Vurgun Dizisi*, *Kelime Oyunu*, *Kim Milyoner Olmak İster*'i izlediğini belirtmiştir. Hacer, *Müge Anlı*'yı izlediğini ve kendisinin gelmiş geçmiş en iyi eğitilmiş kadın olduğunu; Saliha'da aynı şekilde, kadın programlarından özellikle *Müge Anlı*'yı ve yemek programlarını izlediğini belirtmiştir. Suzan, *Çağla Şikel'in sağlık programını* izlediğini; Yelda, sürekli takip ettiği dizileri olduğunu, bu dizilerin *Kardeş Çocukları*, *Yasak Elma*, *Sen Anlat Karadeniz* ve *İstanbul Gelin* olduğunu; Aynur'da Yelda'yla benzer şekilde sürekli izlediği diziler olduğunu, bu dizilerin *Kadın*, *Kardeş Çocukları*, *Çarpışma* ve *İstanbul Gelin* olduğunu, belirtmiştir.

Ev hanımlarının televizyon izleme davranışlarına yönelik görüşülen kadınlardan Hacer'in yaklaşımı dikkat çekicidir.

“Mecbur bir ev içinde olduğu için izliyorsun. Çalışan bir kadın olsa izlenmez de. Vaktim kısıtlı diyorlar işleriyle ilgileniyorlar. Televizyona gerek kalmıyor.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Kadınların yarısına yakını (7 kişi) ise aktif olmasa dahi gün içerisinde televizyon izlediklerini belirtmişler, kendilerine aktif olarak olmasa dahi izlediği programları sorulduğunda;

Derya, eğer izlerse kahvaltıdan sonra *Müge Anlı*'yı izlediğini; Ebru, *Can Ataklı*, *Merdan Yanardağ*'ın programını ve *Yemekteyiz*'i takip ettiğini; Meryem, *Trt Belgeseli* izlediğini, Zeliha, *Müge Anlı*'da yayınlanan Palu ailesini takip ettiğini, onu da internetten takip ettiğini; aynı şekilde Neriman'da yalnızca Palu ailesini ve dini içerikli kanalları takip ettiğini belirtmiştir.

Görüşme esnasında Merve, televizyon hiçbir zaman izlemediğini belirtmiş, eşi ise müdahale ederek her akşam izlediği programların ne olduğu üzerine sorular yöneltilmiş ve aralarında televizyon sebebiyle tartışmalar olduğunu ifade etmiştir. Neriman'da aynı konuya değinerek şu ifadelerde bulunmuştur:

“Televizyon seyretmeyi pek sevmem. Hiçbir tane dizi yok. Dizi hiç sevmem. Akşamları eşim çok seviyor televizyonu. Bizim hep kavgamız bu yüzden onunla. Yani niçin onunla meşgul oluyorsun. Hepimiz oturalım birlikte oturalım diyorum” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Sümeýra, Leyla ve Meryem ise televizyonu çok nadir izlediklerini ancak dizi izlemediklerini belirtmişler ve şu ifadelerde bulunmuşlardır.

“Televizyon izlerim ama dizi kesinlikle izlemem. İşte bu günlük kanallara bakmam gün içerisinde. Eğer televizyonu açıtıysam, belgesel kanalı Discovery Science, çok ilginç bir ev hanımıyım. 24Kitchen mutfak kanalları var ya, onlara bakıyorum. Eğer akşam saatiyse, bir tek işte O Ses Türkiye’yi izliyorum. O da eşimde ortak olarak yaptığımız aktivite müzik dinlemek. O da seviyor, bende seviyorum. Birlikte onu izliyorduk.” (Sümeýra, 32, Daha önce çalışmış)

“Çok boş zamanımız olduğunu düşünmüyorum da, olursa valla şu koltuğa oturup Yaprak Dökümü’nü izlersem iyiyim. Televizyonla aram pek iyi değil benim normalde. Dizi falan takip ettiğim düzenli hiçbir şey yoktu da. Şu son çocukların evde olduğu tatil döneminde oldu böyle bir iki. O da genelde gündüz kuşağı, eski dizilerin tekrarlarından, öyle bir iki baktım çok televizyon bağlantım yok yani.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımları, boş zamanlarını televizyon izlemek dışında sosyal medyada geçirmektedir. Sosyal medyayı kullanıp kullanmama durumları sorulduğunda, kadınların çoğunun (13 kişi) sosyal medya hesaplarını kullandıkları, az bir kısmının (3 kişi) ise sosyal medya hesaplarının olmadığı görülmüştür.

Sosyal medya uygulamalarından çoğunlukla Instagram (12 kişi), Facebook (5 kişi), Pinterest (2 kişi), Twitter (1 kişi) kullandıklarını belirtmişlerdir. Derya, Sümeýra, Şengül, Merve ve Yelda, Instagram’ı, takip ettiği kişilerin paylaşımlarına bakmak, oylanmak ve zaman geçirmek için kullandıklarını belirtmişlerdir.

“Arkadaşlarım var diye kullanıyorum. Bir şey paylaşmıyorum. Birilerine bir mesaj vereyim ya da birine bir şey ima edeyim diye kullanmayı sevmiyorum. Sadece arkadaşlarım var, onlarla iletişim amaçlı.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

“Sosyal medyada aktifim. Genellikle Instagram’ı kullanma amacım; mesela çocuk sallıyorum, o anda dikkatim dağılıyor, sıkılmıyorum. Ya da sıkıcı bir ortam varsa, o anda elime alıp bakıyorum. Onun dışında resimlerimi kaydeden biri değilim. Biraz da kayıtlı kaldığı için orda paylaşmayı seviyorum.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Zeynep, Facebook ve Youtube’u Türkçe okumasını geliştirmek ve arkadaşlarını takip etmek için kullandığını; Leyla, Twitter ve Pinterest’i, Neriman ise yalnızca Pinterest ‘i kullandığını belirtmiştir. Leyla, Pinterest’i ev dekorasyonu, giyim, sağlık, daha kolay nasıl temizlik yapılır, düzen nasıl sağlanır gibi konularda kendisine kolaylık sağlamak

amacıyla takip ettiğini; Neriman ise daha çok el işi örnekleri görmek adına takip ettiğini ve bu durumdan çok mutlu olduğunu, kendisini tatmin ettiğini belirtmiştir.

Hatice ve Hacer, Instagram'ı kullanma amacını, yaşadığı, gezdiği yerleri arkadaşlarıyla paylaşma, giyim, alışveriş, yemek tariflerine bakmak, ev aksesuarlarını takip etmek olarak açıklamıştır. Zeliha, sosyal medya hesaplarının zamanının çoğunu aldığını ve bu sebepten eşiyle aralarında sorunlar yaşadığından bahsetmiştir. Merve ve Suzan da aynı durumdan şikâyetçidir. Merve, zamanının çoğunu Instagram'da geçirdiğinden, uygulamayı kullanmayı bırakmak istediğinden ancak bıraktığında bazı şeylerden geri kaldığı hissine kapıldığından; Suzan ise zamanını boşa harcadığını düşündüğünden Facebook kullanmak istemediğinden bahsetmişlerdir.

“Genelde sosyal medya çok vakit alıyor ama sosyal medyayı en çok kendi grubumu takip etmek kullanıyorum. Instagram’da, oyunlarda çok ölü vakit geçiriyorum. Bir zaman önce 101 Okey vardı 101 de oyuna başlayıp 4, 5 saat sonra telefonu bıraktığım bir dönem oluyordu. Şuan Pubg öyle. Tek maç yarım saat 40 dakika, iki maç oynasan 2, 3 saat. Eşimin bu konuda büyük problemi var. Online oynanan hiçbir oyun taraftarı değil. Online bir oyun olduğu için karşıdaki insanlarla o an görüşebileceğinden dolayı, onun bir tedirginliği var. Çok da hoşuna gitmiyor yani.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“...Hani şöyle, insan bir şey olduğu vakitte oradan haber alabiliyor. Hani en uzak yakın olabiliyor orada. Yurtdışında çok fazla akrabam var mesela kendi kardeşlerim de dâhil. Anı paylaşıyorlar, yeri geliyor onlarla mutlu oluyorum. Yeri geliyor onlarla üzüliyorum... Birkaç kere kapattım kullanmayacağım diye ama. Çok fazla vaktimi aldığı için, bu seferde hani nasıl desem ki geri kalıyormuş hissiyatına kapıldım gerçekten de geri kaldığımı düşünüyorum. Dediğim gibi haberdar olamıyorum.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

Aynur, Zeliha ve Suzan, Instagram'ı satış amaçlı da kullanmaktadırlar. Aynur, evinde çocuk elbiseleri tasarlayıp sattığını; Zeliha, ikinci el kitap satışı yaptığını; Suzan ise ev dekorasyon ürünleri satışı yaptığını ancak satışlarından memnun kalmadıklarını belirtmişlerdir. Hacer ve Merve Instagram'ı aktif olarak kullanan kadınların kendilerini rahatsız ettiğinden bahsetmiş ve bu rahatsızlıklarını şu sözlerle dile getirmişlerdir:

“İnsanları takip ettiğimde sinirim bozulur. Böyle bakıyorum bazen yemeğe gitmiş, aaa şurası çok şeyli, burası işte bilmem ne. Hani böyle kendilerini ön plana atma şeyleri bazılarının çok. Bu durum beni rahatsız ediyor. Hani böyle şey gibi geliyor bana çok şatafatlı gibi geliyorlar ama öyle değiller

kendilerini öyle gösteriyorlar. Öyle bir dünyanın içine girmek istiyorlar ama öyle değiller.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“Bana göre mesela hava güzeldir, çocukları alıp Avm’ye tıkmalar, oradaki parka mesela. Onlar bana saçma geliyor. Çocuk çamurla oynamalı, düşmeli, kalkmalı kirlenmeli yani üst olarak. Ne bileyim, ordaki mağazaya boş boş bakmak ya da ne bileyim illa bir şeyi tüketmek bana saçma geliyor. Starbucks’tan örnek vericem. Ben daha hiç gitmedim. Gidenlere karşı değilim tamam ama hani niye o kadar gereksiz, altı üstü bir bardak kahve yani ben evimde gelip o kahveyi 2, 3 liraya yaparım. Bunu yapma sebepleri hem gösteriş için hem de kapitalizm dediğimiz bir şey var.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlarının boş zaman faaliyetlerinden biri de kitap okumak (4 kişi), ikinci üniversite eğitimi (3 kişi) almaktır. Seda, Sümeyra ve Suzan boş zamanlarında ikinci üniversite eğitimi aldıklarını ve ders çalışarak zamanlarını geçirdiklerini belirtmişlerdir. Sümeyra, bu durum için *“Kendimi önemsemişim için, yapmak istediğim için üniversiteyi okuyorum... Boş zaman değil de aslında dolu zaman oluyor”* nitelendirmesinde bulunmuştur. Neriman ise kitap okumaktan hoşlanmadığını ve bu sebepten kızıyla aralarında tartışmalar olduğunu belirtmiştir.

Ev hanımlarının bir diğer boş zaman faaliyeti, komşularla, akrabalarla ve arkadaşlarla beraber olmaktır (5 kişi). Zeynep boş zamanlarını, kardeşlerine ve komşularını ziyaret ederek geçirdiğini, kardeşleriyle tavla oynadığını; Yelda, çoğunlukla zamanını arkadaşlarıyla birlikte olmaya, kahve içmeye, birbirlerinin evinde toplanmaya ve büyük anne ve büyükbabasına ayırdığını; Merve ve Aynur ise boş zamanlarında, komşuları ve arkadaşlarıyla zaman geçirdiğini belirtmişlerdir.

Ev hanımlarının boş zaman faaliyetlerinden biri de el işi, örgü yapmaktır (4 kişi). Zeynep, örgü ile meşgul olmanın kendisi için çok önemli olduğunu, internetten örgü videoları izlediğini; Şengül, zamanını boş geçirmeyi hiç sevmediğini, torununa örgü örmekten keyif aldığını; Neriman’da el işinin boş zamanlarda kendisini motive ettiğini, huzur bulduğunu; Ebru, evinde el işi oyuncak bebek ve atkı ördüğünü belirtmiştir.

Ev hanımlarının boş zaman faaliyetlerinden diğeri spor yapmaktır (3 kişi). Sümeyra, boş zamanlarında spor salonunda yüzdüğünü; Ebru, haftada 3 gün yürüyüş, plates ve egzersiz yaptığını; Zeliha, spor salonunda her gün spor yaptığını belirtmiş, yürüyüş gibi bir aktivite yapmaktan ise hoşlanmadığını belirtmiştir.

Ev hanımlarının diğer boş zaman faaliyetleri ise şu şekildedir. Zeliha, önceden arkadaş çevresi olduğunu şuan ise olmadığını, bu aralar depresyonda olduğunu ve boş zamanlarını genellikle uyuyarak geçirdiğinden bahsetmiştir. Merve, hava güzelse kızıyla parka gittiklerini, Saliha, çocuklarına vakit ayırarak, eşiyle birlikte onları nereye isterlerse (Sinema, Avm) götürdüklerini; Derya ise boş zamanlarında ev işleriyle, çocuklarıyla ve eşiyle ilgilendiğini belirtmiştir.

Görüşülen kadınlara “Toplumsal aktivitelere katılıyor musunuz ?” Sorusu yöneltilmiş, kadınların çoğu bu soru kendilerine yöneltildiğinde hiçbir faaliyete katılmadıklarını belirtmişlerdir. Soruyu görüşme bitimine yakın bir zaman da tekrar ettiğimiz de ise çeşitli cevaplar alınmıştır.

Görüşülen kadınların hepsi (16 kişi) katıldıkları toplumsal faaliyetlere yönelik arkadaş ve komşu toplantıları cevabını vermiştir. Kadınların yarısına yakını (6 kişi) ise arkadaşlarıyla birlikte altın günleri yaptıklarını belirtmişlerdir.

“...Günler var. Akraba günlerimiz var, arkadaş günlerimiz var. Güzel geçer, herkes bir çeşit yemek yapar toplanırız. Gırgır şamata.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“...4 tane gün grubum var. Yaşlı grup var, hala teyze akrabalar grubu, genç grup var. Küçükten büyüğe kadar... Eşimin akrabalarıyla girdiğim bir grup var. Bide 30 senelik arkadaşlarımla olduğum. Çalışan insanlarla bir grup kurduk. Cumartesi yaptık gelmemeye başladılar. Ayda bir de olsa o güne denk getiremedi kimse, herkesin işi çıktı.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Bazı ev hanımları (2 kişi) ise altın günlerinden rahatsızlık duyduklarını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bir günümüz var ama ben çok fazla katılamıyorum. Konuşulan şeyler çok saçma oluyor. Örnek veriyorum. Onun kızı evlenmiş, bu kadar altın istemişler, onun oğluna işte şu eşyayı almışlar. Yok, o yemek takımı karaca değilmiş, ötekinden olacakmış. Ya çok saçma geliyor bunlar bana yani hani. İki kişinin adına karar veriliyor. Kaynanalar olsun, konu komşu olsun. Oğlu bir kızla çıkıyormuş da işte ondan bir sap olmazmış da kızı kötülüyorlar. Kızı daha tanımadan, etmeden kızın hakkında bir sürü konuşuyorlar ya da oğlanın hakkında bir sürü konuşuyorlar. Mesela o benim acayip canımı sıkıyor. Ya da öyle olması bile, kötü yollu olması bile seni ne ilgilendiriyor. O ne yaşadı ya da ne gördü de o şekilde oldu... Kendimi orda uzaylı gibi hissediyorum.” (Merve, 34, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarının toplumsal faaliyetlerinden biri de İsmek kurslarına (5 kişi) ve Dini kurslara (Cem, Cami, Kuran kursları) (6 kişi) katılmaktır. Seda, eşinin kendisinin yaptığı yemekleri eleştirmesinden dolayı, bir dönem yemek ve pasta kursuna katıldığını şuan katılmadığını belirtmiştir. Zeynep, zamanı olsa kurslara gitmek istediğini, eskiden okuma yazma kursuna gittiğini, eşinin rahatsızlığından dolayı 2, 3 saat bile evden dışarı çıkamamasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.

Meryem, dikiş kursuna gittiğini, şuan aktif olarak kuaförlük kursuna devam ettiğini; Şengül, geçmişte dikiş, nakış, el becerileriyle ilgili kurslara gittiğini, aktif olarak ise dikiş kursuna gittiğini; Suzan, geçmişte İsmek'in ev dekorasyonu kursuna gittiğini, aktif olarak ise ebru kursuna devam ettiğini belirtmiştir.

Ev hanımlarının toplumsal faaliyetlerinden biri de seminer ve okul toplantılarına katılmaktır. Derya, çocuklarının okullarında seminerler olduğunu, ayda bir seminerlere katıldığını; Saliha, okul toplantılarına, kermes ve okul gezilerine katıldığını; Suzan ise Amwey ve Aleovera kurumlarının seminerlerine katıldığını belirtmiştir.

“...Kızımın okulunda sınıf temsilcisiyim. Toplantılara çoğunlukla katılıyorum. Orada aktifim. En çok kızımın okuluyla ilgili işlerle sorumluluğum var.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlarının (5 kişi) toplumsal faaliyetlerinden bir diğeri spor faaliyetlerine katılmaktır. Görüşülen ev hanımlarından Seda, ara sıra eşiyle yürüyüş yaptıklarını; Sümeysa, Suzan, Ebru ve Aynur ise aktif olarak spor yaptıklarını belirtmişlerdir. Sümeysa ve Ebru, spor yapmalarının toplum tarafından hoş karşılanmadığını, Merve ise spor yapmayı geçen yıl bırakma sebebini şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Eşim ve ailesi spor yapmamın gerekli olmadığını düşünüyorlar. Eşim boş işle uğraştığımı söylüyor. İşte çok yoruluyordum, yorulunca da ona vakit ayıramıyordum. Eee bende daha zinde olduğumu 3 tane erkekle ilgilendiğimi, daha kuvvetli kaslı olmam lazım diye ikna etmeye çalışıyorum.” (Sümeysa, 32, Daha önce çalışmış)

“Sporu geçen yıl bıraktım. Hocam çok zayıfladın yeter. Yeterince kaslandın, güçlendin yani dedi.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

Neriman, kızının kendisini yüzmeye teşvik ettiğini ancak kendisinin istemediğini “...Ne bileyim orada çok çıplaklar var. Bu sene tatile gittik. Ne bileyim insan kendi kadın halinden utanıyor. Beni öyle yüzme falan açmaz.” sözleriyle ifade etmiştir.

Ev hanımlarının az bir kısmı (3 kişi) sinema, tiyatro, konser, festival gibi eğlenceli aktivitelere katıldıklarını belirtmişlerdir.

“...Arkadaşlarla sinemaya, çay bahçesine gidiyoruz. Evde duran bir tip değilim ben fazla. Evde durmak, benim için temizlik yapmak demek olduğu için böyle ev kirlenmesin diye hop çıkanlardayım.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“Kendim de aktiviteler yaratıyorum. Kitap grubum var. Onlarla aylık kitap kardeşliği buluşmalarım var. Onun dışında sinemaya düzenli olarak haftada bir gün mutlaka gidiyoruz yeni filmlere... Sosyal çevre olarak birçok şeye katılıyoruz. Duruma göre değişiyor. Tiyatroya, bowlinge gidiyoruz. Spor aktivitelerine gidiyoruz.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlarına katıldıkları toplumsal faaliyetlerden maddi ve manevi beklentileri olup olmadığı sorusu yöneltildiğinde; ev hanımlarının çoğunluğu (12 kişi) katıldıkları toplumsal faaliyetlerden maddi bir beklenti içerisinde olmadıklarını, bir kısmı (4 kişi) ise maddi beklentilerinin olduklarını ifade etmişlerdir.

“...Cüz’i bir şey biraz da ciddiyet olsun diye. Yoksa ben altın gününe birkaç kez girdim, çok fayda sağladığımı düşünmüyorum. Aldığını geri veriyorsun...” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“Kuran toplantılarına giderim. Allah rızası için ne 1 lira aldım ne başka bir şey. Hiçbir meblağ yapmadan...” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarının katıldıkları toplumsal faaliyetlerden maddi beklentileri, genellikle katıldıkları faaliyetlerin ücretinin yüksek olmaması ve katıldıkları toplantılarda satış yapabilmeleridir.

“Amwey, Aleovera toplantılarına gidiyorum. Satışını yapıyorum. Ufak tefek kazançlarım oluyor... Etkinliklere konser, tiyatro sinema vs. çok severim ama maddiyattan dolayı katılamıyorum.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

“... Bu yapılan şeylerin hepsi ucuz bir maddiyata dayanıyor. Biraz ondan kısıtlanıyorsun.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlarının çoğunluğu (12 kişi) katıldıkları faaliyetlerden manevi beklenti içerisine girmektedirler. Ev hanımları manevi beklentilerine yönelik çoğunlukla (8 kişi) arkadaşlarla beraber olmak, vakit geçirmek, sosyalleşmek, yeni insanlarla tanışmak, mutlu olmak, çocuklarının gelişimi, katıldıkları toplantılarda arkadaşlarının kendilerine sadakatli davranmaları olarak belirtmiştir.

“...Manevi olarak; vakit geçirmek, dışarıda olmak, farklı insanlarla bir arada olmak... Zaten sevdiğim bir şey, insanlarla bir arada olmayı, değişik insanlar tanımayı seviyorum. Sohbet etmeyi, işe yaramayı seviyorum. Bir işe yaradığımı görmek, bana kendimi iyi hissettiriyor.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

“Arkadaş toplantılarında çocuklarımızın problemlerini çözmeye çalışıyoruz. Çocuklarla aktivite yapmaya çalışıyoruz. Onları parka götürüyoruz. Sinemaya götürüyoruz. Manevi beklentim genelde çocuklarla ilgili. Terapi yapıyoruz birbirimize.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“Manevi beklentim, katıldığım ortamdaki arkadaşlarımın sadık olmaları. Geliyor senin evinde yiyor, içiyor gidiyor arkada seni kötülüyor. Mesela bir sorununu anlatıyorsun ona, o üstüne iki üç tane daha ekliyor, götürüyor başka şekilde anlatabiliyor” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarının bazıları (5 kişi), toplumsal faaliyetlere katılmalarını eşleriyle ilişkilendirmişlerdir. Bazı kadınların eşleri faaliyetlere katılma noktasında kadınlara destekte bulunurlarken, bazıları ise eleştirmekte ve engelleyebilmektedir.

“Toplumsal faaliyetlere katılmam. Bir kere kuran kursuna gittim. Eşim diyor; anlat bakalım ne anlattın, ne öğrendin. Anlattığım zaman da beğenmiyor. Bunu mu öğrendin, bu mu? Güzel bir şey söylediğim zaman der ki; ya yok be aç kuranını evde oku. Aç namazını kıl. Oralarda dini anlamda kendimi geliştirmek amacımdı. Adama bir şeylik geliyor. Gittiğim zaman da kıskançlık geliyor bence. Evde oturacağım ona ben hizmet, başka bir şey yok. Zaten ben senin hizmetini sohbetten geldikten sonra da yaparım yani. Kendini kadının geliştirmesini kimi erkekler ister de, bizimkinde öyle bir şey yok.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“Doğumdan sonra bir süre spora gittim... Eşim anlayışlıdır. Çocuklara da bakar. Benim gezmem için olanak sağlar yani.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen ev hanımlarına “Toplumsal faaliyetlerde hangi faaliyetlerde bulunmak isterdiniz?” sorusunu yönelttiğimizde; kadınların az bir kısmı (4 kişi) toplumsal faaliyetlere katılma konusunda sorun yaşamadığını, kadınların çoğu (12 kişi) ise sorun yaşadığını belirtmiştir. Katılmak istedikleri toplumsal faaliyetlere yönelik ise yürüyüş yapmak, tiyatro’ya gitmek (Derya), spor yapmak (Leyla ve Merve), yaşlı bakım evlerine, çocuk esirgeme kurumlarını ziyaret etmek (Ebru), kişisel gelişim ve sanat kurslarına katılmak (Meryem, Zeynep, Şengül, Hacer, Suzan, Aynur) olduğunu belirtmişlerdir. Ebru ve Saliha ise çocuklarının kendilerini eve bağladığından ve bu sebepten toplumsal faaliyetlere yeterince katılamadıklarından bahsetmişlerdir:

“Gidemiyorum diye sıkıntı yaşıyorum bazen. Bebek tutuyor. Bazen hani neden bende yapamıyorum diyebiliyorsun. Eksik hissediyorsun kendini... Çıkamıyorum kelimesini çok konuşuyoruz. Yapamıyoruz, edemiyoruz kelimesi çok var bizde.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

3.2.3. Komşu ve Arkadaşlarıyla İlişkileri

Ele alınan problemlerden biri de ev hanımlarının komşuları ve arkadaşları ile ilişkilerinin nasıl olduğu ve yaşadıkları sorunların neler olduğuydu. Bu noktada görüşülen ev hanımlarına komşularıyla ilişkilerinin nasıl olduğu sorulmuştur. Kadınların hepsi (16 kişi) komşularıyla genellikle ilişkilerinin iyi olduğunu belirtmişlerdir. Ev hanımlarına, komşularıyla ilişkilerinde sorun yaşayıp yaşamadıkları sorulduğunda benzer cevap verdikleri görülmüş ve kadınların genellikle sorun kelimesini çok olumsuz bir durum olarak algıladıkları gözlemlenmiştir. Ev hanımlarının komşularıyla ilgili yaşadığı sorunların neler olduğunu tespit etmek amacıyla, sorun kelimesi yerine “ufak tefek kırgınlıklar, anlaşmazlıklar yaşadığınız, geçmişte ilişkilerinizin iyi olduğu, şuanda görüşmediğiniz komşularınız var mı?” Sorusu yöneltilmiştir. Kadınların bu soruyla birlikte cevaplarının değiştiği, komşularıyla geçmişte yaşadıkları sorunları anlattıkları görülmüştür.

Görüşülen kadınların yarısı (8 kişi) az sayıda komşuları olduğundan bahsetmişlerdir. Meryem, kurslara gitmesinin sebebinin komşularının olmaması olduğunu belirtmiştir. Kadınların yarısı (8 kişi) insanlarla sıkı, samimi ilişkilere girmeyip seçici olduklarından bahsetmiş; Leyla, yakın ilişki içerisinde olduğu dostları olduğunu, komşularına ayıracağı vakti dostlarına ayırdığını; Sümeyra, komşularını seçerken seçici davrandığını, doğru sözlü olmak ve güvenilir olmalarına dikkat ettiğini, bu kriterlere uymuyorlarsa yalnızca selamlaştıklarından bahsetmiş; aynı şekilde Zeynep ve Aynur’da görüşeceği kişilerle görüştüğünü, görüşmeyeceği kişilere selam verip geçtiğini belirtmişlerdir.

Ev hanımlarının bazıları (5 kişi) ise oluşabilecek sorunların fazla samimiyetten oluşabileceği kanaatine sahip olduklarını belirttikleri görülmüştür. Hacer, komşularıyla samimi olmadığı için, çocuklarıyla evde vakit geçirmenin kendisi için daha sağlıklı olduğunu, zihninin bu şekilde daha sağlam olduğunu belirtmiş; Ebru da sorun yaşamamasının nedenini insanlarla içli dışlı olmamaya bağlamıştır.

“Kimisi çok görüşmek istiyor, kimisi ikramında sıkıntı yaşıyor, kimisi konuşurken sohbet ederken haklılık, haksızlık konusunda anlaşıyor. Genel olarak da fark ettiğim çocuklardan doğuyor. Yani bence çok sıkı fıkılık olumsuzluklara sebebiyet veriyor.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarının komşularıyla yaşadıkları sorunlara bakıldığında, Şengül’ün de değindiği gibi çocuklarla ilgili konuşmak, çocuklar arası tartışma ve bu tartışmanın komşuluk ilişkilerini etkilemesidir (3 kişi). Bu sorunu yaşayan Hacer, komşularının çocukları hakkında konuşmasından ve kendisine çocukları hakkında soru sorulmasından çok rahatsız olduğunu, bu sorgulamalarda art niyet aradığından bahsetmiştir. Saliha, komşusunun çocuğunun, çocuğuyla tartıştığını, sorunu çözmek için uzlaşmacı bir rol sergilediğini ancak komşusunun çocuğuna hakarete bulunarak, eşini evlerine gönderdiklerini; Neriman ise komşusunun kızına talip olunduğunu duyduğunu ve bu konu hakkında konuştuğunu, komşularının da bu durumu öğrenerek kapılarına dayandıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Çocuklar oynarken, benim oğlum kız arkadaşını itmiş, yere düşmüş. Annesi de bağırarak ne oluyor, benim çocuğumu nasıl düşürebilirsin diyerekten benim çocuğuma terbiyesiz, aptal, Allah seni kahretsin gibi söylentilerde bulundu. Dedim ne oldu böyle yapıyorsun ki sen. Bir sorun varsa beraber doktora götürelim edelim. Aslında kişilik olarak gelip anlaşsa onunla anlaşabiliriz ama kocasını benim kapıma elinde bıçakla gönderdi ve benim eşim evde değil camideydi. Sonra noldu biliyor musunuz? Çok büyük bir rahatsızlığı var geldi kapımda benden helallik istedi. Yemin ediyorum. Ben o helalliği ona verdim ama Allah o yaşadığımız anı biliyor. Ben o yaşadığımız ana tekrar dönersem ben helallik vermem ona selam bile vermem.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

“Komşu var şurda bir şeyler konuşuyorlardı. Başka bir komşunun kızını istiyorlarmış. Bende gerçekten kızını mı istiyorlar dedim. O da hemen o ona dedi o ona dedi kadın kapıya geldi. Benim kızımı onlar istemiyor sen nerden çıkardın onu benim kızım asla kimseyi sevmiyor dedi. Hanım aşk olsun sana ben öyle bir şey demedim dedim. Ama 20 gün sonra kızının düğünü oldu gitti.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen ev hanımlarından Zeliha ve Aynur, komşuluk ilişkilerini kentsel ve kırsal alan ekseninde değerlendirmiş, büyükşehirlerde ki toplumsal değişimin komşuluk ilişkilerini de etkilediğine dikkat çekmişlerdir. Aynur, Suriyelilerden rahatsız olduğunu; Zeliha ise büyük bir sitede oturduğunu, komşularını tanımadığını, bir sorun olsa dahi

büyük bir sitede yaşadığı için çözebilme şansının olmadığını ve endişesini şu sözlerle dile getirmiştir:

“İstanbul gibi yaşadığım yer de çok fazla komşuluk olamıyor maalesef. Çünkü her milletten insan var. Özellikle Suriye’liler geldikten sonra daha bir korkar, daha bir geri durur olduk.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

“Alt kattaki kişiyi tanımıyorsun katil mi bilmiyorsun. Sana bir şey yapar mı bilmiyorsun. İçerden ne çıkacak bilmiyorsun. Mesela onların gürültüsüne, sesine maruz kalıyorsun birçok problem yaşıyorsun ama onlar senin komşun değil, onlar senin aynı binayı paylaştığın insan müsveddeleri. Travesti var mesela... Onların mahalle ortamında barınması zor, ama site içerisinde kolaydır. Çünkü çok kalabalık bir yer o kalabalığın arasına gömülüyorlar. Mahalle de gömülemez barınamaz da... Benim kültürümden akrabalarım geldiğinde onlardan biri asansöre binince insanların bana bakışı paha biçilemez. Bunlar nerde oturuyor böyle? Bu ne böyle falan. Hani benim onları görmediğimi, onlarla bir ilişkim olmadığını, bir muhataplığımın olmadığını farkında bile değil. Adam onu asansörde görüyor. Bön bön bakıyor böyle. En büyük sıkıntı o. Bizim kültürümüze ters bir yerde oturduğum için problem.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

Zeliha sözlerine ilk evliliğinde yaşadığı köy hayatını anlatarak devam etmiştir. Zeliha, köy hayatında komşuluk ilişkisinin dedikodu üzerine kurulu olduğunu “Kimse kendi çocuğuyla eşiyle ilgilenmiyor... Herkes herkesle tanışıyor, herkes herkesi reelde seviyor, benimsiyor ama ‘hımm bak gördün mü alttaki kadın kocasından dayak yemiş, aldatılmış falan’ modu işte arkandan konuşmalar ama sitede kimse konuşamaz.” sözleriyle ifade etmiştir.

Görüşülen kadınlardan az bir kısmının (4 kişi) komşularıyla en çok yaşadıkları sorunun Zeliha’nın da bahsettiği gibi dedikodu olduğu görülmüştür. Hacer, mahallesinin dedikoducu bir mahalle olduğundan bahsetmiş; Sümeyra ise komşuluğun tehlikesinin eğer samimi olursan laf taşımak, dedikodu olduğunu ve bu durumun aile mahremiyetine zarar verdiğini belirtmiştir. Mahremiyet konusuna değinen bir diğer ev hanımı da Seda olmuştur. Seda eşiyle özel ilişkilerini komşusunun kendi kaynanasına anlattığını ve bu durumdan duyduğu sıkıntıyı dile getirmiştir.

“Dedikodu oluyor. Yüzüne konuşup arkalarından konuşuyorlar. Yok, kocası şöyleymiş, böyleymiş, içkiciymiş, hapse girmiş işte çıkmış... Çocukları kıyaslayanlar oluyor. Başarısızsa onu öne çıkarıyorlar. Konuşuyorlar. Rahatsız edici bir şey.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

“...Komşum, arkadaş grubumuzda şey yapmış, bir kişiyle konuşmuş demiş ki hepiniz birbirinizin arkasında konuşuyorsunuz ama hepiniz birbirinizin yüzüne gülüyorsunuz demiş mesela. Çok komik. Senle de ben mesela düşününce ulan senle ben hangisini çekiştirmedim. Senle de ben hepsini çekiştirdim. Sen yapınca suç olmuyor da biz yapınca suç oluyor diyor insan yani.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen ev hanımlarından Seda ve Hacer, komşularının yaptıkları alışverişi, giydikleri kıyafeti kışkandıklarını, kendilerini merak ettiklerini, sürekli gözetim altında hissettiklerini ve bu durumdan duydukları rahatsızlıkları dile getirmişlerdir:

“Seni gözetlerler. Eve ne zaman girdin. Ne zaman çıktın. Nerden kaçta gittin, kaçta geldin. Kaç poşetle girdin. Her şeyi gözetlerler. Bir şey alsak eşim onlar yokken getireyim, bak bakayım araba var mı yok mu diyor.” (Seda, 24, Daha önce çalışmamış)

“Millet böyle didik didik merak ediyor. Markete gidiyorum, muz alıyorum ben ordan ikide bir diyor ki, yeme yeme alma alma. Ben sana diyor muyum bunu? Sende bana diyemezsin kardeşim. İkincisine yine gördü. Artık beynim yandı. Dedim benim paramı sen mi veriyorsun ya. Aaa yaptı. Birde kasadayım, poşetlerime bakıyor. Ulan ben senin poşetlerine bakıyor muyum? Eskiden kocam çalışmaya giderdi. Aaa kocan geldi mi, aaa kocan ne zaman gidecek. Ulan derdim sanane sanane.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen ev hanımlarından Seda ve Yelda, komşularını hep kendileri ağırladığından, kendileri de komşuları tarafından ağırLANmak istediklerinden ve bu durumdan duydukları rahatsızlıkları dile getirmişlerdir:

“Bir tane komşum vardı geldi bir anda samimi olduk. Hep ben çağırıyordum ama o beni hiç çağırılmıyordu. Ordan bir taktım ben ona yani hep ben hep ben nereye kadar hep ben çağırıcım yani. Ve altlı üstlü oturuyoruz düşün.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“Ya çocuklarının yemeklerini evimde yediriyorlar. Ya çocuğum istese evde olmazsam sıkıntı çıkıyor. Nerden bulcam ben bulamayacağım o yemeği evde. Git evinde ye, sonra kahveni içmeye gelirsın. Bide her gün gelinmez yani. Biraz beni çağırırsın ben tekim. Ama hiç beni çağırAN yoktur yani.” (Seda, 24, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen ev hanımlarından Seda, Leyla ve Zeliha'nın komşularıyla yaşadıkları sorunlardan bir diğeri de, komşularının evlerine zamansız, çat kapı gelmeleridir. Komşularıyla sorun yaşamadığını belirten Neriman'ın “Elhamdülillah çok iyiyiz. Pat diye herkesin kapısına giderim şimdi” sözleri ve Zeynep'in “Biz telefonla haberleşiriz.

Çat kapı gelip gitme olmaz herkes anlayışlıdır. Sana geleceğiz bugün derler” sözleri ise bu noktada dikkat çekicidir.

“Bazen istemediğimiz zamanlar gelebiliyorlar yani. Çat kapı. Çocuklarını gönderiyorlar. Belki ben o zaman yatmak uzanmak istiyorum. İşim var... Karşı koyduğunda da küstüler. Çok da iyi oldu o küsmeleri. Arayıp da bulamadığım şeydi yani... İşe gitsek nerde görelim bu kadar. Ev hanımı her daim müsait, öğlen 12 de geliyorlardı. Sanki askeri eğitim. Hayırsız diyor hemen, insan uzaklaşınca anlıyor, girdap gibi psikoloji bozuyor.” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

“...Sabah 10’da kahvaltıya çağırıyorum mesela saat 3 oluyor, 4 oluyor komşu oturuyor. Yani ondan sonra ben bir mesafe koymayı tercih ettim. Daha kontrollü. Bide böyle çat kapı gelmeyi sevmiyorum çok fazla ben. Sadece telefon çaldırmak, çaldır müsait misin 5 dakika. Bir de sana çok uymayan biriye çat kapı komşu diye sineye çekiyorsun ama bu böyle çok senin zamanını alıyor, işlerini engelliyor. O zaman bir sınır koymak zorunda kalıyorsun ister istemez.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“İnsanlar bana çat kapı gelsin istemiyorum. Senin hiçbir işin yok kahve tepsisi elinde komşularını bekliyormuşsun gibi davranıyorlar. Bu çok sinir bozucu bir şey... Benim o gün evim dağınık olabilir. Oluyor her kadın bütün evini her gün temizleyip dimdik ayakta beklemiyor kocasını. Yani ne bileyim yemeğin olmayabiliyor. Evinde hazırlığın olmayabiliyor. Sen çalışmadığında insanlar sanıyorlar ki elinde kahve tepsisiyle komşum beni bekliyor. Hâlbuki beklemiyorum. Benim seninle hiçbir işim yok o an yani.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

Görüşülen ev hanımlarına yöneltilen sorulardan biri de ev hanımı olmanın komşuluk ilişkilerinde ne gibi imkânlar sağladığıdır. Ev hanımlarının çoğu (14 kişi) süresiz görüşme, daha sıkı ilişkiler kurmak cevabını vermişlerdir. Seda, süresiz görüşmenin hem imkân, hem de dezavantaj olacağından bahsetmiştir. Kadınların yarısından fazlası (11 kişi) çalışmış olsalar bu imkâna sahip olamayacaklarını dile getirmişlerdir. Aynı zamanda Zeliha ve Neriman komşuların ev hanımlarının hizmetini sevdiklerini, kadın çalıştığında komşularına yeterince hizmet edemediğini dile getirmişlerdir. Neriman *“Yap yedir içir onları. En güzel ilişki senden iyisi yok”* sözleriyle bu duruma dikkat çekmiştir.

“...Çalışan biri komşusuna vakit ayıramaz. Sabah kahvaltıya çağıramaz. Gündüz 5 çayı yapamaz. Bu da komşuların hoşuna gitmeyen şeyler. Komşular gelip gitmeyi, kahve içmeyi, gezmeye gitmeyi sever. Çalışan kadın olduğunda bunlardan yoksun olduğun, işinden kalan zamanları evine ayırdığın için komşular seni sevmez.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“İşte çalışan birisi olsa zaman sıkıntın olabilir. 9’da gitsen akşam 5’de gelsen kalan vakitlerde çocuklarla, eşinle, evinle ilgilenmek istesen. Komşuluk ilişkisi demek, bir iki saat sohbet edicen. Çalışıyorsan yapamazsın... Komşu da senin hemen bitişiğinde yakınında bir yerinde olduğu için daha fazla görüşme imkânı sağlarsın.” (Sümeysra, 32, Daha önce çalışmış)

Çalışmanın komşuluk ilişkilerini etkilediğini düşünen kadınların aksine Merve, komşuluğun çalışıp çalışmamakla ilgisi olmadığını, gerçekten sevilip, sayılırsanız çalışmanın da komşuluğa bir engel olmadığını, sevgi olduğunda bir şekilde zamanın ayrılabilceğine değinmiştir.

Ev hanımlarına yakın arkadaşlarının olup olmadığını sorduğumuzda aldığımız cevaplar da dikkat çekici olmuştur. Sümeysra ve Aynur geçmiş yaşamlarında çok arkadaşları olduğundan, Sümeysra hep terk edildiğinden, Aynur ise doğru sözlü olmasından dolayı kendisinden hoşlanılmadığından ve yalnız kaldığından, bu sebepten samimi arkadaşlıklardan uzak durduğundan bahsetmiştir. Hacer ise bu konunun kendisi için çok hassas bir konu olduğunu, hiç arkadaşı olmamasından kaynaklı yaşadığı rahatsızlığı dile getirmiştir. Görüşülen kadınların çoğu (13 kişi) yakın arkadaşları olduğunu, bu kadınların bir kısmı (7 kişi) ise en yakın arkadaşlarının komşuları olduklarını, Meryem ve Neriman ise yakın arkadaşlarının, katıldıkları İsmek kurslarında tanıştıkları kişiler olduğunu belirtmişlerdir. Kadınların komşularıyla sıkı ilişkiler kurabilmenin imkân olduğunu düşünen kadınlardan Yelda ve Leyla komşu konusunda çok şanslı olduklarını komşularının ailelerinden daha yakın olduklarını dile getirmişlerdir. Saliha ise Yelda’nın aksine arkadaşlarından birinin ailesine çok müdahil olduğunu ve bu durumdan ötürü duyduğu rahatsızlığı belirtmiştir.

“...Komşu bir süre sonra evde olduğun için söylüyorum bunu akraba gibi oluyor. Çünkü her anınıza şahitlik ediyorlar, kavganıza duyuyorlar, özel gününüzü görüyorlar. O yüzden gerçekten komşu evde olduğun için özellikle girip, çıkma olduğu için artık akraba gibi oluyorsun komşularla o yüzden belki de komşularla aramda ki bağ bu kadar iyi. Hep komşularım arkadaşım olmuştur. Çünkü evdeyim sürekli gelenimi görüyorlar, gidenimi görüyorlar, üzüntülü anımı görüyorlar... Ne bileyim birine üzülüyorsun 2 dakika bir komşuna gidiyorsun çocukları babaya bırakıp bir nefes almaya komşuya gidiyorsun.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“Çok yakın bir arkadaşım vardı. Ailecek gidip geliyorduk. O biraz daha sosyal hayatına düşkün, her şeyi örnek gösteren, kendisi olsun çocuğuna olsun, giyimine olsun ama kendi evinde yapmıyor, gelip benim evimde

yapıyor. Baktım bana çok zararı dokunuyor. Hiç bana, benim kafama uymuyor. Kıyaslıyor, eşimin bana yaptığı bir şeyi istiyor, benim eşimde yapsın diyor. Mesafeyi kestim, tamam dedim.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Komşularla yakın ilişkiler kurmanın bir imkânı da ev hanımlarının sosyalleşme alanlarından biri olan ev toplantılarına katılabilmeleri, çay partilerinde bulunabilmeleridir. Zeynep ve Neriman çay partileri yaptıklarını, birbirlerine gidip geldiklerini; Saliha ise altın günlerinde buluştuklarını, ev dışında ise arkadaşlarıyla kahvaltıya gittiklerini belirtmiştir.

“...Çay kahve muhabbetleri olur komşuyla, onun dışında paylaşılacak bir şeyimiz yok komşulukta. Sonuçta gelip komşum benim yemeğimi yapmayacak, temizliğini yapmayacak...” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

Derya, ev hanımı olmanın komşuluk ilişkilerinde herhangi bir imkân sağlamadığını, kendisinin komşularıyla çok görüşmediğini, görüşüyor olmuş olsa da en fazla bir mekânda oturacaklarını; Aynur, evine gidip geldiği komşularının olmadığını, davet ederlerse davet edilebileceklerini, bu ilişkileri sağlam tutmak gerektiğini dile getirmiştir. Meryem de aynı şekilde komşuluğun çok olmadığı bir sitede oturduğunu, birbirlerine protokollü gelip gittiklerini bu sebepten kendisine bir imkân sağlamadığını belirtmiştir.

3.3. Ev Hanımlarının Ailevi Sorunları

Bu bölümde ev hanımlarının eşleri, çocukları ve eşlerinin aileleriyle ilişkileri ve bu kişilerle yaşadıkları sorunlar ele alınmıştır.

3.3.1. Eşleri ile Yaşadıkları Sorunlar

Görüşülen ev hanımlarının sorunlarından biri de eşleriyle yaşadıkları sorunlardır. Kadınlara eşleriyle yaşadıkları sorunların neler olduğu, eşleriyle evlenmeden önceki beklentileriyle evlendikten sonra karşılaştıkları arasında bir farkın olup olmadığı ve çalışmış olsalar eşleriyle ilişkilerinde bugünkü durumdan ne gibi farklılıklar olacağı sorulmuştur.

Kadınlar eşleriyle sorunlarını genellikle anlatmama taraftarı olmuştur. Geçmiş olayları daha kolay anlatabildikleri gözlemlendiğinden, geçmişten günümüze geçen süreçte kadınların eşleriyle yaşadıkları sorunlar sorulmuş ve bu soru sonucunda çeşitli hikâyeler

dinlenmiştir. Kadınların anlattıkları sorunların bazılarının halen daha devam ettiği, bazılarının ise geçmişte yaşanıp, çözüme kavuşturulduğu görülmüştür.

Görüşülen kadınların çoğu (13 kişi) eşleriyle çeşitli sorunlar yaşadıklarını, bir kısmı (3 kişi) ise hiçbir sorun yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Kadınların yarısına yakınının (7 kişi) eşleriyle yaşadığı sorunların başında, iletişimsizlik ve ilgisizlik gelmektedir. Zeynep, eşinin otoriter olduğunu ve her şeyi bildiğini iddia ettiğini, kendisiyle çok farklı kişisel özelliklere sahip olduğundan dolayı anlaşılamadıklarını; Hacer ise eşiyile sorunlarına karşı ılımlı ve çözüm üreten bir yaklaşımla yaklaştığını ancak eşinin bu tavrına rağmen agresifleştiğini ve bu durumdan rahatsızlığını dile getirmiştir. Merve, ince ruhlu bir kadın olduğunu, ilgi beklediğini ancak eşinin kendisine karşı yakın davranmadığını üzüntülü bir şekilde anlatmıştır. Diğer kadınların eşlerinin ilgisizliği ve aralarındaki iletişimsizliğine dair söylemleri ise şu şekilde olmuştur:

“Çok alıngan. Her şeye çok ters, derin düşünüyor, ben daha yüzeyselim o kadar takmam. Onun anladığı şeyi söylememişim de, daha farklı bir şey söylemişim, ondan sıkıntı çıkarıyor. Bide çok küsüyor. Arkasını dönüp yatıyor, küsüyor.” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

“...Sohbet etmiyor, konuşmuyor, kısa kısa cevaplar veriyor... İletişimimiz yok, kopuk iletişimimiz. Aç o kapıyı ben konuşmak istemiyorum seninle diyorum. Defalarca aynı şeyleri söylüyorsun, bana çık dışarı diyor. Konuşmak isteyince de kendi kalkıp gidiyor mesela. Bir telefonu var, internette takılır, oyununu oynar... Sevgi eşiğini anlayamadım ben onun, nasıl bir sevgi eşiğine sahip. Sevgisiz bence, herkese karşı... Bana eskiden seni çok seviyorum, çocuklardan bile seni daha fazla seviyorum derdi. Tabi artık demiyor da. Ne bileyim annesine falan da öyle. Annemi babamı bile sevmiyorum dediği zamanlar olmuştu. Şimdi mesela annesini öpüyor ama bilmiyorum tabi. Maaşını kullandığı için belki de, menfaat için olabilir. Belki yaşlı olduğu için olabilir.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

“Eşimin baskın bir karakter olması... Onu ikna edemiyor oluşum. Bir yerden sonra konuşmayı bırakıyor oluşum, benim problemlerim. Çünkü o kadar çok konuşuyor ki, bir yerden sonra sen artık yılıyorsun. Konuşmak istemiyorsun, kendini anlatamıyorsun. Aslında anlıyor senin ne demek istediğini de, ne yapmaya çalıştığını da anlıyor ama salağa yatıyor. Yaptırım uygulamaya çalışıyor. O yaptırımı uygulamaya çalışırken de yıpranıyorsun, evliliğinde yıpranıyor. O sürekli kendini anlatmaya çalışma kısmı çok can sıkıcı. Benim böyle bir problemim var...” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

Kadınların (5 kişi) eşleriyle yaşadıkları sorunlardan biri de, çocukların bakımı hususudur. Kadınlar eşlerinin, çocuklarının bakımı ve eğitimiyle yeterince ilgilenmediklerini düşündüklerini ve bu sebepten sorun yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

“...Çocukların bakımında problemler yaşıyoruz. Baba olmanın sadece oyun oynamak falan olduğunu zannediyor. Eş olmanın da eve para getirmek olduğunu düşünüyor. Hâlbuki alakası yok yani farklı şeyler.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“Çocukların yetiştirilmesinde mesela. Aile içi değer eğitimi verdiğimizde çatıştığımız şeyler oluyor. O konuda mesela söz birliği yapsak çocuklar üzerinde daha etkili olacağımızı biliyorum. Mesela daha çok kendi sözünün geçerli olmasını istiyor. Kendisi de eğitilmiş, üniversite mezunu mesela her şeyin farkında olan birisi olmasına rağmen, eee işte bu erkek olmanın dominantlığını kullanabiliyor. Bunlar değişse güzel olurdu...” (Sümeyra, 32, Daha önce çalışmış)

“...Yani her zaman diyorum. Bir şey veremiyosun karşındakine tamam, her şeyi biliyorsun ama bana bir şey veremiyorsun. Çocuklarıma hiçbir şey veremiyorsun. Eşim egoist bir insan. Hep bencil, hep ben hep ben. Hep bağırır, çağırır, söz hakkı tanımaz karşı tarafa hiç. Çok güzel saz çalan bir insan. İsterdim ki çocuklarımda da öğrenmesini hayatta öğretmedi bir çocuğuma bir şey. O yeteneği yok, sabırsız. Kendisi okumuş, o kadar güzel şeyler biliyor ki. Tamam, her şeyi biliyor ama çocuklara o bildiği şeyi veremiyor.” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

Kadınların (3 kişi) eşleriyle yaşadığı sorunlardan bir diğeri de aldatılmaları ve aşagılanmış hissetmeleridir. Zeynep, kuması olduğundan ve yaşadığı zorluklardan; Suzan, eşinin kendisini iş arkadaşlarından biriyle aldattığından; Şengül ise eşinin gençlik yıllarındaki arkadaşlarından biriyle görüşmesini öğrendiğinden şu sözlerle bahsetmişlerdir:

“...Eşimin ikinci evliliği kumam var. Zamanında çok problem yaşadık. İki çocuğu da ondan var. E tabi onların da sorumluluğu bize ait bir yerde. Kadın alkol kullanıyordu geçimsiz... Beraber yaşadığımız dönem oldu 15 sene. O zaman olumsuz şeyler oluyordu ama artık alışıldı tabi. Boşanmak istedim ama kayınbabam ben çektim gittim beni getirdi. Eşimle birlikte olmuş annesi de getirmiş senin kocan o artık diyor geliyor bırakıyor. Eşim otoritesini kullanarak bizde kalacak dedi o dönemlerde. Görümcelerim dövmeye gelince aldı eşim götürdü başka yere... O zaman kendi annem babam çocuklarını bırak gel diyordu. E sende bırakamazsın. Kim kime bakacak. Dedi onun çocuklarını bırak gel dedi. Nasıl bırakacaksın çocuğunu biri 2 yasında biri 2 aylık.” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

“Eşimin 3 yıl önce telefonunda biriyle mesajını yakaladım. Çok eski bir kız arkadaşı, biz daha evlenmeden önceki kız arkadaşı. Onu arıyor hal hatır sormaya. Orada da diyalogları başlıyor. Facebook’da dürtme diyorlar. Ondan sonra tanışma vesilesi oluyor. Ben sorduğumda inkâr ediyor zaten. Ondan sonra diyalogumuz da sertleşme oluyor. Şuan devam etmiyor biliyorum. Şahit olduğum bir şey yok 3 4 aydır... Kendi iç dünyasında sorun çok yaşadı. Birebir çok çatışma olmadı sadece gördüğümü anlattım. Hayır, öyle bir şey yok dedi...” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

“...Psikolog’ların sihirli bir değneği mi var diyor. Benim sana karşı düşüncelerimi değiştireceklerini mi zannediyorsun diyor. Yani hani beni kafasında nereye koyduğunu ben bilmiyorum. Gerçi o koyduğu yeri söylüyor da, insan olarak sevdiğini ama işte diğer şekilde sevmediğini söyledi. Bu şekilde değerlendirdiğini söyledi. Bu da benim içimde tabi yıllardır ukte olarak kalıyor... Ondan 4, 5 sene sonra tekrar aldatıldım. O kadına çikolatamı ve çiçeğimi alıp gittim dedi bana. Ofisine gitmiş. Çok kötü hissettim. Direkt bana aşağılayıcı bir şey söylemiyor, ben seni sevmek zorunda değilim, seni sevmiyorum dedi.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

Kadınlar (4 kişi) eşleriyle sorun yaşamalarının asıl sebebinin üçüncü dördüncü kişilerin müdahaleleri olduğunu belirtmişlerdir. Leyla, eşinin ailesiyle aynı binada uzun bir süre yaşadığını daha sonra eltisinin aileye dâhil olmasıyla birlikte, kendisine verilmesi gerektiğini düşündüğü dairenin eltisine verildiğini ve kendisinin o evden ayrıldığını, eşinin de bu durumdan etkilendiğini ifade etmiştir. Aynı şekilde Zeliha’da ilk eşinin ailesi tarafından evliliğine müdahale edildiği ve bu durumdan ötürü eşinin kendisine şiddet uyguladığını anlatmıştır.

“...Genelde eşim şey yapmaz. Tamam, onları da haklı haksız ayırabilecek bir insan ama genelde beni haksız görmeyi tercih etmiştir. Bu ona daha kolay geliyor heralde. Dışarıdan üçüncü dördüncü kişilere bir şey söyleme ihtiyacı hissetmez. Normalde de öyledir. Şimdi atıyorum birisi bir yanlış yapıyorsa diyelim evde. Aynı yanlış kendi kızı yaptığında çok aşırı tepki verir ama üçüncü dördüncü kişilere atıyorum yeğenidir, kardeşidir, onlar yaptığında böyle bir şey yapmaz. Bunun açıklamasını da yaptı ama ben onlara bir şey söyleyemem, ben kendi çocuğuma daha rahat söylerim. Açıklamamız da bu şekilde yapılmıştır yani.” (Leyla,41, Daha önce çalışmamış)

“Şuan ki eşimde belki iletişimsizlik, belki geçim sıkıntıları vs. ama öncekinde öyle değildi. Bunlar atlatılabilir şeyler. Ama bir insanın çekiçle bilek kemiğini kırdığında, bel kemiğini kırdığında bunu unutamıyorsun. Çünkü her eğildiğinde belin ağrıyor. O kemiğin acıyor. Böyle bir şey, daha kalıcı hasarlar. Ayrılma kararı aldığımdaya ani bir kararla evi terk ettim.

Babam boşanmamı istemiyordu... Babamla bir yere varamayınca kadın sığınma evinde epey bir kaldım. Bu adam dışarıda abisinden dayak yiyen bir adamdı. Erkekliğini ispatlayacağı obje bendim. O erkekliğini bir tek benim üzerimde ispatlayabilirdi. O da o şekilde yaptı. Amaç ne? Sen çalışamazsın, sen dışarı çıkamazsın. Bir gün gözümü kararttım, annemin evine geldim. Evden çıktım geldim kıyamet koptu. Niye gittin. Evden nasıl çıktın böyle şeyler yaşadım...” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“...Hep 3. kişilerden sorunlar çıkıyor, Aslında bizim kendimizle alakalı çok sorunumuz olmuyor, oluyor da çok nadir yani. Dolduruşa getiriliyor, evde de ufak bir şeyden kavga çıkartıyor. Oradaki konuşmalarını söylemiyor mesela sana. Bu çay niye demli diyor. Aslında ona takılmamış ama hırsını benden çıkarmak için böyle yapıyor. Yansıtıyor başka konuları o zaman da konu uzuyor.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Kadınların (3 kişi) eşleriyle sorun yaşamasına sebep olan konulardan biri de düzen ve temizlik konusudur. Düzen, kadının eşinden beklediği bir durum olabilirken, erkeklerde kadınların düzenli olmasını isteyebilmekte ve çatışmalar yaşayabilmektedirler. Derya, evliliğinin ilk yıllarında düzen noktasında eşiyle problemler yaşadığını, eşinin aradığını, aradığı yerde bulmak istediğini ve kendisinde düzen hassasiyeti olmadığından sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir.

“Eşin tatminsizliği. İşi çok yaparsın, az yaptın der. Çok yaparsın, niye çok yapıyon der. Biz de mesela temizlik konusunda. Haftada bir yapıom yine çok yapıyon diyor. Her gün yapıyorum, yine çok yapıyon diyor... Niye bıçağı yıkadın yerine koydun diyor. O bekletir temiz kullanır. Niye tahtaları yıkıyon diyor, bekletiyor geri al tezgâhta duruyor. Zor mu temiz temiz çalış... Çok dağınık o başlı başına bir sıkıntı. O koltukların arasına peçete sıkıştırıyor ya hasta olmasını hiç istemiyorum. 20 tane peçete sıkıştırıyor. Arkasını toplamak zor. İşlerim aksıyor topla topla bitmiyor sonra ne kadar çok temizlik yapıyon diyor.” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

“Evle alakalı, bir ara yemekle alakalı sorun yaşadığımız çok olmuştur böyle. Hani yemek saati, düzeni. Eşim düzenli olmayı tercih eder, normalde ister. Bende çok da böyle dayatmayı doğru bulmuyorum. İlla 8’ de masada oturulacak gibi bir kavram bende olmuyor, ben yapamıyorum. Bu konularda tartıştığımız olmuştur...” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

Kadınların bazılarının (3 kişi) eşleriyle yaşadığı sorunlardan biri de takdir edilmemeleri, hak ettiği değeri görememeleridir. Kadının ev ile ilgili işleri yapması gerektiği düşüncesi, erkeklerin kadına olan saygısını azaltabilmektedir. Görüşülen kadınlardan Şengül ve Hacer ise bu konuyla ilgili sorunlarını şu sözlerle dile getirmişlerdir:

“Hep bana hizmet etmek zorundasın. Sen hizmetkârımsın diyor. Ağır geldi, ben kimsenin hizmetçisi değilim. O zaman herkes birbirinin hizmetçisidir. Bu kelime yanlış dedim. Ona tepki verdim ben 3 senedir... Ev hanımları deyince, ev hanımlarına şey düşüyor. Evdesin bir sorunun yok, ev hanımlığını hakkıyla yap. Bu kayınvalidemde, annemde bile bu var. Kızım diyor, bir şey isteme, adam ne getirirse sen eyvallah de. Tamam anne. Biz öyle gördük yani ama seni bir vasıfsız hale getiriyorsa, o zaman getirmek zorundasın, yapmak zorundasın demek düşüyor. Çünkü ben özelim diyor. Dün akşam mesela her gece salatası, sarımsağı doğranır falan. Bir yapmasak surati asılıyor. Senin görevin ne? E bende şimdi demeye başladım. Gücüm bu kadar yetiyor. Ben sana çalış, para getir diye zorlama yapabiliyor muyum diyorum.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

“Takdir edilmemek insanı kötü yapıyor. Mesela pazara gidiyorum geliyorum. Yoruldum diyorum. Nasıl yoruldun, senin diğerlerinden ne farkın var? Onlar yorulmuyor mu? Benim şeyim ayrı, onun şeyi ayrı. Herkes kaldıramaz yani. Geçen pazara götürdüm ben bunu. Eee bak nasıl oluyormuş dedim. Yoruldum dedi. Aaa bak yoruluyormuşsun demek ki yani oluyormuş yani.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Kadınların eşleriyle yaşadıkları bir diğer sorun da kültür farkıdır. Suzan ve Aynur eşleriyle aralarında kültür farkı olmasından ötürü anlaşılamadıklarından bahsetmişlerdir. Aynur özellikle kültür farkının, eğitimden ziyade yaşanan yerle ilişkili olduğuna değinmiştir.

“Genel olarak kültür farkımız çok fazla var. Benim büyüyüp yetiştiğim yerle, onun büyüyüp yetiştiği yer öğretiliş tarzımız. Aile yaşantımız, ailemizin bakış açıları hiçbiri aynı değil... Bunlar çok ilerde, zamanla çıkabilen şeyler. Çıkamaz diyen yalan söyler onu net söyleyeyim. Kesinlikle çıkıyor bu fark. Bu insanın ne mezunu olduğu ile de çok alakalı değil maalesef. Karısına ciddi şiddet uygulayan üniversite mezunu insanlar da var, çok kıymet bilen ilkokul mezunu adamlar da var. Karısını el üstünde çiçek gibi taşıyan adamlar da var. Demek istiyorum ki burdan anlıyoruz ki çok fazla eğitimle alakalı bir şey değil bu, kültürle demiyorum.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmamış)

Kadınların (4 kişi) eşleriyle sorunlarında bir diğer dikkat çektikleri nokta da, eşleriyle aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar olmuştur. Yelda, eşiyile kendisinin boğa burcu olduğunu ve benzer şeylerden hoşlandıklarını, çok fazla problem yaşamadıklarını belirtmiş; Leyla ise Yelda’nın aksine benzerliklerin sorunlarına neden olabileceği üzerinde durmuştur. Zeynep ve Merve ise eşiyile zıt karakterlerde olmanın problemlere yol açtığından bahsetmişlerdir.

“Yani şöyle düşünüyorum genelde belki yanlıştır ama eşimle ben aslında çok aynı gibiyiz. Bu sorun olur mu normalde? Zaman zaman sorun oluyor. Mesela çok net bir şey yok da aklımda bakış açımız falan. İnsanlarla bir dönem olumsuz manada çok muhatap olduk iş nedeniyle falan. O konularda aynı düşünüyoruz. Aynı düşündüğümüzde şeylerde eşim farklı uygulamalarda yapıyor, sıkıntı oda olabiliyor. Birinden bir sıkıntı görmüşsün, bu kişiden sen zarar gördün. Tamam, sende biliyorsun, bende biliyorum ama tekrar aynı hatayı yapıyor eşim. Aynı kişiyle tekrar başka şekilde muhatap olabiliyor yani.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

Eşleriyle sorun yaşamadıklarını belirten kadınlar ise eşleriyle ilgili olumlu açıklamalarda bulunmuşlardır. Meryem, gençliğinde eşinin klasik Türk erkeği gibi kıskanç bir erkek olduğunu ancak artık birbirlerini tanıdıklarını, çatışmaların konsensusa varılarak çözülebildiği bir aileye sahip olduklarından bahsetmiştir. Ebru, eşiyle hiçbir sorun yaşamadığını, eşinin çok iyi bir baba olduğunu ve kendisinden duyduğu memnuniyetini dile getirmiştir. Neriman ise sorun yaşamamasının sebebi olarak sorunlarını eşine yansıtmamak olduğunu belirtmiştir.

“Hayır yok. Eşim anlayışlıdır yardımcıdır. Gezmeyi çok sever. Hadi şuraya gidiyoruz der, hemen bırakırız işi gücü. Halam diyor ki Almancılar gibisiniz Almancılar da öyle diyor. Evde ne iş var kadın bırakır, kocası akşama kadar gezer diyor. Öyle aynen.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

Kadınlara yöneltilen sorulardan biri de evlenmeden önceki beklentileriyle, evlendikten sonra karşılaştıkları arasında farkın olup olmadığıydı. Kadınların bir kısmı (6 kişi) erken evlenmekten kaynaklı beklenti içine girmediklerini, az bir kısmı (3 kişi) eşlerinin “Ben buyum” ifadesi kullandıklarını ve kendilerinin kabul ettiğini, yarısına yakını (7 kişi) ise beklentileriyle karşılaştıkları arasında fark olduğunu belirtmişlerdir.

Evlenmeden önceki beklentilerinin evlendikten sonra karşılaştıklarıyla farklı olduğundan bahseden kadınlardan bazıları (4 kişi) evlenmeden önce eşlerinin kendileriyle çok ilgilendiğinden ancak evlendikten sonra bu ilginin stabil bir hale dönüştüğünden, aşkın alışkanlık haline geldiğinden bahsetmişlerdir.

“Kesinlikleee. Ben ilgiden bunalıyordum. Şimdi ilgiye aç bir insanım. Diyordu, tek amacım seni mutlu etmek nişanlıyken onlardı ne bileyim sürprizler. Sadece sensin, karım olacaksın, bilmem ne neler neler yani. Evlendim 2-3 ayda öyleydi. Sonra puf oldu yani. Gitti sonra, işte yok sen anama bunu dedin, sen babama bunu dedin. Yok, köyde az kaldın. Yok, memlekette çok kaldın. Onun kavgasını ediyoruz... Ama değişti yani ilgisi azaldı.” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

“Çok var. Fark aslında şöyle var. Evlenmeden öncede kişi aynı kişiydi ama umutla biraz daha değişip daha olgun, daha bilinçli bir hal alabileceğini düşünüyorsunuz. Yani geçer diyorsunuz, bazı huylarını göz ardı edebiliyorsunuz. Çok severken evlenmeden önce tozpembe geliyor yani tabiri caizse. Ama evlendikten sonra bir süre geçtikten, o aşk, sevgi yerini alışkanlığa o stable dönüştürdüğü zaman, bu sefer göz ardı ettiğiniz her şey önünüze geliyor ve siz onu değiştirmek için çabalıyorsunuz. Boşuna çabaladığınızın da farkına varıyorsunuz. Artık önceden göz ardı ettiğiniz her şey sizin gözünüzde kocaman oluyor. Büyüyor, büyüyor ve artık aşamıyorsunuz bunu.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

“Çok fark var canım. Ne bileyim eşin sonuçta yeri geliyor kavga da ediyorsun. Sevgiliyken öyle değil. Sevgiliyken sesini bile yükseltmiyor ama evlendikten sonra bağırış çığırış oluyor yani ister istemez. Sevgiliyken bir de yaşında küçüktü benim, her şeyi böyle tozpembe zannediyordum. Ama evlendikten sonra tozpembe olmadığını görüyorsun... Diyorsun ki mesela evlenmeden önce az yeriz ama aynı evde yaşarız, mutlu oluruz. Böyle salak salak tozpembe hayaller kuruyorsun. Ama evlenince öyle olmuyor. Bir yere gitmek istiyorsun. Durumun var mı yok mu diye düşünmüyorsun kadın olarak sadece istiyorsun. Bu sefer karşıdaki kişi ilk zamanlar zorluyor zorluyor. Her istediğini yapıyor ama artık zaman geçtikçe evlilik oturdukça hayırlar başlıyor. Sevgiliyken hayırlar hiç gelmiyordu ama evlendikten sonra hayırlar var. 6 sene konuştuk evlenmeden önce. 6 yılda her istediğimi yapıyordu. Beni prenses gibi yaşatıyordu. Artık hayırlar ve 3. kişiler var.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Evlendikten sonra beklentilerinin karşılık bulmadığından bahseden diğer kadınlara baktığımızda ise Sümeyra’nın eşinin üniversite mezunu olması, Sümeyra’yı beklenti içine sokmuştur. Eşinin daha bilinçli bir insan olacağını düşündüğünü ancak eşinin ailesinin sözlerine çok itibar ettiğini ve bu durumun evlendikten sonra kendisinde hayal kırıklığı yaşattığından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. Suzan ise eşinin sinirli bir yapıda olduğunu bildiğini, ailesinin kendisini bu konuda uyardığını ancak şuan ki davranışları kadar şiddetli olabileceğini düşünmediğini, evlilik konusunda hayal kırıklığına uğradığını belirtmiştir. Sümeyra gibi Suzan’da eşini, babasını örnek alarak seçtiğinden bahsetmiştir.

“...Bende kendi ailem içerisinde erkek olarak babamı, erkek kardeşimi gördüm. Onların aile içerisindeki uygulama, yaşama şekillerini gördüm. Ben de onu aslında babam gibi düşünmüştüm. Babam daha evde anneme yardımcıdır işte kendi işini kendisi yapar falan. Yine de bende aslında şey olarak düşünmüşüm ya bende. Orda da bir aktarım var yani davranışlarda bir aktarım var. Kesinlikle bu birazcık sosyal düzen ne derler adetler,

gelenekler, görenekler insanın karakterini bile etkileyebiliyormuş onu gördüm.” (Sümeyra, 32, Daha önce çalışmış)

“Evet, dağlar kadar. Ne bileyim yani aslında sinirliliği aynıydı. Sinirliydi ama o zamanlar göremiyordum. Agresifti ama insan o zaman toz konduramıyor. O zaman kendim kabullenmemiştim, etrafımdaki insanlar görmüştü ama ben kabullenmemiştim. Ondan sonra ama yine bana karşı kibardı böyle nazikti. Bide bana şey gelmişti, böyle daha böyle entelektüel gelmişti. İşte balık tutması, gezmeye gitmesi, enstrüman çalması, gezmeyi sevmesi falan bana cazip gelmişti. Zaten ilk gözümüzü onda açıyoruz yani öyle gezip tozmayı bilen insanlar değildik bizim zamanımızda... Biraz da böyle nasıl diyim sana hem dürüst olması, hem dediğini yapması sözünde durması, sert olması. Babam da göremediğim şeyleri onda görmüştüm mesela o da çok etkilemişti beni. Babam daha pasiftir böyle tuttuğunu beceremez, çok becerikli bir insan değildir...” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

Görüşülen kadınlardan Saliha ve Zeliha ise evlilikle ilgili hayallerinin, evlendikten sonra sorumluluklara dönüştüğünden bahsetmiş ve şu ifadelerde bulunmuşlardır:

“Evlenmeden önceki beklentiler çok farklı. Evlenmeden önce çok romantik sevdiğin adamla evleniyorsun. Harika hep birlikte olacaksın, aman ne güzel falan. Evlendikten sonra bir o yaşam galesi dediğimiz şeyin içine giriyorsun. Kiran oluyor, faturan oluyor, mutfak masrafın oluyor. Bir evin geçimi sorumluluğu öncelikler değişiyor. Hani mesela evlenmeden önce önceliğin sevdiğin adamla gezmek, vakit geçirmek daha duygusal beklentilerin oluyor. Ama evlendikten sonra beklentiler duygusallıktan çok daha gerçekçi şeylere dönüşüyor. Kiranı, borçlarını ödemek gibi. Yoksa evinin kendi geçimine dönüşüyor bu beklentiler.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Evliliğin nasıl olduğunu hiç bilmiyordum. Evlendikten sonra hayatın güzel 4 4'lük gidecek diye, öyle hayal ederdik. Genelde genç kızlar öyle, özellikle küçük yaşta. Ah ben nasıl evlencem, ne zaman evlencem diye hayalini kurarsın ama evlendikten sonra öyle değil. Hayat öyle senin hayal ettiğin gibi geçmiyormuş. Sorumlulukların oluyor, aileden ayrı kalıyorsun. Kendi adıma söylüyorum. Tanımadığın bir insanla evlendin, bilmiyorsun. Çünkü sevgili gibi görüşmemiz olmadı, görücü usulü oldu. Onu bir yabancı gibi görüyorsun. Kendi sorumluluklarını, hastalığını bile anlatamıyorsun yani öyle. Evlilik çok kolay bir şey değil.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Leyla ve Zeynep eşlerinin kendilerine “ben buyum, bir hırcam var. Başka da bir şeyim yok, kabul edersen” dediğini bu sebepten de beklentileri ile karşılaştıkları arasında bir farklılık yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Şengül, ailesinin eşinin ailesiyle denk

olmalarından ötürü bir sorun yaşamadıklarını, yalnızca kendisinin kaloriferli bir evden sobalı bir eve gelmiş olmasının kendisini zorladığını belirtmiştir. Beklenti içine girmeyip, erken bir yaşta evlendiğini belirten kadınlardan Ebru ve Zeliha, 15 yaşında evlendiklerini belirterek görüşme esnasında bana 15 yaşımı hatırlamamı ve o yaşta evlenip evlenemeyeceğime yönelik soru yöneltilmiş ve kendi hikâyelerinden bahsetmişlerdir.

“Bana 16 yaşında sen evleneceksin dediklerinde ben bir evi temizleyebiliyorum, yemek yapabiliyorum. 12 yaşında çocuklar 30 40 yaşında adamların altına yatıyorsa ben de yatarım deyip evlendim. Beklenti ne sıfır zaten bir beklentim olmayarak evlendim. Onun münakaşasını yapacak kafada da değildim. Evlilik nedir? Ev hanımı toplumun gözündedir? Yemek yapar, temizlik yapar, çocuğuna bakar, kadınlık yapar. Ben şimdi annemde de bunu gördüm. Annem de böyle bir figürdü. Evleneceksin dediklerinde düşündüm. Ama hiç öyle bir şey değil... E şimdi evleniyorsun, bakıyorsun, adam da aynısı. Diyorsun ki demek ki bu işin normali bu. 2. eşim bana su içer misin, sana su getireyim mi dediğinde ben şok olmuşum. Hani yaşanan sürece bakar mısın 20 yaşındaydım. Eşim bana elindeki poşeti alayım dediğinde ya da ne bileyim çay suyunu koyduğunda, kahvaltı hazırlamaya girdiğinde falan böyle bir mal mal bakmışım. Normal bir evliliği fark ettiğimde çok geç olmuştu.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“15 yaşında ben evlenmek istemiyordum ki. Küçüktüm. Beklentim yoktu. Kafa o kadar basmıyordu ki. 15 yaşında hatırla bakalım sen nasıldın? Bir erkekle evlenmeyi geçtim, evlenmeyi düşünsen bile ne bekleyeceksin adamdan.” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

“Ben onu hiç görmedim ki, ben onu yatak odasında gördüm. Ne beklentim olabilir. Görücü usulü evlendim. O zaman bir edepten dolayıldı... Annemiz babamız karar vermişti, onun da annesi babası gördü. Aileler verdi kararı.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan Meryem ise diğer kadınların aksine eşiyle evliliğinden sonra beklentilerinin olumlu yönde karşılık bulduğunu, evliliğin umduğundan daha da güzel bir kurum olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Yani ben evliliği beklediğimden daha güzel buldum. Çünkü çevremdeki örnekler bana evlenmeme yönündeydi. Hiç evlenmeyim diye düşünüyordum. Mutsuz evlilikler görüyordum. Ondan sonra, kadının ezildiği evlilikler görüyordum. Kesinlikle bir dönem hiç evlenmem ben diye düşünüyordum. Eşimi tanıdıktan sonra o düşüncemin yanlış olduğunu gördüm. Evlendikten sonra da daha da pekişti, o zaman çok yanlış düşündüğüm. Mutlu bir

evliliğim var yani çok şükür. Korktuklarımın hiç biri olmadı.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

Kadınlara yöneltilen bir diğer soru, çalışmış olsalar eşleriyle ilişkilerinde bugünkü durumdan ne gibi farklılıklar olabileceğiydi. Daha önce çalışma hayatında bulunmuş kadınlar bu soruya çalışma hayatlarındaki durumlarını değerlendirerek cevap verirken, daha önce herhangi bir işte çalışmamış kadınlar ise çalışabileceklerinin hayalini bile kuramaz bir yaklaşımla cevap vermişlerdir. Görüşmeler esnasında kadınların genel hal ve tavırlarında alışmışlık ve hayatlarının bundan sonraki evrelerinde değişiklik yaşamayacaklarına olan inançları dikkati çekmiştir. Kadınların bu soruya cevap verirken kararsız kaldıkları da gözlemlenmiştir.

Kadınların yarısına yakını (6 kişi) çalışmış olsalar eşleriyle ilişkilerinin bugünkü durumdan farklı olmayacağını belirtmiş, kadınların yarısına yakını (7 kişi) ilişkilerinin olumsuz etkileneceğini, az bir kısmı (3 kişi) ise eşinin kendisine çalıştığı için olumlu davranacağını belirtmişlerdir.

Çalışmış olsalar eşleriyle ilişkilerinin olumsuz olacağını düşünen kadınlardan Seda, eşinin çalışmasını, kendisiyle aynı maaşı almasını hazmedemediğini; Şengül ve Saliha çalışmış olmayı bile hayal edemeyip, eşinin izni dışında karar veremeyeceğini belirtmişlerdir. Yelda, iş hayatından korktuğunu daha önceden belirtmişti. Yelda çalışmış olsa çalışma ve ev hayatının yoğunluğuna yetişemeyeceğini ve bu durumun eşiyle ilişkilerine de yansıtacağını, kendisinin agresif bir insan olabileceğini belirtmiştir. Yelda’ya benzer şekilde Aynur’da ev içi işlerin aksamasının aile içi ilişkilere olumsuz yansıtacağına dair görüşünü belirtmiştir. Saliha ve Neriman ise çalışıyor olsalar eşlerine olan saygılarını kaybedebileceklerini ifade etmişlerdir.

“Kesinlikle büyük bir farklılık olurdu. Eşim derdi söylerdi. Neden bunu hazırlamadın. Ne yapabilirim sen çalışıyorsun, bende çalışıyorum. Yetiştiremedim. İkimiz aynı saatte çıkıyoruz. Aynı saatte eve geliyorum. Yetiştiremedim bende sonuçta çalışan bir insanım senin gibi derdim yani. Ve tabi ki huzursuzluklar olurdu. Büyük çatışmalar çıkardı. Bana olan tavrı değişirdi ya. Çalışmamı istemezdi, zaten istemiyor. Benim eşim şöyle bir insan sadece ben, evet arkadaşın, çevren olabilir ama öncelikle bana önem vereceksin. Benim görevlerimi, evinin işini bitir özgürsün der...” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

“Çok şeyler olurdu. Belki de onu saymazdım. Hani kendim ben bunu aldım, ben bunu yaptım. E sen bana karışma. Muhtemelen söylerdim, çünkü para benimdi. Ama şuan param yok diye eşine pasif mi duruyorsun. Asla pasif durmuyorum. Yine de onun parasıyla, onun işiyle yine istediğimi yaparım.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

“Şimdi şöyle daha az vakit geçiriyorsun. Çünkü yoruluyorsun evdeki işlerinden dolayı hani ikili ilişkilerde çalışırken daha zor. Kendine daha az bakıyorsun. Ne bileyim evdeyken makyajını yapıp, saçına bir fön çektirecek vaktin oluyor. Ama çalışırken bu vakit olmuyor. İlgisizlik doğuyor. Ondan da ilgiyi göremiyorsun, çünkü sen ilgi gösteremiyorsun. Çalışmıyorken daha fazla vakit geçiriyorsun, daha sakın vakit geçiriyorsun. O yüzden çalışmıyorken ki ilişkiler bence daha iyi...” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

Çalışmış olsalar eşleriyle ilişkilerinin olumlu olabileceği kanaatine sahip olan kadınlardan Ebru, eşinin kendisine yemekle ilgili bir iş kurmak konusunda teşvikte bulunduğunu, ev içi işlerde de yardımcı olabileceğini düşündüğünü belirtmiştir. Hacer’in bu soruya yönelik cevabı ise çalışıyor olsa belki başka biriyle evlenmiş olabileceğiydi ve daha kıymetli olacağıydı. Hacer aynı zamanda konuyu eşinin ailesine getirmiş ve kıymet görmemesinin nedenini eşinin ailesiyle bağdaştırmıştır. Suzan ise çalıştığı dönemle, ev hanımı olduğu dönem arasında bir fark olmadığını, eşinin tavırlarının özellikle cinsel anlamda değişmemesini gözyaşları içinde anlatmıştır.

“Toplumda çalışıyor olmak, para kazanıyor olmak, para yapıyor diyorlar ya değer olarak. İşte ön planda olabildiğin için para kazanıyorum bende diyebilecektim. Şuan yaptığım işin çok daha önemli saygıyı hak ettiğini bildiğim halde, toplum bunu gerektirdiği için söylüyorum. Çalışıyor olsam, elimde bir param olsa, eşim bunun farkında daha mı acaba bana baskın, yani daha mı az baskılamak da demeyelim de ne diyelim ona sözünün geçerli olması diyelim. O noktada belki daha eşit görebilirdi...” (Sümeyra, 32, Daha önce çalışmış)

“...Daha kıymeti olurdu belki. İki üç gün evde ek iş getiren iş yaptım da. Sen iş yapıyorsun canım ben sana çay getireyim. Çayın bitti mi? Daha kıymetli olurdu tabi canım. Belki benim ağır işlerimi kendi alırdı. Çünkü neden para getiriyorum. Oturmuyorsun, yatmıyorsun. Ev hanımı oldu mu yatıyorsun, oturuyorsun. Ulan kim yapıyor bu yemekleri evde, şükürsüz seni. Yatıyorsam bu yemekleri, ekmeği, suyu kim getiriyor. Bu neden biliyor musun? Buna hep hipnoz edilmiş böyle, ses kaydı gibi ailesi tarafından bu kadın bir şey yapmıyor, bu kadın pis bilmem ne...” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“Eskiden çalışıyordum zaten. Cinsel açıdan hiçbir fark olmuyor. Olacağını düşünmediğim için boşancam inşallah... Çalışırken yardım ediyordu, çalışmıyorken bana yardım hiç etmez. Çatışmalar arttı. Evde olduğum için çok fazla müdahale ediyor mesela. İşte çalışsaydın böyle olmazdı. Sıkıntı çekmezdin, annemle çatışmazdın, sigortan işlerdi bunu defalarca kez söyledi. Hastaneye gitmek zorunda kaldım. İşte para istediler SSK bitmiş, çalışsaydın böyle olmazdı falan dedi.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

Görüşülen kadınlardan çalışmış olsalar eşleriyle ilişkilerinde farklılık olmayacağını düşünen kadınların ifadelerine baktığımızda ise Leyla, eşinin izniyle çalışacağını; daha önce çalışmış kadınlardan Zeynep, eşinin çalışmasına karşı olmadığını ancak eşinin sağlık problemlerinden dolayısıyla eve bağlı kaldığını belirtmiştir. Meryem çalıştığı dönemde eşiyile her noktada paylaşım içerisinde olan iyi bir çift olduklarını, Merve ise çalıştığı dönemle, ev hanımı olduğu dönemi kıyasladığında çok fark olmadığını ifade etmiştir.

3.3.2. Çocukları ile Yaşadıkları Sorunlar

Ev hanımlarının çocuklarıyla ilişkilerini ve sorunlarını tespit etmek amacıyla sorulan sorular sonucunda, elde edilen cevaplar incelendiğinde; görüşülen ev hanımlarının çocuklarının yaşlarına göre çocuklarıyla ilgili yaşadıkları sorunların da farklılaştığı görülmüştür. Bebeği olan kadınlardan (4 kişi) Seda, çocuğunun konuşup konuşmayacağı, tuvalete alışıp alışmayacağı konusunda endişeler duyduğunu; Yelda, çocuklarıyla yaşadığı tek sorunun iştahsız olmaları olduğunu; Saliha ise bebeğinin sürekli acıktığını ve emzirmek zorunda olduğunu ve bu sebepten sorunlar yaşadığını belirtmiştir.

Kadınların çocuklarıyla yaşadıkları sorunlara genel olarak bakıldığında; çocuklarının agresif olmaları (5 kişi), söz dinlememeleri (3 kişi), arkadaş ortamlarının problemli olması (2 kişi), anneye müdahale etmeleri (3 kişi), eve geç gelmeleri (2 kişi), kıyafet konusunda anlaşmazlıklardır (2 kişi). Ebru, oğlunun iş bulamamasından ve askere gitmemesinden dolayı duyduğu endişeyi dile getirmiştir.

“Ah ah. Ergenliğe geldikleri için tabi ki söz dinlememe. Başına buyruk davranmaları, düzensiz çalışmaları...” (Derya, 36, Daha önce çalışmamış)

“Küçük oğlum çok agresiftir, sinirlidir. O dışarı çıkıyor, kafeye gidiyor, geç geliyor. En çok rahatsız olduğum şey bu... Ben çocuğuma her türlü güveniyorum. Arkadaşlarına çevreye güvenmiyorum. Bir sürü uyuşturucu içen var. Arkadaşları içiyor mu? Onlara takılıyor mu? Hep içimde bu kuşku

yatamıyorum... En çok korktuğum nokta o, yani gece hayatı gitmesi gelmemesi.” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

Aynur, çocuğunun agresifliğinin, kendisine ve eşine karşı gelmesinin nedenini ise günümüz eğitim sisteminin öğretilerine bağlamaktadır. Sümeyra da Derya gibi çocuklarının söz dinlemediğini, bu durumun nedeninin ise anne ve babanın söz birliği sağlayamamasına bağladığı görülmüştür. Sümeyra, aynı zamanda çocuklarının televizyon, tablet gibi teknolojik aletlerle ilgilenmelerinin, aile içi çatışmalara sebebiyet verdiğinden bahsetmiştir.

“Tartışması, cevap vermesi oluyor. Kendi benliğini bulma çabasında, bir birey olma çabasında. Okulda da tabi ki öğretiliyor. Sizin hakkınız, haklarınız var, siz bir bireysiniz çocuklar diye öğretiliyor. Çocuklar da ilk deney olarak anne babayı görüyor geldiği zaman. En ufak bir şunu yapar mısın dediğin zaman, ben bireyim işte benim de isteklerim var, beni hiç dinlemiyorsunuz gibi böyle sinir patlamaları yaşayabiliyorlar.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Görüşülen kadınlardan Ebru, Suzan ve Neriman’ın kız ve erkek çocuklarına yönelik cinsiyetçi yaklaşımlarda bulundukları görülmüştür. Neriman, kız çocuklarının arkadaşlarıyla birlikte gezmesinden, eve geç gelmelerinden, erkek çocuklarına nazaran daha fazla korktuğunu, kızının bu konuda kendisiyle tartıştığını ve kendisinin bu konudaki rahatsızlığını dile getirmiştir.

“...Kızım ne bileyim çok özgür olmak istiyor. O da malum Türk toplumunda kız çocuğuna fazla özgürlük veremiyorsun erkek çocuğu gibi. O da tepki veriyor sinirleniyor kızıyor. Ben abim gibi gezemiyorum da, abim gibi yaşayamıyorum deyip duruyor. Bu ara iyice taktı. Gidemiyorum. Gezemiyorum izin vermiyorsunuz diyor... Kız çocuğunu nereye koyacaksın sokaklarda.” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

“Onların birbiriyle kavga etmesinden çok rahatsız oluyorum. Birbirlerine dalaşmasından falan... Oğlumun kızımın suratını sıkmasından, boynunu falan sıkmasından rahatsız oluyorum. Kaba davranıyor, babası ayağını kaldırıyor o koyuyor. Ben erkeğim diyor mesela bana iş yaptırmamanız lazım. Kızın var, kızın yapsın diyor. E kızım da Aslan burcu adalet taraftarı. Neden diyor, onlar yapmıyor da hep ben yapıyorum. Suçum kız olmak mı diyor.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

Zeynep, çocuklarının ev içi dekorasyonlarına müdahale ettiğini, kendisinin sadeliği sevdiğini ancak çocuklarının düzenini bozduğunu; Hacer ise kızının ev içinde huzurunu bozduğunu ve kısıtlandığını hissettiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“Televizyon izlediğim programlara karışıyor. Ben mesela şarkı dinlemeyi severim iş yaparken ama kızım sevmez, kapat şunu der. Bende evde rahat edemeyeceksem, nerde rahat edeceğim ben. Sen dinlerken ben ona bir şey demiyorum. Çok kısıtlayıcı hareketleri var, o beni rahatsız ediyor. Bazen böyle bağırırım geliyor... Bu telefonum kendime ait mesela. Ben ona hiçbir zaman demem nereye bakıyorsun ne yapıyorsun? Benim takip ettiğim yerleri siliyor. Ben sonra diyorum, bu takip ettiğim kadın nerde. Beğenilerimi yok ediyor kızım benim takipten çıkıyor. Birde mesela ben bir yere gidiyorum. Beni mesela kardeşim, ablam çağırmış. Anne otursana, anne gitme diyor. Bende bir hava alayım canım. Geliyorum, eee nerde kaldın sen diye soruyor. Her şekilde kısıtlandığımı hissediyorum...”(Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan Meryem; çocuklarının çok ılımlı olduğunu, bu konuda şanslı olduğunu, ergenliklerinin kolay geçtiğini, yaşlarının üstünde olgunlukları olduğunu ve kendisini hiç yormadıklarını belirtmiştir. Şengül ve Neriman ise gelinleri olan iki kayınvalidedir. Gelinlerine yönelik sorunlarının ne olduğunu sorduğumuzda Şengül, geliniyle şahsi bir sıkıntısı olmadığını ancak gelininin aile içine girme noktasında tereddütlü olduğunu, çok görüşmemekten dolayı yaşadığı sıkıntıları dile getirmiştir.

“Gelinim var, o hep sıkıntı. Ya onun nesini anlatayım. Tabi ki birlik değiliz ama bana dese ki ben anneme gidiyorum dese daha bir güzel olur. Ondan sonra pantolon giyme diyorum, pantolon giyiyor. Bana bir saygısızlığı, bir kötülüğü yok... Kafanı ha böyle dikme hani günahdır. Pantolon giyme günahdır... Kızlarım hayatta pantolon giymez. Sende bu evin insanı olacaksın, buraya biraz uy, kendi buyruğun olma, bizim bireyimiz ol yani. Kendi burnunda biraz rahatsız ediyor.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

“Geline bir gün bir meyve getir dedik. Kalk sen getir dedi eşine. Kayınvalidem var, büyükler var. Bir meyve ne ki? Hani bu bana göre ahlaki oturmamışlık. Bana söyle, anne bana yardım et de ben hemen kalkarım. Bence bu şimdiki neslin bu sıkıntısı var.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan Zeliha ve Merve ikinci evlilikleri olduğunu, Merve’nin ilk evliliğinden olan çocuğunun doğduğu zamanlarda velayet alıp verme noktasında sıkıntılar yaşadığını, çocuğunun da bu olumsuzlara maruz kaldığını, geçmişe dair tek hatırladığı şeyin ise babasının oyuncaklarını satmış olması olduğunu anlatmıştır. Zeliha ise çocuğunun olmadığını, çocuğu olmamasından kaynaklı yaşadığı sorunlara yönelik ise toplumun kendisine baskı uyguladığını, özellikle eşinin ailesi tarafından bu konuda baskıya uğradığını “çocuk senden mi olmuyor, ondan mı” gibi söylemlere maruz

kaldığını ve bu konunun kendisinde ciddi psikolojik çöküntüye sebebiyet verdiğini dile getirmiştir.

Görüşülen ev hanımlarına çocuklarıyla ilgili kararlarda özgürce kararlar verip veremedikleri sorulduğunda, ev hanımlarının 6'sı kendileri özgürce kararlar verebildiklerini, 7 'si eşinin karar verdiğini, 2'si ise ortak karar aldıklarını belirtmiştir. Derya, Hacer ve Suzan en çok çocuklarının arkadaşlarıyla buluşmalarına yönelik karar alma da sıkıntı yaşadıklarını ve eşlerinin karar alma esnasında müdahale ettiklerini belirtmişlerdir.

“Mesela doktora gidiyorum. Ben içeri giriyorum. Doktora çocuğu gösteriyorum. Eşim arkamdan geliyor, tekrar götürüyor. Bana inanmıyor yani. O zaman ne yapacak? Ben gitmicem, sen çocuğu götüreceksin diyorum. Benim genel sorduğum şeyleri o didisinden didisine sormak ister. Saç kesiminden tut, her şeyine kadar karar veriyor. Ben diyorum şöyle olsun yok... Şu da var. Hepsi de doğru çıkmıyor kararlarının ama yine de kendi bildiğini yapıyor.” (Derya, 36, Daha önce çalışmamış)

“Yok düşünmüyorum. İzin almak için eşimden ne terler atıyorum. Neler oluyor valla. Nasıl hani ben bu çocuklarla ilgili şeyi eşime söyleyeyim. Çok sıkıntıya giriyorum. Kızım dışarı çıkıyor. Eşim soruyor. Bu nereye gitti. Cebinde parası var mıydı? He kendi biriktirmişte diyorum. Diyemiyorum ki mesela ben kendim verdim. Söyleyemiyorum. Bazen ondan habersiz dışarı çıktıklarında niye gezdi diyor bende gezmek hakkı diyorum evde durup da ne yapacaklar.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“...Gezi mezi olsa, gezi için hayır gidemezsin der, kesip atar mesela. Hiç böyle demez, arkadaşlarıyla vakit geçirsin, etsin. Sıkıntı çıkarır yani, izin vermez.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmamış)

Ebru ve Yelda, eşine düşüncelerini sorduklarını, çocuklarıyla ilgili bir karar alınacaksa bir şekilde eşlerini ikna edebildiklerini, Meryem ve Saliha ise çocuklar hakkında tek tek başına karar vermediklerini belirtmişlerdir. Meryem, çocukları ile ilgili bir karar alınacaksa daha çok çocukların görüşüne başvurulduğunu, kendisinin ve eşinin yalnızca yol gösterdiklerinin belirtmiştir.

Görüşülen ev hanımlarına çocuklarının eğitimine yönelik düşünceleri ve bu süreçteki sorunlarının neler olduğu sorulmuştur. Seda ve Meryem, çocuklarının eğitim hayatıyla ilgili bir sorun yaşamadıklarını, Seda çocuğunun yaşının küçük olduğunu, ilerde iyi bir eğitim alıp doktor olmasını istediğini, kendisinin ameliyatlarını izlemek istediğini belirtmiştir. Meryem ise, çocuklarının eğitimi ve güzel mesleklere sahip olduklarını ve

bu başarılarını da kendilerine hedef koyup o hedefleri gerçekleştirmelerine bağladığını, öngörülerinden de iyi yerlere geldiklerinden bahsetmiştir.

Meryem'in çocuklarındaki, hayatlarında hedef koyma ve bunları gerçekleştirme içgüdüsünün görüşülen kadınlardan Derya'nın çocuklarında olmaması, Derya ile çocukları arasında anlaşmazlıklara sebebiyet vermiştir.

“...Bir hedef koysunlar, bir yeri kendilerine belirlesinler, oraya ulaşmak için çalışsınlar. Benim düşüncelerim bu. Ama çocuğumun düşüncesi bu değil. Mesela edebiyat öğretmeni kitap verdi bitirmedi. Bu hafta yazılı yapacak. Oku oğlum yok, oku oğlum yok. Okusun kendi sorumluluğunu bilsin anladın mı? Onların ilkokuldan beri bütün öğretmenleri yarış içindelerdi. Yarış yarış yarış. Hep çocuk en iyisi olsun, en iyisi olsun. Liseye girene kadar yedik kafayı.” (Derya, 36, Daha önce çalışmamış)

Zeynep ve Hacer'de, çocuklarının derslerini son güne bırakmalarından rahatsız olduklarını belirtmişlerdir. Zeynep, küçük oğlu için yaşadığı sıkıntıyı “eve gelir gelmez çantasını atardı. Sınav günü geldiğinde de sabaha kadar çalışır ama o sınavı geçer” sözleriyle belirtmiş, Hacer ise küçük kızının televizyon ve telefonla çok meşgul olmasının derslerine çalışmasına engel olduğunu ancak bu durumu artık sorun haline getirmediğini belirtmiştir.

Bazı kadınların ise çocuklarının ders çalışmamalarını, kendilerine hedef koymamalarını sorun haline getirdikleri görülmüştür. Bu duruma yönelik görüşülen kadınlardan Merve'nin bakış açısı dikkat çekici olmuştur:

“...Oğlum zoraki bir şey yapsın istemiyorum. Kendini zorlasın istemiyorum. Bir insan bir şeyi severse, geceleyin hayal ederse, yarın kalkayım şunu yapayım, bunu yapayım derse başarır. Yoksa yapamaz, sevmese yapamaz. İsterse yapar. Çocuk da dâhil bir insan ne isterse onu yapabilir. O konuda bir endişem yok.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

Görüşülen kadınlardan Sümeyra, Suzan ve Saliha, çocuklarının eğitimi noktasında eşlerinin gerekli desteği kendilerine sağlamadıklarını, bu sebeple sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Saliha, bebeğinin olduğunu, çocuklarının eğitimleriyle yeterince ilgilenemediğini, eşinden destek almak istediğini dile getirmiştir.

“Eşimin nazarında çocuk eğitimi annenin üzerinde... Anne, o çocukları eğitmeli evet. Okul masraflarını kendisi karşılıyorsa, maddi olarak yükü o çekiyorsa, o ona yeterli geliyor. Diğer türlü işte ilerlemesi, gelişmesi noktasında annenin sorumluluğunda oluyor. Eşime göre öyle ama ev hanımı

olarak birçok sorumluluğum olduğu için, daha fazlasını yapabilecekken yapamıyorum, yetişemiyorum...” (Sümeýra, 32, Daha önce çalışmış)

“Çocuk eğitimi hep bende... Eşim dersleriyle falan ilgilenmez mesela, çocuklar bir problem falan sorsa birbirlerine postalar. Git abine sor diye mesela kızımın olsa. Oğlumun derslerine zaten yardımcı olmuyor. Git hocalarına sor diyor mesela.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

Yelda, kendi bitiremediği okulun, çocukları tarafından bitirilmesini istediğini, bu konuda eşi ve kendisinin aşırı mükemmeliyetçi olduklarını ve eşinin kendisinden daha çok çocukların eğitimine destek sağladığını belirtmiştir. Ebru’da eşinin çocuklarıyla ilgilenmesinden duyduğu mutluluğu şu sözlerle ifade etmiştir.

“Aile içinde evlendim evleneli eşimin ağzından küfür, kelim, kötü söz duymamışumdır. Çocuklara bir örnek baba. Bu çok önemli bir şey çocuklara örnek olabilmesi açısından.” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan Saliha ve Merve, kendilerinin eğitim durumlarından duydukları rahatsızlığı ve çocuklarının eğitimlerine yeterli olamadıklarını hissettikleri şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Ben gelip de eşimin çocukların dersleriyle ilgilenmesini, takip etmesini çok isterim. 4 yıllık üniversite okumuş eşim ama ondan daha çok ben çocuklarımla ders konusunda ilgileniyorum. Ortaokula gittiği için anlamadığım şeyler de oluyor. Bazen o konuda eşimle sıkıntı yaşıyoruz yani.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

“Bu benim sıkıntılı bir şey aslında. Çünkü kendim okumadığım için, çocuğuma çok faydalı olduğumu düşünemiyorum. Oğlumdan bahsedicem. Oğlumu yatılı bir yere vermemdeki en büyük amacım; bilen insanlar yönetsin, yönetsin değil de, bilen insanlarla beraber onların içinde kalsın. Birinde olmasa birinde bir duyduğu mutlaka aklında kalır diyerekten. Bu konuda kendime çok çok üzülüyorum...” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

Kadınlardan bazılarının (4 kişi) yaşadıkları bir diğer sorun ise, maddi etkenlerin çocukların eğitim sürecini etkilemesi ve bu noktada eşlerin baskı uygulamasıdır. Suzan, çocuğunun üniversite kararına yönelik eşinin baskıcı olduğunu, özgür karar veremediklerini dile getirmiştir. Hacer, kızlarının güzel yerlere gelmesini istediğini gözleri dolarak anlatmış, eşinin maddi katkılarının yeterli olduğunu ancak bazı durumlarda sorunlar çıkarabildiğini belirtmiş, görüşülen diğer kadınlar ise bu sorunlarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Maddi sorunlarımız oldu, baya çok yaşadık. Üniversiteyi oğlum kazandığında, babası rahatsızlanmıştı. Oğlum dondurmayı düşünmüştü. Oğlum çalışıyordu. Patronu 4 yıllık masraflarını karşıladı da okuyabildi...” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

“4 sene büyük oğlum üniversiteye gidememişti. İşler çok kötüye gitmişti. Şirketi oğlum idare etmesi gerekiyordu. Ticarete çok iyi gitmiyordu, batmaya yakındık. Çocuk 4 sene boyunca zorlandığını gördükçe, ben dedim 1 sene gayret et, 2 sene gayret et. 4 sene eğitimi kalacak diye ben 4 sene ağladım yani...” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

“...Büyük kızım özel okula gitmek istedi. Eşimin parası var ama paralı eğitime önyargısı var. O yüzden kızımın problemleri olmuştu. Geri dönüşümlü krediye de önyargılı. Mesela kızım okula gidiyor. Bazen kızıyorum. Niye bu çocuk 10 lira 20 lirayla gidiyor, yakın bir yer diye mesela. Yarın bir gün uzağa gitsen mecbur aldıracaktın. Bunun kendine göre bir arkadaşı, bir şeyi olur, gezer mesela sen bunu göz önüne alacaksın.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan bazıları (3 kişi) Türkiye’de eğitim sisteminin, müfredatın yetersiz olduğunu düşündüklerini ve bu konudaki endişelerini dile getirmişlerdir. Kadınlardan biri ilkokulda eğitim gören, biri lisede eğitim gören, diğeri ise üniversitede eğitim gören çocuğu üzerinden bu konuyu değerlendirmişlerdir.

“Oğlum okulunu bitirdi. İş bulamıyor onu dert ediyorum. E çocuk askere gidecek. Geldikten sonra babası Kanada’da falan olursa iş bakalım diyor... Kızımın da ilerde bölümünde işsizlik olacak gibi. Benim bölümümde iş yok diyor. Felsefe güzel bölüm, aydın bir insan olur, düşünen bir insan olur, duyduklarını değerlendirir. Ufku geniş olur. Ben bölümünü seviyorum... Türkiye’de devlet okullarında eğitim yetersiz. İlerde bende geleceğinden kaygılıyım. Çünkü eğitim seviyeleri çok düşük çocuklarda.”(Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

“...Yani üniversiteye gideni biraz desteklemeye çalışıyoruz... Üniversiteyi hali hazırda bitirmek gerekiyor. Zorunlu eğitim gibi bir şey artık. Aslında ben yurtdışında okusunlar istiyorum, maddi imkân el verirse. Türkiye’de yeterli olmayacağını düşünüyorum. Kısıtlı yani, yetersiz geliyor bana...” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“...Müfredatla ilgili sıkıntılar olduğunu düşünüyorum. Birçok veli bizle aynı düşüncede. Derslerin çok ağır olduğunu, 4 sınıfta benim çocuğum ama 4.sınıftan daha çok ortaokul dersleri görüyorlar gibi geliyor. Derslerine yardımcı olurken görüyorum. Yakınlarım da aynı şeyi söylüyor. Bende dâhil 4. sınıf bir çocuğa sorulmaması gereken matematik problemleri sorulduğunu düşünüyorum...” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Görüşülen kadınlardan Neriman'ın çocuklarının eğitimiyle ilgili yaşadığı sorun ise büyük oğlunun üniversite eğitimi almamış olması ve sigara alışkanlığına sahip olmasıdır. Neriman bu sorununa yönelik şu ifadelerde bulunmuştur:

“Sorunlar çok. Büyük oğlum okusaydı, üniversiteyi bir adam olsaydı. Sahillerde gezmeseydi kızlar peşinde. Ondan çok sorun yaşadım. Olmadı okumadı. Devamlı sahillerde sevgililer yaptı. Büyük oğlum sigara içti, daha bir krizlere girdim. Hastanelik oldum. Bir tek o kullanıyor sorun o. Onun sayesinde tansiyon hastası oldum. Yani sigara nedir? Babamız içmiyor, dayıları içmiyor, kimse içmiyor. Senin nedir yani bu sigara. Böyle zehirler yaşattı bize.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlara ev hanımı olmanın çocuklarla ilişkilerde sağladığı avantaj ve dezavantajların neler olduğunu sordüğümüzda ise, kadınların hepsi (16 kişi) avantaja yönelik çocuğun yanında olabilmek, onunla zaman geçirebilmek, çocuğun her zaman anneyi görebilmesi, çocuğa annelik yapabilmek (hizmet edebilmek) demişlerdir. Görüşülen kadınların bu cevapları verirken çalışan kadınları baz alarak kendilerini değerlendirmeleri dikkat çekmiştir. Çalışan kadının, gün içinde yorgun olmalarından kaynaklı çocuklarına vakit ayıramadığından, ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadıklarından (12 kişi) bahsetmişlerdir. Sümeyra, evde bulunan kadının çocuğuyla güvenli bağlanmayı daha iyi sağladığını, Seda ise bu görüşü savunan kadınların aksine, çalışma hayatında olduğunda çocuğunla sürekli vakit geçirmenin getirdiği sıkılma hissinin olmadığını ve daha kaliteli vakit geçirebildiğini belirtmiştir.

“Yani onlara tam bir annelik yaptığımı düşünüyorum. O yüzden avantajım o. Eksik kalan bir yanımda yok gibi geliyor bana göre. Çünkü hani zaman kısıtlılığın yok, ilgi kısıtlılığın yok, eve yorgun gelme durumu yok. Hafta sonu işleri sıkıştırıp da onların hakkından çalma durumu olmadığı için bana göre yani bir sıkıntı yok.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

“Çünkü emir altındasınız. Hani işte patronunuz ya da işverenin ister istemez olumsuz bir şeyler söylediye, o ne kadar yansıtmamaya çalışsanız da sizi de evinizi de etkiliyor. Yani çocuklara bu yansıyor.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

“Bir annenin giydirdiği çocukla, işte atıyorum evde başka bakan büyük birey varsa büyükanne, büyükbaba gibi onların giydirdiği çocuk gerçekten aynı olmuyor. Sınıfımızda mevcut görebiliyoruz. Saçı ya bağlanmamış ya da açık şekilde geliyor ve bu çocuğun annesi çalışan bir anne. Seçiliyor gerçekten. Çok akıllı bir çocuk, mantıklı bir çocuk ama görsel giyimden tutunda, saçına kadar her şeyi anlaşılabiliyor bu çocuğun annesi giydirmedigine dair bu önemli bir etken. Çünkü çocuk diğer çocuklara

bakıyor, çiçek gibi giyinmişler, saçları o biçim yapılı ama bu çocuğu annesi giydirmiyor. Çünkü annesi çalışmak zorunda. Kötü yani, çoğu zaman ben kendim bilirim saçını bağladığımı. Dur kızım saçın açılmış, çözülmüş diyerek düzelttiğimi bilirim.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Ev hanımlarına, ev hanımı olmanın çocuklarla ilişkilerde dezavantajlarını sorduğumuzda ise kadınların çoğu (11 kişi) dezavantajlarının olabileceğini, bir kısmı ise (5 kişi) ev hanımının olmanın çocuklarla ilişkilerde herhangi bir dezavantajı olmadığını belirtmişlerdir. Leyla, çocuklarının evden sabah çıkıp akşam geldiklerinden, Ebru ise çocuklarının yaşlarının büyük olmasından, küçük çocuğu olmamasından dolayı çocuklarıyla ilişkilerinde bir dezavantaj oluşmadığını belirtmiştir. Sümeyra, Zeynep ve Şengül kadının evin içinde çocukla ilgilenmesinin yanında çeşitli aktiviteleri olduğunu, ev işleriyle, eşle ve misafirlerle de ilgilendiklerini, bu sebepten her şeye yetişememenin bir dezavantaj olabileceği üzerinde durmuşlardır.

“Dezavantajı da; akşam 5 oluyordu, kayınvalidemle altı üstlüydük. Her gün misafir ağırlyorduk. Anneanne, dede mede evde büyükler vardı. Gelen muhabbetimiz güzel ya gitmek istemiyor. Ben deliriyorum. Herkes yedi içti gitse. Hani bende çocuğumla vakit geçirsem 2 3 saat. Anadolu lisesine girecek. Sınıfın birincisi, başarısı iyi. Ben 5’den 6’dan sonra bile o 2 3 saati dolu dolu geçiriyordum ama onun gerginliği oluyordu. Sonuçta ben onunla vakit geçirmek istiyordum... Daha rahat vakit harcamak isterdim.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Seda, Hacer ve Merve; çocuklarıyla sürekli birlikte olmanın bunaltıcı bir durum olduğunu ve bu durumun çocuklarla ilişkilerde dezavantaj olduğunu belirtmişlerdir. Seda; çocuğuyla sürekli birlikte olduğunu, bunaldığını, kendisine zaman ayırmak istediğini, kaliteli zaman geçiremediklerini; Merve, kurulu saat gibi her gün aynı şeyleri yapmanın çocuğu da, kendisini de sıktığını, yenilik aradıklarını belirtmiş, Hacer ise sürekli birlikte olmanın rahatsızlığını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Dezavantajı mesela ben ikindi vakitlerimi çok seviyorum. Bana müdahale ettikleri zaman, ulan elinde hem internet var, hem bunu seyrediyor. Diyor anne ben bunu seyrediyorum. E sokağa mı çıkayım ben, nereye çıkayım ben. Yakın bir yerim olsa, kardeşim bir yerim, giderim otururum. Ben bunda çok sinirleniyorum. İkinci vakti dokunmasınlar bana. Sanki biliyormuş gibi tam saatinde yapıyorlar. Uyumama da karışır gün içinde. Bazen güzel bir şekerleme geliyor bana, beni böyle sallıyor. Bende sana aynısını yapsam ne olur diyorum. Anne olarak ben yine vicdanlıyım. Ben ona o hareketi yapmam.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Derya ve Neriman, çocukları gün içinde evdeyken, kendilerinin evde olmamalarından rahatsızlık duyduklarını; Derya, *“Bir yere gidiyorum ya mesela o çocuklar evde gelmeden onlardan önce gireyim bir şeyler hazırlayım diye evde olmak istiyorum”* sözleriyle, Neriman ise şu sözlerle açıklamışlardır:

“...Ben komşuya gitsem küçük oğlum gelse eve, ooo kapılar kırılır. Niçin evde yoksun diye. Bende çocuklarıma karşı mahcup hissediyorum kendimi... Çünkü sabahtan akşama kadar eşim, çocuklarım dışarıda. Bende keyfe oturmuşum orda...” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Suzan ve Saliha, ev hanımı olmalarından ötürü maddi açıdan sıkıntı yaşadıklarını ve bu sebepten çocuklarının ihtiyaçlarını ve isteklerini yeterince karşılayamadıklarını, çocuklarıyla ilişkilerinin bu anlamda etkilendiğini belirtmişlerdir.

“Ev hanımı olduğun zaman parasal hiçbir katkıda bulunamıyorum. Sürekli eşimin eline bakmak zorunda oluyoruz hep beraber. Kızım kitap istese git arkadaşlarından al der. Para yok diyor sürekli. Para yok, para yok, para yok böyle yani.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

“Zorluğu şöyle, bazen yapamadığım şeyleri istiyorlar. Bazen imkân olarak maddi manevi durumda hani, istedikleri bazı şeyleri yapamayabiliyoruz ya. Yapamayınca da hırçınlaşıyorlar. Üzüntü, kırılma, anneyi kırma... Onun oluyor, benim neden olmuyor diye başka çocukları örnek olarak gösteriyor. Benim çocuklarım için küçük bir şey bile olabilir bu. Aslında onlarda olan hiç kimsede yok. Hani bilgisayar vardı arkadaşlarının aldık. Tabletleri vardı aldık. Kendilerine ait odaları var. Küçük bir şey inanır mısınız? Büyük bir şey değil, bilgisayar falan değil. Odalarında televizyonları da var. Her şeyleri var ama küçük bir şey olsa benim çocuklarım onu isteyebiliyor.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

3.3.3. Eşlerinin Aileleriyle Yaşadıkları Sorunlar

Ev hanımlarının eşlerinin aileleriyle yaşadıkları sorunları tespit etmek amacıyla görüşülen ev hanımlarına “Eşinizin ailesiyle ilişkileriniz nasıldır?”, “Eşinizin ailesiyle problem yaşar mısınız?”, “Yaşıyorsanız ne gibi problemler yaşıyorsunuz?”, “Eşinizin ailesinde en çok kiminle problem yaşarsınız” soruları yöneltilmiştir. Kadınların bu konuda konuşmaktan endişe duyduğu, görüşmenin başında geçiştirici cevaplar verdikleri gözlemlenmiştir. Bir diğer gözlemimiz kadınların günümüzden ziyade geçmiş hakkında daha rahat konuşabildikleridir. Bu noktadan hareketle kadınlara evliliklerinin ilk yıllarından itibaren yaşadıkları ufak tefek kırgınlıklar olsa dahi bunların neler olduğu sorulmuş ve kadınların hikâyeleri dinlenmiş, gerekli tespitler yapılmıştır. Hikâyelerin

geçmişten günümüze bir seyir izlemesi de analizimizi zorlaştıran bir unsur olmuştur diyebiliriz. Bu sebepten bu bölümde hikâyelerin orijinalliğini bozmamak adına sık sık alıntılara yer verilecektir.

Görüşülen kadınlar eşlerinin aileleriyle ilişkileri konusunda çeşitli cevaplar vermişlerdir. Kadınların eşlerinin ailesiyle ilişkilerinde yansıttıkları ile gerçekte olanlar arasında farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Kadınların yarısından fazlası (9 kişi) eşlerinin ailesiyle ilişkilerinin genel olarak iyi olduğunu, yarısına yakını (7 kişi) ise kötü olduğunu belirtmişlerdir. Kadınlar genellikle eşlerinin ailelerinden kayınvalideleri (7 kişi) ve görümceleriyle (5 kişi) sorun yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Kadınlardan bazıları ise eltileriyle (4 kişi), kayınlarıyla (1 kişi), kayınpederleriyle (2 kişi) sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Eşin ailesiyle ilişkileri etkileyen en önemli unsur, gelin olarak istenip istenmeme (6 kişi) ve istenmediğini düşünen kadınlarla, eşlerinin aileleri arasındaki kültür farkı hususu (3 kişi) olmuştur. Sümeyra, evliliğinin ilk yıllarında eşinin ailesine uyum sağlamak için çok çaba sarf ettiğini ancak istenmemeyi kabullendiğinden; Zeliha, evlenmiş boşanmış bir kadın olmasından ötürü ikinci eşinin ailesi tarafından istenmediğinden bahsetmişlerdir. Suzan tesettürlü bir kadın olmasından ötürü eşinin babasının düğününe dahi gelmediğini; Aynur ise İstanbullu olduğundan dolayı eşinin ailesinin kendisini istemediğini dile getirmiştir. Eşinin ailesiyle aralarında kültür farkı olduğunu dile getiren kadınlardan Zeynep'in yaşadığı sorun da, yemek yapma biçimlerinin farklı olmasıdır.

“...Eşimin ailesiyle samimi bir ilişki kurmak için çok mücadele ettim samimiyetle bunu söylüyorum. Ama işte, bu duruma eşin ailesi değil de daha çok insan olarak, insan ilişkisi olarak bakmak gerekiyor. Öyle de olunca karşıdaki sana hak ettiğin sevgiyi, değeri, ilgiyi vermiyor ve sende bunun için çabalyorsan, boşa kürek sallamış oluyorsun. Sevgi olmadığını fark ettim. Eşimin ailesinden kimseden bunu göremedim. Yani onların bana bakışı şu şekilde dışarıdanım, bide bizim kültür farklılığımız var. O Doğu Anadolu, ben Karadenizliyim. Bir türlü içlerine giremedim. İçli köfte yaptım, sırf onların içlerine girebilmek için. Manti yapmayı öğrendim. Onların yediği şekilde sofrayı düzene kurdum. Onlarla oturdum. Mesela bizde yerde oturup yemezler, yerde oturup yedim. Ama gene de olmadı, gene de olmadı. Bir türlü beni kabul etmediler.” (Sümeyra,32, Daha önce çalışmış)

“Eşimin ailesi beni evliliğimin başından beri beni istemiyor. Evlenmiş boşanmış biri olduğumdan dolayı. Çocukları bekâr olduğundan dolayı,

onların öyle bir tercihleri olmuştu. Bir önceki evliliğimde de tam tersiydi. Şuan ki durumda problem benim medeni durumumla ilgili, onun dışında çok problem yaşamadık. Zaten beni kabul etmedikleri için görüşemedik çünkü.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Yani kadın baştan beri beni istemiyor. Herhalde şöyle bir hayali vardı. Benim bildiğim kadarıyla eşim ordan biriyle evlensin, mümkünse kapalı biri olsun tercihen ve onların orda yaşasın. Ama ben tanıdığım da eşim zaten İstanbul’daydı. Bizde burada tanıştık ve evlendik. Evlendiğimiz günden beri de zaten ağlıyordum, üzüliyordum. Sürekli sorun yaşıyorum artık biraz daha alıştı herhalde bünyem atlatabiliyorum.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

“Düğünümde istediğim hiçbir şeyi yapmadılar mesela halen daha eşime söylerim. Gelinliğimle takılarım vardı. Takıda görmedim, hiçbir şey görmedim. Evime de hiçbir şey yapmadılar. İsteyerek aldılar bide beni çok istediler. Kaç defa geldiler...” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Kadınların (3 kişi) eşlerinin aileleriyle yaşadıkları bir diğer problem de ailelerinin öğretilerini eşlerinin evlilik hayatında devam ettiriyor olmaları ve kadınların bu durumdan ötürü sorun yaşamalarıdır.

“Eşimde yaptıklarımı beğenmiyor. Yaptıklarımın beğenilmediğini düşünüyorum. Biz böyle yapıyoruz diyor. Biz kimiz ya, sen 20 senedir bu evdesin yani. İşte şey anne, abla adamın kafası oralarda kalmış.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“Onların öğretilerinin, onların bir olay hakkında ki uygulama şekillerinin eşim tarafından aile içerisinde yaptırılmaya çalışıldığını fark ettiğim oldu. Bu da çatışmalara neden oldu. Eşimle benim aramda özellikle çocukların eğitiminde, beslenmesinde, sağlık sorunlarında olsun. Bunları yaşadım. Mesela bir çocuk hastalandığında, o çocuğun iyileşmesi için benim uyguladığım yöntem kesinlikle kabul edilemiyor. Ama mesela onlardan birisi bu şekilde yapmıştır. O bizim eve gelir. O çocukta uygulanması gerekir. Ama ben onun faydası olduğunu düşünmüyorsam illa da bu yapılacaktır. Fark ettirmeden fikirlerinin eşime empoze ediyorlar. Bu bir sorun oluyor tabi.” (Sümeysra, 32, Daha önce çalışmış)

Görüşülen kadınlar eşlerinin ailesinde çoğunlukla kayınvalideleri ile sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kadınların kayınvalideleri tarafından saygı görmeme, hakaret, eltilerle eşit davranılmaması, istenmeme, yaptığı işin beğenilmemesi, dedikodu gibi tavırlarla karşılaştıkları görülmüştür. Derya, kayınvalidesinin kendisini diğer eltilerinden ayırdığını, bütün işleri kendisine yaptırmaya çalıştığından bahsetmiş, bu durumu ise kayınvalidesine karşı çıkmamasına, saygı göstermesine bağlamıştır. Derya aynı

zamanda görünürde ilişkilerinin mükemmel görüldüğünü ancak eşinin ailesinin davranışlarından durumun hiçte öyle olmadığını hissettiğini belirtmiştir.

“Mesela 3 elti ordayız tamam mı? Yemek yeniyor bilmem ne yapıyor. Bir tanesine diyor ki kayınvalidem; sen otur Derya kaldırır, sen otur Derya halleder onları... Bizi ezik görüyorlar heralde ya da çok karşılık vermediğimizden de olabilir, kırılmasın diye bir şey söylemediğimizden dolayı da olabilir. Diğer elimle baya takışmaları olmuştu kayınpederinde kayınvalidenin de. Ona karşı yaklaşımı güzel. Meyve suyunu önüne götürüyor. Böyle özel hizmet yapıyor canım yani. Benden istediği zamanda mecbur o anda ne dicesin yapamam mı dicesin, mecbur kaldırıyorsun ediyorsun.” (Derya, 36, Daha önce çalışmamış)

“Kaynanamla ilişkimiz çok berbat. Sesini dahi duymak istemiyorum. Saygı göstermiyorlar, sevmiyorlar ben öyle düşünüyorum. İlk başta saygı diyorum. Çok hakaret ediyor. Hayvan diyor. Mesela yemek yapıyorum ben eşim hastalanmıştı. Hayvan gibi yatıyormuşum ben. E salak karı ben gidiyorum bakıyorum kocam iyi mi diye, bakmasam bu sefer ‘bak nasıl kocasıyla ilgilenmiyor’. Böyle düşünürsün yani. Bir de 2 sene geçiyor aradan bir şey olmamış gibi geliyorlar ya. Bakalım ben unuttum mu sen şey yapıyorsun yani. Kocam burada desin ki hanım, annem yaşlıdır hani ondan da bir destek görmediğim için ben sıkıntı yaşıyorum... Kayınvalidem burada yatıyor televizyon açık. Eee şey misafir geliyor normalde sen konuşuyordun noldu sana? Konuşma yok, hiçbir şey yok. Yüzü düşük, televizyon da seyretmek istemiyor. Eşim gelince televizyon seyrediyorlar diyor. Ne yapacağım bir odanın içinde ben nerde oturayım yani ben. Ev işlerime arkadan laf söyler, müdahale etmeden ziyade. Diyor bana bir kahvaltı verdi. Ne yaptı? Çekip gitti odasına yattı. Sen bana böyle dersin ben senin yüzüne nasıl bakıcam. Ondan sonra bu camlar niye büyümüş, kocaman evmiş, yok benim kız kardeşlerime anama bilmem neyime laf söylemeler. Zaten ipleri koparan bu oldu ya. Başka bir kadın olsa seni merdivenden aşağı valla seni fırlatırdı. Son raddeye gelmişim yani ben koltuğu silkeliyorum, dersin ki Allah razı olsun mesela. Hanfendi hanfendi ben onları silkeledim sen yatarkene diye laf sokuyor.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Kayınvalidesinin kendisini ziyaret ettiğinde hep evde bulmak istediğini dile getiren Yelda bu durumdan rahatsız olduğunu; Saliha ise maddi anlamda eşinin halen daha ailesini desteklemesinden rahatsızlık duyduğunu, artık kendilerinin bir aile olduklarını fark etmelerini istediğini dile getirmiştir. Görüşülen kadınlardan Merve kayınvalidesiyle problemlerine yönelik genel olarak sorun yaşamadığını ancak bir keresinde kendisini görüncüsünün çeyiz sermesine götürmediğini ve bu durumu asla unutamadığını, çok

kırıldığını ifade etmiştir. Neriman, kalabalık bir aileye gelin geldiğini, zorlandığını ancak toplumda yadırganmamak adına boşanmayı bile düşünemediğini dile getirmiştir.

“Onlar çok emrivaki yapmayı seven insanlar. Kendileri rahat olduklarından dolayı. Bende onlara mesela çat kapı gitsem rahatsız olmayacakları için, bize gelmeyi de öyle düşünüyorlar. Ben böyle çat kapı gelinmesinden ya da ne bileyim programım varsa bana sorulmadan program yapılmasından hoşlanmıyorum. Tek sıkıntım o, onun dışında anlaşılamadığımız bir nokta olmuyor... Mesela çocuk hasta oluyor en basitinden e gidiyorsun dışarı hasta oluyor diyorlar mesela. Evde oturunca mı hasta olmayacaktı ya da napayım pamuklara mı sarayım. Çocuk bu hasta olur da yani. Evde olmamama kızıyorlar ya da mesela bize gelmek istiyorlar beni evde bulamıyorlar. Evde oturmuyorsun ki, bize de gelmiyorsun. Hiç göremiyoruz, özllüyoruz seni sitemleri oluyor. Bu sıralar çok oluyor.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“Kaynanam maddi konularda devamlı isteyen bir insan ve eşimi çok kıskanan... Halen evli ve bir eşi olduğunu, çocukları olduğunu kabullenmeyen bir insan diyebilirim. Birebir söylemleri olmuyor ama eşimin onlarla daha çok zaman geçirmesini istiyor. Devamlı her gün aramasını istiyor. Eşimin her gün onlarla konuştuğu gibi benim de her gün arayıp konuşmamı istiyor.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

“Kayınvalidem kızını evlendireceğinde her işine gücüne, her şeyine ben koşuşturdum. Çeyiz sermeye geldiklerinde, çeyize beni götürmemiştii. O zaman çok ağlamıştım, çok kırılmıştım, çok üzölmüştüm. Diğer eltilere haber vermemiş, bahanesi de o oldu. Diğer eltileri çağırmadığı için beni de çağırma gereğı duymadı. Onlara ayıp olur dedi, zaten onlarla konuşmuyorsun, onlar koşuşturmuyor ki her şeyine. Ben aynı çatı altında olmasam belki yine o beklentim olmazdı. Ama işte insan olaraktan aynı çatı altında ve herkesin her şeyine koşuşturup o şekilde ben kapı önünde kalmam. Çok kötü, çok üzöldüm yani o zaman. Çok öfkelen dim. Bir daha asla bu kadın ne yaparsa yapsın dedim, bir bardak su bile vermeyecem dedim. O derece çok kırıldım. Sonra neden böyle yaptığını sorduğumda değer miydi, ne gerek vardı dedim. Sonradan o da çok pişman olmuş ama son pişmanlık neye fayda...” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

“En çok kaynanamla yaşıyorum. Dedikodu. Yüzüne söylemiyor mesela. Geçen sene ben kendime ekmek yapacağım. Köydeyim, İstanbul’a geleceğim. Dedim ki ekmek yaparken kendime biraz çörek yapacam tamam dedi. Kaynımla da biz gidicez, alışveriş yapıc az tamam mı? Hamuru yoğurmaya başladık yine kaynanam hosur hosur konuşuyor kendi kendine. Sen nerden çıkarttın yapamıyorum ya ben sana ekmek yapayım demedim ki dedim ben kendime çörek yapacağdım senin oğlun benden ekmek istedi. Ben kırmadım ona da yapacam. Arkamdan fırına gitmiş, demiş ki; işte

yapamıyor, edemiyor. Ya ben kendime çörek yapacaktım 10 tane 20 tane. Ondan sonra burda kadınlarda konuşurken kaynım üzerine gidiyor. Oradaki kadınlarda diyor ki bak o kadının kendi derdi kendisine yeter annene söyle o kadına karışmasın, arkasından konuşmasın diyolar. Bunu kaynım duyuyor mu? O da gelip kaynanama bağılıyor mu? Kaynanam geldi dedi sen kaynına böyle böyle demişsin. Hâlbuki benim hiç haberim yok he arkamdan konuşuyor. Ya dedim annecim ben ekmek istemedim ben kendime sadece çörek yapacam götüreceğim. 5 kilo unla ben kendimde yaparım bilmesem de şöyle şöyle yaparım. Bu bende büyük bir problem.” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

“Ablamda gitti geldi bende gitsem diyecekler ki iki kız birden çıktı geldiler. Öyle bir şey olamaz. Zaten gidemezdim. Benim eşim beni çok tutuyordu. Kayınvalidemle sorun yaşadığımızda, babasının evi orda derdi. Eşim de onu karnımın içine sokarım da, onu oraya yollamam derdi. Sadece hizmette anlaşılamıyorduk. Yapamıyorsa babasının evine gitsin diyordu. Gücümün yettiği kadar hizmet etmek zorundaydım. Çocuğum yoktu, hiçbir şeyim yoktu burda bomboş oturamam. Yaşımda ufak, mücadele ediyorum. Çünkü bu eve gelmişim sonuçta gelinsin ya... Şimdikilerin fikri öyle değil fikirleri çok iyi. Yani gelinsin de, bu evin hizmetçisi olmak zorunda değilsin. Yani hiçbir zaman köle gibi olmak zorunda da değilsin. Sonuçta bu da bir insan... Yani yaşasın n olur. Eşiyle bugün hafta sonudur kalk gezmeye git. Öyle hiç bir şey olamaz zaten. Çocukların büyüdü. Bir yaşında hani onlara git bir doğum günü yap. Öyle bir şey olamaz yani. Eşin diye alıp gezmeye götürmüyor seni. Eşin diye sokağa çıkamıyorsun. Muthuluk mu değil sonuçta bir namus. Asla gidemeyiz babamızın evine yani...” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Kadınların eşlerinin ailesinde sorun yaşadıkları kişilerden diğeri görümceleridir. Görümcelerle yaşanan sorunlar ise kıskançlık, müdahale etmeleri ve eleştirel kişiler olmalarıdır. Leyla, bir anneler gününde kayınvalidesinin evine gittiğini, orada yaşadığı olumsuz tavrı asla unutamadığını, kayınvalidesiyle yüz yılda olsa aynı evde yaşayabileceğini ancak görümcesine ancak 3 gün katlanabileceğini dile getirmiştir.

“...Görümcemin davranışları beni çok yıpratmıştır. Yeni evlendiğim zamanlarda falan artık demek ki kıskançlık falan oluyor demek ki bunun adı heralde. O dönemlerde sürekli sözel tacizde bulunuyordu. Yani benim giydiğim kıyafet atıyorum işte daha mesela ilk evlenmemişiz sözlendiğimiz zaman kullandığı cümleler çok ağırdı yani. O dönemde ben 18 yaşındaydım. Şunu hiç unutmuyorum sözlendik, daha yeni kayınvalideme gidiyoruz oda sürekli annesinde oluyordu. Asıl sorun biraz da ordan olabilir. Kendisi evliydi ama sürekli ordaydı. Ben sözlendiğimde kayınvalideme anneler günüydü gittik. Aldım elimde çiçek gittik yani. Kapıyı o açtı. Sonra şöyle

'aaa hoş geldin sen mi geldin, sen geldin diye değil de abimi görmüş olduk ona sevindim' dedi. Bu benim için öldürücü bir darbeydi o dönemde. Yani çok ağır bir şeydi hiç unutmuyorum onu mesela. Neye uğradığımı şaşırdım. Üzerinden 20 yıl geçti unutulacak bir şey değil, normal bir şey değil, böyle bir şey görmedik biz. Onun dışında evlendikten sonra da bunlar böyle devam etti. Hatta ilk evlendik, yine kayınvalideme gittik, görümcem yine ordaydı. Evde böyle benimle çok ilgilenmiyorlar. Böyle bir güler yüz, insan öyle bir ortam olsa oturmak ister, mutlusun oturursun. Durmak istemiyordum çok. Bende dışarı çıkmıştım falan sonra beni mesela eşime hemen şikâyet etmişler. Yani hiç bizimle durmuyor demişler. Yan tarafta teyzem vardı, kayınvalidemin hemen yanında, oraya gidiyordum. Bir arada oluyoruz falan ama hep böyle bir tetikte olmak zorundayım kendimi öyle hissediyorum. Biz kiradayız, onlarda kirada oturuyor bizim bir arabamız var, onların da aslında vardı arabaları ama sattılar. Hemen onlar böyle onların arabaları var falan gibi böyle konuşulmayacak basit şeyler ama gündeme geliyor bu tarz şeyler görümcem tarafından...' (Leyla,41, Daha önce çalışmamış)

"Görümcelerim eleştirel insanlar. Çok çalışmış, köylü insanı. Çalışmış ya sende öyle ol isterler yani. Kendi gelin alıyorlar mesela gelinlerini eleştiriyorlar duyuyorum. İşten anlamadığını söylüyor mesela ikisi de gelin aldı. Köylü insanı çok çalışkanlar biz gibi değiller. Onların çalışmadıkları, pişkin oldukları gibi laf ediyorlar, o benim kulağıma geldi yani..." (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

"Görümcemle sorunumuz abi kıskançlığından. Eşim mesela benle çok ilgileniyor. Şöyle bir şey var, her yere gittiğinde benimle beraber gitmek istiyor. Görümcem mesela ben memlekete gittiğimizde, kaynanamın evinde kalıyorduk. Eşimi davet etti, beni davet etmedi. Evliyiz. Eşimde kalkıp gidecek. Eşimin teyzesi bizim komşumuzdu Allah'tan nereye gidiyorsunuz dedi. Eşimde kız kardeşim beni davet etmiş, oraya gidiyorum dedi. E hanımın nerde dedi. Dedi onu çağırmadı. Sen nereye gidiyorsun geri dön dedi. Birde şöyle bir şey var eşimin aile ortamına girince eşim değişiyor. Anneci babacı. Buraya gelince diyoruz ki 10 defa yemin ediyorum ki 2 3 gün kala başlıyorum bak hayatım kendini orda değiştirme, dönmez buraya gelcez. Senin bir yuvan var, hayatın var diyorum. Sadece kaynanama karşı değil, kayınlarıma, kayınlarımin çocuklarına. Kayınlarımin çocukları bir şey istedi, benim oğlumda istedi. Önce onun çocuklarının görevini yerine getiriyor, sonra kendi çocuklarının. Ben bir şey istedim, elim bir şey istedi önce onun." (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Eltisiyle problem yaşadığını belirten kadınlardan Yelda ve Zeliha, eltilerinin kendilerini kışkandıklarından, Sümeyra, eltileriyle aralarının soğuk olduğunu, daha yakın ilişkiler kurmayı arzu ettiğinden bahsetmişlerdir. Neriman, mal paylaşımı konusunda eltilisiyle

anlaşamadıklarını ancak bu konunun kendisi için çok önemli bir konu olmadığını dile getirmiştir.

“Eltim çok çirkef bir kadındı. Onda şöyle bir sıkıntı vardı. Eşinden gördüğü kısıtlama, eşinden gördüğü şiddet, onu çok değişik bir karakter yapmıştı. Hiç evden çıkmıyordu. Evde perdelerini dahi açamazdı. Düşün, ben ona göre özgürdüm. Kendini çok kıyaslardı benimle. İşte ben şunu çektim, bunu çektim, sana bunu çektirmediler. Benim düğünümde bunu yaptılar, sana bunu yaptılar falan bu tarz sıkıntıları vardı onun. Birde yaşıam çok küçüktü neyimi kıskanmışlardı anlamıyorum. Ben aynı durumda olsam onun yerinde yol göstermeyi yardım etmeyi tercih ederdim. Gidip eltimin çocuğunu aldırılmazdım mesela. Kendi de 8 düşük yapmış bir kadın bana bunu neden yaşattı bilmiyorum.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Eltim de biraz fazla hayatıma dâhil yani kıskanç. Biraz özentisi gibi yani. Klasik elti işte. Ya her şeyimi görüyor, konuşuyor, yorum yapıyor. Her şeyde bir söz hakkı buluyor kendinde yani. Mesela ben eşimle bir şey yaşıyorum o dâhil oluyor, yorumunu katıyor veya ben bir şey aldığım zaman aaa çok güzel deyip kıskanıyor. Bunlar basit şeyler ama eltiyle sorun da yok diyen bence yalan söyler. Yaptığını yapmaya çalışıyor, giydiğini giymeye çalışıyor. Çocukları kıyaslıyor, genelde yaşam tarzımı kıskanıyor. Ne bileyim çok farklı ya o...” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Zeliha aynı zamanda ilk eşinin ailesinden kayını ve eltisinin kendisine psikolojik ve fiziki şiddet uyguladıklarını, kayının evine izinsiz girerek kendisini darp ettiğini, eltisinin ise kendisinin sinir krizi geçirdiği bir anda eşiyile birlikte bebeğini kürtaj ettirdiğini, o dönemde resmi nikâhlı olmadığını ve yaşadığı bunalımdan ötürü kadın sığınma evine sığındığını anlatmıştır.

“...Benim sinir krizi geçirdiğim bir dönem vardı. Psikolojim çok bozulmuştu. Ciddi panik ataklar, ciddi krizler geçiriyordum. O krizleri geçirdiğim de 3, 4 saatlik bir ara bende yoktu. Hani yarı baygınlık, yarı bağırtı arasında... O dönemlerde de beni hastaneye götürürlerdi. O hastaneye götürmelerinden birinde eltimle birlikte o çocuğu aldırıldılar. Ben uyandığımda, kürtaj olmuş bitmişti. Kadın sığınma evinde prosedür uygulandı. O zaman yaşıam o kadar küçüktü ki, resmi nikâhım da yoktu. Düşünemedim hiçbir şeyi. Hem benim kendi sahipsizliğim, hem onların vurdumduymazlığı. Sonuç; 3 yıllık bir evlilik, 2 yılından sonra benim boşanmaya çalışmamla geçti zaten. Baktım ki bir yere varamayacağım. Kendim kadın sığınma evine kaçtım. Kürtajdan dolayı çocuğum olmayacak bundan sonra... Kaynımla en çok problemi yaşadım. Onun müdahil olma problemi vardı. Her şeye müdahil olmak, yönetmek istiyordu. Çok garip, küçük bir meseleydi. Benim evime kendi anahtarı ile girmişti. Ben normalde

tesettürlü bir insanım, evde doğal olarak rahat gezindiğim bir haldeydim. Benim alanım ya, rahatım ya. Onunla öyle kapıda burun buruna geldiğimde, neden kapıya vurmadan içeri girdiğini sordum. Sonra bana üstünü giyin gel dedi. Kocamı aramış gelmiş. Bu mesele çok büyük olay oldu. Ben kaynımı eve almak istememişim. Hâlbuki benim söylemek istediğim şey, kapıya vursaydın. Bide benim anahtarımın onda olduğundan da haberim yoktu benim. O kavgada benim bel kemiğime sopayla vurup bel kemiğimi çatlatmıştı. Eşimin gözünün önünde şiddete maruz kaldım ve eşim ses çıkarmadı.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

Kayınpederiyle sorun yaşadığını belirtenler Seda ve Zeliha olmuştur. Şengül, kayınpederiyle sorun yaşamamasını kayınpederine istediği hizmeti etmesine bağlamıştır. Zeliha, ikinci evliliğinde daha önce evlendiği için kabul görmediğinden; Seda kayınpederinin kendi hayatına ve eşiyle ilişkilerine müdahale ettiğinden, eşini olumsuz etkilediğinden ve bu durumdan rahatsızlık duyduğundan bahsetmiştir. Eşinin kendisiyle ilgilenmesinin doğu yörelerinde tasvip edilmediğini, erkeğin kadınla ilgilenmesinin yanlış düşünüldüğünü belirten Seda, erkek egemenliğini kadının üzerinde oluşturmak adına kayınpederinin eşini etkilediğinden bahsetmiştir.

“Kaynanamdan çok kayınbabamdan problem yaşadık. O kaynana görevini devralmıştı. Kaynanamdı. Çok müdahale ediyordu. Eşimle arama karışır. Yok, kocana çok soru soruyorsun. Benim oğluma kabir sorusu soramazsın, hesap soramazsın. Gider beni aileme şikâyet eder. Niye bu kadar kısıkanıyorsun der. Bunlar hep problem olur eşimle aramızda. İlk zamanlar daha ılımlıydı. Hazmedemediler eşimin benimle ilgilenmesini erkek olduğu için. Sonra da erkek kadının peşinde nasıl dolaşır diye. Ondan sonra ilk 6 aydan sonra da tartışmalar başladı. Aramızda üstünlük durumu yokken, eşimin o problemini oluşturdular. Erkek olarak üstünlüğümü anlayışını... Doğu’da erkek kadının arkasından bu kadar dolaşamaz, erkek egemenliği var...” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

“...Kendi kızları da 2 çocuklu bir adamla evlenmişti ve kocası başka bir kadınla evliymiş. Onun durumu daha da çirkindi. Hani bir baba olarak sen bunu kabul ediyorsun. Benim durumumu neden kabul edemedin. Ona çok içerlemiştim. Hani orda da şunu düşünmüştüm. Demek ki insan kendine toz kondurmuyor. Kendininkini görmek yerine, başkasını suçlamak daha kolay demek ki... Onların hatası, iletişim kurmamak ve kabul etmemek oldu. Bunu yapan biri kültürsüz, bağnaz biri değil. Gören, gezen, insanları yöneten biri bu şekilde davranıyorsa ben diyorum ki, biz diğer insanların bu şekilde davranması gayet olağan. Standart bir ölçü var demek ki, bunun kültürlüsü kültürsüzü yok. O ölçü herkes için geçerli.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“...Benim o evde ahlaklı, sesimi çıkarmadan oturmamı istediler. Çıtın çıkmasın, ayrılmak isteme... Bir problem de yaşamadıkları için kayınpederimin benimle bir şeyi görevlerimi yaptığım sürece olmadı.”
(Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlara yöneltilen bir diğer soru “ Ev kadını olmanız eşinizin ailesiyle ilişkilerinizin olumlu olmasına katkıda bulunuyor mu? Ya da olumsuz olmasına sebep oluyor mu?” Kadınların yarısından çoğu (9 kişi) ev hanımı olmanın eşin ailesiyle ilişkilerde olumlu etkilerde bulunduğunu, bir kısmı (4 kişi) olumsuz etkilerde bulunduğunu, bir kısmı ise (3 kişi) eşlerinin ailesiyle görüşmelerinin sıklığı az olduğu için herhangi bir etki gözlemlemediklerini ancak olabilecek ihtimaller üzerinden fikirlerini beyan etmişlerdir.

Ev hanımı olmanın eşlerinin ailesiyle ilişkilerde olumlu etkilerde bulunduğunu belirten kadınların yarısından fazlası (5 kişi), hizmet etme hususunda eşlerinin ailelerin memnun kaldığını ve bu durumdan ötürü ilişkilerin daha iyi olduğunu belirtmişlerdir. Ancak bu durumun kendilerini yıpratıldığından da ayrıca bahsetmişlerdir. Leyla, eşinin ailesine hizmet etmesinin yanında üniversite eğitimi de aldığını da vurgulayarak çalışmaması konusunda eşinin ailesinin olumsuz bir yaklaşımıyla karşılaşmadığını dile getirmiştir.

“Evde bulunmam aile ilişkilerimize tabi katkı sağlıyor. Çünkü onların zaten istediği bu... Böyle eşe hizmet, çocuğa hizmet, eve hizmet geleneğinden gelmişler. Evde bulunuyor olmam tabi ki de onların işte bu yaşayış tarzlarıyla birebir örtüşüyor. 4 4'lük oluyor tabi, istedikleri yerine geliyor. Onların düzenin de çok olumlu katkıları var...” (Sümeysra, 32, Daha önce çalışmış)

“Eşimin ailesiyle birlikte yaşadığım zamanlarda, işlerine koşuyordum. Şuanda kendimi zor idare ediyorum. Benimde sonuçta yaşım ilerliyor. Hani o zaman 20'li yaşlardaydım. Şimdi 40 yaşına geldim. Ben lise mezunuyum, eşimde lise mezunu. Aile içinde hani eğitim seviyem lise mezunuyum ama onlara göre yüksek sayılır. İşte atıyorum sonra aldıkları gelin geldi mesela. O ilkokul mezunu yani, hani benden kaç yıl sonra evlenen biri olarak...” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“Tabi katkıda bulunuyor. Ev hanımı olmak, onlara hizmet etmek yani... Geliyorsun, kuruyorsun, kaldırıyorsun. Yatıyorlar, arkadan iş yapıyorsun mesela. Bunların hepsi ev hanımlığı istiyor yani. Çalışan biri olsaydım, onları yatılı ağırlayamazdım ki. Onlar öyle bir rahatlığı burda göremezlerdi.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Kadınlardan Aynur, Saliha ve Neriman; ev hanımı olmalarının eşlerinin ailesiyle ilişkilerde olumlu etkiler yapmasının sebebini, eşlerinin ailelerinin gelinlerinin çalışmasını istememelerine bağlamışlardır. Aynı zamanda Saliha ve Aynur'un eşinin ailesi memleketlerindedir. İletişim ve görüşmenin sık olmamasından ötürü etkilenmediklerini dile getirmişlerdir.

“Onlar hiç bizim bir şeyimize karışmazlar. Aile yok ki. Eskiden çalışan kadın hiç yoktu, herkes evdeydi... İyi hizmet etmek, bakımlarını yapmak, onlar da bundan memnun olurlar.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

“Eşim aileye çok bağlı olduğu için, onlarla benim aram iyi olduğu zaman benim eşim daha çok mutlu oluyor. Daha iyi yani. Devamlı aramamı, onlarla konuşmamı istiyor, benim onlarla çok da bir iletişimim yok da. Memlekette gelinsin, hizmet etmek zorundasın derler beklerler. Buraya da geldikleri zaman yapmazlar. Biz sana misafirlğe geldik. Sen bizim gelinimizsin, yapmak zorundasın her şeyi. Eşimde benim ailem eve gelebilir. Sen evdesin sonuçta çalışan bir insan değilsin, herkes buraya gelebilir diyor.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

“Kayınvalidem gelinin çalışma taraftarı değildi, gelin çalışsın istemezdi. Eskiden ki düşünceleri bu yöndeydi. Ama artık oğlu ezilmesin, oğlu daha fazla sıkılmasın, para harcamasın diye gayet hür beyinli oldu bu konuda. Gelinin çalışması artık sorun olmuyor onun için, önceleri karşıydı ama biliyorum.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Kadınlardan Yelda ve Merve; ev hanımı olduklarından dolayı kendi işlerini kendileri yaptıklarını, çocuklarına kendileri baktıklarını, eşlerinin ailelerine sorumluluk yüklemediklerini, bu sebepten de eşlerinin ailesiyle ilişkilerinin daha sağlam olduğunu dile getirmişlerdir. Meryem ise eşinin annesiyle birlikte aynı evde yaşadıklarını hiçbir sorun yaşamadıklarını belirtmiştir.

“Bence ev hanımı olmam eşim için artı yani. Bence ailesiyle de olumlu etkiler oluyor. Sürekli çünkü çocuk bırakacağımı düşünürsek, yani bu mesafeyi koruyamazdım o zaman ya da ben sürekli ne bileyim onlardan bir beklenti içinde olsaydım, onlarda benden bir beklentiye girerlerdi ve sıkıntı olurdu. Şuan da kimse kimsenin etlisine sütlüsüne karışmıyor güzel yani. Sonuçta bakıcıya veremeyebilirdim ya anane bakacaktı, ya babaanne bakacaktı düşününce. Eve geliyorlar yani çalışan kadın olsam öyle rahat gelemezler yani.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

“Tabi ki şöyle bir şey var. Hani çocuklara sahip çıkıyorsun, evini tam bir benimsiyorsun. Hani o şekilde uğraştığını gördükleri için, ben çok titiz, titiz demeyelim de düzenli bir insanım. Düzenli olsun isterim her şeyim. Hani

onu seviyorlar mesela. Her şeyi, turşumu kendim yaparım, reçelimi, salçamı her şeyimi kendim yapıyorum. Bunlar onlar için hoşlarına gidiyor mesela. Onların her işlerinde yardımcı oluyorum yani. Bundan dolayı çok memnunar.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

“Birlikte yaşadık. Bide kendi geçmişimde de şey var kendi amcalarım babaannem halam falan iç içe yaşamış insanlarız. Yani tek başına büyümediğim için eşimin ailesi de bana zorluk olarak gözükmedi. Oda aileden biri... Çalışmadığım için ilişkilerimi daha olumlu hale getirdi. Çünkü çalışıyor olsan kendine zaman ayırmak istersin. Boş kalan zamanında çocuğuna çocuğuna ya da ne bileyim arkadaş ortamına ama ev hanımı olunca biraz daha rahatsın zaman konusunda tabi ki onlarla beraber olduğum zamanda da kaliteli vakit geçirdiğim için. Ona da kendini zorluyorsun onların da hakkını vereyim düşüncesiyle...” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

Ev hanımı olmanın eşlerinin ailesiyle olumsuz ilişkilere sebep olduğunu düşünen kadınların görüşlerine baktığımızda Seda, ev hanımı olduğu için eşinin ailesinin kendisini pasif gördüğünü ve kayınvalidesiyle kendisini bir tuttuklarını; Zeliha, çalıştığı zamana nazaran eşinin ailesinin daha sık kendilerini ziyaret ettiklerini ve bu durumdan rahatsız olduğu dile getirmiştir. Zeliha ile benzer şekilde Hacer’in de değindiği nokta ziyaret ve hizmet hususu olmuştur. Suzan ise kayınvalidesiyle aynı evde yaşamının kendisine hiç iyi gelmediğinden, birbirlerine katlanamamaktan dem vurmuştur.

“Çalışmadığımda daha olumsuz oluyordu. Çalışmadığında insanlar sana daha rahat gelip gidebiliyorlar, seni daha kolay rahatsız ediyorlar. Çalıştığında belli bir saatte gelip gittiğin için, insanlar kafasına göre senin evine girip çıkamıyor. Ama çalışmadığında, çat kapı çıkıp gelebiliyorlar. Hani bu şuan içinde geçerli, çalıştığında daha rahatım. Çalışmadığında insanlar seni rahatsız edebilme özgürlüğünü kendinde buluyor. Ama çalışırken tedirgin oluyorlar. İşte olur, yorulur, müsait olmaz vs. gibi.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Olumsuz oluyor. Hizmet bekleniyor. Gelip ben burada kalayım, edeyim. Tamam, kal da oturursun, Allah razı olsun bir sokum bir şey yersin mesela. Ama sen, hem bunu yiyorsun, hem de benim arkamdan ağzına geleni sayıyorsun yani. Sen benim fasulyemi yiyorsun terbiyesiz seni. Ben senle bu lafları duyduktan sonra nasıl yüz yüze bakayım. Ben seni görmek istemiyorum kardeşim bu kadar basit. Benim sinirim allak bullak oluyor. Bir telefonla konuşuyor ya, benim buralarıma bir yanma geliyor. Böyle başıma doğru alev alev yanıyorum.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“...3 yıldır kaynanamla birlikte yaşıyorum. Kendisi Alzheimer... Odaya dalmasından kaynanamın rahatsız olurum. Bir bulmaca falan yaptığı zaman

mesela ben her şeyi bilmek zorunda falan değilim. Eski terimler falan oluyor mesela bulmaca yapıyor, şunu biliyor musun diyor mesela “hahaha bunu bilmeyecek ne var, bu bilinmez mi aaa” falan böyle aşağılaması var. Bir şeyi bilmediğin ya da yapamadığın zaman bunu yapmakta ne var, neden yapamıyorsun. Ama öbür geline hiçbir şekilde onu söyleyemez, korkuyor çünkü. Tabak, bardak, çanak kırdılar karşılıklı. Öyle kavga çıkıyor aralarında. Kaynana bir tabak atıyor, eltim bir tabak atıyor yere, böyle tabaklar havalarda uçuşmuş... Kaynanam bana terbiyesiz, saygısız diyor... Çok bilir acayip işine gelen şeyleri söyler. Bende diyorum ki kolaysa diğer geline git terbiyeyi onda gör gidebilirsen git dedim. Niye gidiyormuşum ki diyor, gitmem diyor. Yemeğini masaya koyuyorum, yemeğe çağırıyorum. O istiyor ki ben yatağında yatayım. Işığı kapattırmak için kızımı çağırır düşün. Kumandayı istemek için kızımı çağırır. Sultan Abdülaziz’in gelini, hanımı sanki ben ona şey yapıcam hizmet edicem, götürmüyorum...” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

3.4. Ev Hanımlarının Ekonomik Sorunları

Ev hanımlarının sorunlarından bir diğeri olan ekonomik sorunlarını tespit etmek amacıyla görüşülen kadınlara ilk olarak ekonomik sorunlarının olup olmadığı, varsa ne gibi sorunlar yaşadıkları sorulmuştur. Kadınların genellikle bu soruya verdikleri cevap eşlerinin maddi durumlarının ne kadar iyi olup olmadığıyla doğru orantılıydı. Görüşülen kadınların (8 kişi) en çok yaşadıkları ekonomik sorun, eşe bağımlı olma, maddi anlamda özgürce hareket edememeleridir. Sümeyra ve Saliha, ilk olarak maddi sıkıntısının olmadığını belirtmişlerdir. Kendilerinin şahsi olarak maddi sıkıntılarının olup olmadığı sorulduğunda ise eşe bağımlı olma, istediğini istediği şekilde tasarruf edememek cevabını vermişlerdir. Yelda ise eşinin bu konuda kendisine özgürlük tanıdığını yalnızca eşinin ekonomik durumunun değişimine göre hareket etmesinin kendisini zorladığını dile getirmiştir.

“Eşimin tabiriyle aç mısın açıkta mısın diyor bana bazen. Aç değilim, açıkta değilim. Hani kadınların ekonomik özgürlüğü olsun deniliyor ya, yani parayı istediği gibi harcama noktasında eşe bağımlı olmama noktasında deniliyor ya. O noktada heralde biraz sıkıntılarım olabiliyor.” (Sümeyra, 32, Daha önce çalışmış)

“...Her istediğimi alamıyorum. İstedikim şekilde alamıyorum. Diyelim ki et alacağım, ben eti doğru düzgün alamıyorum bile. Bu nedir problemdir. Maaştan dolayı her şeyi alamıyorum. 2 kilo alacağıma 1 kilo alıyorum veya 1 kilo alacağıma yarım kilo alıyorum.” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

“Genel olarak istediğini alabilen bir insanım. Eşim o şansı da tanıyor bana sağ olsun. Ama ister istemez eşiniz sıkıntılı olduğu zaman harcamalarınıza dikkat etmek zorunda hissediyorsunuz ve bazı şeylerden fedakârlık etmek zorunda kalıyorsunuz. Bunlarda herhalde sıkıntıya sokuyor ya da şöyle eşin sana o olanağı tanıyor ama birinden borç alıyorsun mesela ona borcun olduğu için ona borcunun vakti bile olsa sen orda para harcayamıyorsun ya da ne bileyim bir tatile gidemiyorsun. Çünkü arkandan “aaa bak bana borçları var ama tatile gittiler, bana borçları var ama arabayı değiştiriyorlar, araba alıyorlar” falan böyle şeyler olduğu için tabi ki o beni sıkıntıya sokuyor.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Zeliha'nın bu konuda değindiği nokta kişisel ihtiyaçlarından önce evinin ihtiyaçlarını düşünüyor olması olmuştur. Hacer ise günümüz ekonomisinin pahalılığına değinerek yaşadığı zorlukları dile getirmiştir.

“Şöyle problemler oluyor. Sen kendi kadın olduğun için şahsi özel ihtiyaçlarından men oluyorsun ya da vazgeçiyorsun. Kendin onu iptal ediyorsun. Mesela bugün eve mutfak alışverişi yapılacaksa, misafir gelecekse, senin de kaşın bıyığın alınması gerekiyorsa, o mutfak alışverişi yapılıyor öyle düşün.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Valla hayat bir kere pahalandı. Bir bakıyorsun patatese 5 lira. Allahtan şu tanzim şeyleri açıldı da 5 kilo aldık yine... Alışveriş masraflarında sıkıntılar yaşıyorum. Şimdi poşette parayla oldu. Ben bir de evden çıkınca cebimde poşet taşıyacağım. Eee başka bir yerdeyim mesela ben mecburen para vermek zorunda kalacağım, sıkıntı yani.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Kadınların (6 kişi) ekonomik anlamda yaşadıkları bir diğer sorun, eşlerinden para isteyememeleri ve bu konuda zorlanmalarıdır. Sümeyra, eşinin kendisine verdiği paranın anasının ak sütü gibi helal olduğunu belirtmiş; Leyla, maddiyatı çok sorun haline getirdiğini ancak artık eşi eve ne getirirse kabulü olduğunu; Hacer ise maddi anlamda problem yaşadığı zamanlarda eşinin cebinden para aldığını dile getirmiştir.

“...Geçmişte de çalıştığım için o para kazanma meselesinde, kendi paramı kazanıp harcama noktasında, onun da biraz tadını aldığım için eşten para istemek biraz zoruma gidiyor. Halbuki ben bu eve katma değer sağlıyorsam, tamamlayıcıysam, bir sürüde enerji harcıyorsam, efor sarf ediyorsam aslında eşimden aldığım o para benim anamın ak sütü gibi bana helal olan bir para. Ben bu helal olan parayı isterken niye bu kadar sıkılıyorum bunu da anlamıyorum. Aslında bu da yine toplumun bir algısı... Şöyle bir algı hatası var. Hep işte anneler, aman kocana bağımlı olma, eşine bağımlı olma. Ya nedir yani eşe bağımlı olma yani öyle bir şey yok ki. Hani eşe

bağımlı olma da, bu ev kadını yaftası gibi bir yafta oluyor yani. Bende bu evde yaşıyorum. Bende bu eve bir değer katıyorum. Ben bunu hak ediyorum yani diye düşünüyorum...” (Sümeýra, 32, Daha önce çalışmış)

“Çok fazla maddi konularla hemhal olunca bu sefer ister istemez eşine karşı da bir kırıcı oluyorsun. Yani bir şey söylemesen de, sözlü de olmasa, bir şekilde eşin olumsuz algılayabiliyor. Senin bir davranışından atıyorum ufakta olsa bir yorumundan, sana basit bir şey gibi geliyor ama hani erkek onu öyle algılamıyor tabi. Gücsüz, beceriksiz şeyiyle algıladığı için sanırım herhalde öyle algılıyor ki tepkisi çok aşırı olabiliyor... Şöyle bir yol buldum kendimce. Şimdi çok fazla ilgilenmiyorum. Yani rahatı onda buldum. Eşim getiriyor yiyorum. İstedigimi de veriyor. Alıyorum alacağımı, onun dışında çok fazla sorgulamıyorum...” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“...Cebinden alıyorum. Fark ediyor bazen, diyorum sen bazen düşürüyorsun diyorum. Gerçekten ama bir gün yolda 50 lira düşürüyor, 100 lira düşürüyor. Benim aldığım ne? 10 lira, 20 lira. Bu aralar almıyorum ama bazen de acıyorum, çok fazlaysa içinden alıyorum. Çok azsa almıyorum. Yine insaflıyım. O parayı da ne zaman alacaksın, akşam ya lavaboda oluyor ya banyoda olunca süre de uzun, öbür türlü korkuyorum.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“İsterken sıkıntı çekiyorum. Genelde istememeye çalışıyorum ama çok mecbur kalırsam. Ne kadar lazım 5 lira yeter mi? 10 lira yeter mi? Yavaş yavaş çıkartıyoruz. En alttan başlar ama 5 lira yeter mi yetmez deyince onu 20 liraya çıkarmaz hemen 10 liraya...” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

Kadınlara yöneltilen sorulardan biri de maddi ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları ve maddi ihtiyaçlarının karşılanmadığı zamanlarda nasıl bir yol izledikleriydi. Kadınların çoğu (12 kişi) maddi ihtiyaçlarının eşi tarafından karşılandığını, bu kişilerin bir kısmı (3 kişi) aynı zamanda kendi ailelerinden de maddi anlamda destek alabildiklerinden bahsetmişlerdir. Geri kalan kadınlardan Zeynep, eşinin hasta bakım parasını ve maaşını aldığını; Meryem, kira geliri ve emekliliğinin olduğunu; Zeliha, internet üzerinden satış yaptığını; Aynur ise maddi ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını belirtmişlerdir.

Kadınlardan bazılarının (3 kişi) ihtiyaçlarının karşılanmaması noktasında eşleriyle tartışma yaşadıkları görülmüştür. Seda, ihtiyaçlarının genellikle eşi tarafından karşılandığını, karşılanmadığı zaman ise herhangi bir yol izlemediğini, küsse dahi eşinin isteğini karşılamayacağını, ailesine başvurduğunu ve bu noktada eşiyile aralarında tartışmalar yaşandığından bahsetmiştir. Bu konunun tartışma konusu olduğu bir diğer aile de Suzan'ın ailesidir. Suzan, eşinin kendisinin ihtiyaçlarını yeterince karşılayamadığını, nasıl bir yol izlediğine dair ise aslında eşini aşağılayabileceğini

ancak tartışma çıkacağından endişe duyduğundan böyle bir girişimde bulunmadığını belirtmiştir. Aynur'un bu noktada yaklaşımı ise şu şekilde olmuştur:

“İzlenebilecek her yolu izledim. 11 yıllık evliliğim içerisinde artık tartışma boyutundayız. İş oraya döndü bizde. Belki bunu başka yollar halledebilenler oluyordur çiftler arasında ama eşim biraz cimridir. Biraz değil aslında açık konuşmak gerekirse, gayet cimridir. Her şeyin çok ucuzunu, en ucuzunu alır. Benim ihtiyaçlarıma gelince, o onun için füzuli ve gereksizdir. Ama ben tabi ki bu yaşına kadar kendi paramı kendim kazanmışımdır. Babamın dahi eline bakmamış olan ben, şuan evlendiğim adamın eline bakmak zorundayım. Bu çok sinir bozucu bir şey benim için...” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Derya'nın eşi de ihtiyaçlarını genellikle karşılamaktadır ancak Derya'ya göre eşi kendisinin bazı isteklerini gereksiz görmektedir. Derya, bir şala 150 TL verebileceğini ancak eşinin bu harcamayı füzuli gördüğünden bahsetmiştir. Sümeyra, eşinin ihtiyaçlarını karşılamadığı zamanlarda kendi tabiriyle kadınlığını kullandığını, ikinci olarak da birbirlerine danıştıkları konularda evet dediklerini ve bu şekilde istediklerini yaptırabildiklerine dikkat çekmiştir. Leyla ve Ebru, kolay tatmin olan insanlar olduklarından maddi ihtiyaçlarının karşılanması noktasında bir sorun yaşamadıklarından bahsetmiş; özellikle Ebru, ihtiyaçlarını karşılayamayacağı bir duruma gelirse tasarruflu olabileceğini, kıyafetlerini dahi elinde dikebileceğini belirtmiştir. Leyla, ihtiyaçlarını karşılayamadığında borç aldıklarını belirtmiş, kendisine sorulan soruyu eşini merkeze alarak cevap vermesi dikkat çekmiştir.

“Yetiştiremediğim zamanlar oluyor. Ayağını, yorganına göre uzatmak zorundasın. Diyelim ki bu ay bir kıyafet alacam. İki şey almak istiyorsam birini alırım. Birini de öbür ay alırım. Paramı çok harcamamam. Rastgele şunu alayım, şunu alayım değil de, kendi ihtiyacımı alırım.” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

“Har vurup harman savuran biri değilim. Kayseriliyiz. Bana harcamak zevk vermiyor. Vitrin gezmek, bişey bakmak hoş gelmiyor yani. Harcamadığım zamanda mutsuz hissetmiyorum yani. Benim kendi tercihim, ben daha çok paylaşmayı seviyorum.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

Kadınların bazıları da (5 kişi) evde ek iş yaptıklarını ve internet üzerinden satış yaparak maddi ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirtmişlerdir. Hacer, evlere ek iş dağıtan işverenlerden zarar gördüğünü özellikle dile getirmiştir. Aynur, evde dikiş dikerek eşine maddi anlamda katkıda bulunduğunu, eşinin ihtiyaçlarını karşılayamadığını, saçlarını uzun süredir kendisinin kesmesinin psikolojisini etkilediğini ifade etmiştir.

“Eşim ihtiyaçlarımı karşılıyor ama evde ek iş yaptım. Onlar da beni batırdı. Kursaklarında kalsın. Ev hanımlarına bu işleri verenler sömürücü. Mesela 150 lira verecekti bana. Düşünsene herkesten yüz, yüz, yüz. Kapının önüne geliyor değişik değişik arabalar, jipler. Milletin parasını yiyerek. Eksiklerimi tamamlarım, çocuklarıma bir harçlık olur diye düşündüm. Can sıkıntısından yaptım ama benim sinirlerimi bozdu. Ben bir hafta kendime gelemedim. Hala da o 20 liranın peşindeyim aslında ama işte. Kandırdılar beni, paramı vermediler.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“El işi yaptım, boncuk işi yaptım evde onlardan mesela. Eşime, aileme, kendi evime destek olmak için, hayatımı yürütmek için. Turşu olayına girmek istedim bir ara mesela, turşu yapıp satmak istedim. Olmadı cesaret edemedik ona pek. Bir kafeye börek yapıp sattım. 2 3 yıl düzenli olarak sigara böreği gözleme olarktan. O bize iyi bir şeydi. Maddi olarak çok rahatlatıyordu.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

“...Eşim sadece kiraya ve faturalara yetebiliyor. Bende birkaç parça elbise dikip satabilirim oda çok mümkün olmuyor. Olduğu vakitlerde de el harçlığı çıkartıyorum. Yani hiçbir özelim yok. Bunu açık açık söyleyeyim. Saçlarımı uzun zamandır ben kesiyorum. Yakın zamanda bir kere kuaföre gittim. İş bu kadar saçma bir yere geldi geçim sıkıntısı konusunda. Saçını kendi kesen bir kadının ekonomik durumunu siz düşünün. Kuaföre gidecek durumda bile değilim yani. Kaşlarımı kendim alıyorum. Özel şeylerimi hep kendim evde hallediyorum.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

“Ben şuan Letgo’da 2.el kitap satıyorum. Benim bir projem var. Ben sokakta kâğıt toplayan kişilerle anlaşp, onlardan kiloyla kitap alıp, onları Letgo’da satıyorum. Mesela benim oradan gelen ufak tefek harçlıklarım oluyor. Malum Türkiye’de yaşıyoruz. Kimse çok kitap okumuyor falan. Onun haricinde eşimin çalışmasıyla o ihtiyaçlar gideriliyor.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

Kadınlara yöneltilen sorulardan diğeri ekonomik ihtiyaçlarda önceliklerinin neler olduğuydu. Kadınlar bu konuda çeşitli cevaplar vermiş önceliklerinden bahsetmişlerdir. Kadınların ekonomik ihtiyaçlarına yönelik bireysel cevaplar yerine, aile eksenli cevaplar verdikleri; ev, eş ve çocuklarla kendilerini bütünleştirdikleri, kişisel cevap veren iki kişinin ise ekonomik ihtiyaçlarda önceliklerine yönelik sigara cevabı verdiği görülmüştür.

Kadınların çoğunun (15 kişi) ekonomik ihtiyaçlarına yönelik verdikleri cevap “Mutfak Masrafları (Gıda: Yiyecek, İçecek)” olmuştur. Kadınların (7 kişi) ekonomik ihtiyaçlarından bir diğeri “Giyim Masrafları: Kıyafet, Ayakkabı”dır. Kadınların

genellikle giyim ihtiyaçlarını geri planda tuttıkları, eşleriyle bu konuda çatışmalar yaşadıkları gözlemlenmiştir.

“Eşime göre bakarsak işte dediğim gibi yeme, barınma. Kıyafet bile geri planda geri kalıyor. Bizde sağlık da çok geri planda mesela... Kıyafet konusunda kendisine önceliklidir. Benim işim bu der mesela. Ben evde olduğum için gerek görmüyor. Yediğinden yedirir de, giydiğinden giydirmez.” (Sümeysra, 32, Daha önce çalışmış)

“Kimin ne ihtiyacı varsa o şekilde karşılanır. Ayrı bütçe ayrılmaz. Atıyorum birinin ayakkabıya ihtiyacı varsa ayakkabı alınır, diğerinin montuysa mont alınıyor. Yani aynı dönemde yırtılmıyor veya alınan ayakkabılar kullanılan şeyler ihtiyaç isteğe bağlı.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“Evin genel pazar ihtiyacı olur. Gider alır gelirsin ama kıyafet öyle değil. Sana şu kadar para verdim, bu kıyafet paran denmiyor yani. Çıkıyorsun 2 ayda 1, o zaman ne kadar vermişse ona göre alışveriş yaparsın.” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

Kadınların (6 kişi) ekonomik ihtiyaçlarına dair bahsettikleri bir diğer ihtiyaç “Barınma Masrafları: Faturalar, Kira”dır.

“Ev sahibi olmadığımız için en büyük önceliğimiz kiramız. Sonrasında mutfak ihtiyacımız. Sonrasında evin genel ihtiyaçları (temizlik malzemeleri, kişisel bakım ürünleri) bunlardan önce arada bir de sigara var. Yiyecekten sonra gelen ilk ihtiyaç sigara, sonrası teferruat.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Bana kredi kartı veriliyor. 11 binlik kart ama aybaşı geldiğinde 3 binlik oluyor. İlk kartı aldığımda harcamalarımı kısıtlıyor. Eşim benden ev masraflarımı azaltmamı bekliyor. Eee nasıl azaltıcam. Her gün mesela alışverişe markete çıkma diyor... Faturalar. Benim zaten kredi kartımın gelirinin hepsi faturalar. Benim doğalgazım, suyum, elektriğim, internetim. Hayır, sen bunları hesap et. Aslında bilincinde ama 500, 500 nasıl kısıtlayayım ben. Benim doğalgazım 500 milyon geliyor zaten ordan bir çak bakayım sen. O diyor ben üstüme bir şey almıyorum, ben diyorum ben üstüme bir şey almıyorum. Bu sefer iş faturalara dönüyor...” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Kadınların (5 kişi) ekonomik ihtiyaçlardan biri de Zeliha’nın bahsettiği gibi “Temizlik Masrafları: Deterjan, Kişisel Bakım Ürünleri”dir. Neriman temizlik ürünleri hariç her ihtiyacını kendisinin ev içinde üreterek karşılayabildiğini, markete yalnızca deterjan satın almaya gittiğini belirtmiştir. Suzan ise deterjan dahi alamamasının üzüntüsünü ağlayarak şu sözlerle ifade etmiştir:

“Deterjan. Bir tek deterjan. Beni yıkan deterjan. İşte tuvalete git bir Domestos dök, oraya git bir Cif dök. Mutlu oluyorum, oraya döktüm mü beyazlıyor, mutlu oluyorum. Şimdi bu halılara gücüm yetse de yıkasam hepsini, hava güzel açtı. Balkonları yıkasam. Böyle yıkasam o gün akşam çok mutlu oluyorum. Dün duvarları falan sildim. Duramıyorum yani duramıyorum. Çocukluğumdan beri işleri çok severim.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

“Yiyecek, ondan sonra işte koca namzeti neye ihtiyaç görüyorsa. Ben çok konuşmuşumdur. Tuvalet kâğıdı ve deterjan demişimdir. Çamaşırları yıkayacağız ya mecbur. Onu o şekilde alabilmişimdir. Bide mutfakta ki Pril. Çok sıkıntı olacaksa gerçekten dibini göstereceksin, birkaç gün geçecek ondan sonra alacak. Hani bazılarının evinde görürüm 3 4 tane şampuan, deterjan bizde bir kalıp sabun yok o bizde yok yani...” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

Kadınların (5 kişi) ekonomik ihtiyaçlarından biri de “Eğitim Masrafları: Okul taksitleri, Kırtasiye Masrafları”dır. Eğitim masraflarının ihtiyaç olması çocuğu küçük olan kadınlarda (3 kişi) ise “Çocuk Masrafları: Bez, Mama, Temel ihtiyaçlar” şeklinde kategorize edilebilir.

“Çocukların ihtiyaçları, eğitim masrafları. Bunlar çok önemli her şeyden önemli.” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

“Eğitimi geçtik, birinci sırada eğitim var bizde. Özel ders falan alıyorlar bir şekilde...” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

Kadınların (3 kişi) ekonomik ihtiyaçlarından bir diğeri de “Sosyal Faaliyetler: Gezi, Sinema, Piknik” dir. Görüşülen kadınlardan Hacer ve Aynur sosyal hayatlarında aktif olamamalarından şikâyetçi olduklarını dile getirmişlerdir.

“Bazen de eşim işine geldiği zaman kuaför şeyi yok, saç boyası yok, ondan sonra hiçbir şeyi yok... Ben elin karıları gibi sokaklarda gezmiyorum, fış fış yemiyorum. Bir aldıklarını bir giymiyorlar ah. Bunları görünce ben kötü hissediyorum. Bunların kocalarının sesi çıkmıyor mu ya diyorum. Ben şimdi bunu alsam diyorum, içten içten yine beni zorlayacak diyorum, ben bunu almayayım diyorum. Yeter ki çocuklarım gezsın eğlensin alsın. Eve bir eşya aldığımda, geçen mesela fincan aldım. Oda kaç ay sonra aldım. Sorduğunda ben bunu yıllar önce almıştım diyorum mesela saklıyorum... Bende isterim herkes gibi gezmek, hafta sonu kahvaltılara gideyim... Bizde para varsa biz yaşamasını bilmiyoruz.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“...Maddi olarak eşimin kazancı sadece bizim kiramız, elektriğimiz, suyumuz, doğal gazımız, yeme, içme, temizlik ihtiyaçları ancak bunlara yetebiliyor. Ekstra ne bir sinemaya gittiğimiz var. Ne bir tiyatroya gittiğimiz

var. Ne bir dışarıda çıkıp, doğru dürüst bir mekânda oturup yemek yemişliğimiz var. Atıyorum kalkalım, şurda gidelim kahvaltı edelim demişliğimiz var. Tamamıyla dışarıdan kopuk bir hayatımız var. 1, 2 yıldır tamamen eve bağlı, eve kapalı yaşıyoruz. Bu da artık gerçekten çok bunaltmaya başladı beni.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

“Biriktiririz yani. Bir hafta sonu rutindir, her hafta sonu dışarıdayız. Pazar günleri özellikle. Eşim de memnundur bu durumdan. Hani şöyle düşünüyoruz. Ailemiz yok burda, bir yere çıkamıyoruz, birbirimize zaman ayıramıyoruz. Her hafta sonu zaten birbirimizi göremiyoruz. Çalışıyor, çocuklar okula gidiyor kendimize zaman ayırıyoruz diyebilirim yani.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan bazıları (5 kişi) da maddi ihtiyaçlar konusunda, birikim yapmanın ve tutumlu olmanın önemine vurgu yapmışlardır.

“Eşyaların bozulmadığı takdirde değişimi olamaz. Mecbur. Ben bir fırını bile zorunda kalmasaydım almazdım. Bu sene bir fırın aldım. Buzdolabım paslandı ama tamamen bozulmadan değişmem, niye değiştireyim. Eski bir şey almam evime ama bozulmadığı takdirde de hiçbir şey almam evime.” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

“...Ben biraz şeyim. Benim zulada mutlaka belli bir miktar paramın 3 5 neyse mutlaka olması lazım. Yoksa ben kendimi rahat hissetmiyorum. Eşimin de kısmen var haberi. Çok gizli değil yani.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“Birikimim oluyor. Olmasa sıkıntısını yaşırdım. Anında elimde paranın olması çok güzel bir şey. Eşimden her dakika para istemek güzel bir şey değil. Elinde senin az da olsa para olması çok güzel bir şey. Hani seninmiş gibi, özgürce harcayabileceğin bir para gibi...” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

“Ben evlendim anne babam öyle değildir. Biz her zaman bir yatırımımız olur. Her insanın bir parası olur. Bu ailede sadece yeme, içme, giyme, gezme olarak hayatımız geçti. Eşim öyle, benim bankam karnım der hani. Güzel şey yiyeyim, hiç eksik etmeyeyim, kenarda cebimde küflü para bulundurmam der mesela. O yüzden ben, böyle bir kenarda insanın parası olmalı diye düşünürüm.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan Meryem diğer kadınlardan farklı olarak arabası için de masraf yaptığını; Merve ise sigara kullandığını belirtmiştir. Merve ile görüşme esnasında dikkat çeken bir nokta da sigara içiyor olmasının, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılama anlamında vicdanını etkilemesiydi. Bu durumu da Merve şu şekilde ifade etmiştir:

“Sigara kullanmıyordum ama şuan kullanıyorum. Şöyle bir şey söyleyeyim eğer ben bir paket sigaraya 5 lira verdiğem, o gün sigara alırken mutlaka 5 liralık yanında çocuğuma ya da evime bir şey alırım. Ama genelde çocuklara yapıyorum. Onların hakkıdır diye düşünüyorum anlıyor musunuz? 5 liralık da mutlaka bir şey alıyorum onların da tüketebileceği. İyi bir şey çünkü vicdani olarak rahat edemiyorum.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

Ev kadınlarına yöneltilen bir diğer soru da ev kadınlarına yönelik sigorta ve desteği konusunda bilgilerinin olup olmadığıdır. Kadınların yarısından çoğu (10 kişi) ev kadınlarına yönelik sigorta ve devlet desteği hakkında bilgilerinin olmadığını, yarısına yakını (6 kişi) ise bilgilerinin olduğunu belirtmişlerdir.

Seda, bu konu hakkında bilgisinin olmadığından ancak olması gereken bir durum olduğundan ve kadınların bu desteği hak ettiğinden; Hacer, ev kadınlarına bir sermaye olabileceğinden olumlu karşıladıklarını belirtmişlerdir. Derya da bilgisinin olmadığını, eşinin sigortayı lüzumsuz gördüğünü, günümüzde ödemesinin yapılıp, gelecekte az miktarda para almanın anlamsız olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Sigorta ve devlet desteği hakkında bilgisi olmayan diğer kadınların görüşleri ise şu şekilde olmuştur:

“Bilgim yok. Pek de bir destek olduğunu görmüyorum. Olsa benim haberim olurdu ev hanımı olarak. Onun haricinde olmalı. Aslında böyle birşey olsa sosyal farkındalık olur. Bir yandan da böyle bir destek olmasa keşke bunun değeri ortaya çıksa, çok iyi olur, evde görev paylaşımı oldu vs. şeklinde. Bunun değeri anlaşılrsa çok iyi olur ama şimdiki devirde, şimdiki düzende her şey maddiyatla ölçüldüğü için yani bir insanın itibarı bile parasıyla ölçülüyor. Parası varsa itibarlı, yoksa itibarsız şeklinde. Ev hanımlarının itibarı da parayla ölçülüyor. Eğer öyle bir destek olsa bir yardım olsa, belki değerini bilmeyen insanlar vardır bu şekilde yaşayan ama ben kendi değerimi biliyorum. Dışarıdan bilinmesi açısından belki değerimiz bilinirdi.” (Sümeyra, 32, Daha önce çalışmış)

“Olmalı sigorta. Maaş bağlanmalı. Bence kadın çalışmalı hiçbir durumu yoksa. Mesela görüncem boşu boşuna oturuyor. Eşinin durumu var diye çalışmadı. Bide ailesi çalıştırmıyordu ama bilmiyorum boş oturmak geliyor bana. Böyle bir durum var, fakat emeğin sömürülmesi durumu da var. Öldükten sonra erkek üzerinden emekli olma durumu var. Bu çok yanlış bir şey, evdesin, bakmak zorundasın, bakıyorsun eşe bağlı sigortalısın ölünce.” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

“Vallahi yok. Şöyle söyliyim bir bireysel emeklilik dışarıdan kendim yaptırdım. Orda bir %25 devlet katkısı varmış heralde. Aylık ödeme yapıyorum. 55 yaşında zannedersen bir emeklilik olacak işte ama her ay

belli düzenli bir para yatırmak gerekiyor yani. Çok iyi olur yani. Çok çok geç kalınmış bir proje bence.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

Ebru, bilgisinin olduğunu ancak maddi durumunun iyi olmasından ötürü sigorta ve devlet desteği hususunda bir sorun yaşadığını, ilgilenmediğini belirtmiştir. Diğer kadınların görüşleri ise şu şekilde olmuştur:

“...Ev hanımları olarak sigortanın yarı parasını ödüyorsun. Devletin güzel bir şeyi. Ev ekonomisi, evde yaptığın şeyleri herhalde internet üzerinden sattığında hiç vergi falan ödemiyorsun. Üretime yönelik Kosgeb desteği var. İsterseniz hani iş yeri açma yeteneğiniz varsa. Var birkaç şeyden haberim var. Olumlu karşılıyorum, tabi ki çok güzel.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

“Devlet 25 yıllık evliliği doldurmuş ve hiç çalışmamış, sigortasız ev hanımlarına şuan maddi bir destekte bulunuyor. Onun haricinde çocuğu varsa, çocuklarına bir destekte bulunuyor. Kadının kocası ölmüşse, dulsa o konuda da destek oluyor...” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Evet var. Şimdi yaptırıcım hatta. Devlette şey varmış. SGK’da çalışmayan kadınlar için, aylık 80 lira gibi bir para ödeyip sağlık sigortası yapılmış. Bende yeni öğrendim bunu yaptırıcım. Araştırma içindeydim bende. Güzel yani ameliyat olmam gerekiyor. Çocuğum da kendimin de eşimin de bir takıntısı var devlet hastanelerine götürmüyor sevmiyor. İki katı para vericektim. Eğer öyle bir şey gerçekten varsa, bu hafta gidip öğrenicem. Çok güzel bir şey olmuş olacak, yarı fiyatını ödemiş olcam.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Ev kadınlarına yönelik devlet desteği ve sigorta hakkında bilgisi olan kadınlardan bazıları ise bu desteğin bir fayda sağlamadığını ve kendilerine uygun olmadığını düşündüklerini belirtmişlerdir.

“Var dediler ama hacıya dedim gidelim, olalım dedim. Diyor ki sana vermezler onu, senin evin mevin var diyor. Sormuş birkaç kişiye evi olana olmuyormuş. Olsa gider alırım ki paramı. Sonuçta 35 yıllık bir evliyim yani millet gibi bir gün evlenip, bir gün boşanmadım. Yokluğun varlığı da var, yokuşların düzü de var. Tabi ki buraya kadar çok rahatlıklarla gelmedik. Sonuçta mücadele mücadele buraya kadar geldik...” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

“...Bireysel emeklilik diye bir şey çıkardılar. Faso fiso. Kızım dedi haberlerde mi bir yerde görmüş. 20 yıl evli kalan sigortalananacakmış, para veriyorlarmış anne dedi. Tam emeklilik veriliyorsa güzel bir şey, yarı emeklilik oluyorsa sıkıntı. Bir de cebimden para ödeyeceğim üstüne sıkıntı yani.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

“Bilgim var ama 53 yaşımdayım. Ödeyelim diyorum. Eşim, çok yüksek para diyor. Prim çok eksik, ödeyemeyiz, faydalanamayız diyor. Ona üzülüyorum. Yararı yok, gün sayım çok eksik, ne kadar ödeyeceğim, kaç sene ödeyeceğim de diyor. Bir af falan çıkarsa, toplu ödeme falan belki faydalanırsın. Yoksa her ay 600-700 lira para ödeyeceğim. Bide bunu 10 sene ödeyeceğim hani bu da çok büyük bir yatırım. Gelirim olsa hadi onu da riske girersin. 10 sene sonra Allah ömür verirse, ihtiyacın olabilir yani emekli maaşına.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

“Evet, bir şeyler duymuştum. Biraz araştırdığım da olmuştu. Ama pek bana uygun olduğunu düşünmedim. Galiba bir yer tutmak gerekiyor işte ciddi anlamda o işe yönelmek gerekiyor. Ciddi adetle vergi mükellefi olmak gerekiyor. Şuan ona ayıracak vaktim pek yok benim. Daha çok ileriye yönelik, ileride düşüneceğim bir şey olabilir. Devlet desteği alıp en azından bir mekân bulup, orayı kiralayıp daha fazla makine alıp, gerekli olan bütün teçhizatları alıp o zaman bir devlet desteğine başvurmak daha mantıklı geliyor...” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Görüşülen kadınlara sorulan bir diğer soru ev hanımı olmanın ekonomik anlamda avantajlarının ve dezavantajlarının neler olduğuydu. Kadınların yarısına yakını (6 kişi) ev hanımı olmanın ekonomik anlamda avantajı olmadığını belirtmişlerdir. Ev hanımı olmanın avantajı olduğunu düşünen kadınların görüşlerine baktığımızda ise masrafları azaltmak (Mutfak, giyim, kişisel bakım masrafları) (7 kişi), dinlenmektir (2 kişi). Bazı kadınlar (5 kişi) ise eşin maddi durumu iyiye, ev hanımlığının avantajlı olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir.

Bahsettiğimiz üzere kadınların ev hanımlığının avantajı olduğunu düşündükleri ve değindikleri hususlardan biri masrafların azaltılmasıdır. Bu masraflar kadınlar için mutfak, giyim, kişisel bakım masraflarıdır. Bu noktadan hareketle kadınların görüşleri şu şekilde olmuştur:

“İki durum var. Çalıştığım dönemde ekonomik olarak her zaman evde yemek yapamadığım için, dışarıdan yemek söyleme oranın evde durduğum orana göre daha fazla. Bugün çok yorulduğum, dışarıdan yiyelim diyorsun. Bu ekonomik bir zarar... Ama evdeyken gün içinde evde olduğum için akşam yemeğini yapılabiliyorsun. Ama burada da bir tezatlık var benim gördüğüm. Çalışırken de zaten ekonomik özgürlüğün olduğu için bu ekonomik olarak bir zarar vermiyor.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Çalışıyor olsan benim masrafım olacak. Yani hiç bir şey olmasa giyim, kuşam olacak. Ben şimdi sezonun başında bir tane kıyafet alıyorsam bir dönem onu giyebiliyorum yani. Ama çalışıyor olsam her gün kıyafet sorunu olacak. Ekonomik olarak bakıyorum evde kalabalık bir aileyiz.

Bizde her gün mutlaka gelecek bir yardımcıya ihtiyacımız olacaktı. Yani onun maaşı da en azından bir asgari ücret oluyor yani. Her gün birinin olması gerekecekti. E küçük çocuk var. Onu da kreşe mi vermemiz gerekecekti o zaman hani. Yani ben nasıl bir iş yaparım da artı bana kalacak bir bütçe oluşturabilirim. Üst düzey bir iş yapmam gerekir heralde bunlar için. Bu saydıklarım en az 3 bin lirayı bulur muhtemelen. Yardımcıdır, kreştir, servistir hani her türlü o manada. Böyle bir eğitim durumumuz da yok...” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“Her şeyi kendim yaparım. Reçelimi, meçelimi genelde kendim yaparım. Millet gibi bakkaldan gideyim bir tane bir tane alayım yapmam. Makarnamı, mantımı kendim yaparım. Ev hanımı olduğum için. Onlar da bir ekonomi. Bugün eşim pazardan getirmese hiç bir şey yemeyebiliriz yani. Ben kadını görüyorum her gün işten gelirken elinde bir poşet. Benim en çok bakkala gittiğim şey deterjan yani. Deterjan bir tek deterjan.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Ev hanımlarının çoğuna göre (15 kişi) ev hanımı olmanın ekonomik açıdan dezavantajı ise eşe bağımlı olma, istediğini alamama, özgürlüğünün kısıtlı olmasıdır. Seda, yalnızca eşi çalıştığı için eve giren maaşın ihtiyaçlarını kısıtlandığından, istediklerini özgürce alamadığından; Derya ve Sümeyra da Seda gibi isteklerini rahatça karşılayamamaktan şikâyetçidirler ve bu durumun ev hanımlığının dezavantajı olduğu üzerinde durmuşlardır. Suzan’ın durumu diğer kadınlardan biraz daha farklıdır. Suzan eşinin iyi bir mesleği olduğunu ancak çalışmadığını kendisini maddi yönden kısıtladığını, gıda tüketiminde dahi kısıtlılıklar yaşadıklarını belirtmiştir.

“Yemek bile sınırlı giriyor eve. Yumurta bile sınırlı yenir yani evde. Çocuklar yumurta yiyecekler mesela kaç tane yumurta yediği sorulur. Oğlum kaç tane yumurta yedi mesela. Hala bilmez eşim sabahları 2 tane yumurta yediğini oğlumun. Bilse kızar yani. Ki o genç çocuk mesela okuldan geldiğinde yine yumurta yapmak istese mesela izin vermez. Yiyemezsin der. Patates kızartması yapılmaz bizim evde yağ gidiyor çünkü. Her şeye konuşur işte. Şeker çabuk bitti, deterjan çabuk bitti. Tuvalet kâğıdı almadı epey bir zaman. Hala tuvalet kâğıdımız yok, şu anda bitti. Yok yani.” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

“Eşe bağımlı oluyorsun, istediğin yere gidemiyorsun. İster istemez sıkıntılar oluyor. Şu saatte geleceksin, gidemezsin oluyor. Ekonomik durumdan ötürü bugün ne alsam, ne yedirsem diye düşünüyorsun. Problemler oluyor tabi.” (Zeynep, 51, Daha önce çalışmış)

“...Temizlik gereçleri, şampuan, diş macunu tarzı şeyleri ben alıyorum. Eşime göre kalitesiz ve markasız olması önemli değil. Hatta sabun bile alıp getirebilir, o mantıkta bir adam çünkü. Ben alırsam şampuan alıyorum. Bunları ben gerekli buluyorum ama o çok gerekli bulmuyor. Hiç çalışmayan bir kadın için eşinin eline bakıyorsa, eşi de uyumsuzsa ne getirdiyse ona kanaat etmek zorunda.” (Aynur,41, Daha önce çalışmış)

Meryem, Şengül, Ebru ve Neriman ekonomik durumlarının iyi olmasından ötürü problem yaşamadıklarını, ekonomik açıdan az gelire sahip ailelerin ev hanımlığının dezavantajını görebileceklerini belirtmişlerdir. Ebru kadınların maddi gelirlerinin yetmemesi durumunda çalışarak dezavantajlarını, avantaja çevirebileceklerini ve bunun için evde üretim yapmalarını tavsiye etmiştir.

“Çalışmayıp, para kazanmayınca, eşinin eline bakınca vardır. Ben kendim yaşamıyorum da. Eşinden para istemek, vermezse ısrar etmek mesela yani insana zor gelen şeyler. Bence şöyle olmalı, eş hanımına bu senin keyfi harcamandır ya da cüzdanda bulunması gerekendir diye bir haftalık vermesi, bütçe ayırması gerekir. Yani evin ihtiyaçları için değil ama istersen evin ihtiyaçları için harcarsın. İstersen çocukların, istersen kendin için harcarsın, istersen yardım için harcarsın. Elinde bir şeyin olmalı, gerçekten para istemek insana ağır gelen bir şey.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

“Şimdi mahallede herkes ek iş olarak sütyen askısı takıyor. O askıyı takmazsa parası olmuyor. Çünkü çalışmıyor. Geneli öyle. Onlar olmadı mı kadın diyor işte, kredi borcumuz çok var... Benim keyfim yerinde el işimi yaparsam keyfime. Ekonomik sıkıntı yaşayan kadınlar ev içinde iş yapmak zorundalar.” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

3.5. Ev Hanımlarının Psikolojik Sorunları

Görüşülen ev hanımlarının psikolojik durumlarını ve sorunlarını tespit etmek amacıyla kadınlara ilk olarak psikolojik olarak nasıl hissettikleri daha sonra da ev hanımı olmanın psikolojilerini nasıl etkilediği sorulmuştur. Kadınların yarısı (8 kişi) psikolojik olarak iyi hissettiklerini, bir kısmı (4 kişi) kötü hissettiklerini, bir kısmı(4 kişi) ise bir iyi bir kötü hissettiklerini belirtmişlerdir.

Meryem, psikolojik durumuna yönelik “Evli, mutlu, çocuklu. Şarkı söyleyelim hep birlikte”, Yelda ise “Mutlu, şanslı. Her şeye rağmen ben mutluyum arkadaş...” ifadelerinde bulunmuşlardır. Psikolojik olarak iyi hissettiğini ifade eden kadınlardan Derya, geçmişte çocuklarının sınavları konusunda depresyona girdiğini; Zeynep, kendisinin aslında psikolojik olarak iyi olduğunu ancak eşinin sağlık durumunun

psikolojisini ister istemez etkilediğini belirtmişlerdir. Leyla, geçmişte yaşadığı kaygılar olduğunu ancak şuan kendisini seven bir kadın olduğunu; Şengül ise psikolojik anlamda hiçbir destek almadığını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“İyiim yani çok şükür mutluyum. Bir şeyim yok, kaygı yok, kendini seven bir insanım. Kendimle barışığım. Ben genelde maddi boyutunda endişeliydim. Yarın bir gün bir şey olsa naparız. Hiç paramız yok diye düşünür, kaygılanırdım. Şimdi öyle düşünmüyorum. Anı yaşıyorum. Gerçekten buna döndüm yani ve çok mutluyum o manada elhamdülillah. Bugün sağlıklıyım, karnımda doydum eyvallah. Gerçekten anlık. Üzüldüğümüz kadar üzülmüşüz, mutlu olmam lazım benim artık.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“Valla iyiim çok şükür. Hiçbir yardım almadım şimdiye kadar. Mutluyum elhamdülillah. Yani maneviyatına yöneldiğin zaman, bir de sosyalite de hareketliysen, akşam bile elime bir eliş alma isteğim varsa, ben diyorum ki ilaca ihtiyacım şimdilik yok çok şükür. Çünkü bu zamandaki bütün insanların psikolojik problemi var. Elinde değil ama yaptıklarının da. Oturup konuştuğumuz zaman da aslında bu kadar kafaya takılacak bir şey yok. Niye bu kadar takılıyorsunuz. Hayat bu, bazı insanları kabul edeceksiniz diye teselli ediyorum.” (Şengül, 53, Daha önce çalışmamış)

Psikolojik durumunun kötü olduğunu ifade eden kadınlardan Sümeyra, kendi tabiriyle hayatında yaşadığı bunca zorluğa kafa yorması sonucu psikolojisinin de sağlam kalmayacağını düşündüğünü ancak son zamanlarda sorunlarını çözüm üretemiyorsa o haliyle bırakmayı öğrendiğini ve kendisini bu şekilde rahatlattığını belirtmiştir. Suzan ve Aynur ise psikolojik durumlarına yönelik şu ifadelerde bulunmuşlardır:

“Gördüğün gibi zırlayıp duruyorum. Reklamda yaşlı 2 tane karı koca var. Eşini seversen her şey güzel olur diyor ya. Bide eşini iyi seçersen diyor pardon. Seçmezsen salya sümük ağlarsın diyor ya. İşte salya sümük ağlıyoruz. Mutsuzum. Evlenmeseydim keşke diyorum. Bu insanla evlenmeseydim diyorum...” (Suzan, 42, Daha önce çalışmış)

“Mutlu değilim açık açık. Çok iyi durumda olduğumu söyleyemem. Bu sadece evliliğimle başlamış bir şey değil benim için. Çocukluğumdan beri çalışmayan bir babayla, anne babanın tartışma ortamında büyüyen bir çocuğum. Annem babam zaten boşandılar. O dönemden beri bir titreme olurdu bende, anne baba tartışmasından kaldığım dönemlerde. Bu tarz olumsuzluklara maruz kaldığın için ister istemez içinde baskılandığı şeyler oluyor insanın. Üzüntüler, sıkıntılar...” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Psikolojik durumlarının anlık değiştiğini ifade eden kadınlardan Neriman, sorun edilemeyecek konuları dahi sorun haline getirdiğini ve bu durumun ruh halini etkilediğini, çocuklarının kendisini rahatlaması konusunda uyardığını dile getirmiştir. Merve ve Hacer ise ruh halinin değişkenliğini şu sۆzlerle ifade etmişlerdir:

“Yeri geldiği zaman iyi, yeri geldiği zaman kۆtű. Genel olarak fena değilim. Kimi zaman iyi oluyorum, kimi zaman ne bileyim hię konuşmak dahi istemiyorum. Kendi kabuğuma çekilmek istiyorum. Bazen hię insan görmek istemiyorum. O sanırım benim kendi ruh halimle ilgili.”(Hacer, 39, Daha ۆnce çalışmamış)

“Karışık. Tam can alıcı noktayı sordun. Gerçekten karışık diyebilirim. Yani mۆkemmelim diyemem. Ortasındayım. Mutsuz olduğum şeyler var tabi ki. Eşim çok gۆzel bir oyuncu. Dışarıya gۆsterdięi suratını bana hiçbir zaman gۆstermiyor mesela. Çok fazla konuşup birbirimizi anlamıyoruz. Bu konuda çok sıkıntı yaşıyorum...” (Merve, 34, Daha ۆnce çalışmış)

Kadınlara ev hanımı olmalarının psikolojik durumlarını nasıl etkilediğine baktığımızda ise genel olarak mutluyum diyen kadınların ev hanımı olmaktan mutsuz olabildikleri, mutsuzum diyen kadınların ise ev hanımı olmaktan mutlu olabildikleri gۆzlemlenmiřtir. Kadınların yarısına yakını (7 kiři) ev hanımı olmanın psikolojisini olumsuz etkilediğini, yine yaklaşık aynı sayıda (6 kiři) kadının olumlu etkilediğini, az bir kısmı ise (2 kiři) ise ev hanımı olmanın psikolojilerinde herhangi bir etkide bulunmadığını, bir kadın ise ev hanımlığının psikolojisini bazı zamanlar iyi bazı zamanlar kۆtű hissettirdiğini belirtmişlerdir.

Aynur, ev hanımı olmanın kendisini asosyalleştirdiğini, Seda da aynı şekilde sosyal çevresini kısıtladığını, çalışan bir kadın olsa en azından stresini arkadaş ortamlarında atabileceğinden bahsetmişlerdir. řengűl, sۆrekli ev iři yapmanın boř ve psikoloji bozucu bir durum olduğunu, hayatına kalite katmak istediğini; Suzan, kayınvalidesinin evinde kayınvalidesi ile yaşadıklarını, kendine ait bir evi olsa belki daha mutlu ve istekli olabileceğini ağlayarak ifade etmiştir. Zeliha ve Saliha ise ev hanımlığının psikolojisini olumsuz etkilemesine yۆnelik řu ifadelerde bulunmuşlardır:

“Evde durmak, sۆrekli evde bulunmak insanın psikolojisini bozuyor. alışan bۆyle bir problemin olmayacak. Yani bir problem ۆzmek, bir iři halletmek, bir kirayı ۆdemek, eşine destek olmak insana kendini iyi hissettiriyor... alışırken cumartesi gۆnű yarım gűn çalışıyordum. İşten çıkıp haftalığımı alıp D&R gidiyordum. Ordan Starbucks’a gidip kahvemi içiyordum, geziyordum. Benim için bir detoks gibi oluyordu. řuan bunlar

yok. Psikolojimin bozuk olmasının sebebi, evde duruyor oluşum. Boşluk, bir işe yaramayan insan figürü gibi ya da belki adı verimsiz olabilir. Çünkü kadın kendini iyi hissedince daha verimli oluyor. Kötü hissedince verimsiz oluyor. Hani bugün benim moralim bozuksa, ben bu evi süpürmek istemiyorum mesela. Psikolojim günlük rutin işlerime yansıyor. Kendini kötü hissedenden bir kadın akşam çok harika bir sofraya hazırlayıp, hadi aşkım baş başa yemek yiyelim diyemez. Bunu hiçbir kadın yapamaz.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

“Mutfak, bulaşık vallahi... Hiç bitmeyeceğini biliyorsun. Giriyorsun siliyorsun, süpürüyorsun ama bir daha oranın kirleneceğini, tekrardan bulaşıkların konulacağını biliyorsun. Bunalıma sokuyor beni bazen. Mutfak yapıpken mutlu değilim. Evin işlerini yapmayı seviyorum. Mutfak beni bekliyor ama ben bu yastığı düzeltiyorum. Bu aslında düz ama oraya gitmemek için o yastığı düzeltiyorum.” (Saliha, 30, Daha önce çalışmamış)

Meryem, ev hanımı olmanın kendisine keyif, huzur verdiğini ancak mutlu olmasına rağmen daha planlı ve yoğun bir insan olmak istediğini; Yelda, ev hanımı olmanın kendisini iyi etkilediğini, çalışmaktan çekindiğini, çalışırsa eşine ve çocuklarına yetememekten korkan biri olduğunu ifade etmiştir. Yelda gibi düşünen kadınlardan bazıları da Ebru ve Zeynep'tir. Ebru ve Zeynep, iş hayatında insanlarla iletişim halinde olmanın ve o kişilerle kendi tabirleriyle uğraşmanın psikolojilerini daha çok etkileyeceğinden, ev ortamının iş ortamına göre daha rahat bir ortam olduğundan bahsetmişlerdir.

“Etkilemiyor ki, düzeltiyor beni. Bugün evi süpürseydim bak, bugün evi süpürmedim. Süpürseydim, silseydim çok mutlu olurum. Her gün elimden gelse yapsam keşke. Her şeyi aynı şekilde severim. Hiç sevmediğim bir iş yoktur. Çiçeklerimi severim, balkonda çiçeklerim var. Hele salondakilere ayrı su dökerim. Bir çiçekten bile mutlu oluyorum ben. Kızım diyor benim anam bir çiçekten bile mutlu olan bir kadın...” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

“...İnsanların bir işle meşgul olması gerekiyor zaten. Hani ayette de var. Öyleyse sen bir işi bitirdiğinde başka bir işe koyul diyor. Yani illa ki insan bir işle uğraşacak. Evde ben bir işle uğraşsam, böyle duramam ki mutlaka başka bir işle uğraşıyor olacam yani. O yüzden ben evde yapılan şeyleri yük olarak, külfet olarak görmüyorum. Tam aksi zaten yanlış olurdu. Tembellikle nereye varabiliriz ki, çalışmak güzel bir şey. Vücudu beyni çalıştırır. Çalışmak bir iman, ibadet değil miydi baktığın zaman. Dini değerlerime bağlıyım. O yüzden aksine bulaşık yıkamak birçok kadından duydum insanı rahatlatıyormuş suyla uğraştığı için. Ben mesela dağınık bir

yeri topladığımda çok rahatlıyorum şahsen öyle.” (Sümeýra, 32, Daha önce çalışmış)

Hacer ise ev hanımlığının psikolojisini kimi zaman iyi kimi zaman kötü hissettirdiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Çok sıkıntıya giriyorum. Dışarı çıkma ihtiyacı hissediyorum hep evde olduğum için. Beni hafta sonları çok berbat ediyor, hafta içi ben iyiyim. Ama o neden kaynaklanıyor? Hafta içi bu benim vazifemdir diyorum çocuklara mesela. Hafta sonu olduğunda aaa herkes evde, vazifem de bitti aslında. Benim tatilim olmasını istiyorum. Geçen kardeşim beni çağırdı. Benim bu evden çıkmam lazım dedim kendimi kötü hissettim. Ev beni karamsarlığa soktu o gün... Evimde mutluyum ben genel olarak. Mesela kimi kadınlar evini sevmez, valla ben evimi seviyorum...” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlara yöneltilen bir diğer soru, bazı kadınların ev hanımlığının eksikliğini hissettiği, bazılarının ise bu durumdan memnun oldukları, kendilerinin ise bu konudaki düşüncelerinin ne olduğudur. Kadınların yarısından fazlası (10 kişi) ev hanımı olmanın eksikliğini hissettiklerini, bir kısmı (5 kişi) ev hanımı olmaktan memnuniyet duyduklarını belirtmişlerdir.

Ev hanımı olmanın eksikliğini yaşayan kadınlardan Seda, Zeynep, Şengül ve Suzan ekonomik anlamda; Derya, çocuklarının istediklerini rahatça karşılayamamak noktasında; Sümeýra ve Hacer, hak ettikleri değerin ev içerisinde kendilerine sağlanmaması ve eşlerinin ev işlerinde kadını tek yetkili olarak göstermelerinin eksikliğini yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kadınların bu noktada değindikleri eksikliklerden biri de çalışmak istemeleri olmuştur.

“E tabi kocam zengin olsa, ne bileyim bir elim yağda, bir elim balda olsa. Evime haftada bir temizlikçi gelse, çocuğuma bakıcı gelse, bide tutkulu aşk yaşasam... Ooo ne çalışıcım, elin derdini çekicem yani. Evimde mis gibi sabah kalksam, kuaförüne gitsem, ondan sonra ne bileyim akşamları eşimle sinemaya gitsek, arkadaşlarla eğlenmeye falan gitsek, bende çalışmak istemezdim. Maddi sıkıntılar olunca, eşin işten başını alamayınca, haftada bir izni olunca napıcan çalışmak isticeksin yani.” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

“...Ev işi yapmak sıkıcı. Bide onun senin üzerinde görev olarak gösterilmesi. Bu senin görevindir deyince, Allah benim şalterler atıyor. Mesela ben bazen çamaşır falan çok böyle yapmak istemiyorum. Eşim diyor ki sen bunu yapacaksın, senin vazifen diyor. Bende diyorum, şimdi ben bunu

yapmak istemiyorum... Zaten bunu ben yapıcım, sen yapmayacaksın ki. Onun isteği, onun istediği zaman da yapılsın işler. Baskı gibi oluyor üzerimde, o kötü oluyor. Ben kendi vazifemi yapıyorum diyor. Öyle deyince bende diyorum ki evin içinde asker miyiz diyorum...” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

“Bana göre her insan çalışmalı. Ev hanımlığı tamamen yanlış bir şey. Hem çocuğumuz açısından yanlış, hem de kendimiz açısından yanlış. Çünkü bir insan çalıştığı vakit, hani hem maddi olarak rahat oluyor, hem de manevi olarak rahat oluyor... Kendince bir çevre ediniyor, arkadaş ediniyor. Daha çok fazla bilgiye sahip oluyorsun yani her konuda olabilir. İlla okumak bir şey değil. Bir yemek olabilir, bir ticaret olabilir. Her konuda bilgi sahibi oluyorsun. Maddi olaraktan da güzel bir şey bence.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

Ev hanımı olmaktan mutluluk duyan kadınların görüşlerine baktığımızda ise Yelda, ev hanımlığının eksikliğini hisseden kadınların aksine çalışmaktan ürktüğünü, ailesi ve arkadaşlarına yetememe kaygısı taşıdığından çalışmak istemediğini ve ev hanımı olmaktan memnuniyet duyduğunu dile getirmiştir. Görüşülen diğer kadınlardan Ebru, Saliha ve Neriman’da ev hanımı olmaktan mutluluk duyduklarını, iş hayatındaki kişilere hesap vermektense evde durmanın daha rahat olduğunu belirtmişlerdir. Ebru, çalışmak isteyen kadınların çalışmasını veya ev içinde bir şeyler üreterek, kendilerini geliştirerek de mutlu olabileceğini; Meryem, çalışan annenin çocuklarının hakkına girmeyip çalışabilirse, çalışması gerektiğini şu sözlerle ifade etmişlerdir.

“...Üretmekten mutlu olacaksa bir şeyler yapmaktan mutlu olacaksa evinde üretsın. Yemek yapıp satabilir, el işi yapıp değerlendirebilir. Her şeyi yapar kadın ya. Eğer okumadıysan, okumanın sıkıntısını çekiyorsan şimdi okumakta okuyor insanlar, dışarıdan veriyorlar... Bence insan her şeyi yapar, her yaşta. Avrupalı insana bakıyorsun ya. 60 yaşında hala direksiyon kursu, kadın eşi ölmüş, boşta kalmış seyrediyorum televizyonda 60 yaşında ve hafızasının gerilediğini düşünüyor. 1. spora başlıyor, 2. ehliyet başlıyor. Beyin tekrar bir şey ürettiği zaman, o tetikleniyor tekrar öğrenme isteği herhalde. Unutma testi yapıyorlar, kadının gerçekten soktukları testte yapamadıklarını yapıyor. O yüzden her yaşta öğrenmek güzel bir şey.” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

“...Çalışırsın emeğinin karşılığını alırsın. Artı çocuklarında hakkına girmezsin. Eve geç gelip, sabah erken çıkıp onları uzun süre annesiz bırakmazsan. Çünkü onlar o yaşlara bir daha geri dönmeyecekler. Küçük çocukunu kreşe bırakıp gitmek... Hasta da, sağ da olsa bırakmak, sabah erkenden uyandırmak. Yani bunlar gerçekten bir anne için çok yıpratıcı ve bunun mecburiyetten de yapıyorsa çok daha yıpratıcı Çalıştığı vakit gittiği

yerde uzun süre evden dışarıdaysa çok yorgun argın geliyorsa. Akşam da tabi ki sinirleri yıpranmış. Ona bağıyor, buna bağıyor. İster istemez boşalmasını evde bu şekilde yapıyorsa, bence hoş bir şey değil çalışmak. Yani bide ne için çalışılıyor. Biraz daha eve eşya almak için mi? Biraz daha fazla gezmek için mi? Arabanın modelini yükseltmek için mi? Yani buna değmez. Yapacaksın o çocuklar büyüdükten sonra yapacaksın diye düşünüyorum ben.” (Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

Kadınların psikolojik durumlarına yönelik yöneltilen bir diğer soru da “Hayat kalitenizden memnun musunuz?” ve “Nasıl bir hayatınız olmasını isterdiniz? Sorusuydu. Görüşülen kadınların yarısından fazlası (9 kişi) hayat kalitelerinden memnun olduklarını, bir kısmı (5 kişi) memnun olmadıklarını, bir kadın ise bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Hayat kalitesinden memnun olduğunu belirten kadınlardan Derya, bir arabasının olmasını istediğini, çocuklarını okula götürürken velilerin “arabanla mı geliyorsun, yürüyerek mi geliyorsun” sorusuna maruz kaldığını ve bu durumdan duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. Memnun olduğunu dile getiren kadınlardan Meryem, çocuklarının yurtdışında olduğunu ve yanlarında olmasını istediğinden; Şengül, hayat kalitesinin yüksek olmasının, toplumdan uzak durmaktan kaynaklandığından bahsetmişlerdir. Merve, hayatına alışmaktan kaynaklı bir memnuniyet duyduğunu, Saliha ise hayat kalitesinden memnun olduğunu ancak kendisini şuan ki yaşantısında hayal etmediğini belirtmiştir. Merve ve Saliha aynı zamanda kişisel anlamda kendilerini geliştirmek istediklerini, dil öğrenmek, kitap okumak istediklerini dile getirmişlerdir.

“Kendimin daha gelişmiş, daha bilgili olmasını isterdim. En az 5 dil bilmek isterdim. Gerçekten yani bir dille yetinmek istemezdim. Okumuş olmak isterdim. Yaşamla, doğayla iç içe olmak isterdim, çocuklarımla beraber, eşimle. Eşimle, her şeyi konuşup oturup tartışabileceğim yani her şeyi konuşabileceğim bir hayat isterdim.” (Merve, 34, Daha önce çalışmış)

“Memnunum. Şikâyet mi edeyim... Yani şöyle eşine baktığın zaman genel ihtiyaçlar ama sana baktığın zaman daha fazlası. Sana daha fazlasını eşin vermek istemeyebiliyor. Verirse senin daha çok açılacağını, belki de karşısına daha çok çıkacağını, karşı koyacağını düşünüyor. Yani o gücü korumak için aslında vermiyor. O var. Bana verse bunları ben eşimin karşısına çıkar mıyım? Hayır, bence ben vefalı olurum. Yani bir de şöyle bakarım. Eşimin yanına yakışır olurum. Çocuklarıma yeterli olurum, eğitim seviyemi yükseltsem. Kendimi daha çok geliştirsem. Ama eşim onu öyle düşünmüyor. Ona daha böyle karşısında bir güç olarak bu sefer onu

korkutmaya başlarım. Kontrolsüz güç güç değildir misali. O ondan bence çekiniyor...” (Sümeýra, 32, Daha önce çalışmış)

“Pembe panjurlu evim olsun hayalim de yoktu benim zaten. Ama ben bir sitede oturmayı hep tercih etmişimdir mesela. İyi kötü o oldu çok şükür. Bir tek oydu asıl düşündüğüm. Bir site olsun benim böyle hem güvenli, hem seni kasmayan, böyle kalabalık değil, böyle bir mahalle şeyi de yok. Bir düzeni var hani. Allah bana lütfetti.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

Hayat kalitesinden memnun olmayan kadınların ifadelerine bakıldığında ise istedikleri hayata yönelik daha çok maddi değerlendirmelerde bulundukları görülmüştür. Zeynep, bir evi olmasını istediğini belirtmiş, görüşme esnasında bu ifadeyi duyan eşi ise eşinin isteklerine yönelik ‘küçük burjuva özlemi’ benzetmesi yapmıştır. Hacer’de Zeynep gibi bir evi olmasını istediğini ancak ‘şimdiye kadar olsa olurdu’ söylemiyle kendisini rahatlatmış, en azından mutfakının aydınlık, yeni olmasını istediğini, kendi mutfakında yemek bile yapmak istemediğini belirtmiştir. Hacer’in bir diğer isteği de kızının ehliyet alıp kendisini gezdirmesidir. Memnun olmadığını belirten diğer kadınlardan Zeliha ise eğitimini tamamlayıp memur olmayı istediğini, kendisini geliştirip aktif bir kadın olmak istediğini dile getirmiştir.

“Kendi ayaklarımın üstünde duran, kendi ihtiyaçlarımı karşılayabilecek güçte olmak isterdim. Eşimden o 50 lira ver 100 lira ver şeyini yaşamak istemezdim. Onun için kavga etmek istemezdim. Yok, bana tunik parası ver, yok, kitap parası ver... Telefon faturası en basiti. Eşim kısıtlıyordu. Yok, 40 lirayı geçmeyecek. E çalışsam belki ben 100 liralık kullanacağım. Onu ben kendim öderim...” (Seda, 24, Daha önce çalışmış)

“Maddi olanaklarım daha iyi, daha kuvvetli, daha hak edilebilir bir hayat olsun isterdim ikimiz adına da. Ailem adına da, çocuğuma ihtiyaçlarını kendim alabilme özgürlüğünü, istediği oyuncakları kendim alabilme özgürlüğünü yaşamak isterdim. Aslında bu çok uç gibi gelebilir anlatırken ama kesinlikle bu maddi özgürlük herkesin elinde olması gereken bir şey. Her insanın bunu hak ettiğini düşünüyorum. Çocuğuna istediği oyuncakları alabilmenin keyfini annenin yaşaması gerekiyor. Ama maalesef öyle bir maddi zorluk içerisindeyiz ki onu bile alamıyorum.” (Aynur, 41, Daha önce çalışmış)

Kadınlara nasıl bir hayat istediklerinin yanında yöneltlen bir diğer soru da çalışmış olsalar neleri yapmayı arzu ettikleriydi. Seda ve Şengül, arkadaş çevresinin olmasını istediğini ve bu sayede daha aktif kadınlar olabileceklerini; Derya ve Saliha, çocuklarının isteklerini rahatlıkla karşılayabileceklerini belirtmişlerdir. Eğitim ve kariyere yönelik değerlendirmelerde bulunan kadınlardan Sümeýra, akademik kariyer

yapmak istediğini; Meryem, bir araştırma projesinde yer almak istediğini, öğretmense çocuklara ücretsiz ders vermek, doktora kalıcı bir iz bırakmak istediğini; Yelda ise iş gezilerine gitmeyi arzu edebileceğini dile getirmişlerdir.

“Ben çalışıyor olsam da benim eşim bu eşimse, onunla devam ediyorsam farklı hiçbir şey olmazdı bende. Düzenim aynı devam ederdi. Belki eve bir yardımcı alırdım. Daha evle alakalı bir iki bir şey olabilirdi. Onun dışında çünkü benim eşimin düşünce yapısı biraz farklı, çok şey değil mal mülk sevdası yok. Yani bende ona yakın sayılırım, çok farklı da değilim... Sadece gıda alışverişi belki yapıyoruz çok şükür hani öyle bir sıkıntı yok ama belki onu daha da abartabilirdik. Yapacağımız şey bu olurdu.” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“Valla kendime vakit ayırırdım. Arkadaşım varsa arkadaşım ile otururdum... Ondan sonra farklı böyle kültür yerlerine giderdik. Sinema olsun, severim yani ben öyle şeyleri. Yine yapılır da ama o zaman daha bir şeyin olurdu. Ben geçen unutmuyorum kızım tiyatroya gidememişti. Eşimin maddi durumu iyi değildi. O günü ben hiç unutmuyorum. Müslüm Baba'nın filmine gidemedim, eşime avans vermemişlerdi. Bir sinirlendim. Hiç demiyor ki bu kadın akşama kadar hani her gün evde. Hani bir gün gitsin, çocuğuyla otursun sinemada. Diyor ki kız içerde izlesin, sen dışarıda bekle. Çok kötü hissettim valla.” (Hacer, 39, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlardan Suzan, çalışmış olsa eşinden ayrılmak istediğini; Ebru ve Neriman ise çalışan kadınları gördüklerini ve bu sebepten çalışmış olmanın kendileri açısından olumsuz olacağına dair kanaatlerini cinsiyetçi bir dille dile getirmişlerdir.

“Çalışanları görüyorum. Halamın kızı çalışıyor, teyzemin kızı çalışıyor. Hiç bir şey yapmıyorlar. 43 yaşında menopoza girdiler ve bekâr yaşıyorlar. Babalarının evinde oturuyorlar. Hiçbir şey de yapmıyorlar. Bir tek işten eve geliyorlar, evden işe gidiyorlar... Yaşlandılar, saçları başları ağardı, adetten kesildi, bebekleri olmuyor. Ya hayatta yalnızlık yani sonu. Teyzem, halam ölünce ne yapacaklar. Yaşlı, yalnız başlarına kalacaklar. Hayatta bir arkadaş, bir çocuk onları tadamayacaklar. Bir yaşta olmazsa işte bir yaştan sonra da zor oluyor.” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

“...Belki de daha kısıtlı olurdu her şey. Ya ne bileyim çocuklarımdan kısıtlı olurum. Eşime saygısız olur muydum? Muhtemelen olurum. Ya o, ya ben. O kadar evli çiftler, çalışanlar genelde mutsuz. Yani mutlu bir kimseyi göremiyorum. Bende çalışıyorum sende, sen sofrayı kur, ben kapları yıkayım. Eş eşini bilir, kadın kadınlığını bilir yani. Ben çalışmak istemiyorum. Erkek niye yapsın. O sabah kalktı, gitti. Ben sonuçta yattım, biraz uyudum, dinleniyorum...” (Neriman, 55, Daha önce çalışmamış)

Kadınlara yöneltilen bir diğer soru, sıkıntılı olduğu zamanlarda kendilerini nasıl rahatlattıkları ve sorunlarını kiminle paylaştıklarıydı. Kadınların yarısına yakını (7 kişi) sıkıntılı zamanlarında evden dışarı çıkıp yürüyüş yaptıklarını; Merve ve Derya ise hiçbir şey yapmayıp uyuduklarını belirtmişlerdir. Görüşülen diğer kadınlardan Zeliha, Merve ve Aynur, müzik dinlediklerini; Leyla ve Yelda arkadaşlarıyla görüştiklerini; Meryem, kendisine telkin verdiğini; Seda ise rahatlamak için eşiyle kavga ettiğini belirtmiştir.

“Sıkıntı olduğum zamanlarda, ben dışarı çıkar yürürüm. Yürümek, hareket, spor yapıyorum. Gerçekten kafam bozuk olduğu zaman yorganı başıma çekip yatanlardan değilim. Ben dışarı atarım kendimi hareket ederim...”
(Sümeysra, 32, Daha önce çalışmış)

“Ağlayarak, gerçekten uzunca sürüyor. Müzik dinleyerek çok ağlıyorum. Hiçbir iş yapamıyorum. O an sanki elim, ayağım, her şeyim sanki basiretim bağlanmış oluyor. Hani uyumak istiyorum, kaçmak istiyorum çok zor oluyor uyumamda çok zor oluyor. Yer yer ilgisizlikten oluyor, yer yer insanın kendi kafasında biriktirdiği, kendi kafasında düşündüğü şeylerden de oluyor.”
(Merve, 34, Daha önce çalışmış)

“Sıkıntılı olduğum zamanlar olmuyor değil tabi. Her şey tozpembe değil. Ama ben bir sıkıntı olduğu vakit, şimdilik böyle diye düşünürüm. Bunun içinden ben çıkamayacağım, her yer karanlık bile olsa derim ki yok ne kadar zor olursa olsun aşılabacak, çıkılacak bir çıkış yolu vardır. Kendimi cesaretli ve iradeli tutmaya çalışırım. Kendimi bırakmak istemem. O bana güç verir ve olaya karamsar bakmadığın sürece de çıkabiliyorsun. Öldüm, bittim psikolojisine asla girmem. Girmemek için de çok çabalarım.”
(Meryem, 56, Daha önce çalışmış)

Zeynep, dışarı çıkarak yürüyüş yapmak dışında, sosyal medyada zamanını geçirerek ve Puzzle yaparak; Zeliha, temizlik yaparak, kitap okuyarak ve günlük tutarak; Aynur, dikiş yaparak; Neriman ise tavuklarıyla ve bahçesiyle ilgilenerek kendini rahatlatıldığını belirtmiştir. Yelda’nın annelerin sıkıntılı zamanlarında kendilerini rahatlatamadıklarına yönelik görüşü ise dikkat çekicidir:

“Çocukları bırakıp, tek başına bile bir kahve içsem, kafam bir rahatlıyor. Ev hanımlarının sorunu bu biliyor musun? Çocuklarda yoruyor, başka şeylere de üzüliyorsun. İkisi birden çok ağır oluyor. Hani mesela üzülün bir şeye demi. Ağlamaya vaktin yok, annesin çünkü. Ya da birine kızmaya, biriyle kavga etmeye, yeri geliyor zamanın olmuyor. Çünkü annesin, çocuğun duyacak. Çocuğun psikolojisi bir yerde bozulacak ya da ne bileyim onlarda hırçınlaşıyor. Duygularını hep çocukların yanında bir şekilde bastırıyorsun. O yüzden çocukları bırakıp, arkadaşınla bir kahve içip, iki

gözyaşı dökmek tabi ki de rahatlatıyor yani.” (Yelda, 28, Daha önce çalışmamış)

Görüşülen kadınlar sıkıntılarını; komşularıyla, anneleriyle, kardeşleriyle, arkadaşlarıyla, çocuklarıyla, eşleriyle ve psikologlarıyla paylaştıklarını belirtmişlerdir. Seda ve Yelda, dertlerini komşularıyla paylaştıklarını; Derya, arkadaşı ve ablasıyla; Zeynep ve Hacer çocukları ve kardeşleriyle; Meryem ve Ebru eşiyle; Şengül, arkadaşları, annesi ve görümcesiyle; Merve arkadaşıyla; Neriman ise kızıyla paylaştığını dile getirmiştir. Zeliha, Aynur ve Suzan ise süreklilik arz etmese de belli dönemlerde psikologlarıyla görüşerek sıkıntılarını paylaştıklarını belirtmişlerdir.

“Sorunlarımı genellikle 3 5 tane arkadaşım ile paylaşıyoruz. Faydası oluyor. Çok rahatlıyorum, farklı bakış açıları. Genelde hani sıkıntı eşitir, çocuktur. Gerçekten dertse sıkıntısı odur, yani eşiyle çocuğuyla olandır. Bunun dışındakiler ikinci üçüncü kişilerin hane içine müdahaleleridir yaşananlar...” (Leyla, 41, Daha önce çalışmamış)

“Komşular bana bir şey söylerse... Kötü kırıcı laflar söylüyorlar. Hiç umursamıyor mesela karşısındaki insanı. Mesela spor yapıyorsun, onu eleştiriyor. Yürüyüş yapıyorsun, onu eleştiriyor. Daha yürü yürü nereye kadar diyor. Ben kırılıyorum, sinir oluyorum. Sen ne yapacaksın. Ben yürüsem ne yapacaksın, sana ben bir şey yapmıyorum ki... Bunda ne varda kıskanacaksın, seni kıskanıyorlar da ondan diyorlar. Benim adam da kıskanıyorlar da ondan diyor. İnsanların bazı lafları kıskandıkları içinmiş meğer onu bilmiyordum ben. Bilmediğim şeyler... Eşimle konuştuğum zaman rahatlarım. O bana moral verir.” (Ebru, 42, Daha önce çalışmamış)

“Günlük tutuyorum, yazıyorum falan. Aile içimizde problem olduğunda ailemle arkadaşlarımla görüşüyoruz. Ben düzenli olarak psikologa da hala gidiyorum o yüzden de o benim için dışarıda ekstra başka bir kişiye gerek kalmamasını sağlıyor. Çünkü o anlatma ihtiyacını orda gideriyorsun.” (Zeliha, 26, Daha önce çalışmış)

DEĞERLENDİRME SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma hem teorik hem ampirik temelli bir çalışmadır. Teorik bölüm olan 1. Bölüm yazılı kaynaklara bağlı kalınarak ev hanımlığının genel çerçevesi, kadına yönelik feminist yaklaşımlar, ev hanımının medya ile ilişkisi, tarihi, ilgili sosyal politikalar ve ev hanımlarına yönelik toplumsal çalışmalar temelinde ele alınmaya çalışılmıştır. Ampirik bölümde ise hazırlanan mülakat formu aracılığı ile elde edilen veriler analiz edilmiş, çeşitli sorunlara ulaşılmıştır. Bu bölüm her başlık altında elde edilen sonuçları içermektedir.

Ev hanımlarının sorunlarının neler olduğunu tespit etmeyi amaçlayan bu araştırmada 16 ev hanımı ile görüşülmüştür. Ev hanımları günlük hayatlarında, ailevi, sosyal, ekonomik psikolojik sorunlar yaşayabilmektedir. Buna göre elde edilen sonuçlar neticesinde, ev hanımlığı, kadınlar için olumlu ve olumsuz anlamlar taşımaktadır. Düzen, evin temeli, evin çekip çevireni, yapılan işlerin takdir edilmemesi, emeğinin karşılığını alamamak, emeğinin görünmez olması, angarya, kişisel gelişimi engelleyen, kısıtlayıcı bir durum, yapılan işlerle ilgilenen kadın ve bu işlerin bitmek bilmemesi, amaçsız döngü, sıradan bir durum olarak görülmektedir. Diğer yandan ise sevgi, huzur ve mutluluk verici bir durum, kadının olması gereken en güzel şey, ailesine ve evine adanmış kadın olarak da görülmektedir. Ev hanımlığı, kadınlardan bazıları için ise zorluğu ve sürekli bir şeyleri düşünmeyi ifade etmektedir. Bir ev hanımı tarafından ise ev hanımı kavramı rahatsız edici olduğu, bu kavram yerine evde kalmak kavramının kullanılması önerilmiştir.

Araştırma sonucunda görüşülen kadınların 6'sı ev hanımı olmayı kendilerinin tercih ettikleri, 6'sının ev hanımı olmayı tercih etmedikleri, 3'ünün ise şartların kendilerini ev hanımı olmaya yönelttiği, kadınların birinin ise emekli olduğu görülmüştür. Ev hanımı olmayı tercih eden kadınlar ev hanımlığını; mesleklerinin olmaması, eşinin çalışmasına izin vermemesi, çalışma ortamının kadınlara uygun olmaması, ailesinin, çocuklarının ve evinin ihtiyaçlarını aksatmamak ve âşık olup evlenmek gibi sebeplerle tercih etmektedirler. Ev hanımı olmayı tercih etmeyen kadınların, tercih etmeme nedenleri ise mecburiyet, aile baskısı, örf adet, eşinin çalışmasını istememesi, çalıştığı dönemlerde maaşların yetersiz olmasıdır. Kadınların ev hanımı olmalarındaki diğer sebeplere bakıldığında, kadının evlilik sonrası hamile kalması ve çocuklarıyla ilgilenmek durumunda olması, yaşadığı semtin çalışma ortamına uygun olmaması gibi sebeplerdir.

Araştırmada kadınlara yöneltilen sorularda tekrar eden sorularda bulunmaktadır. Bu sebeple kadınlara ev hanımı olmaktan ötürü yaşadığı sorunların neler olduğu sorulmuştur. İleride bu bahsedilen sorunların sonuçları detaylı bir şekilde açıklanacaktır. Araştırma sonucuna göre bazı kadınlar ev hanımı olmaktan ötürü sorun yaşamamaktadırlar. Sorun yaşamamalarının nedeni ise maddi olarak sıkıntı yaşamamaları, sosyal faaliyetlerde bulunabilmeleri, istediklerini istediği zamanda yapabilmelerinden kaynaklanmaktadır. Ev hanımı olmaktan dolayı sorun yaşayan kadınların sorunlarına baktığımızda, öncelikli sorunlarından biri ekonomik sorundur. Ekonomik sorunlar; istediğini alamamak, eşin para vermemesi, nakit paranın elinde bulunmaması, para olsa dahi harcayamamaktır. Kadınların bir diğer sorunu, ev işlerinin bitmek bilmemesi, ev işlerinin sorumluluğunu fazlasıyla yüklenmek, fedakârlıkta bulunmak ve bunun sonucunda yıpranmaktır. Ev hanımlarının yaşadıkları sorunlardan biri de eşine, eşin ailesine, çevrelerine hizmet etmek zorunda olmaları bu noktada eşlerinin kendilerinden bir bardak suyu bile istiyor olmasıdır. Diğer sorunlarına baktığımızda, yaptıkları işlerin değersiz görülmesi, eşleri tarafından” siz bu evde ne yapıyorsunuz, biz çalışıyoruz” söylemine maruz kalmalarıdır. Ev hanımları ayrıca yalnız kalamama, özel zamanlarının olmaması, kayınvalidesi ile yaşayan kadınların aileyle birlikte yaşama sorunu, sosyalleşememek, kişisel gelişim noktasında eksiklikler yaşama gibi sorunlar yaşamaktadırlar.

Ev hanımlarının toplum içerisinde çalışmamalarından kaynaklı yaşadıkları sorunlardan elde edilen sonuçlara baktığımızda, kadınların yarısının bu noktada sorun yaşadıkları, yarısının ise sorun yaşamaları görülmüştür. Yaşanan sorunlar, “çalışıyor musunuz” sorusuna maruz kalmak ve bu durumdan duyulan rahatsızlık, ev hanımlarının toplum tarafından yaftalanmaları, yaptıkları işlerin kolay olarak algılanması, sosyal hayattan men olmak, eşler tarafından çalışanların bulunduğu ortamlara dâhil edilmemek, eğitim almamaktan kaynaklı toplumun tepkilerinden duyulan rahatsızlıktır. Çalışmıyor olmalarından kaynaklı sorun yaşamayan kadınların sorun yaşamama nedenleri ise maddi durumlarının iyi olması, gelirlerinin olması, çevrelerinde kendilerine saygı duyulması, özenilen bir konumda olmaları ve çevrelerinde ev hanımlarının çalışan kadınlara oranla çoğunlukta olmasıdır. Bazı kadınlara göre ise çalışmıyor olmaları toplumu ilgilendirmemektedir.

Ev hanımlarının çevrelerinin ve toplumun ev hanımlarına ve çalışan kadınlara nasıl baktığına yönelik elde edilen sonuçlara göre, görüşülen kadınların 10'u çevrelerinin ve toplumun ev hanımlığına olumsuz baktığını, 5'i olumlu baktığını, kadınlardan biri ise bu konuda kendi görüşünü belirtmiştir. Ev hanımlığına yönelik olumsuz bakış açıları, ev hanımlığının aşağılık, değersiz söylemler üzerine kurgulanmasıdır. Bu söylemler; cahil, yiyip içen yatan varlık, basit görülmedir. Kadınlar bu söylemleri çalışan kadını merkeze alarak cevaplandırmışlardır. Olumsuz bakış açılarından bir diğeri ev hanımlarının maddi yönden kazanç sağlamadıkları, erkeğe bağımlı olduklarının ve kaynakları tüketen kişiler olarak görülmeleleridir. Elde edilen sonuçlara göre bazı kadınlar bu duruma karşı çıkmış, kadının katma değer sağladığı, aileye faydalı olduğu, toplumun ise kadınları maddi olarak değerlendirmelerine karşı fikirlerini sunmuşlardır. Olumsuz görüşlerle ilgili görüşler şu şekilde tespit edilmiştir: Ev hanımı topluma ve çevreye göre ev işleriyle meşgul olan ve buna mecbur olan kadındır. Toplumun ve çevrelerinin ev hanımına olumlu baktığını belirten kadınların söylemleri değerlendirildiğinde, ev hanımı çevrelerine ve topluma göre hizmet etmekten sorumlu kişidir ve bu sebepten olumlu görülmektedir. Bunun dışında ev hanımları çalışan kadına göre daha rahat algılanmaktadır. Bir diğer bakış açısı ise toplumda çalışan kadın sayısının az olmasının ev hanımlarına bakışı olumlu etkilediğidir.

Kadınların 14'ü çalışan kadınlara toplum ve çevreleri tarafından olumlu bakıldığını, 2'si ise olumsuz bakıldığını belirttikleri görülmüştür. Olumlu bakış açısının nedeni ise kadınların sigortalı, emekli olabilmesi, eve katkıda bulunabilmesi gibi sebeplerdir. Ekonomik faktörlerin dışında bir diğer neden de çalışan kadınlara saygın, takdir edilesi ve kıymetli gözle bakmaları ve kadınların hem ev içinde hem ev dışında bir işte çalışıyor olmalarıdır. Görüşülen kadınlardan bazılarının ise çalışan kadının hem ev içi hem ev dışında çalışmasını acınası bir hal olarak nitelendirdikleri görülmüştür. Çalışan kadınlara olumsuz bakılmasının nedenleri ailenin bakış açısına, örf ve adetlere, ikamet edilen bölgeye göre değişiklik gösterebilmektedir. Çalışmak aynı zamanda eşlerin davranışlarını da etkileyebilmektedir.

Araştırma sonucunda kadınların çevrelerindeki ev hanımlarının ev hanımı olmaktan memnun olmayan kesiminin, memnun olmama nedenleri, ekonomik özgürlüklerinin olmaması, maddi sorunlar yaşamaları, yardımcıları olmaması, eşleri tarafından değer görmemeleri, eşlerinin ilgisiz olması, aldatılma, eşinin ailesinin baskısına uğrama, kendilerini geliştirmemeleri, sosyal hayatta aktif olamamaları, zamanlarını boşa

harcamalarıdır. Mutsuz ev hanımlarının diğer sorunlarına baktığımızda, birbirini çekememe, kıskançlık, takıntı düzeyinde düzenli ve tertipli değildir. Kadınların tespitlerine göre eşlerinin maddi durumu iyi olan ev hanımları daha rahat bir hayat sürmektedirler. Bir diğer tespit ise kadınların daha önceden çalışıp çalışmamasının ev hanımı olmaktan memnun olup olmamayı etkilediğidir.

Ev hanımlarına göre ev hanımlarının görevleri ve bu görevleri yerine getirme durumlarına yönelik bulgulardan elde edilen sonuçlar neticesinde, kadınların bazılarına göre görev diye nitelendirilen davranışlar, ailelerin ve toplumun dayattığı öğretilerdir ve kadınlar bu baskıdan rahatsızdırlar. Kadınlara göre ev hanımlarının görevleri; ev süpürme, temizlik yapmak, yemek yapmak, bulaşık yıkamak, çamaşır yıkama, ütü yapmak, çocuğa annelik yapmak, eşin ihtiyaçları ile ilgilenmek, eş ile çocuklar arasındaki dengeyi kurmaktır. Bu bahsedilen görevleri ise kadınların 14'ü yerine getirmekte, 2'si ise tam olarak yerine getirmemektedir.

Ev hanımlarının aile içi iş bölümü memnuniyetlerine bakıldığında, 7 kadının aile içi iş bölümlerinden memnun olduğu, 8 kadının memnun olmadığı, kadınlardan birinin ise kısmen memnun olduğu görülmüştür. Aile içi iş bölümünden memnun olan kadınların eşleri ve çocukları kendilerine yardımcı oldukları için memnundurlar. Kadınlara göre iş bölümü, kadının işinin ve kendilerine yüklenen sorumlulukların hafifletilmesi olarak algılanmaktadır. Bazı kadınlar eşlerine yormamak adına iş bölümünde bulunmadıkları görülmüştür. İş bölümünden memnun olmayan kadınların memnun olmama nedenleri; aile üyelerinin ev işlerinde kendilerine yardımcı olmaması, eşlerinin çocuklarıyla yeterince ilgilenmemeleri, bütün işlerin kadına yüklenmesidir. Kadınlardan bazıları en azından erkek işi olarak nitelendirdikleri güç gerektiren işleri eşlerinin yapmasını bekledikleri, eşlerinin aynı zamanda kendi ihtiyaçlarını kendilerinin karşılamasını istedikleri görülmüştür. Kadınların beklenti içerisinde oldukları kişilerden biri de çocuklarıdır. Kadınların çocuklarından sorumluluk sahibi ve düzenli olmalarını bekledikleri görülmüştür.

Ev hanımlarını ve genel olarak kadınları medyanın nasıl yansıttığı ve kadınların medyadan etkilenme durumlarının sonuçlarına bakıldığında, 12 kadın medyanın ev hanımlarını olumsuz yansıttığını, 4 kadın ise olumlu yansıttığını belirtmiştir. Medyanın ev hanımlarını olumsuz yansıtmaya biçimleri ise ev hanımını değersiz, cahil olarak göstermeleridir. Kadın aynı zamanda medyada meta, cinsel obje, yuva bozucu kadın

olarak yansıtılmaktadır. Kadının medyada olumlu yansıtıldığını düşünenlere göre ise medya ev hanımını çalışkan, değerli ve el üstünde tutulan insanlar olarak göstermektedir. Aynı zamanda bazı kadınlara göre medya, kadını çalışmaya teşvik etmektedir. Görüşülen kadınlardan birinin ifadesiyle, medyada iki tip kadın bulunmaktadır: Çalışan, güçlü kadın profili ve eziyet çeken, mağdur ev hanımı profili.

Kadınların medyadan etkilenme durumlarına bakıldığında, medya kadınların aşk beklentilerini artırmaktadır. Aile ilişkilerini etkilemektedir. Kadınlar, kadın kuşağı programları olarak tabir edilen programlardan negatif anlamda etkilenmektedirler. Aynı zamanda kadınlar sosyal medya programlarında kişilerin dini ve siyasi söylemlerinden de etkilenmektedirler. Medyanın kadınlar üzerinde olumsuz etkileri olduğu gibi olumlu etkileri de bulunmaktadır. Kadınlar sosyal medya hesaplarından takip ettiği kişilerden çocuklarının bakımı, gelişimi ve psikolojisine yönelik bilgiler edinebilmektedir. Bir diğer fayda sağlama alanı ise reklamlar ve sosyal medya aracılığıyla kadınların ev içi faaliyetlerinde kolaylıklar sağlamalarıdır. Bazı kadınlar ise dünya, siyaset ve toplumsal olaylarla ilgili çeşitli köşe yazılarından faydalanmaktadırlar.

Kadınların sosyal sorunlarına yönelik elde ettiğimiz sonuçlara göre, kadınlar zamanlarının çoğunu ev içerisinde geçirmektedirler. Gün içerisinde yaptıkları faaliyetler; çocuklarıyla ve eşleriyle ilgilenmek, kahvaltılarını hazırlayıp işe ve okula göndermek ve ev işleriyle ilgilenmektir. Ev dışında ise kadınlar arkadaşlarıyla bir araya gelerek, kitap okuyarak, spora ve çeşitli kurslara giderek, alışveriş yaparak, misafir ağırlayarak zamanlarını geçirmektedirler. Kadınları bu noktada sosyal ve asosyal olarak ikiye ayırabiliriz.

Ev hanımlarının boş zaman ve toplumsal faaliyetlerinin sonuçlarına baktığımızda, kadınların bazıları boş zamanlarında televizyon izlemektedir. Bir diğer boş zaman aktiviteleri sosyal medyada zaman geçirmektir. Instagram, Facebook, Twitter, Pinterest programlarını kullanmaktadırlar. Sosyal medya uygulamalarını kullanma nedenleri ise ev dekorasyonu, giyim, sağlık, temizlik, düzen konularında bilgi sahibi olmak, el işi örneklerini takip etmek, gezdiği yerleri paylaşmak, yemek tariflerine bakmak ve satış yapmaktır. Bazı kadınlar sosyal medyada geçirdikleri vakit sebebiyle eşleriyle problem yaşamaktadırlar. Bazı kadınlar ise sosyal medyada aktif olan kadınları görmekten rahatsızlık duymaktadırlar.

Ev hanımları boş zamanlarını kitap okuyarak ve üniversite eğitimi alarak geçirmektedir. Diğer boş zaman faaliyetleri ise arkadaş, komşu, akraba toplantılarında bulunmak; el işi, örgü yapmak; spor yapmak, uyumak, çocuklarıyla ve eşiyle zaman geçirmek ve ev işleriyle ilgilenmektir. Ev hanımlarının toplumsal faaliyetleri, arkadaş toplantıları, altın günleridir. Bazı kadınlar ise altın günlerinden rahatsızlık duymaktadırlar. Bu faaliyetlerin dışında kadınlar İsmek kurslarına, dini kurslara, seminer ve okul toplantılarına katılmaktadır. Kadınların 3'ü ise sinema, tiyatro, konser ve festivallere katılmaktadır. Kadınların 4'ünün katıldıkları toplumsal faaliyetlerden maddi bir beklenti içerisinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu beklentilerin ise ücretinin yüksek olmaması, katıldıkları toplantılarda satış yapabilmektir. Toplumsal faaliyetlerden manevi beklentiye giren kadınların beklentileri ise arkadaşlarla zaman geçirmek, sosyalleşmek, yeni insanlarla tanışmak, çocuklarının gelişimine katkı sağlamak ve arkadaşlarından sadakat beklemeleridir. Bazı kadınlar için toplumsal aktivitelere katılmak eşlerinin iznine bağlı olmaktadır. Kadınların çoğu toplumsal faaliyetlere katılmada sorun yaşamaktadırlar. Katılmayı arzu ettikleri toplumsal faaliyetler ise spor yapmak, yaşlı bakım evlerini, çocuk esirgeme kurumunu ziyaret etmek, kişisel gelişim ve sanat kurslarıdır.

Ev hanımlarının komşuları ve arkadaşlarıyla ilişkileri ve yaşadıkları sorunların sonuçlarına göre, kadınlar genellikle komşularıyla iyi ilişkiler içerisindeyler. Kadınların yaşadıkları bölgeye göre komşuluk ilişkileri değişebilmektedir. Kentte yaşayan bir kadının komşuluk ilişkileri daha sınırlıyken, kırsal alanlara yakın bölgelerde yaşayan, mahalle kültürünün hâkim olduğu bölgelerde komşuluk ilişkileri daha sıkı, samimi olmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlara göre kadınlar komşu seçimlerinde, samimi ilişkilerden çok resmi ilişkileri tercih etmektedir. Sorunların nedenlerin biri de samimi ilişkiler kurmaktır. Komşular ile ilgili yaşanan sorunlara genel olarak bakıldığında; çocuklarla ilgili konuşulması, çocuklar arası tartışma ve bu tartışmanın ilişkileri etkilemesi, komşular arası dedikodu, kıskançlık, sürekli gözetim halidir. Kadınlar aynı zamanda komşularını kendilerinin ağırlamasından, evlerine zamansız, çat kapı gelmelerinden sorun yaşamaktadırlar. Ev hanımlığının komşuluk ilişkilerinde sağladığı imkânlar; süresiz görüşebilme, daha sıkı ilişkiler kurabilmedir. Bu görüşün dezavantaj olabileceğini savunan kadınlar da olmuştur. Komşulara yapılan hizmetin komşuları memnun etmesi, sosyalleşiyor olmak, ev toplantıları, çay partileri yapmak ev hanımı olmanın avantajları arasındadır.

Ev hanımlarının ailevi sorunlarına yönelik elde edilen sonuçlara göre kadınların eş, eşin ailesi ve çocuklarıyla ilgili sorunları bulunmaktadır. Araştırma esnasında kadınlar eşleriyle yaşadıkları sorunlarını kolayca dile getirememişlerdir. Kadınların geçmişten günümüze hikâyeleri dinlenmiştir. Bunun sonucunda kadınların çoğunun eşleriyle sorun yaşadıkları, az bir kısmının sorun yaşamadıkları tespit edilmiştir. Ev hanımları eşleriyle, iletişimsizlik, ilgisizlik, çocukların bakımı, aldatılma, aşağılanma, üçüncü, dördüncü kişilerin ilişkilerine müdahalede bulunmaları, düzen, temizlik, takdir edilmeme, hak ettiği değeri görmeme, kültür farkı, eşiyle aralarındaki benzerlikler ve farklılıklar gibi konularda sorunlar yaşamaktadırlar. Eşleriyle ilişkileri iyi olan kadınlar ise sorun yaşamama nedenlerine yönelik; uzlaşa sağlamak, sorunları yansıtmamak, iyi bir baba olması gibi ifadelerde bulunmuşlardır.

Kadınlara eşleriyle evlendikten önceki beklentileri ve evlilik sonrasında karşılaştıkları arasında fark olup olmadığı sorulmuştur. Kadınların bazıları erken yaşta evlilik yapmalarından ötürü beklenti içine girmemişlerdir. Beklenti içinde olup, daha sonra eşlerinden karşılığını bulamadıkları en önemli husus ilgidir. Erkekler evlendikten sonra stabil bir hayat yaşamak istemekte ve kadınlar bu durumdan rahatsızlık duymaktadırlar. Beklentilerinden biri de kadınların babaları gibi erkeklerle, erkeklerin anneleri gibi kadınlarla evlenmek istemesidir. Eşlerin eğitilmiş olmasının aile hayatını da etkileyeceği düşüncesi de kadınların beklenti içerisinde olup hayal kırıklığına uğradıkları bir noktadır. Bazı kadınlar eşlerinden ziyade evlilikten beklenti içerisine girdiklerini ancak bu beklentilerin sorumluluklara dönüşmesinden rahatsızlık duymaktadırlar. Bazı kadınlar ise eşlerini olduğu gibi kabul ettikleri ve bu sebepten sorun yaşamadıkları görülmüştür. Yine benzer şekilde bazı kadınlar da evliliğin ve eşlerinin beklediklerinden daha olumlu karşılık bulduğunu belirtmiştir.

Araştırmada ev hanımlarının çalışmış olsalar eşleriyle ilişkilerinin ne derece değişeceği hususu da araştırılmıştır. Buna göre daha önce çalışma hayatında bulunmuş kadınlar, o dönemlerini merkeze alarak açıklamalarda bulunmuşlardır. Çalışma hayatında bulunmuş bir ev hanımı ile daha önce bir işte çalışmamış ev hanımı arasında bu noktada farklılıklar bulunmaktadır. Çalışmış olsalar eş ile ilişkilerdeki değişiklikler olumlu ve olumsuz anlamda olabilmektedir. İlişkilerdeki olumlu değişimler eşlerin kendilerine ev içi işlerde yardımcı olabilmesidir. İlişkilerdeki olumsuz değişimler ise erkeğin kadının aldığı maaşın yüksek olmasını hazmedememesi, aile ile yeterince ilgilenememek ve eşe saygı göstermemektir.

Ev hanımlarının çocukları ile ilgili yaşadıkları sorunlarının sonuçlarına baktığımızda, kadınların çocuklarının yaşlarına göre sorunları da değişebilmektedir. Küçük yaşta çocukları olan kadınlar; çocuklarının konuşup konuşmaması, yemek, tuvalet eğitimi, teknolojiye bağımlılık gibi hususlarda sorunlar yaşamaktadır. Çocukların yaşları büyüdükçe sorunları da değişiklik göstermektedir demiştik. Bu noktada kadınların çocuklarıyla yaşadığı sorunlar; çocuklarının agresif olmaları, söz dinlememeleri, arkadaş ortamlarının problemlili olması, anneye müdahale etmeleri, eve geç gelmeleri, kıyafet konusunda anlaşmazlıklardır. Üniversite eğitimini tamamlamış çocukları olan anneler ise çocuklarının iş bulup bulamaması, evlenip evlenmemesi gibi konularda endişe duymaktadırlar. Kadınların bazıları kendi eğitim durumlarının, çocuklarının eğitimiyle ilgilenme noktasında yetersiz olduğunu düşünmekte ve bu noktada sorun yaşamaktadır. Kadınların bir kısmı ise çocuklarına cinsiyetçi yaklaşımlarından ötürü sorun yaşamaktadırlar. Sorun yaşamayan kadınlar, sorun yaşamamalarını çocuklarının ılımlı, olgun olmalarına bağlamaktadırlar. Kayınvalide olan ev hanımlarının gelinleriyle sorunları ise gelinlerinin aile içine dâhil olmak istememeleri ve kayınvalidelerin gelinlerinden kendi öğretilerine uymalarını beklemeleridir. Evlenip eşinden ayrılan kadınların çocuklarıyla yaşadıkları sorunlar velayet ve çocukla yeterince ilişkinin tesis edilememiş olmasıdır. Çocuğu olmayan kadınlar ise aile içinde baskıya maruz kalmaktadırlar. Kadınların yarısına yakını çocuklarıyla ilgili konularda özgürce karar verebilirken, kadınların yarısının eşinin karar verdiği, bir kısmının ise ortak karar aldıkları görülmüştür.

Kadınların hepsi çocuklarının iyi eğitim almasını istemektedir. Bazı kadınlar çocuklarının derslerini yapma konusunda sorumsuz olmalarından rahatsızken, bazıları çocuklarının kendilerine hedef koymalarını ve bu hedefleri gerçekleştirmelerini beklemektedirler. Bir diğer beklenti ise çocukların eğitiminde eşlerinin kendilerine yardımcı olmalarıdır. Bazı kadınlar kendi eğitimlerini yetersiz görmekte ve çocuklarına yetemediklerini düşünmektedirler. Bazılarının sorunu ise maddi imkânsızlıkların çocuklarının eğitimini etkilemesidir. Eğitim hususunda yaşanan bir diğer sorun ise Türkiye’de müfredatın yetersiz olmasıdır. Bazı kadınlar çocuklarının iyi eğitim alamamasını, kötü alışkanlıklar edinmesinden rahatsızlıklarına dile getirmişlerdir.

Ev hanımı olmanın çocuklarla ilişkilerde sağladığı avantajlar; çocuğun yanında olabilmek, onunla zaman geçirebilmek, çocuğun her zaman anneyi görebilmesi, çocuğa annelik yapabilmektir. Kadınların bu noktadaki değerlendirmeleri, çalışan kadın

üzerinden olmuştur. Çalışan kadınlar ev hanımlarına göre çocuklarına yeterince vakit harcayamamakta, ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Dezavantaj noktasında ise kadınların bir kısmı herhangi bir dezavantajı yok derken, dezavantajı olduğunu düşünen kadınlara göre çocuk bakımı dışında birçok iş ile meşgul olan kadınlar ev içerisinde çocuklarının ihtiyaçlarını aksatabilmektedir. Bazı kadınlara göre ise çocukla sürekli beraber olmak bunaltıcı bir durumdur. Bazıları ise yalnızca çocuklarına endeksli bir hayat yaşamaktadırlar. Evde bulunmadıkları takdirde çocuklarıyla ilişkileri etkilenebilmektedir. Bütün bu dezavantajlar dışında bir diğer husus ise ev hanımının gelirin olmamasından kaynaklı çocuklarının isteklerini karşılayamaması ve ilişkilerin olumsuz etkilenmesidir.

Ev hanımlarının eşlerinin aileleri ile yaşadıkları sorunlara yönelik elde edilen sonuçlara göre kadınların yaşamlarına dair yansıttıkları ile gerçekte olanlar arasında farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Kadınlar günümüzden ziyade geçmiş hakkında konuşmaktan daha az endişe duymaktadırlar. Kadınların bazıları eşlerinin aileleri ile olumlu ilişki içerisindeyken, bazı kadınların eşlerinin aileleriyle ilişkisi kötüdür. Eşlerinin ailesinde sorun yaşanan kişiler sırasıyla kayınvalide, görümce, elti, kayınpeder ve kayındır.

Eşlerin aileleriyle ilişkilerini etkileyen en önemli unsurlardan biri, erkeğin ailesinin gelini isteyip istememesidir. Bir diğer neden ise kültür farkıdır. Yaşanan sorunlar; ailelerin çocuklarının evliliklerine müdahale etmeleri, erkeğin kendi ailesinden öğrendiği öğretilerinin kendi ailesinde de devam ettirilmeye çalışılmasıdır. Özelde kayınvalide ile yaşanan sorunlar; saygı görmeme, hakaret, eltilerle eşit davranılmaması, istenmeme, yaptığın işin beğenilmemesi, dedikodu, gelinini sürekli evde bulmak istemek, gelini aileye dâhil etmemektir. Görümceleri ile yaşadıkları sorunlar; kıskançlık, müdahale, eleştiride bulunmalarıdır. Elti ile yaşanan sorunlar; kıskançlık, mal paylaşımı, ilişkilerin soğuk temellere dayalı ilerlemesi, fiziki ve psikolojik şiddettir. Ev hanımları kayınları ile genel olarak çok sorun yaşamamaktadırlar. Ancak münferit bir örnek olarak, kayını ile darp ve psikolojik baskı sorunu yaşayan bir kadın olmuştur. Kadınlar aynı şekilde kayınpederiyle de genellikle sorun yaşamamaktadırlar. Kayınpederleri ile sorun yaşayan kadınların sorunları ise erkek egemen anlayışın kadınlara kabul ettirilmek istenmesidir.

Araştırma sonucunda elde edilen bir diğer sonuç, kadınların ev hanımı olmalarının eşlerinin ailesiyle ilişkilerini olumlu ve olumsuz anlamda etkilediğidir. İlişkilerin etkilenmediği durumlar ise genellikle eşlerinin ailelerinin, kendilerinden uzak bir memlekette ikamet etmelerinden kaynaklanmaktadır. Ev hanımı olmak, eşin ailesine hizmet etmek, kadının çalışmamasından memnuniyet duyulması, kadınların kendi işlerini kendilerinin yapabilmesi, ailelere sorumluluk yüklememeleri sebebiyle olumlu etkiler sağlamaktadır. Olumsuz etkiler ise eşin ailesinin kadını pasif görmesi, aşağılaması, zamanının olduğu düşünülüp, zamansız ziyaretlerde bulunmaları, hizmet etmek durumunda kalmaları, eşinin ailesiyle aynı evde yaşayanlar için ise sürekli aynı evde bulunmanın çekilmez bir hal almasıdır.

Ev hanımlarının sorunlarından biri de ekonomik sorunlardır. Ev hanımlarının çoğunlukla ekonomik anlamda sorun yaşamaları eşlerin maddi durumlarıyla doğru orantılıdır. Ekonomik sorunlar, eşe bağımlı olma, maddi anlamda özgürce hareket edememeleridir. Dolayısıyla bu problemlerin sebep olduğu diğer bir sorun kadınların eşlerinden para isteyememeleri, sıkıntı yaşamalarıdır. Bu sıkıntıyı yaşayan bazı kadınlar, eşlerinin ceplerinden izinsiz para alabilmektedir. Bazı kadınlara ise eşleri bu anlamda özgürlük tanıyabilmektedir. Yaşanan diğer sorunlar ise kadınların bazılarının kişisel ihtiyaçlarını karşılamak yerine evinin ihtiyaçlarına öncelik tanınmasıdır.

Kadınların ekonomik sorunlarına yönelik elde edilen bir diğer sonuç, maddi ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları ve maddi ihtiyaçlarda önceliklerinin neler olduğudur. Kadınlar maddi ihtiyaçlarını eşlerinden ve ailelerinden yardım alarak, emekli maaşı, hasta bakım parası, kira geliri, internet üzerinde satış, evde ek iş ile karşılamaktadırlar. İhtiyaçlarının karşılanamaması noktasında kadınlar eşleriyle sorunlar yaşayabilmektedir. Bazı kadınlar ise sorun yaşamamalarını kolay tatmin olan insanlar olmalarına, idare edebilmelerine bağlamaktadırlar. Ekonomik ihtiyaçlarda önceliklerine bakıldığında, kadınlar şahsi ihtiyaçlarından ziyade ailenin ihtiyaçlarına öncelik tanımaktadır. İhtiyaçlar sırayla, “Mutfak Masrafları: Gıda, Yiyecek, İçecek”, “Giyim masrafları: Kıyafet, Ayakkabı” “ Barınma Masrafları: Faturalar, Kira”, “Temizlik Masrafları: Deterjan, Kişisel Bakım Ürünleri”, “Eğitim Masrafları: Okul taksitleri, Kırtasiye Masrafları”, “Çocuk Masrafları: Bez, Mama, Temel ihtiyaçlar”, “ Sosyal Faaliyetler: Gezi, Sinema, Piknik”, “Araba masrafları” ve “Sigara Masrafları”dır. Kadınların değindiği noktalardan biri de birikim yapmak ve tutumlu olmaktır. Ev hanımlarının sigorta ve devlet desteği hakkındaki bilgilerine yönelik elde edilen

sonuçlara göre kadınların yarısından çoğu bilgi sahibi değilken, yarısına yakın bir kısmı konu hakkında bilgi sahibidir.

Ev hanımlarının psikolojik sorunlarına yönelik elde edilen sonuçlara göre kadınların yarısının psikolojik olarak iyi hissettikleri, bir kısmının kötü hissettikleri, bir kısmının ise psikolojik durumunun duruma göre değiştiği görülmüştür. Kadınlar sorunlarını çözemedikleri noktada “bıraktıklarını” ve kendilerini bu şekilde rahatlattıklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak mutlu olduğunu ifade eden kadınlar ev hanımlığından mutsuz olabilirken, mutsuz olduğunu ifade eden kadınlar ev hanımı olmaktan mutlu olabilmektedir. Kadınların çoğu ev hanımı olmanın eksikliğini hissetmektedir. Kadınların çalışıyor olsalar; daha aktif, gezilere katılan, çocuklarının ihtiyaçlarını özgürce karşılayan, aynı zamanda eğitim düzeyini yükselten, araştırma projelerinde ve yardım faaliyetlerinde yer alan bir kadın olmak istedikleri görülmüştür. Bununla birlikte kadınların çoğu hayat kalitelerinden memnundurlar. Hayat kalitesinden memnun olmayan kadınlar ise maddi beklentiler içerisindedirler. Bazı kadınların ise çalışan kadınların hayatta yeterli olmadıklarını düşündükleri ve bu sebepten çalışmak istemedikleri görülmüştür. Kadınlar sıkıntılarını yürüyüş yaparak, müzik dinleyerek, uyuyarak, eşiyle tartışarak, sosyal medya hesaplarını takip ederek, kitap okuyarak, hayvanlarıyla ilgilenerek geçirmekte ve aile üyeleri, psikologları ile paylaşmaktadır.

Yapmış olduğumuz araştırmada aynı zamanda ev hanımlarının toplumsal gerçekliğine dair çeşitliliği görünür kılan aşağıda sıralanan kavramsallaştırmaların yapılabileceği görülmüştür:

- **Mutlu ev hanımı:** Eşinin eğitim durumu, mesleği iyi olan, maddi durumu ve hayat kalitesinden memnun, eşi, çocukları ve diğer aile üyeleriyle sorun yaşamayan, yaşasa dahi sorunlarıyla baş edebilen, sosyal aktivitelere katılabilen kadın tipi.
- **Mutsuz ev hanımı** Eşinden ilgi görmeyen, ailenin maddi durumu iyi olmayan veya ihtiyaçları gelir düzeyini aşan, sosyal aktivitelere katılımı sınırlı karamsar kadın tipi.
- **Adanmış ev hanımı:** Eşinin ve çocuklarının isteklerini, kendi isteklerinin önünde tutan, ev hanımı olmayı bir görev olarak kabul etmiş kadın tipi.
- **Mecbur ev hanımı:** Eğitim durumu iyi. Çocukları ve ailesinin ihtiyaçlarını yerine getirmek için evde durmak durumunda olan kadın tipi.

- **Mahkûm ev hanımı** Eşinin ve aile üyelerinin baskısı altında hareket eden, eşinin izni olmadan herhangi bir aktivitede bulunamayan bağımlı kadın tipi.
- **Mağdur ev hanımı:** Çalışmıyor olmasından kaynaklı geliri olmayan, eşinden ve ailesinden maddi destek göremeyen, şiddete uğramış kadın tipi.
- **Sosyal ev hanımı:** Sosyal faaliyetlere yeterince katılabilen, eşi tarafından kısıtlanmayan, komşu ve arkadaş çevresi olan, gerektiğinde onlarla birlikte toplantılar düzenleyebilen kadın tipi.
- **Asosyal ev hanımı:** Sosyal aktivitelere katılamayan, zamanının çoğunu ev içerisinde geçiren, sosyal çevresi kısıtlı kadın tipi.
- **Doyumsuz/ Uyumsuz ev hanımı:** Talep ettiği nesnelere kolayca ulaşabilen ancak daha fazlasını talep ederek aile ve arkadaşlık ilişkilerini olumsuz etkileyen kadın tipi.
- **İdareci/ Uyumlu ev hanımı:** Aile üyeleri arasındaki tartışmalarda tampon görevi gören, aile üyelerine sorunlarını yansıtmayan kadın tipi.
- **Titiz ev hanımı:** Ev işlerine zamanının çoğunu ayıran, temizlik ve düzen konusunda hassas kadın tipi.
- **Umutsuz ev hanımı:** Hâlihazırda mutsuz, yaşamının ilerleyen dönemlerine ait bir umudu olmayan, hayatının şimdiki rutininde ilerleyeceğine inanan kadın tipi.
- **Baskın ev hanımı:** Aile içi ilişkilerde aile üyelerine nazaran daha fazla söz sahibi olan, hâkim kadın tipi.
- **Entelektüel ev hanımı:** Eğitim durumu ne olursa olsun, kendisini geliştirmeyi hedefleyen, pozitif dünya görüşüne sahip, kişisel gelişimine önem veren kadın tipi.
- **Hizmetkâr ev hanımı:** Eşi ve çocuklarının yemek, giyim gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak zorunda olduğunu hisseden kadın tipi.
- **Kompleksli ev hanımı:** Toplum içinde ev kadını olduğunu belirtmekten rahatsız olan, çalışan kadınlarla kendini kıyasladığında olumsuz konumda olduğunu düşünen kadın tipi.

Sonuç olarak, bu araştırma kapsamında kadınların ev hanımı olmaktan ötürü çeşitli sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Bu sorunlar, kimi zaman ataerkil düzenin getirilerinden kaynaklanırken, kimi zaman kadınların hayata bakış açılarından, sosyalleşmek adına adım atmaktan çekinmelerinden, çevre ve toplumun baskılarından, hayatlarının rutin ilerlemesine alışkanlık duymalarından kaynaklanabilmektedir. Araştırmada fark edilen bir diğer husus ise bir kadın için sorun olarak görülen bir

durumun diğerkadın için hiçbir şey ifade etmemesi ve yahut bu sorunlarla baş etme stratejilerini hayatına geçirmeyi öğrenmiş olmalarıdır. Kadınların sorunlarını azaltmak amacıyla ev hanımlarına yönelik ücretsiz sosyal faaliyet alanları inşa edilmesi, kadınların toplumsal faaliyetlere katılım oranını artırmakta fayda sağlayacaktır. Bir diğerkhusus ev hanımlarının vakitlerinin çoğunu geçirdikleri televizyon, internet, oyun mecraları gibi medya alanlarının kadınları eğitici öğelerle şekillendirilmesi gerektiğidir. Gelecek nesilleri yetiştiren anneler ve ev hanımları için bu durum son derece önem arz etmektedir. Ülkemizde bu sorunsal alanın çözümüne yönelik öncelikli olarak, toplumsal anlamda farkındalığın geliştirilmesi gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmak öncelikli hedefler arasında olmalıdır. Toplumda ve aile içinde rol ve sorumlulukların dağılımında cinsiyetçi bakış açısının ortadan kaldırılması ve eşitlikçi bir yaklaşımın desteklenmesi amacıyla siyasal alanda da sadece eşitlikçi politikaların oluşturulması ve yaygınlaştırılması değil, bunların faal olarak uygulanması büyük önem arz etmektedir. Çünkü kadını göz ardı eden toplumsal normların değiştirilmesi, kadın haklarının desteklenmesi ile sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Aall, P. R. (1996). NGOs and Conflict Management. *Peaceworks 5, Responses to International Conflict Highlights From The Managing Chaos Conference*. United States Institute of Peace.
- Abadan Unat, N. (1982). *Toplumsal Değişme ve Türk Kadını*. İstanbul: Ekin Yayınları.
- Abadan-Unat, N. (1985). *Türk Toplumunda Kadın*. İstanbul: Eğitim Yayınları.
- Abbott, P., Wallace, C., & Melissa, T. (2010). *An Introduction to Sociology: Feminist Perspective*. London ve New York: Routledge.
- Acar Savran, G. (1989). Ailenin Sorgulanması. *Sosyalist Feminist Kaktüs*, 0(7).
- Acar Savran, G., & Tura Demiryontan, N. (2016). *Kadının Görünmeyen Emeği*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Adak, N. (2007). Kadınların İkilemi: İş ve Aile Yaşamı. *Sosyoloji Dergisi*(Ülgey Oskay'a Armağan Özel Sayısı), 137-152.
- AK Parti Aile ve Çocukların Yanında. (2015, Kasım 1). AK Parti Web sitesi. Erişim adresi: <http://www.akparti.org.tr/media/8661/aile-ve-cocuk-1-kasim.pdf>
- AK Parti Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Genel Seçimler Seçim Beyannamesi. (2018, Mayıs 23). Erişim adresi: https://www.trthaber.com/pdf/Beyanname23Mays18_icSayfalar.pdf
- Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- Akyol, C. (2012, Ekim 20). *Tarih Boyunca Kadın*. Erişim adresi: <http://www.cengizakyol.com/wp-content/uploads/2015/03/101-Tarih-Boyunca-Kad%C4%B1n.pdf>
- Aldemir, Ç. (2016). Kadının Görünmeyen Emeğinin Görünür Kılınması: Ev İçi Emeğin Ücretlendirilmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir.
- Altuntaş, N. (2012). *Türkiye'de Farklılıklarına Rağmen Kadınlar*. Ankara: Orion Yayınları.
- Altuntaş, N., & Çakmak Karaçay, H. (2009). Kesişen Mikro Farklılıklar: Feminizm ve Dayanışma. *Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 35-50.
- Amman, M. T. (2012). Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet-Sosyal Bilimsel Yaklaşımlar. *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet* (Cilt 2). İstanbul: Ensar Yayınları.

- Arat, N. (1980). *Kadın Sorunu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Arat, N. (2010). *Feminizmin ABC'si*. Ankara: Say Yayınları.
- Asker, A. (2004). Medyada Cinsiyetçilik ve Kadın Gazeteciler. *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma 1-4 Mart 2004 Sempozyum Bildiri Metinleri*, (s. 79-86). İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
- Ayata, S. (1985). Kentsel Orta Sınıf Ailelerde Statü Yarışması ve Salon Kullanımı. *Toplum ve Bilim*, 4-25.
- Aydın, H. (2015). Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Kadın. *Current Research in Social Sciences*, 1(3), 84-96.
- Aydiner Boylu, A., Ayan, H., & Bilgin, İ. (2016). Toplumsal Cinsiyet ve Ev Teknolojilerinin Kullanımına Etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 955-965.
- Bal, H. (2014). *Sosyolojide Yöntem Araştırma Teknikleri*. Ankara: Sentez Yayıncılık.
- Barokas, S. (1994). *Reklam ve Kadın*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Başak, S., Kınır, S., & Yaşar, Ş. (2013). *Kadının Görünmeyen Emeği: İkinci Vardiya*. Anka Kadın Araştırmaları Merkezi.
- Başlar, K. (2005). *Uluslararası Hukukta Hükümet Dışı Kuruluşlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Beauvoir, S. (2010). *İkinci Cins (Evlilik Çağı)*. (B. Onaran, Çev.) İstanbul: Payel Yayınevi.
- Bener, Ö. (2009). Ev kadınlarının çalışma yaşamına katılım konusunda görüşlerinin STK'ların yürüttüğü kadın istihdamı faaliyetleri çerçevesinde değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 412-428.
- Berktaş, F. (2000). *Tektanrılı Dinler Karşısında Kadın*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bilican Gökkaya, V. (2015). Sosyal Teoriler ve Kadın Üzerine. *International Journal of Social Science*(38), 337-350.
- Bolay, S. (2009). Kadın hakları. S. Bolay, *Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Bora, A. (2011). *Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık*. Erişim adresi: <http://secbir.org/images/haber/2011/01/15-aksu-bora.pdf>
- Bora, A. (2018). *Kadınların Sınıfı*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Büyükbaykal, C. (2007). Medyada Kadın Olgusu. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 0(28), 19-30.
- Canatan, K., & Yıldırım, E. (2011). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap Yayınevi.
- Cantek Şenol, F. (2001). Fakir Haneler/Yoksulluğun Ev Hali. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 0(89), 102-131.
- Cevizci, A. (1999). Feminizm. A. Cevizci, *Paradigma Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma.
- Comer, L. (1996). *Evlilik Mahkumları*. (S. Öztürk, Çev.) İstanbul: Pazartesi Kitapları Yayınevi.
- Conein, B. (2011). Sembolik Etkileşimcilik. M. Borlandi, R. Boudon, M. Cherkaoui, & B. Valade, *Sosyolojik Düşünce Sözlüğü* (B. Arıbaş, Çev., s. 657-659). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Connell, R. W. (2017). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. (C. Soydemir, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Coser, L. A. (2008). *Sosyolojik Düşüncenin Ustaları*. (H. Hülür, S. Toker, & İ. Mazman, Çev.) Ankara: De ki Yayınları.
- Cowan, R. S. (1993). *The Industrial Revolution in the Home The Social Shaping of Technology*. Buckingham: Open University Press.
- Creswell, J. W. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. (M. Bütün, & S. B. Demir, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çaha, H., Çaha, Ö., & Aydın, S. (2014). *Değişen Türkiye’de Kadın*. İstanbul: Kadem Yayınları.
- Çakır, S. (2013). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Çarşambaevhander. (2019). *Çarşambaevhander*. Erişim adresi: <http://www.carsambaevhander.com/hakkimizda.html>
- Çatalcalı, A. (2015). Magazin Haberlerinde Toplumsal Cinsiyet Temsili: Alem, HaftaSonu ve Şamdan Plus Dergilerinin Anlambilimsel Analizi. G. Ağrıdağ (Ed.), *Türkiye’de ve Dünyada Kadın Araştırmaları*. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınevi.
- Çelebi, N. (1990). *Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları*. Konya: Sebat Ofset Yayınları .

- Çınar, E. (2015). Bir Sosyal Medya Aracı Olarak Televizyonda Kadınların Temsil Biçimleri. G. Ağrıdağ (Ed.), *Türkiye’de ve Dünyada Kadın Araştırmaları*. Adana: Çukurova Üniversitesi Yayınevi.
- Davidoff, L. (2002). *Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet*. (Z. Ateşer, & S. Somuncuoğlu, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Davis, A. (1994). *Kadınlar, Irk ve Sınıf*. (İ. Çeliker, Çev.) İstanbul: Sosyalist Yayınları.
- Demez, G. (2005). *Kabadayıdan Sanal Delikanlıya Değişen Erkek İmgesi*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Demir, M. (2017). Tanzimat'tan Cumhuriyet'in İlk Yıllarına Türkiye’de Ev Kadınlarının Eğitimi: İdare-i Beytiye. *Bartın Üniversitesi Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları E-Dergisi*, 4(1), 108-120.
- Demir, Z. (1997). *Modern ve Postmodern Feminizm*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Demiray, E. (2009). Kadın Hareketi ve Örgütlenme. S. Suğur, E. Demiray, R. Eşkinat, E. Ağaoğlu, & G. Yaktıl Oğuz (Ed.), *Toplumsal Yaşamda Kadın* (s. 189-219). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Demiray, E. (2009). Kadın ve Kadının Statüsü. S. Suğur, E. Demiray, R. Eşkinat, E. Ağaoğlu, & G. Yaktıl Oğuz (Ed.), *Toplumsal Yaşamda Kadın* (s. 25-46). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Doltaş, D. (1995). Batıdaki Feminist Kuramlar ve 1980 Sonrası Türkiye Feminizmi. N. Arat, *Türkiye’de Kadın Olgusu*. İstanbul: Say Yayınları.
- Donovan, J. (2014). *Feminist Teori*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- DPT. (1988). *Türkiye’de Kadınlara İlişkin Veriler ve Çalışmalar*. Ankara.
- Durakbaşı, A. (1998). Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve “Münevver Erkekler”. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Ecevit, Y. (1993). Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeginin Konumu ve Değişen Biçimleri. Ş. Tekeli, *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ecevit, Y. (2010). *İşgücü Piyasasında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği El Kitabı*. Ankara : İşkur.
- Ecevit, Y. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Ecevit, Y. (2012). Aile Kadın Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 0(1), 9-34.

- EKESDER. (2019, Mart 6). Zeynep Harikalar Diyarında Web sitesi. Erişim adresi: <http://zeynepharikalardiyarinda.blogspot.com/2014/12/ekesder-ev-kadnlar-n-el-sanatlar-dernegi.html>
- Elçi, E. (2011). Türkiye'de 'Kadın Olmak' Söylemi: Kadınlarla Yapılmış Bir Söylem Çalışması. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 31(0), 1-28.
- Engels, F. (1990). *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. (K. Somer, Çev.) Ankara: Sol Yayınları.
- Erdoğan, T. (2008). Toplumsal Unsurun Düzen Sağlayıcı Unsuru Olarak Cinsiyet Rolü Farklılaşması. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(4), 123-145.
- Ersoy, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Erkek ve Kadın Kimliği (Malatya Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(2), 209-230.
- Erzene Bürgin, D. (2015). Türkiye’de Feminist İdeolojinin Gelişmemesinin Nedenleri. G. Ağrıdağ (Ed.), *Türkiye’de ve Dünyada Kadın Araştırmaları*. Adana: Çukurova Üniversitesi Basımevi.
- Ev Eksenli Çalışan Kadınlar ve Sosyal Haklar Derneği. (2019, Şubat 10). Evçad Web sitesi. Erişim adresi: <http://evcad.org/>
- EVKAD. (2019, Şubat 10). Evkad Web sitesi. Erişim adresi: <http://evkad.com/>
- Fidan, F. (2000). Kapitalizmin Gelişme Sürecinde Kadının Çok Yönlü Konumu. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0(1), 117-133.
- Friedan, B. (1983). *Kadınlığın Gizemi*. (T. Mertoğlu, Çev.) İstanbul: E yayınları.
- Fülberth, G. (2014). *Kapitalizmin Kısa Tarihi*. (S. Usta, Çev.) İstanbul: Yordam Kitap.
- Gail, S. (1968). *The Housewife*. (R. Fraser, Ed.) Harmondsworth: Penguin Books.
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. (C. Güzel, Çev.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Google Traduction. (2019, Mayıs 1). Google Traduction Web sitesi. Erişim adresi: <https://translate.google.com/?hl=fr#view=home&op=translate&sl=en&tl=tr&text=housewife>
- Göksel, B. (1993). *Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Güçlü, S. (2012). Aileye İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar. N. Adak (Ed.), *Değişen Toplumda Değişen Aile*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gülmez, E. (2007). Televizyonun Kadınların Gündelik Yaşamlarına Etkisinin Sosyolojik Açıdan İncelenmesi: Elazığ Örneği. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.

- Günay, G., & Bener, Ö. (2011). Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile içi Yaşamı Algılama Biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 15(3), 157-171.
- Günay, G., Aydın Boylu, A., & Bener, Ö. (2014). Ev Kadınlarının Sosyal Güvenlik Sistemine İlişkin Görüşleri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 4(1), 35-58.
- Gündüz Hoşgör, A. (2011). Kalkınma ve Kırsal Kadının Değişen Toplumsal Konumu:Türkiye Deneyimi Üzerinden Karadeniz Bölgesindeki İki Vaka'nın Analizi. *Bir Arpa Boyu: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar* (Cilt 1). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Güneş, F. (2017). Feminist Kuramda Ataerki Tartışmaları Üzerine Eleştirel Bir İnceleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 245-256.
- Habib, L., & Cornford, T. (2001). (2001). *Computers in the Home: Domestic Technology and Process of Domestication*. Global Cooperation in The New.
- Halimi, G. (1990). *Hapsedilmiş Kadın*. (F. Tulga, Çev.) İstanbul: Broy Yayınları.
- Hall, C. (1980). The History of Housewife. E. Malos (Ed.), *The Politics of Housework*. New York: Allison and Bushy.
- HANEDER. (2019). *Esenyurt Ev Hanımları ve Engelliler Dayanışma Derneği*. Erişim adresi: <http://www.haneder.org.tr/Page3.aspx>
- Harlak, H. (1996). *Önyargılar: Psikososyal bir İnceleme*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Henslin, J. (2001). *Sociology: A Down to Earth Approach*. Boston: Allyn and Bacon.
- Heritier, F., Perrot, M., Agacinski, S., & Bacharan, N. (2014). *Kadınların En Güzel Tarihi*. (Y. Aşçı Dalar, Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hoş, H. (2001). Türk Kadını ve Cumhuriyet Dönemi Kadın Hakları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı.
- İmamoğlu, O. (1991). Aile İçinde Kadın ve Erkek Rollerini. *Aile Ansiklopedisi*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- İmece Kadın Dayanışma Derneği . (2019, Şubat 10). Kadınların İmecesini. Erişim adresi: <http://www.kadinlarinimecesi.org/>
- İnceoğlu, Y. (2004). Medyada Kadın İmajı. *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*. 2, s. 11-20. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Kabaklı, L. (2008). *Türk Töresinde Kadın ve Aile*. İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.

- Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı*. (2019, Şubat 15). Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı Web sitesi. Erişim adresi: <http://www.kedv.org.tr/hakkimizda/>
- Kahraman, S. (2014). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçişte Kadın Sivil Toplum Örgütlerinin Oluşması: Aydın'da Kurulan Kadın Sivil Toplum Örgütleri ve Çalışma Alanları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı.
- Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. (A. Bora, F. Sayılan, Ş. Tekeli, H. Tapınç, & F. Özbay, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Karakaya, H. (2015). Türkiye'de Dindar Burjuva ve Kadın. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.
- Kasapoğlu, A. (2011). Sosyolojik Yaklaşımlar Temelinde Aile Kuramları. A. Kasapoğlu, F. Güneş, B. Gökçe, O. Beklan Çetin, N. Çabuk Kaya, A. Görgün Baran, F. Turan, *Aile Sosyolojisi* (s. 2-28). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- KEİG. (2019, Şubat 10). KEİG Web sitesi. Erişim adresi: <http://www.keig.org/hakkimizda/>
- KEİG. (2015). *Kadın Emeği ve İstihdamına İlişkin Bilgi Notları*. İstanbul: KEİG Yayınları.
- KEİG. (2019, Şubat 9). KEİG Web sitesi. Erişim adresi: <http://www.keig.org/ev-hanimlari-dayanisma-ve-kalkindirma-dernegi-evkad-adana/>
- Kırkbeşoğlu, N., Kandemir Hacıbektaşoğlu, P., Gözükar, N., Çelik, Z., & Komisyonu, K. H. (2014). *Kadın ve Hukuk El Rehberi*. (B. Altınsoy Yanılmaz, & E. Hatipoğlu, Ed.) İstanbul.
- Knibiehler, Y. (2005). Vücutlar ve Yürekler. G. Duby, & M. Perrot, *Kadınların Tarihi: Devrimden Dünya Savaşına Kadınların Tarihi* (A. Fethi, Çev., Cilt 4). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kocacıbağ, E. (2004). Teknolojik Değişimin Toplumsal Cinsiyet Üzerindeki Etkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Bilim Dalı.
- Koçali, F. (1987). Özel Olan. *Feminist Dergisi*, 0(2).
- Kodaman, B. (1990). Tanzimattan Sonra Türk Kadını. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, 5(1), 135-182.
- Kurnaz, Ş. (1997). *Cumhuriyet Öncesi Türk Kadını*. İstanbul: MEB Yayınları.

- Kurtkan Bilgiseven, A. (1998). *Kadının Ülke Ekonomisindeki Yeri Teorik Çerçeve ve Türkiye Geneli Bulguları*. İstanbul: Genç Sosyologlar Derneği Yayınları.
- Lauzen, M. M., & Dozier, D. M. (2005). Maintaining the Double Standard: Portrayals of Age and Gender in Popular Films. *Sex Roles*, 52(7/8), 438.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, & D. Kömürcü, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- McCracken, G. (1988). *The Long Interview*. London: Sage Publications.
- Memiş, E., & Özay, Ö. (2011). Eviçi Uğraşlardan İktisatta Karşılıksız Emeğe:Türkiye Üzerine Yapılan Çalışmalara İlişkin Bir Değerlendirme. S. Sancar (Ed.), *Bir Arpa Boyu: 21.Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar* (Cilt 1). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Metin, A. (2011). Kimliğin Toplumsal İnşası Ve Geleneksel Kadın Kimliğinin Aktarımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 74-92.
- Michel, A. (1984). *Feminizm*. (Ş. Tekeli, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mies, M., Beenholdt-Thomsen, V., & Von Werlhof, C. (2008). *Son Sömürge Kadınlar*. (Y. Temurtürkan, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Miller, B. C. (1996). *Aile Araştırma Yöntemleri*. (D. Köksal, Çev.) Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı*. (2019, Şubat 10). Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Web sitesi: Erişim adresi: <https://www.morcati.org.tr/tr/tanisalim/oykumuz>
- Oakley, A. (1975). *The Sociology of Housework*. New York: Pantheon Books.
- Oakley, A. (1976). *Woman's Works: The Housewife, Past and Present*. Random House .
- Oakley, A. (1987). *Housewife*. Penguin Books.
- Okur, A. R. (2004). Ev Hizmetlerinde (İşlerinde) Çalışanların Sigortalılığı. *Kamu-İş*, 7(3), 161-176.
- Ortaylı, İ. (2017). *Osmanlı Toplumunda Aile* . İstanbul: Timaş Yayınları .
- Oxford Advanced Learner's Dictionary*. (2000). Oxford: Oxford Advanced Learner's Dictionary.
- Öncü, A. (1992). "The Transformation of the Bases of Social Standing in Contemporary Society". (M. Kıray, Ed.) Indiana: Indiana Universty.

- Özbay, F. (1979). Türkiye’de Kırsal/Kentsel Kesimde Eğitimin Kadınlar Üzerine Etkisi. N. Abadan- Unat (Ed.), *Türk Toplumunda Kadın*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Yayını.
- Özbay, F. (1982). Ev Kadınları. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 3(1), 209-223.
- Özbay, F. (1993). Kadınların Ev İçi ve Ev Dışı Uğraşlarındaki Değişme. Ş. Tekeli, *1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbay, F., & Balamir, N. (1978). *School Attendance and Its Correlates in Turkish Villages*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi ve IDRC’ye sunulan basılmamış araştırma raporu.
- Özkaya, Y. (2008). XIX. Yüzyıl Türk Yazarları ve Avrupalı Seyyahlara Göre Türk Kadını. *Erdem Dergisi*, 0(51), 179-194.
- Parsons, T. (1972). *Age and Sex in the Social Structure of the United States*. (P. K. Manning, & M. Truzzi, Ed.) New Jersey: Englewood Cliffs, Prentice-Hall, Inc.
- Poloma, M. M. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. (H. Erbaş, Çev.) Ankara: Palme Yayınları.
- Saim, H. (2004). *Kadının Gizli Dünyası*. İstanbul: Arion Yayınevi.
- Saka, Z. (2010). *Dernekler Hukuku*. İstanbul: Vedat Yayınevi.
- Sancar, S. (2017). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti- Erkekler Devlet Kadınlar Aile Kurar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarıbay, S. A. (2001). Erken Yaşlarda Cinsiyet Rolü Kazanımı Üzerine Ebeveynlerin Etkisi. *Psikoloji Denemeleri*, 2(3), 4-8.
- Serdar Bozkır, A. (2014). *Sosyal Politika*. Bursa: Dora Yayınları.
- Silier, Y. (2010). *Oburluk Çağı Felsefe ve Politik- Psikoloji Denemeleri*. İstanbul: Yordam Kitap .
- Slattey, M. (2015). *Sosyolojide Temel Fikirler*. (Ö. Balkız, G. Demiriz, H. Harlak, C. Özdemir, Ş. Özkan, & Ü. Tatlıcan, Çev.) İstanbul: Sentez Yayınları.
- Suğur, S. (2009). Kadın Haklarında Temel Yaklaşımlar. S. Suğur, E. Demiray, R. Eşkinat, & E. Ağaoğlu, *Toplumsal Yaşamda Kadın* (s. 133-148). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. *Akademik Hassasiyetler Dergisi*, 163-175.

- TDK. (2019, Ocak 15). *Ev Kadını*. Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&kelime=ev%20kad%C4%B1n%C4%B1&guid=TDK.GTS.53f4d2e32dd553.92191530
- Tekeli, Ş. (1982). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Tekeli, Ş. (1995). *Bilimlerde Metodolojinin Kadına Bakış Açısından İrdelenmesi*. (N. Arat, Ed.) İstanbul: Say Yayınları.
- Tekin, H. H. (2006). Nitel Araştırma Yönteminin Bir Veri Toplama Tekniği Olarak Derinlemesine Görüşme. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 101-116.
- Temel, A. (2004). Çalışan Kadının İmajı ve Rol Serüveni. *Kadın Çalışmalarında Disiplinlerarası Buluşma*. 2. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.
- Temizarabacı Yıldırım, Y. (2015). *Ütopyanın Kadınları Kadınların Ütopyası*. İstanbul: Sel Yayınları.
- Tokol, A. (2014). Özel Olarak Korunması Gereken Gruplar. E. Bedir, Y. Alper, A. Tokol, & M. M. Özaydın, *Sosyal Politika*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- TÜİK. (2013). Erişim adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007
- TÜİK. (2018, Kasım 13). Erişim adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007
- Türcke, C. (1997). *Cinsiyet ve Akıl Cinsiyetlerarası Savaşında Felsefe*. (M. Tüzel, Çev.) İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Türkiye Kadın Girişimciler Derneği*. (2019, Ocak 10). Kagider Web sitesi. Erişim adresi: <http://www.kagider.org/>
- Uçan Süpürme: Herkes İçin Adil Bir Dünya*. (2019, Şubat 8). Uçan Süpürge Web sitesi. Erişim adresi: <http://ucansupurge.org.tr/biz-kimiz>
- Uğur Tanrıöver, H. (2007). Medyada Kadınların Temsil Biçimleri ve Kadın Hakları İhlalleri. S. Alankuş, *Kadın Odaklı Habercilik* (s. 149-165). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- Uzat Elini Yardım Kuruluşları Hakkında Herşey*. (2019, Şubat 14). Uzat Elini Web sitesi. Erişim adresi: <http://www.uzatelini.com/kadin-haklarini-koruma-dernegi/>
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 0(35), 29-56.
- Wallerstein, İ. (2006). *Tarihsel Kapitalizm*. (N. Alpay, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Zeybekoğlu, Ö. (2012). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Televizyon Reklamlarına Yansıması. *Ethos Dergisi*, 5(1), 121-136.

EKLER

EK 1:

Mülakat Formu

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak "Günümüz Türkiye'sinde "Ev Hanımları" ve Sorunları"nı tespit etmek amacıyla İstanbul ili içerisinde yaşayan ev hanımlarının sorunlarını anlamak adına bir çalışma yürütmekteyiz. Araştırma bilimsel bilgi toplamak amacıyla yapıldığından dolayı, kimliğiniz ve kişisel bilgileriniz araştırmada belirtilmeyecektir. Bu konuda yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Anket No:.... Tarih:..../2019

Sümeyye Demircioğlu

A. Kişisel ve Aileye Yönelik Sosyo-Demografik Sorular

1. Kendinizden biraz bahseder misiniz?

- Kaç yaşındasınız?
- Eğitim durumunuz nedir?
- Kaç yıllık evlisiniz? Evlilik yaşıınız?
- Eşinizle nasıl tanıştınız?
- Çocuğunuz var mı? Var ise kaç çocuğunuz var?
- Daha önce bir işte çalıştınız mı?

f1. Evet f2. Hayır

f1.1. Evet ise Ne kadar süreyle çalıştınız?

f1.2. Çalışmayı niçin bıraktınız? İmkânınız olsa çalışır mısınız?

g. Ailenizin ekonomik durumu?

g1. Düzenli bir geliriniz var mı?

h. Ailede kimlerle birlikte yaşıyorsunuz?

i. Oturulan semt, evin yapısı

1. Eşinizden ve çocuklarınızdan bahseder misiniz?

2. Bir gününüzü nasıl geçiriyorsunuz genel olarak anlatır mısınız?

3. Toplumsal aktivitelere katılıyor musunuz? Bu konuyla ilgili yaşadığınız sorunlar var mı?

4. Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?

B. Ev Hanımlarının Ev Hanımlığı İle İlgili Görüşlerine Yönelik Sorular

1. Ev hanımlığı sizin için ne ifade ediyor?

1.1. Kadın olmanın sizin hayatınızda yarattığı zorluklar ya da kolaylıklardan bahseder misiniz?

1.2. Peki, ev hanımı olmanın avantaj ve dezavantajları nelerdir?

2. Ev hanımı olmak sizin tercihiniz miydi?
 - 2.1. Evet: Neden ev hanımı olmayı tercih ettiniz?
 - 2.2. Hayır
3. Ev hanımı olmanızdan kaynaklı yaşadığınız problemler nelerdir?
4. Sizce ev hanımlığının görevleri nelerdir?
 - 4.1. Bu görevleri yerine getirdiğinizi düşünüyor musunuz?
5. Ev hanımı olarak aile içi iş bölümünüzden memnun musunuz?
 - 5.1. Nasıl bir aile içi iş bölümü isterdiniz?
6. Çevrenizin ve toplumun ev hanımlığına bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz?
 - 6.1. Peki, çalışan kadınlarda bu durum sizce nasıl?
7. Toplum içerisinde çalışmıyor olmanızdan kaynaklı sorunlar yaşıyor musunuz?
 - 7.1. Evet ise bu sorunlar neler?
8. Medyada kadın ve ev hanımı sizce nasıl yansıtılıyor?
 - 8.1. Medyadan olumlu veya olumsuz etkilendiğinizi düşünüyor musunuz?

C. Ev Hanımlarının Eşleri İle İlgili Sorular

1. Ev hanımı olarak eşinizle yaşadığınız sorunlar var mı?
 - 1.1. Evet: Sorun yaşıyorsanız bu sorunlar nelerdir? Genel olarak bahsedebilir misiniz?
 - 1.2. Hayır
2. Çalışıyor olsaydınız eşinizle ilişkilerinizde bugünkü durumdan ne gibi farklılıklar olurdu?
3. Eşinizle evlenmeden önceki beklentilerinizle, evlendikten sonra karşılaştıklarınız arasında bir fark var mıydı?

D. Ev Hanımlarının Çocukları ile İlgili Sorular

1. Çocuklarınızla ilgili yaşadığınız sorunlar nelerdir?
2. Çocuklarınızla ilgili kararlarda özgürce kararlar verdiğinizi düşünüyor musunuz?
3. Çocuklarınızın eğitime yönelik düşünceleriniz ve bu süreçte yaşadığınız sorunlar nelerdir?
4. Çocuklarınızla ilişkilerinizde ev hanımı olmanın sağladığı avantajlar-dezavantajlar nelerdir?

E. Ev Hanımlarının Eşlerinin Ailesi ile İlgili Sorular

1. Eşinizin ailesiyle ilişkileriniz nasıldır?
2. Ev hanımı olmanız eşinizin ailesiyle ilişkilerinizin olumlu olmasına katkıda bulunuyor mu? Olumsuz olmasına sebep oluyor mu?
3. Eşinizin ailesiyle problem yaşıyor musunuz?
 - 3.1. Yaşıyorsanız ne gibi problemler yaşıyorsunuz?
4. Eşinizin ailesinde en çok kiminle problem yaşarsınız? Neden?

F. Ev Hanımlarının Komşuları ile İlgili Sorular

1. Komşularınızla ilişkileriniz nasıldır?
2. Yakın arkadaşlarınız var mı? İlişkileriniz ne düzeyde?
3. Ev hanımı olmak komşuluk ilişkilerinizde ne gibi imkânlar sağlıyor?

4. Ev hanımı olmanız komşularınızla ilişkilerinizde olumsuzluklara yol açıyor mu? Evet ise ne gibi olumsuzluklara yol açıyor?

G. Ev Hanımlarının Ekonomik Sorunları ile İlgili Sorular

1. Ekonomik problemlerinizi var mı? Varsa nelerdir?
2. Maddi ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyorsunuz?
 - 2.1.Eşiniz ihtiyaçlarınızı karşılıyor mu?
 - 2.1.1.Evet
 - 2.1.2.Hayır - Karşılayamadığı zamanlarda nasıl bir yol izliyorsunuz?
3. Ev hanımı olmanın ekonomik sorunlar açısından avantaj ve dezavantajları nelerdir?
4. Ev hanımlarına yönelik sigorta ve devlet desteği konusunda bilginiz var mı?
 - 4.1.Var ise bu konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz?
 - 4.2.Yok
5. Aile içinde ekonomik gelir paylaşımı nasıl gerçekleşmektedir?
 - 5.1. Ekonomik ihtiyaçlarınızda öncelikleriniz nelerdir?

H. Ev Hanımlarının Psikolojik Sorunları ile İlgili Sorular

1. Kendinizi psikolojik olarak nasıl hissediyorsunuz?
2. Hayat kalitenizden memnun musunuz?
 - 2.1. Nasıl bir hayatınız olmasını isterdiniz?
3. Ev hanımı olmanız psikolojinizi nasıl etkiliyor?
4. Sıkıntılı olduğunuz zamanlarda kendinizi nasıl rahatlatırsınız?
 - 4.1.Sorunlarınızı kiminle paylaşırsınız?
5. Bazı ev hanımları çalışmıyor olmalarının eksikliklerini hissediyorlar. Bazıları da bu durumdan mutluluk duyuyorlar. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?
6. Çalışmış olsaydınız neleri yapmayı arzu ederdiniz?

İ. Ev Hanımlarının Sosyal Sorunları ile İlgili Sorular

1. Sizden bağımsız olarak çevrenizdeki ev hanımlarının durumları hakkında neler söyleyebilirsiniz?
 - 1.1.Sorunları nelerdir?
 - 1.2.Ev hanımı olmaktan ne kadar memnun veya değiller?
2. Eviniz dışında katıldığınız toplumsal faaliyetler var mı? Varsa nelerdir?
 - 2.1. Bu etkinliklerden maddi- manevi beklentileriniz nelerdir?

EK 2:

Kadınları Tanıtıcı Bilgiler

Seda: 24 yaşında. Ön Lisans mezunu. Daha önce 2 yıl ücretli öğretmen olarak çalışmış. Çalışmayı bırakma sebebi, eşinin çalışmasını istememesi ve çocuk sahibi olması. İmkânı olsa çalışmayı düşünüyor. Eşiyle 19 yaşında görücü usulü evlenmiş. 5 yıllık evli. Eşi 32 yaşında, üniversite mezunu polis. 3 yaşında bir erkek çocuğu var. Eşinin geliri dışında ailesinden yardım alıyor. Eşi ve oğluyla 3 oda 1 salon bir apartman dairesinde kiracı olarak ikamet ediyor.

Derya: 36 yaşında. Lise mezunu. Daha önce çalışmamış. Maddi açıdan sıkıntıya düşerse, mecbur kalırsa çalışmayı düşünüyor. Aksi halde çalışmamaktan memnun. Eşiyle 15 yıllık evli, 21 yaşındayken eşi kendisini seviyormuş, bu şekilde evlenmişler. Eşi 40 yaşında, üniversite mezunu, öğretmen. Eşinin düzenli bir geliri var. 2 erkek 1 kız çocuğu var. Erkek çocuğu 15, kız çocuğu 11 yaşında, 3. çocuğuna hamile. Güvenlikli bir sitede 3 oda 1 salon ev sahibi. Eşi ve çocuklarıyla ikamet ediyor.

Sümeyra: 32 yaşında. Lisans mezunu. Daha önce 1 yıl mühendis olarak çalışmış. Çalışmayı bırakma sebebi kendi tabirine göre mühendislik mesleğinin kadın fitratına uygun olmaması ve eşinin çalışmasını istemesi. Fitratına uygun bir meslek olursa çalışmayı düşünüyor. 8 yıllık evli, eşiyle 24 yaşında görücü usulü evlenmiş. Eşi 35 yaşında, lisans mezunu, avukat. 6 ve 3 yaşlarında iki erkek çocuğu var. Eşinin düzenli geliri var. Güvenli bir sitede 4 oda 1 salon ev sahibi. Eşi ve çocuklarıyla ikamet ediyor.

Zeynep: 51 yaşında. Okuma yazma belgesi var. Daha önce 14 yıl konfeksiyonda çalışmış. Eşinin felç geçirmesinden dolayı işi bırakmak zorunda kalmış. Eşi 58 yaşında, Lise mezunu. Bir dönem cezaevinde yatmış. Eşiyle 22 yaşında kaçarak evlenmiş. 29 yıllık evli. 26 ve 24 yaşlarında iki erkek çocuğu var. Büyük oğlu yüksek lisans mezunu, küçük oğlu lise mezunu. Eşinin emeklisi ve hasta bakım parası ile geçimini sağlıyor. 2 oda 1 salon bir apartman dairesinde kiracı. Eşi ve çocuklarıyla ikamet ediyor. Eşinin başka bir kadından 2 çocuğu var kuması yan dairesinde yaşıyor.

Leyla: 41 yaşında. Lise mezunu. Daha önce çalışmamış. Çalışacak olsa eşinin yanında çalışabileceğini düşünüyor. Eşiyle 22 yaşında severek evlenmiş. 19 yıllık evli. Eşi 46 yaşında, Üniversite terk, Tekstilci. Eşinin düzenli bir geliri yok. 3 kız 1 erkek 4 çocuğu var. Kızları 18, 15, 3, oğlu, 14 yaşında. 15 yıl kayıinvalidesiyle aynı binada yaşamış. Şuan eşi ve çocuklarıyla 3 oda 1 salon site içerisinde bir dairede ikamet ediyor.

Ebru: 42 yaşında. İlkokul mezunu. Daha önce çalışmamış. İhtiyacı olmadığı için çalışmayı düşünmüyor. Eşiyle 15 yaşında görücü usulü evlenmiş, 27 yıllık evli. Eşi 50 yaşında, lise mezunu, serbest meslek ile ilgileniyor. 25 ve 13 yaşlarında 2 erkek çocuğu, 20 yaşında 1 kız çocuğu var. Büyük oğlu yüksek lisans mezunu, kızı üniversite

öğrencisi. Şehir merkezinden uzak bir apartmanda eşi ve çocuklarıyla yaşıyor. Eşinin geliri haricinde kira gelirini kendisi alıyor.

Meryem: 56 yaşında. Lisans mezunu. Daha önce 3 yıl bankacı olarak çalışmış. Çalışmayı evlendiği için bırakmış. Çalışmayı düşünmüyor. Sosyal faaliyetlerde bulunmayı tercih ediyor. Eşiyle 24 yaşında severek evlenmiş, 32 yıllık evli. Eşi 58 yaşında, doktora mezunu, akademisyen. 4 çocuğu var. Kızı 30 yaşında, fizyoterapist, büyük oğlu 27 yaşında avukat, diğer oğlu 23 yaşında makine mühendisi, küçük oğlu ise 13 yaşında ortaokul öğrencisi. Eşinin geliri dışında kendisinin emeklisi var. 3 katlı triplex bir ev sahibi. Kayınvalidesi vefat edene kadar kendilerinde yaşamış, şuan eşi ve oğluyla birlikte yaşıyor.

Şengül: 53 yaşında. Lise mezunu. Daha önce çalışmamış. Sağlık problemlerinden dolayı çalışmayı düşünmüyor. Eşiyle 21 yaşında severek evlenmiş, 32 yıllık evli. Eşi 58 yaşında, lise mezunu, mobilyacı. 31 ve 27 yaşlarında 2 erkek çocuğu var. Büyük oğlu iç mimar, küçük oğlu mühendis. Eşinin gelirinin dışında ailesinden mirası var. 3 katlı triplex ev sahibi. Eşi ve oğluyla birlikte yaşıyor.

Zeliha: 26 yaşında. Ortaokul mezunu. Daha önce 5 yıl mutfakta, 2 yıl kuru temizlemede çalışmış. Çalışmayı bırakma nedeni, işyerinde tacize uğraması. Daha güvenilir bir ortam olursa çalışmayı düşünüyor. 2 evlilik yapmış. İlk evliliği 15 yaşında görücü usulü olmuş, 3 yıl evli kalmış. İkinci evliliğini 20 yaşında severek gerçekleştirmiş. 6 yıllık evli. İki evliliğinden de çocuğu yok. Eşi 40 yaşında, ilkokul mezunu, matbaacı. Eşinin düzenli geliri var. Güvenlikli bir sitede 1 oda 1 salon stüdyo dairede eşiyle yaşıyor.

Hacer: 39 yaşında. İlkokul mezunu. Daha önce çalışmamış. Zorunda kalırsa, ihtiyaç gerekirse çalışmayı düşünüyor. Eşiyle 19 yaşında görücü usulü evlenmiş, 20 yıllık evli. Eşi 50 yaşında, lise mezunu, belediye çalışanı. 19 ve 15 yaşlarında iki kızı var. Büyük kızı üniversite öğrencisi, küçük kızı lise öğrencisi. 2 oda 1 salonu olan apartman dairesinde kiracı. Eşi ve çocuklarıyla yaşıyor.

Suzan: 42 yaşında. Ön Lisans mezunu. Daha önce 15 yıl anaokulu öğretmenliği yapmış. Çalışmayı bırakma sebebi, maaşların yetersiz olması. Şartlar uygun olursa çalışmayı düşünüyor. Eşiyle 23 yaşında arkadaşları vasıtasıyla tanışarak evlenmiş, 19 yıllık evli. Eşi 53 yaşında, üniversite mezunu, avukat. 2 çocuğu var. Oğlu 17, kızı 12 yaşında. Düzenli gelirleri yok. Kayınvalidesinin maaşıyla geçimlerini sağlıyorlar. 3 oda 1 salon sitede bir dairede eşi, çocukları ve eşinin annesiyle birlikte yaşıyor.

Yelda: 28 yaşında. Üniversite mezunu. Daha önce çalışmamış. Çalışmaktan korkuyor ve çalışmayı düşünmüyor. Eşiyle 22 yaşında severek evlenmiş, 6 yıllık evli. Eşi 30 yaşında, lise mezunu, serbest meslek ile ilgileniyor. 4 yaşında oğlu, 2 yaşında kızı var. 3 oda 1 salon bir dairede eşi ve çocuklarıyla yaşıyor.

Merve: 34 yaşında. İlkokul mezunu. Daha önce 10 yıl temizlik ve tarla işlerinde çalışmış. Çalışmayı bırakma nedeni çocuğunun doğması. 2 evlilik yapmış. İlk evliliğini

19 yaşında görücü usulü yapmış, 5 yıl evli kalmış. Bu evliliğinden 14 yaşında bir oğlu var. İkinci evliliğini 24 yaşında yapmış, 10 yıldır evli. Bu evliliğinden 6 yaşında bir kızı var. Eşi 38 yaşında, ortaokul mezunu, inşaat işlerinde çalışıyor. 1 oda 1 salon bir gecekonduda eşi ve kızıyla birlikte yaşıyor.

Aynur: 41 yaşında. Ortaokul mezunu. Daha önce 15 yıl tekstil sektöründe çalışmış. Çalışmayı bırakma sebebi, evlenmesi ve sağlık sorunları. Çalışmayı düşünüyor. Eşiyle 30 yaşında severek evlenmiş, 11 yıllık evli. Eşi 43 yaşında, lisans mezunu, müzisyen. 9 yaşında bir kızı var. 2 oda 1 salon bir apartman dairesinde kiracı. Eşi ve kızıyla birlikte yaşıyor.

Saliha: 30 yaşında. İlkokul mezunu. Daha önce çalışmamış. Çalışmayı düşünmüyor. Eşiyle 18 yaşında görücü usulü evlenmiş, 12 yıllık evli. Eşi 39 yaşında, lisans mezunu, özel bir şirkette müdür. 2 erkek 1 kız 3 çocuğu var. Erkek çocukları 11 ve 8 yaşında, kızı 1 yaşında. 3 oda 1 salon bir dairede eşi ve çocuklarıyla birlikte yaşıyor.

Neriman: 55 yaşında. İlkokul mezunu. Daha önce çalışmamış. Çalışmayı düşünmüyor. Çalışmanın nefesine ağır geleceği düşüncesine sahip. Eşiyle 20 yaşında görücü usulü evlenmiş, 35 yıllık evli. Eşi 58 yaşında, ortaokul mezunu, esnaf. 3 kız 2 erkek 5 çocuğu var. Kızları ilahiyat mezunu, erkek çocukları, iktisat ve sağlık alanlarında eğitim görmüşler. Büyük oğlu lise mezunu. Eşinin geliri dışında kira gelirlerini kendisi alıyor. Dublex bir dairede ev sahibi. Evliliğinin ilk yıllarında eşinin ailesiyle yaşamış. Şuan eşi ve çocuklarıyla birlikte yaşıyor.

EK 3:**Görüşülen Kadınların Genel Bilgileri**

	Yaş	Eğitim Durumu	Daha Önce Bir İşte Çalışma Durumu	Çalışmayı Bırakma Sebebi?	Kaç Yıllık Evli?	Evlilik Yaşı?	Eşiyle Nasıl Evlendi?	Çocuk Sayısı	Yaşadığı ilçe
Seda	24	Ön Lisans	Evet	Çocuk Olması	5	19	Görücü Usulü	1	Beykoz
Derya	36	Lise	Hayır	Çalışmamış	15	21	Severek	3	Başakşehir
Sümeysa	33	Lisans	Evet	Evlilik Eşinin Çalışmasını İstememesi	8	24	Görücü Usulü	2	Başakşehir
Zeynep	51	Okuma yazma belgesi	Evet	Eşinin Sağlık Sorunu (Felç)	29	22	Kaçarak	2	Ataşehir
Leyla	41	Lise	Hayır	Çalışmamış	19	22	Severek	4	Çekmeköy
Ebru	43	Lise	Hayır	Çalışmamış	27	16	Görücü Usulü	3	Beykoz
Meryem	56	Lisans	Evet	Evlilik	32	24	Severek	5	Beykoz
Şengül	53	Lise	Hayır	Çalışmamış	32	21	Severek	2	Beykoz
Zeliha	26	İlköğretim	Evet-	Patron Tacizi İnsanlara Güvenememe	1. 3 Yıl 2. 6 Yıl	15 20	1.Evliliği Görücü Usulü 2.Evliliği Severek	-	Esenyurt
Hacer	39	İlköğretim	Hayır	Çalışmamış	19	20	Görücü Usulü	2	Beykoz
Suzan	44	Ön Lisans	Evet	Maaşların Yetersiz Oluşu	19	23	Görücü Usulü	2	Üsküdar
Yelda	28	Lisans	Hayır	Çalışmamış	6	22	Severek	2	Beykoz
Merve	34	İlköğretim	Evet	Çocuğunun doğması	2.Evlilik	26	Görücü Usulü	2	Üsküdar
Aynur	41	İlköğretim	Evet	Sağlık Sorunları Evlilik	11	30	Severek	1	Gaziosmanpaşa
Saliha	30	İlköğretim	Hayır	Çalışmamış	12	18	Görücü Usulü	3	Beykoz
Neriman	55	İlköğretim	Hayır	Çalışmamış	35	20	Görücü Usulü	5	Beykoz

EK 4:

Görüşülen Kadınların Eşleri İle İlgili Bilgiler

	Eşin Yaşı	Eşin Eğitim Durumu	Eşinin Mesleği
Seda	33	Lisans	Polis
Derya	40	Lisans	Öğretmen
Sümeysra	35	Üniversite	Avukat
Zeynep	58	Lise	Çalışmıyor
Leyla	46	Üniversite Terk	Tekstilci
Ebru	50	Lise	Serbest Meslek
Meryem	58	Doktora	Akademisyen
Şengül	58	Lise	Mobilyacı
Zeliha	40	Ortaokul	Matbaacı
Hacer	50	Lise	Belediye Çalışanı
Suzan	53	Lisans	Avukat
Yelda	30	Lise	Serbest Meslek
Merve	38	Ortaokul	İnşaat Sektörü
Aynur	43	Lisans	Müzisyen
Saliha	39	Lisans	Özel Şirket Müdürü
Neriman	58	İlkokul	Ensaf

ÖZGEÇMİŞ

1993 yılında Üsküdar'da doğdu. İlkokul, Ortaokul ve Lise eğitimini İstanbul'da tamamladı. 2011 yılı Beykoz Boğaziçi Anadolu İmam Hatip Lisesinden mezun olduktan sonra 2012 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyoloji bölümüne girdi ve 2016 yılında buradan mezun oldu. Aynı zamanda 2013 yılında girdiği Anadolu Üniversitesi Adalet bölümünden 2016 yılında mezun oldu. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. İlgili alanları; Din sosyolojisi, Toplumsal cinsiyet sosyolojisi ve Hukuk sosyolojisidir.

